

**Program Inicjatywy Wspólnotowej Interreg III A
2000 - 2006**

**Wolny Kraj Związkowy Saksonia – Rzeczpospolita Polska
(Województwo Dolnośląskie)**

CCI-Code: 2001 CB 16 O PC 004

Wersja zmieniona z dnia 29 listopada 2004 r.

Niniejszy Program został zatwierdzony decyzją Komisji Europejskiej K (2004) 4657 z dnia 29 listopada 2004 r. zmieniającej decyzję K (2001) 1358 z dnia 13 lipca 2001 r. zatwierdzającej Program „Wolny Kraj Związkowy Saksonia – Województwo Dolnośląskie” w ramach Inicjatywy Wspólnotowej Interreg III pomiędzy Republiką Federalną Niemiec i Rzeczpospolitą Polską.

Wersja zatwierdzona z dnia 29 listopada 2004 r.

Program Inicjatywy Wspólnotowej Interreg III A 2000 – 2006
Rzeczpospolita Polska (Województwo Dolnośląskie) – Wolny Kraj Związkowy Saksonia

Spis treści

SPIS TREŚCI	3
SPIS SKRÓTÓW	7
ROZDZIAŁ 1 WPROWADZENIE	8
1.1 PRZESŁANKI I ZADANIA	8
1.2 WSPÓLNY PROCES PROGRAMOWANIA	10
1.2.1 Pierwszy etap: <i>Opracowanie strategii rozwoju pogranicza dolnośląsko-saksońskiego</i>	10 10
1.2.2 Drugi etap <i>Opracowanie Wspólnego Dokumentu Programowego dla Interreg III A – Phare CBC</i>	14 14
1.2.3 Etap trzeci <i>Wspólny Dokument Programowy Interreg III A</i>	15 15
ROZDZIAŁ 2 SYTUACJA W REJONIE PRZYGRANICZNYM	18
2.1 WYJŚCIOWA SYTUACJA SPOŁECZNO-EKONOMICZNA NA POGRANICZU DOLNOŚLĄSKO-SAKSOŃSKIM	18
2.2 ANALIZA SWOT	33
2.2.1 <i>Gospodarka</i>	33
2.2.2 <i>Infrastruktura</i>	35
2.2.3 <i>Środowisko</i>	38
2.2.4 <i>Rozwój przestrzenny</i>	39
2.2.5 <i>Edukacja i zdobywanie kwalifikacji</i>	42
2.2.6 <i>Rozwój społeczny i kulturalny, bezpieczeństwo</i>	43
2.3 BILANS DOTYCHCZASOWEGO WSPARCIA	46
2.3.1 <i>Okres wsparcia 1994 -1999</i>	46
2.3.2 <i>Aktualny okres wsparcia od roku 2000</i>	51
ROZDZIAŁ 3 STRATEGIA WSPÓŁPRACY TRANSGRANICZNEJ	61
3.1 STRATEGIA ROZWOJU I CELE	61
3.2 WSKAŹNIKI I WARTOŚCI DOCELOWE	63
ROZDZIAŁ 4 PRIORYTETY I DZIAŁANIA	69
4.1 OPIS PRIORYTETÓW I DZIAŁAŃ	69
4.1.1 <i>Priorytet A: Rozwój gospodarczy i współpraca przedsiębiorstw</i>	70
4.1.2 <i>Priorytet B: Infrastruktura</i>	74
4.1.3 <i>Priorytet C: Środowisko</i>	78
4.1.4 <i>Priorytet D: Rozwój obszarów wiejskich i miejskich</i>	80
4.1.5 <i>Priorytet E Kształcenie, szkolenie i zatrudnienie</i>	84
4.1.6 <i>Priorytet F: Współpraca - kultura, sprawy społeczne, bezpieczeństwo</i>	86
4.1.7 <i>Priorytet X: Akcja Wspólnotowa dla regionów pogranicza</i>	91
4.1.8 <i>Pomoc techniczna Interreg III A</i>	92
4.2 SPÓJNOŚĆ Z POLITYKAMI REGIONALNYMI, KRAJOWYMI I WSPÓLNOTOWYMI	93
4.2.1 <i>Spójności z politykami krajowymi</i>	93
4.2.2 <i>Spójność z politykami wspólnotowymi</i>	93
ROZDZIAŁ 5 INDYKATYWNY PLAN FINANSOWY INTERREG III A	101
ROZDZIAŁ 6 WDRAŻANIE	102
6.1 WARUNKI RAMOWE I ZASADY WSPÓLNEGO WDRAŻANIA INTERREG III A NA POGRANICZU DOLNOŚLĄSKO - SAKSOŃSKIM	102
6.2 REGULACJE DOTYCZĄCE ZARZĄDZANIA NA POZIOMIE PROGRAMU	103
6.2.1 <i>Struktury zarządzania na poziomie programu</i>	103
WSPÓLNA INSTYTUCJA ZARZĄDZAJĄCA (WIZ) – JOINT MANAGING AUTHORITY (JMA)	103
6.2.2 <i>Procedury administracyjne na poziomie programu</i>	109

6.3	REGULACJE ZARZĄDZANIA NA POZIOMIE PROJEKTU	111
6.3.1	<i>Gremia odpowiedzialne za wybór projektów</i>	111
6.3.2	<i>Zasady i procedury wyboru projektów</i>	114
6.4	REGULACJE DOTYCZĄCE MONITOROWANIA	117
6.4.1	<i>Gremium odpowiedzialne za monitorowanie i ocenę PIW</i>	117
6.4.2	<i>Systemy i procedury monitorowania i oceny</i>	120
6.5	REGULACJE DOTYCZĄCE KONTROLI FINANSOWEJ	121
6.6	ZASADY PROMOCJI PROGRAMU	123
ANEKS		125
LITERATURA ŹRÓDŁOWA		157

Spis schematów

Schemat 1 Pogranicze saksońsko-dolnośląskie	9
Schemat 2 Etapy programowania	10
Schemat 3 Struktura programowania skierowanego na cel (ZOP)	11
Schemat 4 Metodyka pracy w Województwie Dolnośląskim	13
Schemat 5 Zarys programowania – etap pierwszy i drugi	15
Schemat 6 Przegląd programowania – etap trzeci	16
Schemat 7 Rozwój demograficzny na obszarze Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa (2001)	23
Schemat 8 Przedsiębiorstwa wg działalności gospodarczej w Euroregionie Nysa 2001	25
Schemat 9 Zatrudnienie w Wolnym Kraju Związkowym Saksonii w roku 2001 w podziale na powiaty i dziedziny gospodarki (w tys.)	28
Schemat 10 SWOT Rozwój gospodarczy	33
Schemat 11 SWOT Turystyka	34
Schemat 12 SWOT Komunikacja	35
Schemat 13 SWOT Infrastruktura techniczna i inna	37
Schemat 14 SWOT Środowisko	38
Schemat 15 SWOT Rozwój obszarów wiejskich, rolnictwo i leśnictwo	39
Schemat 16 SWOT Rozwój miast	41
Schemat 17 SWOT Kształcenie i szkolenie	42
Schemat 18 SWOT Rozwój społeczny i kulturalny	43
Schemat 19 SWOT Kooperacja, komunikacja	44
Schemat 20 SWOT Bezpieczeństwo	44
Schemat 21 Wsparcie z Interreg II A na pograniczu saksońskim (stan na koniec 1999)	49
Schemat 22 Przegląd ogólny – dotychczasowe wdrażanie Interreg III A w Saksonii	52
Schemat 23 Wskaźniki monitorowania i oceny Interreg III A w Saksonii	53
Schemat 24 Zarys systemu celów i wskaźników	64
Schemat 25 Wskaźniki i zagregowane wartości docelowe dla programu i priorytetów	65
Schemat 26 Przegląd wspólnych priorytetów i działań	69
Schemat 27 Przegląd Priorytetu A	71
Schemat 28 Przegląd Priorytetu B	75
Schemat 29 Przegląd Priorytetu C	78
Schemat 30 Przegląd priorytetu D	81
Schemat 31 Przegląd Priorytetu E	84
Schemat 32 Przegląd Priorytetu F	86
Schemat 33 Przegląd Priorytetu X	91
Schemat 34 Indykatywny Plan Finansowy Interreg III A 2000 – 2006	101
Schemat 35 Przegląd – Struktury zarządzania Interreg III A	103
Schemat 36 Przegląd – Wspólna Instytucja Zarządzająca	104
Schemat 37 Przegląd – Wspólna Instytucja Płatnicza	107
Schemat 38 Przegląd – Wspólny Sekretariat Techniczny	109
Schemat 39 Przegląd przepływów finansowych	110

Schemat 40 Przegląd – Komitet Sterujący Interreg III A	113
Schemat 41 Przegląd – Przebieg procedury wnioskowania, decyzji i wdrażania projektu	116
Schemat 42 Przegląd – Komitet Monitorujący Interreg III A	119
Schemat 43 Przegląd systemu monitorowania i oceny	120
Schemat 44 Zarys procesu programowania – włączenie partnerów	125
Schemat 45 Mapa Europejskich Korytarzy Komunikacyjnych (Korytarze Paneuropejskie)	135
Schemat 46 Mapa Europejskich Sieci Komunikacyjnych (TEN / TINA) – Saksonia	135
Schemat 47 Mapa Europejskich Sieci Komunikacyjnych (TEN / TINA) – Rzeczpospolita Polska	136
Schemat 48 Informacje nt. stanu środowiska naturalnego na obszarze NUTS III Jelenia Góra - Wałbrzych	137
Schemat 49 Wskaźniki kontekstowe i ich wartości bazowe	141
Schemat 50 Indykatywna tabela finansowa na lata 2000-2006	149
Schemat 51 Indykatywna tabela finansowa na rok 2000	150
Schemat 52 Indykatywna tabela finansowa na rok 2001	151
Schemat 53 Indykatywna tabela finansowa na rok 2002	152
Schemat 54 Indykatywna tabela finansowa na rok 2003	153
Schemat 55 Indykatywna tabela finansowa na rok 2004	154
Schemat 56 Indykatywna tabela finansowa na rok 2005	155
Schemat 57 Indykatywna tabela finansowa na rok 2006	156

Spis skrótów

AEP	Agrarstrukturelle Entwicklungsplanung (Agrarno-Strukturalne Planowanie Rozwoju)
AVP	Agrarstrukturelle Vorplanung (Agrarno-Strukturalne Planowanie Wstępne)
BIP	Brutto-Inlands-Produkt (PBK – Produkt Krajowy Brutto)
BMWA	Bundesministerium für Wirtschaft und Arbeit (Federalne Ministerstwo Gospodarki i Pracy)
CBC	Cross-Border Cooperation (Współpraca Przygraniczna)
EAGFL	Europäischer Ausrichtungs- und Garantiefonds für die Landwirtschaft (EFOGR – Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnej)
EFRE	Europäischer Fonds für regionale Entwicklung (EFRR – Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego)
EU	Europäische Union (UE – Unia Europejska)
EU-KOM	Europäische Kommission (KE – Komisja Europejska)
GI	Gemeinschaftsinitiative (IW – Inicjatywa Wspólnotowa)
Interreg	Inicjatywa Unii Europejskiej w celu polepszenia współpracy transgranicznej, międzynarodowej w dziedzinie planowania przestrzennego i współpracy Interregionalnej
ISPA	Instrument for Structural Policies for Pre-Accession
JCC	Joint Cooperation Committee (Wspólny Komitet Współpracy)
JPMC	Joint Programming and Monitoring Committee (Wspólny Komitet Programowania i Monitorowania)
JPD	Joint Programming Document (Wspólny Dokument Programowy)
JSPF	Joint Small Project Fund (Wspólny Fundusz Małych Projektów)
KMU	Kleine und Mittlere Unternehmen (MŚP – Małe i Średnie Przedsiębiorstwa)
LEADER	Inicjatywa Wspólnoty Europejskiej w celu wsparcia innowacyjnych strategii rozwoju obszarów wiejskich
MIP	Mittelfristiges Indikativprogramm (Pośredni Program Indykacyjny)
MSC	Monitoring Sub-Committee (Podkomitet Monitorujący)
NF	National Fund (FN – Fundusz Narodowy)
NRO	Nicht-Regierungsorganisation (NGO – Organizacje Pozarządowe)
NUTS	Nomenclature des unités territoriales statistiques
ÖEK	Örtliches Entwicklungskonzept (Miejscowa Strategia Rozwoju)
ÖPNV	Öffentlicher Personennahverkehr (Strefowy Publiczny Transport Osobowy)
PGI	Program der Gemeinschaftsinitiative (PIW – Program Inicjatywy Wspólnotowej)
PHARE	Poland and Hungary: Action for the Restructuring of the Economy
SAPARD	Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development
SäHO	Sächsische Haushaltsordnung (Saksońska Ordynacja Budżetowa)
SMWA	Sächsisches Staatsministerium für Wirtschaft und Arbeit (Saksońskie Ministerstwo Gospodarki i Pracy)
SPF	Small Project Fund (Fundusz Małych Projektów)
SWOT	Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats
ZOP	Zielorientierte Programmplanung (Programowanie Skierowane na Cel - Meta Plan w ramach międzynarodowej współpracy rozwojowej)

Rozdział 1 Wprowadzenie

1.1 Przesłanki i zadania

W przeszłości różne procedury i struktury programów Interreg III A i Phare CBC utrudniały wspieranie prawdziwie wspólnych polsko-niemieckich projektów współpracy. Wraz z przystąpieniem Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Europejskiej w maju 2004 zharmonizowane zostają instrumenty wspierania współpracy transgranicznej. Rozpoczyna się nowa faza współpracy bilateralnej na pograniczu dolnośląsko-saksońskim.

Środki Inicjatywy Wspólnotowej UE Interreg III A, dostępne dotychczas jedynie w Saksonii, po rozszerzeniu UE można wykorzystywać do wspierania efektywnych projektów po obu stronach granicy.

Transgraniczny obszar programu obejmuje następujące części:

Obszar wsparcia Wolnego Kraju Saksonii:

- powiat Niederschlesischer Oberlausitzkreis,
- miasto na prawach powiatu Görlitz,
- powiat Löbau-Zittau.

W szczególnych wypadkach zgodnie z punktem 10 wytycznych dla Interreg III dofinansowane mogą być również operacje na obszarach graniczących z ww. kwalifikującym się obszarem wsparcia, jeżeli ich realizacja, w całości lub w części, jest z pożytkiem dla podstawowego obszaru wsparcia.

Z tej zasady elastyczności można skorzystać w następujących powiatach i miastach na prawach powiatu:

- powiat Kamenz,
- miasto na prawach powiatu Hoyerswerda,
- powiat Bautzen

Na te obszary może przypaść maks. 20 % sumy wydatków w PIW.

Obszar wsparcia Rzeczypospolitej Polski (Województwo Dolnośląskie)

- miasto na prawach powiatu Jelenia Góra
- powiat bolesławiecki
- powiat dzierzoniowski
- powiat jaworski
- powiat jeleniogórski
- powiat kamiennogórski
- powiat kłodzki
- powiat lubański
- powiat lwówecki
- powiat strzeliński
- powiat świdnicki
- powiat wałbrzyski
- powiat ząbkowicki

- powiat zgorzelecki
- powiat złotoryjski

Podregion jeleniogórsko-wałbrzyski, który obejmuje wszystkie wyżej wymienione powiaty, odpowiada, zgodnie z decyzją Rządu Rzeczpospolitej Polskiej, poziomowi jednostek terytorialnych do celów statystycznych NUTS III. Właściwy obszar wsparcia reprezentuje dolnośląską część obszaru przygranicznego. Dlatego nie zostały wskazane dodatkowe obszary kwalifikujące się do wsparcia zgodnie z punktem 10 wytycznych dla Interreg III.

Schemat 1 Pogranicze saksońsko-dolnośląskie

Wspólny Dokument Programowy został opracowany we współpracy przez partnerów polskich i saksońskich. Traktuje on obszar po obu stronach granicy dolnośląsko-saksońskiej jako całość geograficzną i społeczno-ekonomiczną. Dokument określa cele i strategię współpracy, ustala priorytety i działania wsparcia. Opiera się przy tym na doświadczeniach programów Interreg III A i Phare CBC z pierwszej połowy okresu programowania od 2000 do 2003 r.

Dzięki Wspólnemu Dokumentowi Programowemu zakres współpracy na 112-kilometrowej granicy dolnośląsko-saksońskiej, który został określony m.in. w umowie o dobrym sąsiedztwie i przyjacielskiej współpracy między Republiką Federalną Niemiec oraz Rzeczpospolitą Polską z dnia 17 czerwca 1991 r., a także we Wspólnym Oświadczeniu Premiera Saksonii i Marszałka Województwa Dolnośląskiego z dnia 17 września 1999 r. uzyskuje nową konkretną postać.

1.2 Wspólny proces programowania

Już doświadczenia poprzedniego okresu programowania związane z Interreg II A i Phare CBC uwidoczniły, że bliska współpraca przy tworzeniu i wdrażaniu programu jest ważnym warunkiem sukcesu we wspieraniu projektów transgranicznych.

W ten sposób w wielofazowym procesie wypracowano podstawy koncepcyjne Wspólnego Dokumentu Programowego Rzeczpospolita Polska (Województwo Dolnośląskie) – Wolny Kraj Związkowy Saksonia zgodnie z zaleceniami Komisji Europejskiej w bliskim porozumieniu znaczących podmiotów po stronie saksońskiej i polskiej, jak również we współpracy z narodowymi instytucjami odpowiedzialnymi za Interreg III A i Phare CBC.¹

Schemat 2 Etapy programowania

Etap programowania	Okres
Etap 1 – Opracowanie strategii rozwoju pogranicza dolnośląsko-saksońskiego	1999
Etap 2 – Opracowanie Wspólnego Dokumentu Programowego Interreg III A – Phare CBC	Listopad 1999 – wrzesień 2000
Etap 3 – Opracowanie Wspólnego Dokumentu Programowego Interreg III A	Wrzesień 2002 – grudzień 2003

1.2.1 Pierwszy etap: Opracowanie strategii rozwoju pogranicza dolnośląsko-saksońskiego

Na pierwszym etapie opracowano dla obszaru pogranicza dolnośląsko-saksońskiego Dolnośląsko-Saksońską Strategię Rozwoju jako podstawę dla Wspólnego Dokumentu Programowego. Przy opracowaniu tego studium zastosowano specyficzne metody, które umożliwiły włączenie wszystkich regionalnych podmiotów.

Po stronie saksońskiej strategia bazowała przede wszystkim na:

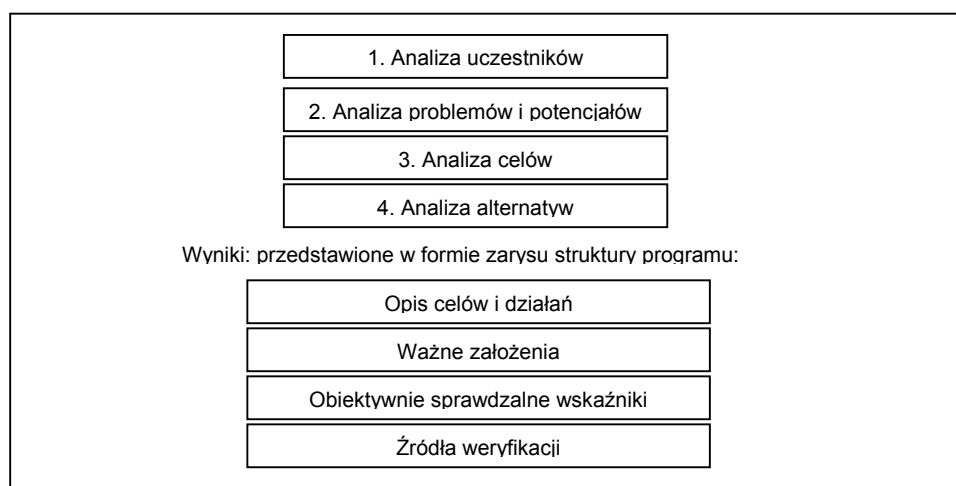
- analizie dostępnych materiałów i planów,
- konsultacjach z przedstawicielami ministerstw, władzami niższego szczebla i innymi podmiotami,
- regionalnych warsztatach oraz regionalnej konferencji kraju związkowego,
- bliskim porozumieniu z zaangażowanymi urzędami i instytucjami i polską stroną,
- zebraniu propozycji projektów w banku danych.

Dla obszaru Euroregionu Nysa opracowano najpierw aktualną analizę sytuacji oraz zestawienie jego mocnych i słabych stron. Przygotowano materiał roboczy, który posłużył jako materiał wyjściowy podczas warsztatów regionalnych, które odbyły się w Euroregionie Nysa w dniach 18 maja oraz 29 czerwca 1999 r.

¹ por. też Przegląd terminów spotkań roboczych i informacyjnych w zakresie programowania w załączniku na schemacie 44

W czasie warsztatów, prowadzonych przez profesjonalnych moderatorów, zastosowano metodę „planowania skierowanego na cel” (niem. ZOP „zielorientierte Programmplanung”). Metoda ZOP jest otwartym systemem procesów i instrumentów, który jest w stanie w krótkim czasie planować kompleksowe programy przy jednoczesnym zapewnieniu intensywnego uczestnictwa dużej liczby odpowiednich podmiotów.

Schemat 3 Struktura programowania skierowanego na cel (ZOP)

Dzięki tej metodzie udało się zdefiniować realistyczne i długoterminowe cele, określić zakresy odpowiedzialności jak i ustalić wskaźniki monitorowania i ewaluacji. Dzięki działaniu zespołowemu oraz wspólnej, zgodnej pracy jak i dokumentacji w formie ciągłej wizualizacji przebiegu dyskusji, metoda ta (ZOP) wymuszała komunikację i współpracę między uczestnikami zaangażowanymi w planowanie i realizację.

Opracowanie merytoryczne strategii następowało stopniowo w kolejnych etapach planowania. W pierwszym rzędzie, w uzgodnieniu z Euroregionem, dokonano analizy uczestników i wybrano skład osobowy warsztatów. Przedmiotem pierwszego spotkania roboczego w Euroregionie była analiza problemów i celów. Podczas analizy problemów, przeprowadzonej w postaci otwartej 'burzy mózgów', zostały zidentyfikowane główne problemy a ich powiązania przyczynowo-skutkowe zostały przedstawione w postaci diagramu. W ten sposób hierarchia problemów została wypracowana bezpośrednio przez podmioty regionalne.

Drugie warsztaty w czerwcu 1999 miały za cel przede wszystkim ustalenie kryteriów wyboru projektów oraz posłużyły dyskusji nad wskaźnikami monitorowania i ewaluacji. Na podsumowującej regionalnej konferencji w Dreźnie (dnia 13 lipca 1999 r.) przedstawiono szerszemu gronu wyniki dotychczasowej pracy i poddano je publicznej dyskusji.

W sumie, ze strony saksońskiej, mimo ograniczeń czasowych, w opracowaniu powyższej strategii, jako podstawy programowania Inicjatywy Wspólnotowej Interreg III A, intensywnie uczestniczyło ponad 200 osób i partnerów gospodarczych i społecznych. Trzeba przy tym podkreślić, że w opracowanie konkretnych etapów tej pracy włączeni zostali nie tylko przedstawiciele z Saksonii, ale również z Polski i Republiki Czeskiej.

W ten sposób od samego początku zastosowano zasadę intensywnego włączania regionalnych podmiotów w proces wspólnego planowania. Dzięki temu został spełniony wymóg konsekwentnego opowiedzenia się za podejściem „bottom up”.

Podstawowymi wytycznymi, którymi kierowano się w trakcie redagowania Wspólnego Dokumentu Programowego po stronie dolnośląskiej były zalecenia zawarte w zakresie zadań Komisji Europejskiej. Istotnym elementem metodologii pracy był jej dwuetapowy charakter.

Etap pierwszy polegał na przygotowaniu dokumentu pt. „Założenia Programowe do Wspólnego Dokumentu Programowego Phare CBC / Interreg III A” dla Województwa Dolnośląskiego. Dokument opracowano zgodnie z zakresem zadań przedstawionym przez Komisję Europejską i przedłożonym Urzędowi Marszałkowskiemu Województwa Dolnośląskiego za pośrednictwem Władzy Wdrażającej Program Współpracy Przygranicznej Phare. Przygotowany materiał zawiera bogatą analizę statystyczną regionu w ujęciu wojewódzkim pasa dwóch przygranicznych powiatów oraz Euroregionu. Dane uzupełnia bogaty zbiór map (ponad 30 rycin). Część statystyczna „Założeń Programowych” sporządzona została w oparciu o dostępne oficjalne źródła statystyczne, opracowanie Rządowego Centrum Studiów Strategicznych, oraz specjalistyczne analizy Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego. Bazując na szczegółowych danych przeprowadzono analizę SWOT pogranicza, która była podstawą do określenia obszarów problemowych oraz priorytetów, przedstawionych w postaci drzewa celów.

Etap drugi to stopniowe przygotowanie z partnerem saksońskim „Wspólnego Dokumentu Programowego” (JPD). Podstawą dla ww. opracowania po stronie dolnośląskiej był dokument „Założenia Programowe do Wspólnego Dokumentu Programowego Phare CBC / Interreg III A”.

16 marca 1999 w Berlinie odbyło się spotkanie w sprawie Programu Współpracy Przygranicznej Phare Polska – Niemcy w latach 2000 – 2006. Celem tego posiedzenia było omówienie kwestii związanych z dalszą realizacją programów Unii Europejskiej przeznaczonych na wsparcie współpracy transgranicznej (PHARE CBC i Interreg III A), wynikających z postanowień Rozporządzenia Komisji Europejskiej w sprawie programów współpracy transgranicznej z dnia 18 grudnia 1998. Omówiono następujące kwestie:

- Zdefiniowanie regionu transgranicznego, kwalifikującego się do udzielania wsparcia ze środków programu Phare CBC Polska – Niemcy po roku 1999,
- Utworzenie Wspólnego Komitetu Współpracy (Joint Co-operation Committee, JCC),
- Przygotowanie wspólnego dokumentu programowego (Joint Programming Document, JPD).

Ustalono, iż powstanie jeden Wspólny Komitet Współpracy (WKW) dla całego pogranicza polsko-niemieckiego oraz trzy regionalne grupy robocze dla województw: Zachodniopomorskiego, Lubuskiego i Dolnośląskiego. Przewodniczącym WKW ze strony polskiej jest dyrektor Władzy Wdrażającej Program Współpracy Przygranicznej Phare. Przewodniczącymi grup roboczych ze strony polskiej zostali marszałkowie województw Zachodniopomorskiego, Lubuskiego i Dolnośląskiego; ze strony niemieckiej władze rządowe trzech krajów związkowych.

W Województwie Dolnośląskim, uchwałą Nr 126/99 Zarządu Województwa Dolnośląskiego (zm. Uchwała Nr 166/99) została powołana grupa robocza Dolny Śląsk – Saksonia. Spotkania grupy roboczej odbyły się kolejno w:

- Bautzen   dnia 22 kwietnia 1999,
- Jeleniej Górze   dnia 14 maja 1999,
- Zittau   dnia 2 czerwca 1999,
- Jeleniej Górze   dnia 19 lipca 1999.

Ze strony Województwa Dolnośląskiego odpowiedzialnym za wykonanie Wspólnego Dokumentu Programowego na lata 2000-2006 został Departament Rozwoju Gospodarczego

i Przestrzennego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego we współpracy z Pracownią Regionalną Wojewódzkiego Biura Urbanistycznego w Jeleniej Górze.

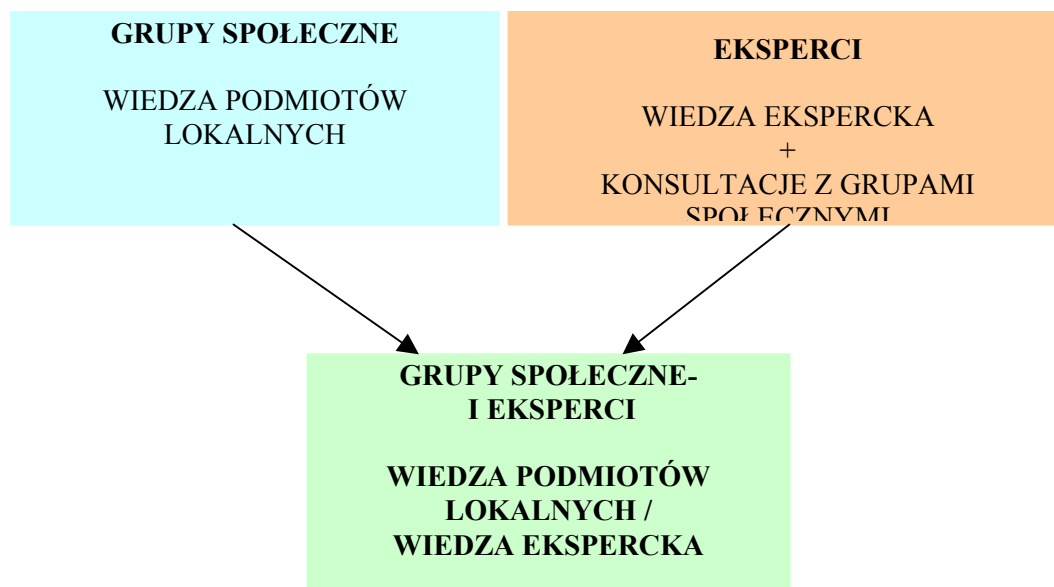
W trakcie prac nad tymi strategicznymi dokumentami rozrózniono dwie ścieżki metodologiczne:

- Uczestnictwo grup społecznych (wiedza podmiotów lokalnych wsparta jest wiedzą ekspertów) i
- Włączenie ekspertów (wiedza ekspercka wsparta jest konsultacjami społecznymi).

W skład dolnośląskiej grupy roboczej wchodzili przedstawiciele szerokiego gremium społecznego (samorząd lokalny, Euroregion Nysa, samorząd województwa, przedstawiciele wojewody, przedstawiciele specjalistycznych instytucji w tym: Rządowego Centrum Studiów Strategicznych, Wojewódzkiego Biura Urbanistycznego), którzy jednocześnie posiadają bogatą wiedzę w zakresie przygotowywania dokumentów strategicznych i programowych.

Połączenie wiedzy eksperckiej członków grupy roboczej z ich szeroką reprezentatywnością grupy pozwoliło na wzmocnienie pozytywnych cech ww. metodologii przyczyniając się jednocześnie do szerokiej konsultacji postępu prac.

Schemat 4 Metodyka pracy w Województwie Dolnośląskim

Polscy przedstawiciele Euroregionu Nysa jak i przedstawiciele Urzędu Marszałkowskiego uczestniczyli w warsztatach ZOP. W wyniku spotkań ekspertów dolnośląskiej i saksońskiej grupy redakcyjnej ustalono założenia merytoryczne dla Wspólnego Dokumentu Programowego, które po szczegółowych konsultacjach przyjęły formę prezentowanego dokumentu.

Zatem w ramach pierwszego etapu programowania zastosowano od początku po obu stronach zasadę intensywnego włączenia w proces wspólnego planowania podmiotów lokalnych („bottom-up-approach”). Ta konsekwentnie realizowana zasada opiera się na rozpoznaniu, że programy mogą tylko wtedy być rzeczywiście wdrożone, jeśli popierają je wszyscy uczestnicy. Programy są współrealizowane przez uczestników tylko wtedy, gdy mieli oni od początku wpływ na ich opracowanie.

1.2.2 Drugi etap Opracowanie Wspólnego Dokumentu Programowego dla Interreg III A – Phare CBC

Na podstawie wspólnej ekspertyzy Strategii Rozwoju pogranicza saksońsko-dolnośląskiego wspólne uzgodnienia instytucji odpowiedzialnych za przygotowanie Interreg III A i Phare CBC w celu stworzenia Wspólnego Dokumentu Programowego Wolny Kraj Związkowy Saksonia – Województwo Dolnośląskie kontynuowane były od września 1999 w ramach posiedzeń grupy redakcyjnej. W wyniku spotkań ekspertów dolnośląskiej i saksońskiej grupy redakcyjnej ustalone zostały założenia merytoryczne Wspólnego Dokumentu Programowego i po intensywnych konsultacjach przyjęły one formę prezentowanego dokumentu. Spełnia on jednocześnie wymagania określone w Komunikacie o wytycznych do Interreg III, jak i rozporządzeniu dotyczącym programu Phare CBC.

Scalenie wszystkich częściowych wspólnych dokumentów programowych dla całego pogranicza polsko-niemieckiego w jeden Wspólny Dokument Programowy Niemcy – Rzeczpospolita Polska (Joint Programming Dokument) było nadzorowane przez grupę koordynacyjną, zgodnie z postanowieniem Wspólnego Komitetu Współpracy (JCC) z dnia 18 stycznia 2000 r.

W opracowanie fragmentów ważnych dla pogranicza po stronie saksońskiej do prac merytorycznych zostali włączeni przedstawiciele resortów Rządu Saksońskiego, przedstawiciele Euroregionów, jak również Prezydium Rządowego Drezna. Również partnerzy gospodarczy, środowiskowi i społeczni byli stale informowani o postępach procesu programowania⁴¹.

Opracowanie oceny ex – ante w ramach Interreg III A zostało zlecone Instytutowi Badań Miejskich i Polityki Strukturalnej Sp. z o.o. (IfS).

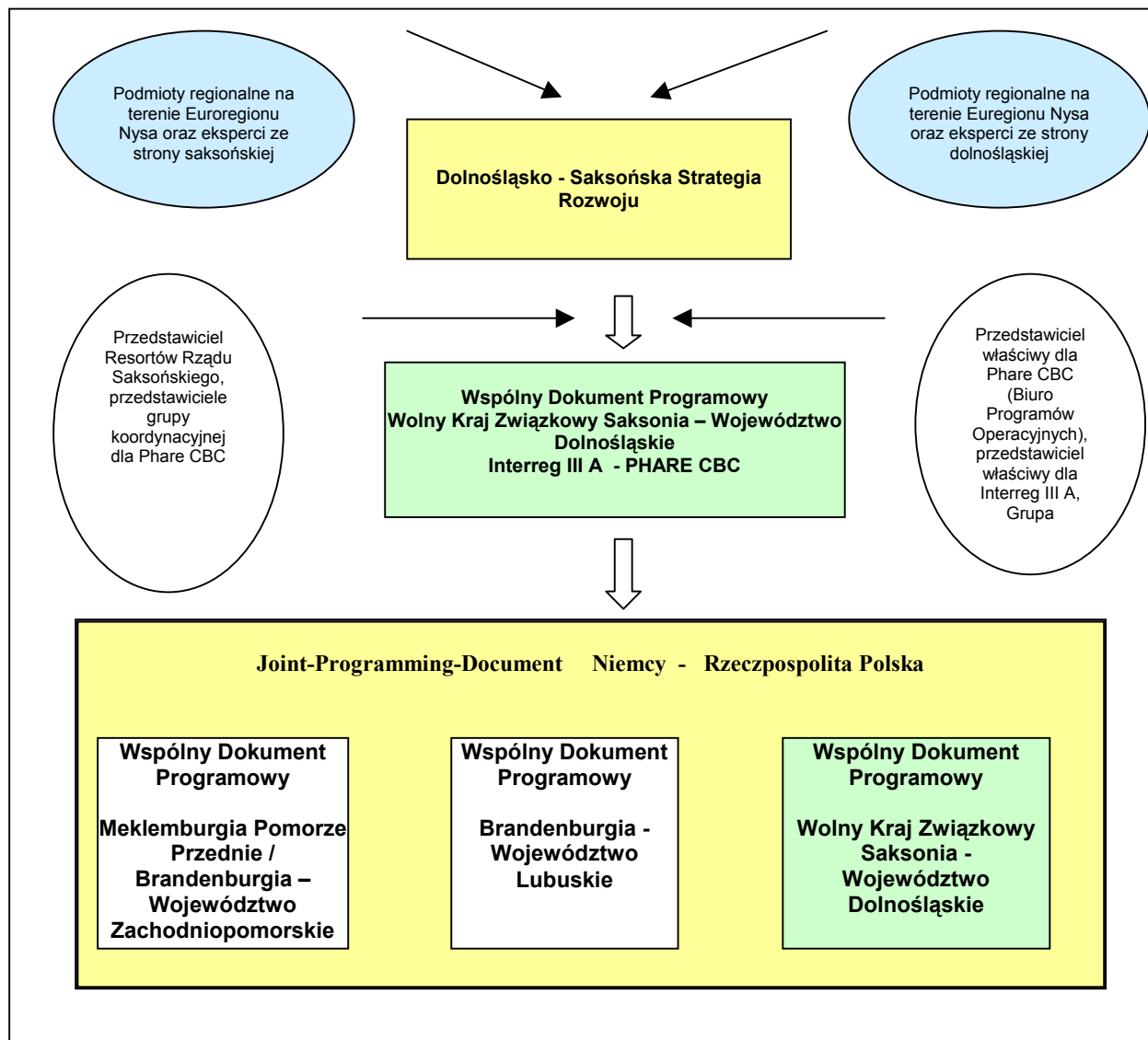
Konstruktywna krytyka Instytutu IfS odnośnie słabych stron analizowanego dokumentu programowego, zwłaszcza przy definiowaniu wspólnych celów, przyczyniła się zdecydowanie do poprawy przedstawionego systemu celów. Szczególnie przy tworzeniu systemu wskaźników ewaluator pracował ściśle z saksońskimi i czeskimi partnerami odpowiedzialnymi za programowanie. Tak ewaluacja i programowanie stały się owocnym i intensywnym procesem. Gotowe części tekstu zostały udostępnione Instytutowi IfS i w procesie kolejnych konsultacji wspólnie ocenione. Dzięki terminowemu i sprawnemu zaangażowaniu ewaluatora w kolejne fazy projektu możliwe było stałe poprawianie jakości projektu.

Wspólny Dokument Programowy uwzględnia zgodnie z zaleceniami ewaluatora najważniejsze doświadczenia i wyniki oceny Interreg II A, okresu wsparcia 1994 – 1999. Instytut IfS podkreśla znaczenie po raz pierwszy połączonego przez obie strony pogranicza przygotowywania Inicjatywy Wspólnotowej oraz Programu Phare CBC. Ewaluator określa Wspólny Dokument Programowy w obecnej formie jako dzieło pionierskie, które właśnie z uwagi na ciągłą niekompatybilność obu instrumentów wsparcia, wyznacza wyraźny postęp we współpracy niemiecko-dolnośląskiej.

---

⁴¹ Przegląd terminów spotkań roboczych i informacyjnych w zakresie programowania w załączniku na schemacie 44

Schemat 5 Zarys programowania – etap pierwszy i drugi

1.2.3 Etap trzeci Wspólny Dokument Programowy Interreg III A

Od jesieni 2002 r. w ramach istniejącego programu stworzono wszelkie podstawy organizacyjne dla przygotowania efektywnego wykorzystania dostępnych w przyszłości po obu stronach granicy dolnośląsko-saksońskiej środków Interreg III A.

Wraz z utworzeniem grupy roboczej w grudniu 2002 r. rozpoczął się intensywny proces dyskusji na temat wymogów dostosowania Wspólnego Programu. W rozważaniach na temat

modyfikacji struktur i procedur uwzględniono przy tym wymogi Komisji Europejskiej³ oraz wyniki oceny śródkresowej w połowie okresu Interreg III A.⁴

Schemat 6 Przegląd programowania – etap trzeci

Etap programowania	Okres	Uczestnicy
Utworzenie grupy roboczej do prac nad dostosowaniem programu	Grudzień 2002	Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego Instytucja Zarządzająca Interreg III A
Omówienia i uzgodnienia wspólnych struktur wdrażania	od wiosny 2003	Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa, Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego, partnerzy polscy, Instytucja Zarządzająca Interreg III A
Opracowanie szczegółów dostosowania Programu	Od lipca 2003	Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa, Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego, partnerzy polscy, Instytucja Zarządzająca Interreg III A
Redakcyjne dostosowanie Dokumentu Programowego	Od września 2003	Instytucja Zarządzająca Interreg III A
Zbieranie opinii dotyczących ogólnej wersji dostosowanego Dokumentu Programowego	25 listopada 2003 do 12 grudnia 2003	Wszyscy członkowie Regionalnego Komitetu Monitorującego
Zatwierdzenie dostosowanego Dokumentu Programowego	16 grudnia 2003	Regionalny Komitet Monitorujący

Na podstawie uzgodnień z posiedzenia grupy roboczej w lipcu 2003 r. w sprawie istotnych zmian struktur i procedur we wrześniu 2003 r. rozpoczęto redakcyjne dostosowanie treści dokumentu. Pod kierownictwem Wspólnej Instytucji Zarządzającej i w ścisłej współpracy z Ministerstwem Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej, Urzędem Marszałkowskim Województwa Dolnośląskiego oraz podmiotami regionalnymi powstał projekt zmodyfikowanego Dokumentu Programowego. W listopadzie 2003 r. partnerzy gospodarczy i społeczni zaproszeni zostali do zajmowania stanowiska w ramach zbierania opinii przez Regionalny Komitet Monitorujący.

Na posiedzeniu w dniu 16 grudnia 2003 r. członkowie Regionalnego Komitetu Monitorującego przedyskutowali i zatwierdzili projekt dostosowanego Dokumentu Programowego. Wspólnej Instytucji Zarządzającej zlecono przedłożenie projektu Wspólnego Programu Komisji Europejskiej – Dyrekcji Generalnej Polityki Regionalnej.

Ponadto Wspólnej Instytucji Zarządzającej przyznano legitymację do prowadzenia, w ścisłym uzgodnieniu z Instytucją Krajową, negocjacji z Komisją Europejską.

³ por. „A practical guide for preparing new and amending existing Interreg III Community Initiative Programmes as a result of Enlargement“ Brussels, March 12th 2003

⁴ por. Institut fuer Stadtforschung und Strukturpolitik: Halbzeitbewertung für die Gemeinschaftsinitiative Interreg III A Freistaat Sachsen – Woiwodschaft Niederschlesien. Zwischenbericht. Berlin, Juni 2003

W tym procesie, aż do momentu zatwierdzenia programu, nadana zostanie po stronie polskiej i saksońskiej moc wiążąca Programu Interreg III A w kraju uchwałami właściwych gremiów politycznych. Stanowi ona podstawę dla porozumień dwustronnych w sprawie wdrażania Inicjatywy Wspólnotowej na pograniczu dolnośląsko-saksońskim.

Metodyka modyfikacji Wspólnego Dokumentu Programowego bazowała na pozytywnych doświadczeniach poprzednich etapów programowania. Wszelkie uzgodnienia odbywały się na zasadach partnerstwa i równoprawnego udziału strony polskiej i saksońskiej.

Prace koncepcyjne i redakcyjne nad wspólnym Programem Inicjatywy Wspólnotowej Interreg III A opierały się na przedstawionym przez Komisję Europejską w marcu 2003 r. „Praktycznym podręczniku dostosowania Interreg III”.⁵ Ponadto w rozważaniach dotyczących modyfikacji struktur i procedur uwzględniono wyniki oceny śródkresowej w połowie okresu Interreg III A.⁶

W ten sposób tylko część wniosków i wyników została uwzględniona we Wspólnym Dokumencie Programowym. W celu efektywnego wykorzystania wyników oceny śródkresowej dla dalszego wdrażania Interreg III A, grupa sterująca, nadzorująca proces ewaluacji powinna zostać nadal aktywna i powinna koordynować opiniowanie oceny śródkresowej. Ponieważ w tym przypadku jest to również bardzo obszerny proces, w którym konieczne są różnorakie uzgodnienia, nie został on przeprowadzony w tym samym czasie, gdy dostosowywano dokument programowy w związku z rozszerzeniem Unii Europejskiej. Zamiast tego przesunięto opiniowanie oceny śródkresowej, ażeby jej wyniki mogły zostać należycie uwzględnione.

Tym samym priorytetowo traktowane jest dostosowanie dokumentu programowego w związku z rozszerzeniem, ażeby Rzeczpospolita Polska (Województwo Dolnośląskie) dysponowało odpowiednią podstawą dla wsparcia z Interreg III A. Dostosowanie dokumentu programowego w odniesieniu do oceny śródkresowej nastąpi na drugim etapie. Założeniem jest, przedłożenie go przewidywalnie pod koniec września 2004 r. Komisji Europejskiej do zatwierdzenia.

---

⁵ por. „A practical guide for preparing new and amending existing Interreg III Community Initiative Programmes as a result of Enlargement“ Brussels, March 12th 2003

⁶ por. Institut fuer Stadtforschung und Strukturpolitik: Halbzeitbewertung fuer die Gemeinschaftsinitiative Interreg III A Freistaat Sachsen – Woiwodschaft Niederschlesien. Zwischenbericht. Berlin, Juni 2003

Rozdział 2 Sytuacja w rejonie przygranicznym

2.1 Wyjściowa sytuacja społeczno-ekonomiczna na pograniczu dolnośląsko-saksońskim⁷

Charakterystyka pogranicza Wolny Kraj Związkowy Saksonia – Województwo Dolnośląskie

Granica między Saksonią i Dolnym Śląskiem należy do młodych granic w Europie Środkowej, w tej formie istnieje od około pół wieku. Granica ta przebiega wzdłuż rzeki Nysy Łużyckiej, rzeki, której Euroregion zawdzięcza swą nazwę.

Charakterystycznym problemem tego pogranicza są skutki II Wojny Światowej, które w dużym stopniu osłabiły zdolność życia i funkcjonowania tego regionu i do dzisiaj wpływają na jego rozwój. Z powodu nowego zasiedlenia ludności na polskim pograniczu istnieje jeszcze dzisiaj silna i bezpośrednia bariera językowa i kulturowa, bez historycznie narastającego poczucia wspólnoty pomiędzy mieszkańcami obu stron granicy.

Dodatkowo tzw. „granica przyjaźni” między NRD i PRL do roku 1989 nie była naprawdę otwartą granicą: istniały tylko nieliczne przejścia graniczne służące szczególnie, ponadregionalnemu transportowi tranzytowemu. Nawiązanie bliższych stosunków w tym regionie było w związku z tym utrudnione. Rzadkie były kontakty między mieszkańcami, podmiotami lokalnymi i podmiotami rozwoju gospodarczego.

Sytuacja tego pogranicza, w nowych warunkach tj. po zjednoczeniu Niemiec i procesie transformacji politycznej i gospodarczej w Rzeczpospolitej Polskiej nie jest łatwiejsza.⁸

Struktury administracyjne

Regionalne procesy rozwojowe na terenach granicznych muszą wywodzić zasadniczo z innych założeń i warunków niż na terenach innych regionów. Na pograniczu saksońsko – dolnośląskim perspektywy rozwoju po obu stronach granicy są uwarunkowane granicą państwową. Sytuacja pogranicza charakteryzuje się zderzeniem odmiennych struktur polityczno – administracyjnych, gospodarczych oraz prawnych. Z tego powodu nie można zakładać powstania jednolitego pola działania. Różnorodność struktur i systemów utrudnia współpracę pomiędzy podmiotami publicznymi i prywatnymi po obu stronach granicy.

Przeszkodę w transgranicznym rozwoju regionalnym stanowią różnice w systemach planowania, które z kolei są wynikiem odmiennej struktury systemu administracji. W Niemczech najważniejszymi poziomami planowania przestrzennego są kraje związkowe, regiony i gminy. W związku z wprowadzoną w Polsce od 01.01.1999 r. reformą administracyjną, system planowania przestrzennego znajduje się w fazie przełomu. Jako nową jednostkę administracyjną wprowadzono powiaty. W dotychczasowym systemie największą rolę odgrywa poziom województwa.

Różnice między systemami planowania Niemiec i Polski spowodowane są przede wszystkim odmiennością organizacji państwa. Podczas gdy Niemcy są państwem federalnym ze stosunkowo mocną pozycją krajów związkowych, polski system organizacji państwa wykazuje więcej cech centralistycznych. Dzięki utworzeniu Urzędów Marszałkowskich, został stworzony poziom regionalnej samorządności i przez to uczyniono pierwszy krok w kierunku decentralizacji polityki i administracji.

⁷ Opis sytuacji na pograniczu dolnośląsko-saksońskim kontynuowany był według zaleceń oceny śródkresowej w połowie okresu Interreg III A na bazie aktualnych statystyk dla całego obszaru wsparcia. W szczególności rozszerzono i uszczegółowiono przegląd danych dla dolnośląskiej części pogranicza.

⁸ Eckart, K.; Kowalke, H. (Hrsg.): Die Euroregionen im Osten Deutschlands, Schriftenreihe der Gesellschaft für Deutschlandforschung, Band 55, Berlin 1997

Systemy administracyjne bardzo różnią się między sobą. Różnice te uwidaczniają się w ustawodawstwie, w podziale kompetencji pomiędzy szczeblem: państwowym (krajowym), regionalnym i lokalnym oraz pomiędzy resortami (np. odnośnie finansów czy personelu). Różnice te wypływają także z tradycji procesu podejmowania decyzji na szczeblu lokalnym i regionalnym⁹. Ta asymetria polityczno-administracyjna powoduje często brak odpowiednich przedstawicieli przy transgranicznych ustaleniach albo koordynacji działań. Poza tym nowy podział administracyjny i trwająca reforma systemu zarządzania, po polskiej stronie, prowadzi do niepewności w odniesieniu do kształtowania się instytucjonalnej administracji, która to strukturalnie utrudnia ciągłość rozwoju współpracy.¹⁰

Odmienne systemy prawa udzielają gminnym szczeblom władzy odmiennych kompetencji, w ramach prawa podatkowego i społecznego lub w ramach ustawodawstwa o środowisku. Mimo zasadniczych podobieństw w podziale pomiędzy prawami i obowiązkami gminnych jednostek samorządowych istnieją różnice we właściwym „polu działania” aktorów saksońskich i dolnośląskich na płaszczyźnie regionalnej i lokalnej. Różnice te utrudniają wspólne wykonywanie powierzonych zadań i muszą być z tego powodu brane pod uwagę przy sporządzaniu regionalnych koncepcji rozwojowych. Należy przy tym uwzględnić fakt, że np. lokalne szczeble władzy przy samodzielnych i niezależnych kontaktach pozapaństwowych są zasadniczo zależne od porozumień prawa międzynarodowego na szczeblu narodowym. Przez to instytucjonalizacja zadań w zakresie publiczno – prawnym jest w chwili obecnej znacznie utrudniona.¹¹

Równie ważny, oprócz obiektywnych i jednoznacznie dających się zdefiniować różnic strukturalnych, jest fakt zderzenia na terenie tego pogranicza odmiennych mentalności, różnych kultur językowych, po części przeciwnych wzorców myślenia i postępowania przedstawicieli lokalnych i regionalnych. Różnice te są uwarunkowane historycznie, gospodarczo, czy też różnorodnym ukształtowaniem geograficznym tych terenów.¹² Aby móc obiektywnie ocenić proces „zrastania” się uczestniczących w tym procesie narodów należałoby ustalić nie tylko na ile warunki i środki popierające integrację zostały już obiektywnie zrealizowane, ale należałoby również uwzględnić jak integracja ta jest odbierana w subiektywnym odczuciu mieszkańców. W badaniu „mentalnej bliskości” kraju sąsiedzkiego w społeczeństwie ogromną rolę odgrywają media. Z jednej strony oddają one nastawienie społeczności, z drugiej jednocześnie mogą je również długoterminowo zmieniać i są tym samym czynnikiem warunkującym proces integracji. Jako przykład mogą być tutaj podane niedostatki dotyczące oferty informacyjnej po obu stronach granicy. Należy przy tym zauważyć, że w ciągu ostatnich 50 lat mieszkańcom terenów przygranicznych nie zostały przekazane w wystarczający sposób informacje o kraju sąsiedzkim, ani w szkole ani w mediach. Bliskość granicy nie wpłynęła praktycznie na treść narodowych systemów szkolnych czy też mediów na terenie pogranicza saksońsko-dolnośląskiego. Może uda się łatwo pokonać racjonalne skutki tego „dziedzictwa” (tzn. brak informacji i niezajomość faktów o życiu sąsiadów). Irracjonalne resztki tego wychowania, jak „uczucie obcości” w stosunku do sąsiadów z drugiej strony i nierzadko z tego wynikająca nieufność, są jednak dużo głębiej zakorzenione i przezwyciężać je można tylko stopniowo.

W usiłowaniach nawiązania współpracy transgranicznej należy po obu stronach granicy przezwyciężyć obydwie aspekty, tzn. nie tylko strukturalne, lecz także społeczne. Tworzą one

⁹ Arbeitsgemeinschaft Europäischer Grenzregionen (AGEG): Instytucjonalne aspekty współpracy transgranicznej; LACE, Arbeitsdokument, Gronau 1998, str. 3

¹⁰ por.: Institut für Stadtforschung und Strukturpolitik (IfS): Studium ewaluacyjne zastosowania środków funduszy strukturalnych Unii Europejskiej w ramach Wspólnej Inicjatywy Interreg II w wolnych krajach związkowych Saksonii i Bawarii (im Auftrag des Sächsischen Staatsministeriums für Wirtschaft und Arbeit und des Bayerischen Staatsministeriums für Wirtschaft, Verkehr und Technologie), str. 3

¹¹ Uwaga: Prawo prywatne dopuszcza wiele form współpracy transgranicznej, aż do wspólnot komunalnych/regionalnych na bazie przepisów prawa krajowego o wspólnotach komunalnych/regionalnych

¹² por.: Arbeitsgemeinschaft Europäischer Grenzregionen (AGEG): Podręczny słownik współpracy transgranicznej, Gronau 1997, str. 5

wspólną istotę problemu. Problem ten jest na terenie tego pogranicza dodatkowo uwarunkowany zewnętrznym charakterem granicy UE. Przebieg granicy oznacza dla obu państw sąsiadujących, że w tym miejscu kończą się regulacje prawne i polityki pomocowej Unii Europejskiej, co różnorodnie warunkuje obydwu partnerów w ich możliwościach działania. Właśnie z tego powodu warunki polityki pomocowej UE potrzebują wspólnych podstaw i uzgodnień we wspólnym postępowaniu po obu stronach granicy.

Struktura przestrzenna

Obszar Euroregionu Nysa leży w trójkącie trzech państw: Niemiec, Polski i Republiki Czeskiej. Powierzchnia całkowita tego obszaru wynosi w tej chwili 10.813 km², zamieszkiwana jest przez około 1,8 miliona mieszkańców. Obszar ten rozciąga się po obu stronach Nysy Łużyckiej, graniczy na północy z Euroregionem Szprewa–Nysa–Bóbr (Niemcy / Polska) i na zachodzie z Euroregionem Łaba (Niemcy / Republika Czeska).

Część niemiecka obejmuje 3.156 km² (co odpowiada 16% powierzchni całkowitej Saksonii) obszaru w kierunku od wschodniej granicy Saksonii z powiatami: Bautzen, Niederschlesischer Oberlausitzkreis, Löbau-Zittau jak również wydzielonymi miastami Görlitz i Hoyerswerda. Około 520 tys. mieszkańców żyje w 98 gminach.

Polska część obszaru Euroregionu Nysa należy do podregionu jeleniogórsko-wałbrzyskiego (NUTS III 3.02.01) i rozciąga się na powierzchni 10.371 km², na której mieszka 1.383.542 ludzi. Obejmuje ona 16 powiatów (bolesławiecki, dzierzoniowski, jaworski, jeleniogórski, kamiennogórski, kłodzki, lubański, lwówecki, strzebiński, świdnicki, wałbrzyski, ząbkowicki, zgorzelecki, złotoryjski), miasto wydzielone Jelenia Góra oraz 101 gmin województwa.

Sam obszar polskiego Euroregionu Nysa obejmuje 39 gmin Województwa Dolnośląskiego: gminy miejskie (Bolesławiec, Jawor, Jelenia Góra, Kamienna Góra, Karpacz, Kowary, Lubań, Piechowice, Szklarska Poręba, Świeradów Zdrój, Wojciszów, Zawidów, Zgorzelec, Złotoryja), gminy miejsko-wiejskie (Bogatynia, Bolków, Gryfów Śląski, Leśna, Lubawka, Lubomierz, Lwówek Śląski, Mirsk, Nowogrodziec, Pieńsk, Węgliniec, Wleń) oraz gminy wiejskie (Janowice Wielkie, Jeżów Sudecki, Kamienna Góra, Marciszów, Mściwojów, Mysłakowice, Olszyna, Osiecznica, Podgórzyn, Siekierczyn, Stara Kamienica, Sulików, Zgorzelec) i 4 gminy Województwa Lubuskiego: gminy miejskie (Gozdnica, Łęknica) oraz gminy wiejskie (Przewóz, Wymiarki). Tereny te pokrywają się prawie z obszarem byłego województwa jeleniogórskiego.

Czeska część obszaru Euroregionu Nysa obejmuje północne obszary Republiki Czeskiej (powiaty: Ceska Lipa, Jablonec nad Nisou, Liberec, Semily i jedna część powiatu Decin - Sluknovsko). Powierzchnia 3.545 km² odpowiada 5% powierzchni całkowitej Republiki Czeskiej. W sumie żyje na tym obszarze około 483 tys. mieszkańców w 235 gminach, z czego tylko 123 gminy wchodzi w skład gminnej sieci Euroregionu. Do największych miast należą: Liberec, Jablonec nad Nisou i Ceska Lipa.

Struktura osadnicza pogranicza charakteryzuje się dużą gęstością zaludnienia w regionach przemysłowych, słabą w regionach górskich i w północnej części powiatu Górnych Łużyc (Niederschlesischer Oberlausitzkreis). Brak jest dającego się jednoznacznie wskazać ośrodka nadrzędnego. Bautzen, Görlitz i Hoyerswerda spełniają funkcję ośrodków nadrzędnych w formie Nadrzędnego Związku Miast (OZSV) Görlitz-Bautzen-Hoyerswerda. Po stronie polskiej i czeskiej jako porównywalne ośrodki nadrzędne można wymienić Jelenią Górę i Liberec.

Krajobraz obszaru Euroregionu Nysa charakteryzuje się nizinnymi terenami zalesionymi na północy, oraz niskimi górami na zachodzie i południu (Pogórze Zachodnio-Łużyckie, Góry Łyżawskie, Czeskie Góry Średnie, Góry Izerskie, Góry Kaczawskie, Rudawy Janowickie), wraz z pasmem Karkonoszy. Najwyższym szczytem jest Śnieżka (1.602 m) w południowo-wschodniej części Karkonoszy. Góry pogranicza czesko-niemieckiego (Pogórze Łużyckie

i Góry Żytawskie) stanowią barierę topograficzną z niewielką ilością możliwych przejść. Wysokie pasmo górskie Karkonoszy i Gór Izerskich dzieli polską i czeską część Euroregionu Nysa i - z wyjątkiem obszaru w okolicach Frydlandu (Friedland) - umożliwiają tylko w jednym miejscu w miarę dobrą komunikację na przełęczy między Karkonoszami i Górami Izerskimi. Granicę między Saksonią i Polską tworzy Nysa Łużycka. Z czeskiej części wypływają rzeki Izera i Plovenica, z obszaru saksońskiego Szprewa (jako część dorzecza Łaby). Jako dopływ Odry wypływają tutaj Nysa i jej dopływ Smeda w czeskiej, Bóbr i Kwisza w polskiej części.

Wyraźnie dają się rozróżnić tereny rolnicze z w miarę żyzną glebą w środkowej części pogranicza od bogato zalesionych terenów na północy obszaru (Hoyerswerda, Weißwasser, Bolesławiec), gdzie do 60% powierzchni jest użytkowana w gospodarce leśnej. Duże obszary leśne znajdują się na nizinach (monokultury lasów sosnowych) i w Górach Średnich (świerk). Maksymalną wartość (ponad 60%) wykorzystania rolniczego terenów wykazują powiaty Bautzen i Löbau-Zittau.

Gminy powiatu złotoryjskiego, jaworskiego (a w całym podregionie jeleniogórsko-wałbrzyskim również powiatów świdnickiego, dzierzoniowskiego, ząbkowickiego i strzelińskiego) należą w Województwie Dolnośląskim do obszarów o najlepszych warunkach dla intensywnej produkcji rolniczej. Na tym obszarze przeważa rolnicze wykorzystanie powierzchni (ponad 65 - 80 %). Lasy pasma Sudetów należą do największych obszarów leśnych województwa. W składzie gatunkowym przeważa sztucznie wprowadzony tu świerk. Najważniejsze gatunki liściaste to buk, dąb, olcha i brzoza.

W byłych powiatach Bautzen, Hoyerswerda i Niesky znajduje się wiele zbiorników wodnych, tworzących krajobraz wrzosowisk i stawów. Na południu części czeskiej jest kilka jezior spełniających funkcję ośrodków wypoczynkowych, są one jednak wykorzystywane mało intensywnie.

Duża część niemieckiego obszaru Euroregionu jest zamieszkała od stuleci przez ludność słowiańską – Łużyczan. W niemieckiej części Euroregionu znajduje się również wiele zabytków architektury. Szczególnie dobrze zachowana architektura miast: Görlitz, Bautzen czy Zittau jest w swym jednorodnym charakterze wyjątkowa na skalę Niemiec. Charakterystyczną cechą wyróżniającą ten region od innych regionów są drewniane budowle „słupowe“ („Umgebände-Holzbauten“), które powstały na obszarze wpływu architektury łużyckiej, południowoniemieckiej i czeskiej.

W polskiej części Euroregionu różnorodną ofertę turystyczną tworzą Bory Dolnośląskie na północy i doliny rzek Kwisy, Kaczawy i Bobru. Dominują tu obszary atrakcyjne przyrodniczo i krajobrazowo. Wzdłuż granicy z Republiką Czeską leży zachodnia część Sudetów, obejmująca Góry Izerskie i okalające Kotlinę Jeleniogórską pasmo Karkonoszy, Gór Kaczawskich i Rudaw Janowickich. Uprawianiu turystyki sprzyjają dobre połączenia komunikacyjne oraz liczne obiekty hotelowo-gastronomiczne. Dziedzictwo kulturowe tego regionu jest dodatkowym walorem turystycznym. Formy osadnicze miast sięgają tutaj od XII do XV wieku. Byłe rezydencje, zamki i pałace charakteryzują się dużymi walorami artystyczno-historycznymi. Do dziś dobrze zachowały się ich układy urbanistyczne. Poczesne miejsce zajmują piastowskie zamki gotyckie i obiekty sakralne. Najśłynniejsze zabytki to XIII-wieczne opactwo cystersów w Krzeszowie, XIII-wieczny kościółek Wang w Karpaczu oraz ruiny średniowiecznych zamków obronnych: Chojnik, Bolców, Bolków. Najważniejsze elementy oferty kulturalnej to Międzynarodowy Festiwal Teatrów Ulicznych oraz liczne imprezy w ramach tzw. Września Jeleniogórskiego: m.in. festiwal muzyki poważnej i Jeleniogórskie Spotkania Teatralne.

Podregion jeleniogórski jest bogaty w źródła mineralne i lecznicze, wykorzystywane w służbie zdrowia, wodolecznictwie i przyrodolecznictwie. Na obszarze Euroregionu Nysa znajdują się uznane źródła wód leczniczych w następujących uzdrowiskach: Cieplice Śląskie (wody fluorydowe, źródła hipo- i hipertermiczne), Czerniawa Zdrój (wody kwasowęglowe,

szczawianowe) i Świeradów Zdrój (wody kwasowęglowe, szczawianowe oraz radonowe i fluorydowe). Inne uznane uzdrowiska w pozostałej części podregionu to Duszniki Zdrój, Polanica Zdrój, Szczawno Zdrój (wody kwasowęglowe, szczawianowe), Długopole Zdrój, Jedlina Zdrój, Kudowa Zdrój (wody kwasowęglowe, szczawianowe, źródła radonowe), Łądek Zdrój (wody siarczkowe, fluorydowe i radonowe, wśród nich źródła hipo- i hipertermiczne). Ponadto występują źródła mineralne w złożach Stare Rochowice i Szczawina (wody kwasowęglowe, szczawianowe).

Mimo, że region ten był od wieków skrzyżowaniem ważnych dróg handlowych – przede wszystkim tzw. „Via Regia“ z Zachodu na Wschód i tzw. „Traktu solnego“ z Północy na Południe – uwidacznia się dzisiaj jego peryferyjne usytuowanie. Euroregion jest położony peryferyjnie w skali kraju. Region ten leży w trójkącie Berlin – Praga – Wrocław poza dużymi metropoliami, poza korzyściami z nich płynącymi. Do regionalnych osi rozwojowych w wyniku ponadregionalnych osi łączących należą: (Dresden) – Hoyerswerda – (Cottbus) – (Berlin); (Dresden) – Bautzen – Görlitz – (Wrocław, Rzeczpospolita Polska); (Liberec, Republika Czeska) – Zittau – Löbau – Bautzen- Hoyerswerda – (Cottbus) – (Berlin). Atutem położenia jest lokalizacja na szlaku komunikacyjnym łączącym południe Europy ze Skandynawią, krzyżującym się z autostradą Wrocław-Berlin i międzynarodowymi szlakami do Drezna, Lipska i Monachium. Następujące, już istniejące saksońskie drogi transportowe mieszczą się w schemacie liniowym transeuropejskiej sieci transportowej (TEN-V): Autostrady federalne A 4 (/A 5) Frankfurt/Main – Erfurt – Dresden- Görlitz, A13 Berlin – Dresden, A14 Dresden – Leipzig- Magdeburg i A 9 Berlin – Leipzig – Nürnberg – München; konwencjonalne odcinki linii kolejowej Dresden – Görlitz, Berlin – Görlitz i Dresden – Decin – Praga. Sieci te będą uzupełnione poprzez planowane i już częściowo budowane odcinki dodatkowe dla ruchu kolejowego o podwyższonej prędkości tj. Leipzig – Dresden i Berlin – Dresden, jak również znajdującą się w budowie autostrada federalna A 17.

Przysz³e przejście graniczne Breitenau A 17 / E 55 z czes¹ autostrad¹ D 8 / E 55 stanowić będzie częś³ czeskiej sieci dróg TINA, a istnieją¹ce przejście graniczne Jêdrzychowice/Ludwigsdorf A 4 zostanie po³czone z planowan¹ polsk¹ autostrad¹ A 4 (po wybudowaniu brakują¹cego odcinka Jêdrzychowice – Krzywa), ewentualnie z istnieją¹c¹ drog¹ krajow¹. Obecna droga krajowa nr 4 Krzywa – Zgorzelec tworzy razem z odcinkiem kolejowym E 30 Wroc³aw – Zgorzelec odpowiednio korytarz III A w kierunku Drezna sieci TINA. W trójk¹cie saksońsko-polsko-czeskim, w miejscowoc¹ci Zittau ³czy się czeska droga R 35, prowadzą¹ca przez Liberec, która jest częś¹ sieci dróg TINA, z istnieją¹c¹ drog¹ federaln¹ B 178. B 178 s³uży po³czeniu z siec¹ TEN-V poprzez A 4. Poprzez budow¹ i rozbudow¹ B 178 po³czenie to zostanie doprowadzone do nowego przejścia granicznego Zittau Nord/Sieniawka. Połączenie B 178 z R 35 poprowadzone zostanie przez terytorium polskie. Poprzez te połączenia następuje spojenie saksońskiej sieci TEN-V z siecią dróg samochodowych i kolejowych TINA. Mapa znajduje się w załączniku jako schemat 46 i 47.

Rozwój demograficzny

Dnia 31.12.2001 żyło w Euroregionie Nysa ok. 1,7 miliona mieszkańców: z tego 31% w części niemieckiej, 44 % polskiej i 25 % w czeskiej. W okresie od 1997 do 2001 roku liczba ludności wzrosła o 31.811 osób, tzn. o 1,9% (w niemieckiej części liczba ludności zmniejszyła się o 6,2%, w polskiej i czeskiej zwiększyła się odpowiednio o 9,8% i 0,1%).

Obszar Euroregionu Nysa jest stosunkowo słabo zaludniony. Spadek liczby ludności w latach 90-tych obserwowany był w niemieckiej części Euroregionu w okresie 1998-2001, przy czym spadek ten na obszarze wsparcia był dwa razy wyższy (-4,3%) niż przeciętnie w Saksonii (-2,3%). Ponadprzeciętnie duże straty ludności odnotowują nadal w szczególności miasto Hoyerswerda (-11%) i powiat Niederschlesischer Oberlausitzkreis (-6%). W obliczu utrzymującej się niskiej liczby urodzin w saksońskich regionach przygranicznych struktura wiekowa zmienia się nadal na rzecz osób powyżej 65 roku życia.

W czeskiej części pogranicza w tym samym okresie miał również miejsce lekki spadek liczby ludności. Tym samym stabilny dotąd wzrost ludności pod koniec lat 90-tych również w czeskich regionach przygranicznych zamienił się w spadek. Ponieważ spadek liczby urodzin i zgonów odnotowywany jest dopiero w ostatnich latach, w czeskich regionach przygranicznych grupa wiekowa poniżej 15 lat jest jednak ciągle liczniejsza niż ta powyżej 65 lat.

W polskiej części regionu pogranicza rozwój jest nierównomierny, ogólnie jednak charakteryzuje się wzrostem liczby ludności. Podczas, gdy na obszarach wiejskich nastąpił wzrost liczby ludności, miasta i ich najbliższe okolice odnotowują straty. W podregionie jeleniogórsko-wałbrzyskim posiadającym ok. 1,4 mln mieszkańców, liczba ludności w latach 1995-2001 zmniejszyła się o prawie 21 tys., tj. o ok. 4,5%. Ludność jest rozmieszczona na tym terenie nierównomiernie. Przeciętna gęstość zaludnienia wynosi 133 mieszkańców / km². W podregionie są jednak powiaty, w których gęstość zaludnienia przekracza ww. wartość. Dotyczy to m.in. powiatów dzierzoniowskiego (233 mieszkańców / km²), świdnickiego (226) i miast na prawach powiatu Jeleniej Góry (853) i Wałbrzycha (1.557). Najstąbiej w stosunku do swej powierzchni zaludnione są powiaty bolesławiecki (69 mieszkańców / km²), lwówecki (72) i strzeliński (74). Ok. 68 % ludności mieszka w gęstej sieci dużych i małych miast.

Przyrost naturalny nadal odnotowuje wartości ujemne w części niemieckiej. Na czele ujemnego wzrostu nadal znajdują się powiat Löbau-Zittau i miasto na prawach powiatu Görlitz.

Również w polskiej części Euroregionu ma miejsce dalsza wyraźnie negatywna tendencja przyrostu naturalnego.

Po stronie czeskiej w latach 1997-2001 nie stwierdzono żadnej wyraźnej tendencji rozwoju demograficznego.

Schemat 7 Rozwój demograficzny na obszarze Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa (2001)

Powiat	Liczba mieszkańców	Gęstość zaludnienia	Przyrost naturalny	Saldo migracyjne	Saldo całkowite (saldo migracji)
		mieszkańców / km ²	Na 1000 mieszkańców		
STRONA NIEMIECKA 519.441*)					
Görlitz	60.264	897	-6,3	-15,6	-21,9
Hoyerswerda	47.917	506	-4,5	-42,0	-46,5
Bautzen	155.487	163	-3,4	-9,5	-12,9
NOL	103.469	77	-3,1	-19,1	-22,2
Löbau-Zittau	152.304	218	-5,1	-14,3	-19,4
STRONA POLSKA 556.236**)					
Bolesławiecki	64.881	102	1,9	-1,1	-1,0
Jaworski	41.859	172	0,6	-2,2	-0,3
Jeleniogórski	67.596	104	-1,2	0,03	1,2
Kamiennogórski	49.260	124	1,5	-2,5	-5,0
Lubański	52.304	219	1,4	-2,8	-1,1
Lwówecki	51.615	73	-0,3	0,3	-2,5

Zgorzelecki	101.258	121	-0,1	-1,8	-1,1
Złotoryjski	21.644	503	-0,2	-2,3	-2,6
Jelenia Góra – miejski	93.400	1.061	-2,0	1,2	1,4
Żagański	6.221	72	1,6	-2,6*	-0,8
Żarski	6.201	32	2,9	-0,2*	1,0
STRONA CZESKA 561.396*)					
Ceska Lipa	105.885	93	0,6	1,7	2,3
Jablonec n.N.	87.934	219	-1,6	-1,1	-2,7
Liberec	158.351	171	0,9	-3,4	-2,5
Semily	75.226	108	-1,5	-0,8	-2,3
Decin	134.000	147	-0,6	-0,3	-1,0

Źródła: *) Rocznik statystyczny Euroregionu Nysa stan na dzień 31.12.2001, wydany przez Statistisches Landesamt Sachsen, Kamenz

**) Rocznik statystyczny Województwa Dolnośląskiego 2002

Saldo migracyjne wykazuje zróżnicowane wartości w powiatach niemieckich. W Hoyerswerdzie w roku 2001 zaznaczył się spadek o 42 promile. Równie negatywne wartości mają miejsce w Görlitz. W roku 2001 wyemigrowało z regionu średnio ok. 19 mieszkańców na tysiąc w porównaniu z ok. 5 mieszkańcami na tysiąc opuszczającymi niemiecką część Euroregionu w roku 1997.

Wskaźniki migracji dla poszczególnych powiatów polskich są różne. Szczególnie wysokie ujemne ogólne saldo migracyjne na 1000 mieszkańców odnotowano w roku 2001 w powiecie miejskim wałbrzyskim (-5,2 promila). Nieco niższych wartości odnotowały powiaty jaworski (-3,2) i złotoryjski (-2,7). W tym kontekście najkorzystniejsza sytuacja występuje w powiatach bolesławieckim (1,1 promila) i jeleniogórskim (0,8). Przeprowadzona analiza porównawcza struktury wiekowej ludności według funkcjonalnych grup wiekowych wskazuje w podregionie jeleniogórsko-wałbrzyskim na powstanie niekorzystnych tendencji. Wynikają one między innymi ze spadku przyrostu naturalnego i migracji ludzi młodych, opuszczających ten region w poszukiwaniu pracy i lepszych warunków życia.

Strona czeska w okresie 1997-2001 wykazała również ujemną tendencję salda migracyjnego. Liczby przyjmowały wartości między 1,7 i -3,4 promila. Zarówno w czeskiej jak i polskiej części Euroregionu tendencje emigracyjne dotyczą w szczególności gmin wiejskich, podczas gdy w miastach przybywa ludności.

Gospodarka i rynek pracy

▪ Struktura gospodarcza

Obszar Euroregionu Nysa stanowi część tradycyjnego obszaru gospodarczego z wieloma centrami przemysłowymi. Z perspektywy historii rozwój ten był ułatwiony dzięki bogactwu surowców naturalnych i nośników energii.

Na początku przemian struktur gospodarczych (po zjednoczeniu Niemiec) warunki produkcji charakteryzowały się ogólnie niskim poziomem technologicznym, przestarzałymi i zamkniętymi obiektami produkcyjnymi, wysokim bezrobociem ukrytym i niską wydajnością. Po likwidacji kombinatów doszło do powstawania małych i średnich przedsiębiorstw. Często były to filie firm ze starych krajów związkowych lub z innych krajów wysoko

uprzemysłowionych. Po zjednoczeniu duża część przemysłu była niezdolna do prywatyzacji. Wydajność pozostałych zakładów zwiększyła się wielokrotnie dzięki redukcji personelu. Ogólnie zmiany strukturalne dokonały się szybko i konsekwentnie. Jednak oczekiwana stabilizacja i kontynuacja poziomu gospodarki nie jest jeszcze do dzisiaj osiągnięta. Poza tym charakterystyczny jest znikomy kapitał własny. Procesowi temu towarzyszy wysokie bezrobocie. Ponadto wysoka jest różnica stopy życiowej w stosunku do polskich i czeskich sąsiadów.

Wskazówkę dotyczącą działalności gospodarczej w regionie stanowi podział przedsiębiorstw na gałęzie gospodarki, chociaż ilość zakładów determinowana jest również przez zróżnicowaną strukturę wielkościową zakładów. Przy tym rolnictwo i leśnictwo mają większe znaczenie w czeskiej i polskiej części Euroregionu niż w części niemieckiej. Udziały zakładów działających w tych dziedzinach sięgają w polskiej części w niektórych regionach do 6 %, w Semily (Czechy) nawet ponad 9%. Najwyższe udziały w działalności przetwórczej posiadają czeskie regiony przygraniczne, w budownictwie natomiast powiaty niemieckie. Handel, naprawa pojazdów mechanicznych i towarów użytkowych szczególnie mocno kształtują charakter polskich regionów przygranicznych.

Schemat 8 Przedsiębiorstwa wg działalności gospodarczej w Euroregionie Nysa 2001

Miasto na prawach powiatu Powiat	Ogółem	Z tego w sektorach gospodarki				
		Rolnictwo i leśnictwo	Górnictwo i wydobywanie kamienia i ziemi	Działalność przetwórcza	Budownictwo	Handel; naprawy pojazdów mech. i dóbr użytkowych
		A	C	D	F	G
Część niemiecka	14 398	483	24	1 600	2 473	3 810
Görlitz, miasto	1 480	16	.	137	219	371
Hoyerswerda, miasto	909	6	.	58	138	265
Bautzen	4 821	156	.	573	840	1 301
Pow. Niederschlesischer Oberlausitzkreis	4 433	174	7	548	776	1 164
Löbau-Zittau	2 755	131	.	284	500	709
Część polska ¹⁾	60 093	2 223	82	5 460	5 267	22 340
Jelenia Góra, miasto	11 542	77	1	909	1 089	4 228
Bolesławiecki	6 014	380	16	551	466	2 224
Jaworski	4 263	252	7	513	404	1 531
Jeleniogórski	6 388	245	12	685	586	1 862
Kamienogórski	3 087	181	7	347	333	983
Lubański	4 489	153	6	505	486	1 562
Lwówecki	2 966	172	2	342	245	1 061
Zgorzelecki	7 182	194	10	431	538	2 951
Złotoryjski	3 661	199	9	337	386	1 322
Żarski	8 766	279	7	661	591	3 955
Część czeska	75 832	3 948	23	12 701	10 121	21 350
Česká Lípa	19 886	1 121	9	3 263	2 296	5 518

Jablonec nad Nisou	20 101	915	2	4 318	2 584	5 102
Liberec	35 845	1 912	12	5 120	5 241	10 730
Semily	17 354	1 642	11	2 853	1 962	4 309
Euroregion Ogółem	150 323	6 654	129	19 761	17 861	47 500
1) W statystyce polskiej wg Polskiej Klasyfikacji Działalności Źródło: Statistisches Landesamt Sachsen / Saksoński Urząd Statystyczny						

Struktura przemysłu jest w największym stopniu oparta na branżach tradycyjnych (przemysł włókienniczy i tekstylny, budowa maszyn i przemysł szklarski) oraz uwarunkowana miejscowymi surowcami naturalnymi (wydobycie i przeróbka węgla brunatnego, wytwarzanie energii elektrycznej, kamieniołomy). W ogólnym zarysie można stwierdzić, że proces deindustrializacji tego regionu dotyczył przede wszystkim tradycyjnych branż gospodarki. Proces ten doprowadził nawet do 90% redukcji potencjału przemysłowego. W latach 1989-98 odbył się proces zamykania i unieruchamiania obiektów przemysłowych. Dlatego też nie ma już po czeskiej stronie działających kopalni odkrywkowych czy też elektrociepłowni. W niemieckiej części nadal są czynne elektrownie "Schwarze Pumpe" koło Hoyerswerda i "Boxberg" koło Weißwasser, kopalnie odkrywkowe „Nachten” i „Reichwalde”. Te dwie ostatnie elektrownie, po przejściu modernizacji, należą do najnowocześniejszych w Niemczech. Na obszarze podregionu jeleniogórsko-wałbrzyskiego znajdują się przedsiębiorstwa należące do najbardziej rentownych na Dolnym Śląsku: Elektrownia Turów S.A., Kopalnie Węgla Brunatnego Turów PP; tutaj przewidywane wydobywanie węgla brunatnego ma trwać do roku 2035. Wałbrzysko-Noworudzkie Zagłębie Węglowe po roku 1989 poddane zostało głębokiej restrukturyzacji, co doprowadziło do tego, że tę gałąź gospodarki zlikwidowano niemal zupełnie. Przełom polityczny przyniósł ze sobą utratę dotychczasowych rynków zbytu i przyczynił się do regresu przemysłu lekkiego i upadku wielu przedsiębiorstw w tym regionie.

Duże cięcia, przede wszystkim w niemieckiej części Euroregionu, dokonały się w przemyśle budowy maszyn i pojazdów, w przemyśle włókienniczym i odzieżowym. Pewne wyrównanie gospodarcze przyniósł w pierwszym okresie po przełomie szybki rozwój budownictwa. Nadzieje na rozwój sektora usług nie zostały do tej pory spełnione. Od 1997 roku zaczyna się wzrost gospodarczy w przemyśle produkcyjnym. Sektor budownictwa jest jeszcze po części "przerośnięty".

Liczba zakładów w górnictwie i przetwórstwie w niemieckiej części Euroregionu zwiększyła się w okresie 1998-2001 do 450. Rozwój przybrał we wszystkich częściach Saksonii przebieg pozytywny. W tym samym okresie zmniejszyła się liczba zatrudnionych w górnictwie i przetwórstwie do ogółem 32.951 osób. W roku 1997 było to jeszcze 33.777 zatrudnionych. Poza powiatami Kamenz i Bautzen wszystkie pozostałe saksońskie powiaty Euroregionu odnotowały spadek liczby zatrudnionych w dziedzinach górnictwa i przetwórstwa.

W polskiej części Euroregionu występują liczne bogactwa naturalne: węgiel brunatny, kamień brukowy i budowlany (bazalt, granit i inne), kaolin, glina oraz glina ceramiczna i ognioodporna, gips, anhydryt, kruszywa naturalne, w tym piasek formierski i szklany oraz kamienie ozdobne i szlachetne i źródła mineralne. Wysoką pozycję w gospodarce tej części Euroregionu obok handlu i usług zajmuje przemysł. Obejmuje on wiele przedsiębiorstw różnych branż: paliwowo-energetyczny, wydobywczy, szklarski, materiałów budowlanych, ceramiczny, włókienniczy, odzieżowy, metalowy, chemiczny, spożywczy, maszynowy i elektroniczny.

Liczba rejestracji i likwidacji jednostek działalności gospodarczej nie wykazywała w ostatnich latach dużych zmian. Tym samym nie można ustalić jednoznacznej tendencji w tym zakresie,

choć należy podkreślić, że ogólna liczba zarówno rejestracji jak i likwidacji uległa zmniejszeniu. Wszystkie powiaty niemieckie Euroregionu Nysa (z wyjątkiem powiatu Kamenz) zanotowały spadek liczby rejestracji nowych jednostek działalności gospodarczej w okresie 1998-2001.

Nadzieją dla wielu gmin przygranicznych jest turystyka. Euroregion Nysa obejmuje teren o szerokim i różnorodnym potencjale turystycznym. Należy przypomnieć, że Euroregion posiada atrakcyjny krajobraz przyrodniczy i kulturowy, z którego duża część jest chroniona. Kolejnych źródeł potencjału turystycznego należy szukać w obyczajach i tradycyjnych produktach. Infrastruktura turystyczna jest regionalnie zróżnicowana. Ilość łóżek, oferta hotelowa i gastronomiczna wprawdzie znacznie zwiększyły się w ostatnim okresie, stało się to jednak kosztem ich obciążenia. Krytycznie musi być oceniona sezonowa orientacja infrastruktury turystycznej. Nadal istnieje zbyt mała ilość dobrych ofert i alternatyw na „niepogodne dni”.

Charakterystyczne dla podregionu jeleniogórsko-wałbrzyskiego zalety krajobrazu, przyrody i kultury umożliwiają wiele form turystyki – piesze wędrówki, jazdę rowerem, jeździectwo, narciarstwo – oraz pobyty lecznicze w uzdrowiskach (Kotlina Kłodzka, Karkonosze, Góry Izerskie). Stanowi to podstawę całorocznego funkcjonowania turystyki i wypoczynku. Należy nadal rozwijać i poprawiać pod względem jakości potencjał noclegowy podregionu jeleniogórsko-wałbrzyskiego. Najlepsze możliwości noclegowe oferują Karkonosze, Góry Sowie i Kotlina Kłodzka. Istotne znaczenie dla transgranicznego rozwoju gmin przygranicznych ma modernizacja Drogi Śródsudeckiej i zwiększenie ilości przejść granicznych na szlakach turystycznych.

▪ Zatrudnienie

Z gospodarczego profilu i wyspecjalizowania trzech części Euroregionu wynikają duże różnice w zatrudnieniu w poszczególnych sektorach gospodarki. W podziale na sektory gospodarcze na pograniczu saksońskim (za wyjątkiem obu miast-powiatów) nadal więcej zatrudnionych pracuje w sektorze pierwotnym niż przeciętnie w całym kraju związkowym. W roku 2001 było to średnio 3,6 % w porównaniu z 2,8 % średniej krajowej, która również odpowiada średniej federalnej. Jeden powiat jest kształtowany ponadprzeciętnie przez rolnictwo - powiat Niederschlesischer Oberlausitzkreis wykazywał w roku 2001 jeszcze 6 % zatrudnionych w tym sektorze. Poza tym szczególnie wysokim udziałem zatrudnionych w przetwórstwie wyróżnia się Bautzen (w 2001 r. ponad 20 % zatrudnionych wobec średniej saksońskiej 17,1 %). Odpowiednio do tego znacznie mniejsza ilość zatrudnionych pracuje w dziedzinie usług. W roku 2001 udział usług dla przedsiębiorstw wynosił niecałe 10 % zatrudnionych, w porównaniu z 14 % przeciętnej w Saksonii. W administracji publicznej i usługach prywatnych pracuje około 30 % zatrudnionych.

W roku 2001 podregion jeleniogórsko-wałbrzyski przedstawiał następującą strukturę gospodarczą: w sektorze pierwotnym ilość zatrudnionych¹³ wynosiła 24,8%, w sektorze wtórnym 32,7 % i w sektorze trzecim 42,5 %.

¹³ Źródło danych: Rocznik Statystyczny 2002 – GUS – stan na dzień 31.12.2001

Schemat 9 Zatrudnienie w Wolnym Kraju Związkowym Saksonii w roku 2001 w podziale na powiaty i dziedziny gospodarki (w tys.)

Powiat	Ogółem	Gospodarka rolna, leśna, rybołówstwo	Udział rolnictwa w %	Sektor produkcyjny				Handel, turystyka i komunikacja	Udział handlu, turystyki i komunikacji w %	Finanse, wynaje m, usługi dla przedsię biorstw	Udział finansów w %	Usługi publiczne i prywatne (włącznie) administra cja publiczna	Udział usług w %
				Ogółem	Udział sektora produkcyjnego w %	W tym sektor przetwórczy	Udział sektora przetwórczego w %						
Görlitz, miasto	26,4	0,5	1,9	6,3	23,9	4,0	15,2	6,2	23,5	3,3	12,5	10,1	38,3
Hoyerswerda, miasto	19,8	w0,1	0,5	4,2	21,2	1,1	5,6	5,2	26,3	2,2	11,1	8,0	40,4
Bautzen	66,0	2,0	3,0	22,4	33,9	13,5	20,5	15,2	23,0	7,8	11,8	18,6	28,2
Niederschlesischer Oberlausitzkreis	35,1	2,1	6,0	11,5	32,8	5,2	14,8	9,0	25,6	2,8	8,0	9,7	27,6
Löbau-Zittau	56,0	2,1	3,8	17,0	30,4	9,3	16,6	13,1	23,4	5,5	9,8	18,2	32,5
Obszar wsparcia (1. rząd)	203,3	6,8	3,3	61,4	30,2	33,1	16,3	48,7	24,0	21,6	10,6	64,6	31,8
Saksonia	1.946,8	52,6	2,7	586,5	30,1	333,5	17,1	460,4	23,6	275,2	14,1	572,2	29,4

¹⁾Wstępne dane średnioroczne
Źródło: Urząd Statystyczny Saksonii

Rozwój stopy bezrobocia wykazuje tendencję negatywną i ma jednoznacznie strukturalny charakter.

W niemieckich regionach przygranicznych nie widać dotychczas wyraźnego spadku bezrobocia. Stopa bezrobocia wzrosła w całej Saksonii w roku 2002 w porównaniu z rokiem 1998 z 18,2 % do 18,9 %. Stopy bezrobocia wzrosły we wszystkich powiatach obszaru wsparcia. Za wyjątkiem Kamenz (18,5 %) wszystkie wyraźnie przekraczają średnią saksońską. Najwyższe wartości wykazują oba miasta na prawach powiatu Görlitz i Hoyerswerda, z odpowiednio 26,1% i 25,1%. Tu, co czwarta osoba jest aktualnie bezrobotna.

W polskiej części Euroregionu bezrobocie nabrało w międzyczasie dramatycznych rozmiarów. Wyjątek stanowi jedynie miasto Jelenia Góra z niecałymi 17 % bezrobocia. W większości innych powiatów stopa bezrobocia wynosi ponad 30 %. Bezrobocie w regionie od 1997 roku niemal się podwoiło. Podregion jeleniogórsko-wałbrzyski (w ramach NUTS III) charakteryzuje się podobnie jak cały obszar Euroregionu Nysa po polskiej stronie trudną sytuacją na rynku pracy z powodu bardzo wysokiego bezrobocia strukturalnego zarówno w skali Województwa Dolnośląskiego jak i kraju. Bezrobocie występuje od początku lat 90-tych i wywołane zostało m.in. przez zamykanie kopalni węgla w Dolnośląskim Zagłębiu Węgla Kamiennego w Wałbrzychu i Nowej Rudzie oraz zakładów przemysłu lekkiego branży bawełnianej i tekstylnej w Bielawie, Dzierżoniowie i Kamiennej Górze. W latach 1998-2002 bezrobocie w podregionie wzrosło o niemal 60 %, przy czym największy wzrost odnotowano w powiecie miejskim wałbrzyskim (233 %) i powiecie zgorzeleckim (200 %). W ramach oceny wartości absolutnych stwierdzono, że na koniec 2002 roku w regionie było ponad 153.000 bezrobotnych, z tego 53 % kobiet. Podregion ma najwyższe bezrobocie w Województwie Dolnośląskim, osiągając na koniec września 2002 roku 27 % (Województwo Dolnośląskie – 21,6 %). Na badanym obszarze występują powiaty, w których bezrobocie należy do najwyższych w kraju. Szczególnie trudna sytuacja ma miejsce w powiatach złotoryjskim (o 78,5 % ponad średnią krajową), wałbrzyskim wraz z miastem Wałbrzychem (o 75,7 %), lwóweckim (70,7 %), jaworskim (68,5 %), dzierżoniowskim (66,9 %), kłodzkim (67,4 %) i kamiennogórskim (65,7 %), w których bezrobocie przekraczało średnią krajową na koniec 2002 roku o ponad 50 %. Udział bezrobotnych szukających pracy od ponad roku wynosił na koniec 2002 roku w podregionie jeleniogórsko-wałbrzyskim 50 %. Obserwując strukturę wiekową bezrobotnych można stwierdzić, że przeważają ludzie młodzi grup wiekowych poniżej 24 lat i 25 – 34. Oba te przedziały wiekowe stanowią ogółem ponad 50 % całej populacji bezrobotnych.

Po stronie czeskiej sytuacja pod względem bezrobocia jest jeszcze stosunkowo łagodna. W regionach Liberec i Jablonec panowało w roku 2001 tak jak wcześniej niskie bezrobocie (ogółem tylko 7,3 % i 6 %). Ale również i w tej części regionu bezrobocie lekko rośnie.

Saksonia liczy się z tym, że w przyszłości osoby dojeżdżające do pracy codziennie lub co tydzień z Polski i Czech postawią rynki pracy niemieckich regionów przygranicznych przed dużymi problemami dostosowawczymi. Wyniki prognoz pokazują, że dla niemieckich regionów przygranicznych przeciętnie można oczekiwać zjawiska osób dojeżdżających stanowiących około 1 do 2 % mieszkańców (względnie 2 do 4 % zatrudnienia przy stopie zatrudnionych 50 %). Nie mniej jednak potencjał zmienia się znacznie pomiędzy różnymi regionami przygranicznymi, co z jednej strony można tłumaczyć odległością aglomeracji od granicy w niemieckich regionach przygranicznych, a z drugiej strony różnicami w gęstości zaludnienia przygranicznych obszarów czeskich. W przypadku miast przygranicznych, położonych przy regionach gęsto zaludnionych, zwiększenie podaży siły roboczej może wynosić nawet do 10 % zatrudnionych. Natomiast na obszarach wiejskich pogranicza wschodnich Niemiec potencjały osób dojeżdżających będą mniejsze z powodu małej gęstości zaludnienia, stosunkowo niekorzystnej sytuacji gospodarczej i dłuższych odcinków dojazdów. Niemniej jednak należy oczekiwać, że wraz z poprawą infrastruktury komunikacyjnej zwiększy się ilość dojeżdżających i zakres zjawiska. W prognozie tej nie

uwzględnia się jednak wewnątrzregionalnych różnic dochodów i stopy bezrobocia. Zamiast tego przyjęto różnicę dochodów, jakiej nie można już oczekiwać podczas rozszerzenia UE w tych rozmiarach, ponieważ prognozy dotyczące ogólnogospodarczego rozwoju w Czechach mówią o wyższej stopie wzrostu dochodów w porównaniu z Niemcami. Do tego dochodzi to, że decydujące znaczenie dla potencjału osób dojeżdżających będzie miało wprowadzenie swobody zatrudnienia, a nie moment akcesji. Im później to nastąpi, tym mniejsze mogą być różnica dochodów i potencjał dojeżdżających. Kolejne ograniczenie stanowi założenie takiej samej sytuacji na rynku pracy po obu stronach granicy. Niewielkie różnice stóp bezrobocia prowadzą również do niewielkich różnic w potencjałach osób dojeżdżających.¹⁴

Infrastruktura

▪ Infrastruktura komunikacyjna

Przez obszar Euroregionu Nysa przebiegają ważne szlaki komunikacyjne, łączące przejścia graniczne z ważnymi centrami gospodarczymi. Do najważniejszych połączeń należą drogi krajowe nr 4 i numer 30 z przedłużeniem na biegu drogi nr 3, drogi wojewódzkie nr 351, 352, 354, 357, linie kolejowe E-30, C-E 59/1, nr 274.

W podregionie jeleniogórsko-wałbrzyskim sieć dróg krajowych i wojewódzkich łączy większe miasta regionu z przejściami granicznymi oraz ważnymi centrami województwa i kraju. Słabym punktem połączeń drogowych jest zbyt niska klasa poszczególnych odcinków dla danego zapotrzebowania. Brakuje również obwodnic miejscowości, a profil dróg w części nie odpowiada wymogom. Sieć kolejowa jest również stosunkowo gęsta. Główne odcinki są zelektryfikowane. Do słabych punktów kolei w regionie należą niewystarczające inwestycje, zły stan techniczny torów, zamykanie odcinków w ruchu osobowym, ograniczanie transportu towarowego.

Połączenia komunikacyjne obszarów docelowych przez Strefowy Transport Publiczny (ÖPNV), nie są jeszcze zadowalające. Przede wszystkim należy poprawić jakość połączeń dla zmotoryzowanej komunikacji indywidualnej. Istniejąca sieć szlaków pieszych, rowerowych i jeździeckich jest ciągle rozbudowywana i odnawiana.

▪ Pozostała infrastruktura

Zadawalająca jest ilość oraz jakość instytucji kulturalnych. Należy jednak zwrócić uwagę na zły stan budowli i likwidację tych instytucji w rejonach wiejskich (kina itd.) na skutek oszczędności w sektorze publicznym. Oprócz tego istnieje duża potrzeba renowacji centrów miast i wsi.

System oświaty w podregionie jeleniogórsko-wałbrzyskim obejmuje 1.129 placówek, do których w roku szkolnym 2001/2002 uczęszczało ponad 244.700 dzieci, młodzieży i dorosłych (ponad 38 % uczących się w Województwie Dolnośląskim). W 2001 roku w województwie było 506 przedszkoli, do których chodziło 27.700 dzieci (44,2 % przedszkolaków w Woj. Dolnośląskim). Sieć szkół podstawowych, do których w roku 2001 chodziło 100.700 dzieci, składała się w podregionie z 449 obiektów. W 182 gimnazjach uczyło się 58.300 uczniów. Największe centra szkolnictwa ponadgimnazjalnego znajdują się w Jeleniej Górze, Wałbrzychu, Świdnicy, Bolesławcu, Kłodzku i Dzierżonowie. Dużą rolę w systemie oświaty podregionu odgrywają szkoły wyższe. W roku akademickim 2001/2002 na czterech uczelniach podregionu studiowało 13.800 studentów (tj. 10 % studiujących w województwie). Na koniec 2001 roku w podregionie jeleniogórsko-wałbrzyskim funkcjonowało 38 szpitali ogólnych, dysponujących 6.400 łózkami (ponad 44 % ogólnej liczby łóżek szpitalnych województwa). Cechą szczególną podregionu są uzdrowiska. Posiadający 11 uzdrowisk statutowych i 2 uzdrowiska potencjalne podregion należy do czołowych

¹⁴ Björn Alecke, Gerhard Untiedt (2001): Teilprojekt D-7 Pendlerpotential in den Grenzregionen an der EU-Außengrenze. Methoden, Ergebnisse und Prognosen. Dresden. Str. 409 i nast.

obszarów uzdrowiskowych w Polsce. Baza uzdrowiskowa składa się z ponad 50 szpitali i obiektów uzdrowiskowych, dysponujących ogółem ponad 6.000 łóżek. W uzdrowiskach jest 15 zakładów przyrodoleczniczych, które rocznie obsługują ambulatoryjnie dodatkowo ponad 10 tys. kuracjuszy. Oprócz bazy, która ściśle związana jest z uzdrowiskami, są jeszcze sanatoria rehabilitacyjne i prewencyjne.

Środowisko

Pogranicze saksońsko-dolnośląskie należy do regionów Europy środkowowschodniej, które w przeszłości narażone były na znaczne zanieczyszczenia środowiska naturalnego. Istotnym problemem regionu jest zanieczyszczenie na dużej części obszaru przez przemysł i wydobywanie (np. węgiel brunatny). Istniejące szkody powstałe w środowisku naturalnym tj.:

- wyrobiska powstałe w wyniku wydobywania surowców naturalnych,
- zanieczyszczenie powietrza i wody,
- wielkoobszarowe szkody leśne,
- erozja,
- zanieczyszczenia azotanowe i zakwaszenie gleb,
- zakwaszenie cieków

wpływają nie tylko negatywnie na stan zdrowia ludności, taki stan odbija się negatywnie na proces powstawania nowych podmiotów gospodarczych oraz rozwój sektora turystycznego. Dlatego rewitalizacja środowiska jest czynnikiem decydującym o przyszłości pogranicza. W latach ubiegłych przede wszystkim po stronie saksońskiej pogranicza przeprowadzono znaczące inwestycje służące poprawieniu sytuacji środowiska naturalnego. W 1991 roku jeszcze 50% wszystkich głównych cieków wodnych było mocno zanieczyszczonych, zredukowano ten udział w roku 1997 do 6%. Jednakże jeszcze 73% odcinków nie odpowiada II klasie czystości, do której się dąży.¹⁵ Pomimo tej odczuwalnej poprawy istnieje jeszcze duże zapotrzebowanie na inwestycje w tej dziedzinie. W roku 1995 w Saksonii tylko 64,2% wszystkich mieszkańców było przyłączonych do publicznych oczyszczalni ścieków, na wcześniejszym obszarze związkowym było to natomiast 94%¹⁶.

Obok zanieczyszczenia wód znaczącym problemem było także zanieczyszczenie atmosferyczne. Pogranicze saksońsko - dolnośląskie pokrywa się częściowo z obszarem „Czarnego Trójkąta”. Nazwa ta uwarunkowana była wcześniej obszarem występowania węgla brunatnego, który rozciągał się od zachodniej Polski do wschodniej Saksonii i północno-zachodniej w Czechach. Wielowiekowe użytkowanie węgla brunatnego w celu wytwarzania energii cieplnej i elektrycznej oraz zastosowanie w przemyśle ciężkim, w połączeniu z brakiem urządzeń odsiarczających doprowadziło do dużych zanieczyszczeń atmosferycznych.

Średnioroczne wartości NO₂ wykazywały znaczne wahania, zależne od położenia poszczególnych stanowisk. Na obszarach miejskich są one wyższe niż na obszarach wiejskich. W odniesieniu do wartości maksymalnych z dyrektywy UE nr 1999/30/WE wszystkie wartości średnioroczne były poniżej wartości granicznych dla ochrony zdrowia ludzkiego.¹⁷ W wielu miastach dobową wartość maksymalną zapylenia PM 10 – obowiązującą od 01.01.2005 – będzie przekroczona. Wartości docelowe dyrektywy 2002/2003/WE w sprawie zawartości ozonu w powietrzu przekraczane są szczególnie na obszarach wiejskich.

Od początku lat 90. zamknięto lub zmodernizowano w Saksonii w znaczącym zakresie duże ciepłownie. Także poprzez ograniczenie zastosowania węgla brunatnego jako źródła energii

¹⁵ Program Operacyjny Wsparcia Funduszy Strukturalnych w Wolnym Kraju Związkowym Saksonia 2000-2006, projekt 1999

¹⁶ Wspólna Strategia Wsparcia dla Nowych Krajów Związkowych i Berlina Wschodniego 2000-2006, projekt 2000

¹⁷ CHMU, WIOS, LFUG, UBA: Wspólny raport na temat jakości powietrza w Czarnym Trójkącie 1998. 1999, str. 61

doprowadzono do znaczącego zmniejszenia emisji. Wcześniej w części dolnośląskiej „Czarnego Trójkąta” elektrownie i ciepłownie eksploatowały prawie wyłącznie węgiel brunatny, przyczyniając się do emisji w regionie. Do roku 1998 zmniejszono emisję dzięki zastosowaniu urządzeń odsiarczających oraz modernizacji kotłowni.¹⁸

Kolejny problem regionu polega na tym, że na pograniczu znajdują się duże powierzchnie odkrywkowe i hałdy powydobywcze, powstałe w górnictwie odkrywkowym węgla brunatnego – w części polskiej jest to złożo Turów w powiecie zgorzeleckim – i nadal istnieje duży udział powierzchni zdegradowanych.

Istniejące częściowe szkody ekologiczne, tzn. naruszenia środowiska poprzez wydobycie surowców naturalnych, zanieczyszczenie powietrza i wody, duże powierzchniowo szkody leśne, pojawienie się zjawiska erozji, nadmiar azotanów w glebie jak również zakwaszenie wód mogą w długiej perspektywie czasu nie tylko zaszkodzić zdrowiu ludności, lecz także negatywnie wpłynąć na gotowość inwestorów do zakładania firm na tym terenie albo sektor turystyki. Z tych powodów oczyszczenie środowiska staje się decydującym czynnikiem dla rozwoju w przyszłości całego nadgranicznego regionu.

Współpraca w dziedzinie ochrony środowiska jest jednym z priorytetów wszelkich transgranicznych porozumień bilateralnych. Z powodu występujących w ostatnich latach zagrożeń ekologicznych na zachodnich i południowych obszarach pogranicza do tematu ochrony środowiska przywiązują się szczególnie duże znaczenie. Od 1991 roku istnieje Polsko-Niemiecka Rada Środowiskowa. W działalności struktury samorządowej Euroregionu Nysa temat ten jest traktowany jako ważny priorytet. Utworzono na przykład komisję administracyjną dla programu „Czarny Trójkąt”. Ponadto prowadzono trójstronne rozmowy na temat dostarczania ciepła z polskiej elektrowni Turów do odbiorców z obszaru Euroregionu, budowy oczyszczalni ścieków, systemu wzajemnego ostrzegania przed pożarami lasów i zagrożeniami ekologicznymi.

Podsumowanie i tendencje rozwoju

Podsumowując można stwierdzić następujące tendencje rozwoju na terytorium pogranicza pomiędzy Saksonią a Dolnym Śląskiem, charakteryzujące się:

- znacznym załamaniem demograficznym: ruch ludnościowy w rejonie przygranicznym wykazuje - szczególnie w Saksonii - obok ujemnych wskaźników urodzeń w peryferyjnych bądź leżących blisko granicy gminach wiejskich także nieprzeciętnie wysokie straty migracyjne (np. emigracja przede wszystkim młodych aktywnych warstw społecznych).
- niewystarczającym wyposażeniem infrastrukturalnym oraz brakiem powiązań transgranicznych i sieci komunikacyjnych: utrudnia to wymianę towarową, informacyjną i osobową;
- istotnymi gospodarczymi problemami strukturalnymi: Dawne tereny przemysłowe w Saksonii i na Dolnym Śląsku muszą walczyć ze znaczącymi problemami restrukturyzacji w obliczu zaostrej konkurencji¹⁹. Szczególnie część obszarów wiejskich dotknięta jest skutkami masowego likwidowania miejsc pracy w przemyśle. Jednocześnie następują głębokie przemiany strukturalne w gospodarce rolnej i leśnej prowadzące również do likwidowania miejsc pracy w tych dziedzinach.

¹⁸ Patrz; Bothmer, D. Zimmermann, F. (2000): Sytuacja emisyjna w Czarnym Trójkącie wczoraj-dzisiaj- pojutrze, str. 15 i nast.

¹⁹ Patrz: Institut für Stadtforschung und Strukturpolitik (IfS): Studia Ewaluacyjne na temat wkładu środków Funduszy Strukturalnych UE w ramach Inicjatywy Wspólnotowej Interreg II w Wolnym Kraju Związkowym Saksonii i Bawarii (na zlecenie Saksońskiego Ministerstwa Gospodarki i Pracy; Bawarskiego Ministerstwa Gospodarki, Komunikacji i Technologii), str. 2

- zanieczyszczeniem środowiska, m.in. z powodu ulokowania w przeszłości przemysłu zanieczyszczającego środowisko.²⁰ Wyrządzone szkody i zniszczenia w przyrodzie i środowisku wpływają nadal w znacznym stopniu ujemnie na rozwój nowych perspektyw gospodarczych w rejonie przygranicznym. Pośrednio lub bezpośrednio przenosi się to przede wszystkim na rozwój turystyki, a także - przynajmniej częściowo - na gospodarkę leśną i rolną w szczytowych partiach górskich.

2.2 Analiza SWOT

2.2.1 Gospodarka

Schemat 10 SWOT Rozwój gospodarczy

Strengths Silne strony	Weaknesses Słabe strony
<p style="text-align: center;">Rozwój gospodarczy</p> <ul style="list-style-type: none"> • istniejące centra przemysłowe w branżach z długą tradycją po obu stronach granicy • duże złoża surowców naturalnych (węgiel brunatny, kamień drogowy i budowlany, kaolin i inne) • istniejące potencjały terenów do rozwoju działalności gospodarczej oraz tereny z rozwiniętą infrastrukturą • zróżnicowanie struktury gospodarki miejscowych zakładów w drugim sektorze • modernizacja i gotowość do wprowadzania innowacji w wielu dziedzinach gospodarki ze względu na przemiany strukturalne w regionie • występowanie w rejonie pogranicza dobrze prosperujących firm zorientowanych na eksport • udział ludności w wieku produkcyjnym jest aktualnie jeszcze bardzo wysoki • duża oferta wykwalifikowanej siły roboczej • stosunkowo korzystne koszty pracy, szczególnie w dolnośląskiej części regionu • istniejący potencjał transgranicznej wymiany gospodarczej w aspekcie strukturalnego uzupełniania się • pogranicze jest częścią narodowych i europejskich obszarów wsparcia 	<p style="text-align: center;">Rozwój gospodarczy</p> <ul style="list-style-type: none"> • stosunkowo duży udział przedsiębiorstw z problemami gospodarczymi (przemysł tekstylny, górnictwo, energetyka, produkcja) • słabo rozwinięty sektor usługowy, szczególnie w handlu detalicznym i usługach prywatnych • zaległości przy wprowadzaniu przyszłościowych technologii w miejscowych przedsiębiorstwach • duże dysproporcje w zarobkach oraz kosztach zatrudnienia po obydwu stronach granicy • migracja ludności aktywnej gospodarczo i wykwalifikowanej zawodowo (po stronie niemieckiej), brak mobilności siły roboczej (po stronie polskiej) • wysokie bezrobocie (również bezrobocie długookresowe) spowodowane gospodarczą recesją i przemianami strukturalnymi • mała zdolność do inwestowania przedsiębiorstw lokalnych ze względu na brak własnego kapitału • zbyt słabo doceniany marketing, niewystarczająca działalność marketingowa przedsiębiorstw • niewystarczający stopień znajomości regionalnych zasobów u potencjalnych inwestorów • brak powiązań sieciowych i współpracy między przedsiębiorstwami • przestarzałe struktury przemysłowe – w regionie potrzebna jest dalsza restrukturyzacja

²⁰ Patrz: Bürkner, H.-J.: Endogene und exogene Faktoren regionaler Transformationsprozesse in der Tschechischen Republik. In: Heinritz, G.; Wiessner, R. (Hrsg.): Aufschwung im Osten. 50. Deutscher Geographentag Potsdam, 2. bis 10. Oktober 1995. Tagungsbericht und wissenschaftliche Abhandlungen, Bd. 3: Raumentwicklung und Wettbewerbsfähigkeit, Mithrsg. Kulke, E., Stuttgart 1996

Opportunities Szanse	Threats Zagrożenia
<p style="text-align: center;">Rozwój gospodarczy</p> <ul style="list-style-type: none"> • wykorzystanie rekultywowanych terenów dla rozwoju działań gospodarczych • opracowanie innowacyjnych produktów oraz rozwój usług • wprowadzenie nowych technologii • poprawienie konkurencyjności lokalnych przedsiębiorstw, szczególnie małych i średnich. • ułatwienie dostępu do kapitału • wejście na nowe rynki w sąsiadujących krajach • zwiększenie efektywności przy wykorzystywaniu programów pomocowych w celu lepszego podtrzymywania i wzrostu atrakcyjności regionu dla inwestorów • wykorzystanie rozwiązywanych zakładów i obszarów dawnych garnizonów wojsk radzieckich (JAR) po stronie polskiej 	<p style="text-align: center;">Rozwój gospodarczy</p> <ul style="list-style-type: none"> • jednostronne i uzależnione od koniunktury ukierunkowanie na wybrane sektory gospodarki • spadek inwestycji regionalnych • utrzymująca się niska wydajność niektórych przedsiębiorstw • stagnacja w dopływie kapitału obcego • stagnacja lub zredukowanie liczby przedsiębiorstw, szczególnie małych i średnich • przenoszenie zarządów przedsiębiorstw poza region • trwające ciągle niewyjaśnione stosunki własnościowe • niewystarczająca ilość kapitału na rozpoczęcie działalności przez zakłady małe i średnie

Schemat 11 SWOT Turystyka

Strengths Silne strony	Weaknesses Słabe strony
<p style="text-align: center;">Turystyka</p> <ul style="list-style-type: none"> • potencjalnie dobry dojazd do rejonu pogranicza • bogate dziedzictwo kulturowe i historyczne tworzy atrakcyjny turystycznie krajobraz kulturowy • liczne duże i mniejsze rezerваты przyrodnicze i krajobrazowe, niektóre z nich unikatowe w Europie • duża liczba rezerwatów przyrody, krajobrazu oraz pomników przyrody dokumentuje często zachowaną historycznie strukturę krajobrazu • długa tradycja górskiego ruchu turystycznego • centra miejskie z obszerną ofertą kulturalną • miejscowości zachowane w historycznym stanie • atrakcyjne miejscowości uzdrowiskowe i wypoczynkowe o bogatej tradycji • międzynarodowe zainteresowanie regionem (ze względu na wystawy, festiwale itp. o ponadregionalnym znaczeniu) 	<p style="text-align: center;">Turystyka</p> <ul style="list-style-type: none"> • stosunkowo niewystarczająca ilość i zbyt niski standard infrastruktury turystycznej • zbyt mało powiązanych transgranicznych ofert turystycznych • brak informacji transgranicznej i niewystarczający marketing ofert strony sąsiedzkiej • niewystarczająca ilość turystycznych przejść granicznych na granicy polsko-niemieckiej • słabo rozwinięta sieć tras rowerowych – tylko częściowo oznaczone trasy (w miastach), prawie całkowity brak połączeń transgranicznych • słaba kooperacja partnerów branży turystycznej • słabo rozwinięty system kształcenia i szkoleń dla sektora usług • przewaga krótkoterminowych pobytów większości turystów • częściowo zbyt duże uzależnienie od turystyki sezonowej • lokalne zjawiska przeciążenia w wyniku skokowego wzrostu samochodowej turystyki osobowej • zakłócona relacja między cenami i jakością świadczonych usług ze względu na dysproporcje

	wynikające z kursu wymiany <ul style="list-style-type: none"> • odmienne standardy serwisu po obu stronach granicy • transgraniczne zanieczyszczenie środowiska naturalnego (wody powierzchniowe, powietrze), hałas spowodowany przez systemy komunikacyjne i wywołujące konflikty decyzje lokalizacji przedsięwzięć gospodarczych
Opportunities Szanse	Threats Zagrożenia
<p style="text-align: center;">Turystyka</p> <ul style="list-style-type: none"> • lepsze wykorzystanie atrakcji przyrody i kultury dla rozwoju turystyki i wypoczynku • rozwój atrakcji turystycznych, stworzenie bodźców dla przedłużenia okresu pobytu • restauracja dziedzictwa historycznego • bardziej kompleksowa i zintegrowana oferta turystyczna • poprawa komunikacji i kooperacji w sektorze turystyki poprzez stworzenia instytucjonalnych sieci regionalnych agencji • ożywienie lokalnych tradycji • poprawa połączeń poprzez rozbudowę sieci tras rowerowych 	<p style="text-align: center;">Turystyka</p> <ul style="list-style-type: none"> • postępujący upadek wielu różnych obiektów historycznych, prowadzący do nieodwracalnych zniszczeń dziedzictwa historycznego regionu • stagnacja lub tylko powolna poprawa jakości usług turystycznych • nasilenie się sytuacji konkurencyjności po obydwu stronach granicy • trwały brak uzupełniających ofert w dziedzinie usług • brak kooperacji między organizatorami przedsięwzięć w zakresie turystyki wyjazdowej • wzrost dysproporcji technologicznych – wykorzystywanie technologii informatycznych ogranicza się tylko do małej grupy przedsiębiorstw • zagrożenie potencjału krajobrazowego turystyki wynikające z zaburzeń zagospodarowania przestrzennego • utrata charakteru uzdrowiskowego i turystycznego wskutek zanieczyszczenia środowiska • degradacja uzdrowisk po stronie polskiej (np. Sokołowsko, Opolno Zdrój i.in.)

2.2.2 Infrastruktura

Schemat 12 SWOT Komunikacja

Strengths Silne strony	Weaknesses Słabe strony
<p style="text-align: center;">Komunikacja</p> <ul style="list-style-type: none"> • włączenie w ponadregionalną sieć komunikacyjną dzięki zakończeniu budowy autostrady A 4 również po stronie polskiej (odcinek Zgorzelec – Krzywa) • gęsta sieć kolejowa, która jest eksploatowana również na terenach słabo zasiedlonych, przede wszystkim po stronie dolnośląskiej • istniejące połączenia kolejowe z zakładami • gęsta sieć drogowa w niektórych częściach regionu 	<p style="text-align: center;">Komunikacja</p> <ul style="list-style-type: none"> • niewystarczające połączenia komunikacyjne niektórych peryferyjnych terenów granicznych • przerwane połączenia na obszarze pogranicza wskutek ich podziału przez granicę państwową • niewystarczająca przepustowość przejść granicznych, szczególnie dla ruchu towarowego (drogowego/kolejowego) • nie wszędzie zostały ustanowione połączenia z najważniejszymi centrami krajowymi

<ul style="list-style-type: none"> • gęsta sieć publicznej komunikacji autobusowej z wyjątkiem terenów bardzo odległych (np. tereny górskie) • stosunkowo dobre połączenia komunikacyjne z międzynarodowymi portami lotniczymi i liniami kolejowymi • przez obszar tego Euroregionu przebiega III paneuropejski korytarz komunikacyjny • gęsta sieć dróg prowadzących do lokalnych przejść granicznych 	<p>najważniejszymi centrami krajowymi</p> <ul style="list-style-type: none"> • niezaspokojone zapotrzebowanie na rekonstrukcję i rozbudowę sieci dróg; wewnątrz miejscowości i poza nimi • brak zintegrowanego systemu komunikacji • braki w połączeniach pomiędzy przewoźnikami • wycofywanie się oraz wzrost cen w lokalnej komunikacji publicznej (ÖPNV) na terenach wiejskich i peryferyjnych /niewystarczająco rozwinięta transgraniczna lokalna komunikacja publiczna/ • brak dróg szybkiego ruchu po stronie dolnośląskiej powoduje trudności w przeprowadzeniu transportów tranzytowych i przeciążenie pozostałych dróg, w tym też wojewódzkich, dochodzi do negatywnego zjawiska przeniesienia ruchu tranzytowego, regionalnego i lokalnego na istniejącą sieć drogową • miasta i regiony są obciążone ciężkim transportem tranzytowym i narażone na zanieczyszczenia powietrza i hałas powodowany przez samochody ciężarowe – niewystarczająca ilość obwodnic • przeciążenia dróg, przepełnione miejscowości wypoczynkowe w czasie nasilenia ruchu turystycznego podczas weekendów oraz ferii • coraz gorsza jakość sieci kolejowej, która na wielu odcinkach nie jest zelektryfikowana; ponadto zagrożenie likwidacją niektórych lokalnych tras kolejowych • niskie wykorzystanie kolei do przewozu towarowego
<p><u>Opportunities</u> Szanse</p>	<p><u>Threats</u> Zagrożenia</p>
<p style="text-align: center;">Komunikacja</p> <ul style="list-style-type: none"> • jakościowa poprawa połączeń i usług kolejowych /ożywienie wykorzystania dworców przygranicznych/ • poprawa i ułatwienia w publicznej komunikacji osobowej pomiędzy Rzeczypospolitą Polską a Niemcami na terenach przygranicznych • połączenia sieci komunikacyjnych z sieciami autostrad wyższego rzędu • realizacja zaplanowanego systemu autostrad i dróg samochodowych i ich połączenie z dużymi ośrodkami miejskimi, systemem drogowym i przejściami granicznymi • budowa nowych oraz zakończenie prac na znajdujących się w budowie trasach szybkiego ruchu oraz obwodnic • modernizacja oraz poprawa jakości i przepustowości traktów komunikacyjnych w regionie • opracowanie zintegrowanego regionalnego systemu komunikacji i telekomunikacji 	<p style="text-align: center;">Komunikacja</p> <ul style="list-style-type: none"> • opóźnienia w modernizacji głównych traktów komunikacyjnych (kolejowych i drogowych) • przeważnie niska jakość sieci dróg lokalnych oraz często zły stan dróg • opóźnienia przy otwieraniu nowych przejść granicznych z powodu konieczności budowy kosztownych mostów • redukcja usług w transporcie publicznym • niebezpieczeństwo zamykania niektórych kolei lokalnych • pogorszenie się dojazdu do obszarów peryferyjnych • wzrost dominacji zmotoryzowanego transportu indywidualnego • bariera granicy w transporcie publicznym między Polską a Niemcami • opóźnienia przy budowie połączeń z siecią autostrad i dróg głównych

<ul style="list-style-type: none"> • uruchomienie kolejowego transportu osobowego w strefie nadgranicznej – tzw. szynobusy 	
---	--

Schemat 13 SWOT Infrastruktura techniczna i inna

<u>S</u>trengths Silne strony	<u>W</u>eaknesses Słabe strony
<p style="text-align: center;">Infrastruktura techniczna i inna</p> <ul style="list-style-type: none"> • wystarczające możliwości zaopatrzenia w gaz z gazociągów wysokiego ciśnienia, rozbudowany system zaopatrzenia w gaz • duża liczba prywatnych gospodarstw domowych podłączona do sieci centralnego ogrzewania • zapewnienie zaopatrzenia w energię • wzrost przestawiania się na ekologiczne systemy grzewcze • istniejąca ewt. Budowana nowoczesna sieć telefonii naziemnej i komórkowej • ogólnie dobre wyposażenie w infrastrukturę społeczną 	<p style="text-align: center;">Infrastruktura techniczna i inna</p> <ul style="list-style-type: none"> • częściowo zaniedbana działalność inwestycyjna w zakresie infrastruktury technicznej i społecznej, szczególnie w małych gminach przygranicznych • niewystarczające wykorzystanie infrastruktury społecznej i kulturalnej • niewystarczające powiązanie w sieć infrastruktury społecznej i kulturalnej
<u>O</u>pportunities Szanse	<u>T</u>hreats Zagrożenia
<p style="text-align: center;">Infrastruktura techniczna i inna</p> <ul style="list-style-type: none"> • celowe wykorzystywanie zasobów finansowych dla utworzenia i utrzymania struktury technicznej i społecznej w celu zwiększenia atrakcyjności gospodarczej regionu • efektywne wykorzystywanie i inwestycje mające na celu utrzymanie infrastruktury • stworzenie podstawowej infrastruktury społecznej i kulturalnej mającej na celu jej trwałe wykorzystywanie transgraniczne 	<p style="text-align: center;">Infrastruktura techniczna i inna</p> <ul style="list-style-type: none"> • postępujące powoli niszczenie infrastruktury technicznej • dalsze pogorszenie się sytuacji finansowej w budżetach gminnych powodujące trudność przy utrzymaniu i rozbudowie infrastruktury technicznej i społecznej • niewystarczające wyposażenie w infrastrukturę pogarsza gospodarczą atrakcyjność rejonu • zbyt małe wykorzystywanie nowej struktury technicznej

2.2.3 Środowisko

Schemat 14 SWOT Środowisko

<p>Strengths Silne strony</p>	<p>Weaknesses Śłabe strony</p>
<p style="text-align: center;">Środowisko</p> <ul style="list-style-type: none"> • duży wskaźnik podłączenia do publicznej sieci wodociągowej w miastach i w części obszarów wiejskich • generalnie dobry system oczyszczania ścieków po stronie saksońskiej • wysoka jakość i duże zróżnicowanie terenów przyrodniczych • duża liczba rezerwatów przyrody • chronione tereny krajobrazowe z unikatowymi ekosystemami w bezpośredniej bliskości centrów gospodarczych • istniejące instrumenty pielęgnacji krajobrazu przyrodniczego i krajobrazu kulturowego • duży udział lasów • dostępność do zasobów wód o dobrej jakości • dobra jakość wody pitnej na większej części regionu • instalacje odsiarczania i redukcja zanieczyszczeń pyłowych u największych emitentów, np. elektrownia „Turów“ • funkcjonujący system monitoringu zanieczyszczeń powietrza i kontroli emitentów • poprawa sytuacji w środowisku naturalnym, w szczególności jakości powietrza, oczyszczania ścieków, utylizacji odpadów, jakości zasobów wody • istniejąca świadomość społeczna dotycząca zachowania środowiska naturalnego • postępująca rekultywacja dawnych wyrobisk 	<p style="text-align: center;">Środowisko</p> <ul style="list-style-type: none"> • mały wskaźnik podłączenia do publicznej sieci wodociągowej w niektórych gminach i słabo zaludnionych obszarach • konieczność modernizacji sieci wodociągowych • zanieczyszczenie wód przez emitentów przemysłowych i komunalnych, niewystarczająca klasa czystości cieków transgranicznych • zniszczenia powodziowe w części regionu • niewystarczające oczyszczanie ścieków po polskiej stronie • duża liczba terenów, które mogły być zanieczyszczone ekologicznie (dawne tereny wojskowe, przemysłowe i pola leżące odłogiem) • duży stopień kontaminacji gruntów ze względu na wykorzystywanie ich w przeszłości do celów przemysłowych • na niektórych obszarach dewastacja nie użytkowanych gruntów rolniczych • zniszczenia w lasach na dużych obszarach w wyższych partiach terenów górskich spowodowane emisją substancji szkodliwych lub zjawiskami klimatycznymi (inwersja, wyłomy drzew, mróz) • zniszczenia w lasach mogą być usuwane tylko w długich okresach • niewystarczające wytwarzanie i wykorzystywanie alternatywnych źródeł energii • miejscowe i sezonowe duże zanieczyszczenie powietrza i komunikacyjnego natężenia hałasu • problemy krajobrazów pogórnicych wynikające z zaniedbań rekultywacyjnych • nierozwiązane konflikty przy wykorzystywaniu terenów (przykładowo: rachunek ekonomiczny a wymagania ochrony środowiska) • coraz większe pokrycie powierzchni gruntów warstwami nieprzepuszczalnymi (np. drogi, parkingi) • brak realizacji specyficznych projektów ochrony przyrody i krajobrazu

<p><u>Opportunities</u> Szanse</p>	<p><u>Threats</u> Zagrożenia</p>
<p>Środowisko</p> <ul style="list-style-type: none"> • sprawna realizacja programów i projektów rewitalizacji krajobrazu • efektywne i kompleksowe zalesianie • wzmocnienie ekologicznej funkcji lasu • poprawa stanu lasów poprzez wapnowanie ochronne • dalsza poprawa środowiska naturalnego, szczególnie czystości powietrza oraz jakości wód • działania z zakresu ochrony przeciwpowodziowej • poprawa stanu skanalizowania oraz usuwania i utylizacji ścieków • wdrożenie nowych technologii recyklingu odpadów • silniejsze wykorzystanie alternatywnych źródeł energii • usuwanie negatywnych skutków wydobycia surowców oraz ekologicznych szkód spowodowanych przez dotychczasowe wydobycie surowców • poprawa kształcenia ekologicznego i rozwijanie świadomości ekologicznej 	<p>Środowisko</p> <ul style="list-style-type: none"> • nasilenie się konfliktów między wzrostem przemysłowym, rozwojem turystyki oraz ochroną przyrody i krajobrazu • w niektórych rejonach ograniczenie działań mających na celu usuwanie zanieczyszczeń ekologicznych • utrzymujące się niszczenie lasu z powodu emisji przemysłowych i transportowych, ze względu na działalność przemysłową w połączeniu z niekorzystnymi warunkami klimatycznymi • ciągle zbyt duże wytwarzanie odpadów • utrzymywanie się składowania odpadów na składowiskach zamiast recyklingu • utrzymujące się niszczenie krajobrazu w wyniku wydobycia surowców (węgiel brunatny, kaolin, kamień drogowy i budowlany, itp.) • rosnące zagrożenie pożarów lasów i zagrożenie szkodnikami na skutek ocieplenia klimatu spowodowanego emisjami z przemysłu i ruchu drogowego

2.2.4 Rozwój przestrzenny

Schemat 15 SWOT Rozwój obszarów wiejskich, rolnictwo i leśnictwo

<p><u>Strengths</u> Silne strony</p>	<p><u>Weaknesses</u> Słabe strony</p>
<p>Rozwój obszarów wiejskich, rolnictwo i leśnictwo</p> <ul style="list-style-type: none"> • częściowo dobre warunki dla rolnictwa np. urodzajne gleby w niektórych rejonach • duży potencjał leśnictwa na niezniszczonych terenach leśnych • dobre możliwości bezpośredniego dostępu do rynków zbytu ze względu na bliskość dużych centrów miejskich (w Saksonii np. Görlitz, Budziszyn, Drezno; na Dolnym Śląsku: Wrocław, Jelenia Góra, Wałbrzych) • duże inwestycje w dziedzinie infrastruktury komunikacyjnej i technicznej • szeroko zakrojone działania wspierające rozwój wsi w Saksonii • funkcjonująca publiczna komunikacja lokalna na wielu obszarach wiejskich 	<p>Rozwój obszarów wiejskich, rolnictwo i leśnictwo</p> <ul style="list-style-type: none"> • słabo rozwinięta infrastruktura obszarów wiejskich oraz wyludnianie się terenów i starzenie się mieszkańców • w niektórych gminach niewystarczająca infrastruktura komunalna • niekorzystne warunki naturalne / klimatyczne dla rolnictwa na prawie wszystkich obszarach peryferyjnych • nie zakończona transformacja w sektorze rolnictwa • spadek produkcji rolnej • łącznie niewystarczająca konkurencyjność w sektorze rolnictwa – również w aspekcie rynków regionalnych • nieregulowane stosunki własnościowe po stronie

<p>wielu obszarach wiejskich</p> <ul style="list-style-type: none"> • kompleksowe koncepcje rozwoju obszarów wiejskich (m. in. w Saksonii AVP, AEP, ÖEK, LEADER) po obydwu stronach granicy • bogactwo kulturalno-historycznej substancji i tradycji wiejskiej • wspólnota językowa i kulturowa między mieszkańcami Łużyc i Dolnego Śląska ułatwia porozumiewanie się 	<p>dolnośląskiej</p> <ul style="list-style-type: none"> • wysoki udział gruntów leżących odłogiem na Dolnym Śląsku • niewystarczająca wydajność pracy w rolnictwie m. in. ze względu na zmniejszenie wartości majątku trwałego • brak doświadczeń w bezpośrednim marketingu oraz wspólnym występowaniu producentów • niewystarczająca transgraniczna wymiana doświadczeń • niewystarczające wykorzystywanie odnawialnych surowców • zły stan lasów, zbyt duży udział zalesień monokulturowych • granica państwowa silnie ogranicza transgraniczną współpracę w zakresie techniki rolnej, produkcji zwierzęcej i wymianie dóbr
<p style="text-align: center;"><u>O</u>pportunities Szanse</p>	<p style="text-align: center;"><u>T</u>hreats Zagrożenia</p>
<p>Rozwój obszarów wiejskich, rolnictwo i leśnictwo</p> <ul style="list-style-type: none"> • wykorzystywanie programów wspierania pomocy na rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich • rozwój efektywnej kooperacji i koordynacji gospodarstw rolniczych • rozwój agroturystyki, wzrost atrakcyjności terenów wiejskich dla turystów • rozwój dodatkowych dziedzin działalności w gospodarstwach rolnych wykraczających poza produkcję artykułów spożywczych (np. „Urlop pod gruszą“) • uregulowanie stosunków własnościowych • wzmocnienie funkcji rolnictwa w zakresie kształtowania krajobrazu • wzmocnienie lokalnej tożsamości mieszkańców wsi • rozwój kooperacji między gminami wiejskimi i realizacja wspólnych przedsięwzięć • patriotyzm lokalny mieszkańców i gotowość do pozostawiania na swoim terenie • lepsze wykorzystanie odnawialnych surowców naturalnych • wprowadzenie przyjaznych dla środowiska sposobów produkcji rolnej oraz ekologicznej uprawy 	<p>Rozwój obszarów wiejskich, rolnictwo i leśnictwo</p> <ul style="list-style-type: none"> • opóźnienie w restrukturyzacji rolnictwa lub też niepowodzenia przy zwalczaniu negatywnych tendencji rozwoju • dalszy spadek produkcji rolniczej • brak inwestycji służących innowacjom technologicznym • niepewna przyszłość spółdzielni rolniczych na Dolnym Śląsku • zwiększanie ograniczeń dla funkcji kształtowania krajobrazu realizowanej przez rolnictwo i leśnictwo • brak wyjaśnienia stosunków własnościowych na Dolnym Śląsku • ograniczone możliwości dochodowe oraz zredukowanie podstawowego zaopatrzenia ludności wiejskiej – utrzymująca się migracja ludności z obszarów wiejskich • brak koordynacji przy kształtowaniu zabudowy prowadzi do dalszego pogorszenia się krajobrazu

Schemat 16 SWOT Rozwój miast

<p><u>S</u>trengths Mocne strony</p>	<p><u>W</u>eaknesses Słabe strony</p>
<p style="text-align: center;">Rozwój miast</p> <ul style="list-style-type: none"> • miasta po obu stronach granicy spełniają funkcję centrów multifunkcyjnych i dają bodźce dla rozwoju regionalnego • częściowo korzystne położenie miast przy ponadregionalnych szlakach komunikacyjnych • centra miast o walorach historycznych • gotowe lub będące w przygotowaniu wytyczne dotyczące rozwoju przestrzennego bądź planowania regionalnego • rozwinięta sieć osiedleńcza • rezerwy terenów dla budownictwa mieszkaniowego i działalności gospodarczej ▪ na niektórych obszarach stosunkowo wysoka gęstość zaludnienia stanowiąca czynnik rozwoju osiedleńczego i gospodarczego 	<p style="text-align: center;">Rozwój miast</p> <ul style="list-style-type: none"> • zaniedbania i niszczenie centrów miast, poszczególnych dzielnic i budowli • częściowo przestarzała infrastruktura techniczna w miastach • zagrożenie ekologiczne jako skutek wzrastającego ruchu ulicznego w miastach • niewystarczające zasoby mieszkaniowe w dolnośląskiej części pogranicza
<p><u>O</u>pportunities Szanse</p>	<p><u>T</u>hreats Zagrożenia</p>
<p style="text-align: center;">Rozwój miast</p> <ul style="list-style-type: none"> • polepszenie infrastrukturalnych warunków zwiększających atrakcyjność lokalizacji • opracowanie uzgodnionych transgranicznie planów w miastach położonych blisko granicy • zintensyfikowanie kooperacji komunalnej między miastami po obu stronach granicy • renowacja zabytkowej substancji budowlanej oraz centrów miast • rozwój transgranicznej turystyki miejskiej • wykorzystanie istniejących rezerw terenu na dalszy rozwój osiedleńczy 	<p style="text-align: center;">Rozwój miast</p> <ul style="list-style-type: none"> • postępująca dewastacja zabytkowej substancji budowlanej • zaostrzenie się konfliktów w zakresie spraw zagospodarowania przestrzennego (np. między budownictwem a działalnością gospodarczą) w wyniku niewystarczającego uzgadniania planów, szczególnie również w aspekcie transgranicznym • nadal niewystarczająca rozbudowa sieci telefonicznej w miastach znajdujących się na dolnośląskiej części pogranicza • nadal niezadowolająca struktura utylizacji odpadów w niektórych miastach po stronie polskiej

2.2.5 Edukacja i zdobywanie kwalifikacji

Schemat 17 SWOT Kształcenie i szkolenie

<p style="text-align: center;">Strengths Mocne strony</p>	<p style="text-align: center;">Weaknesses Słabe strony</p>
<p style="text-align: center;">Kształcenie i szkolenie</p> <ul style="list-style-type: none"> • pogranicze dysponuje stosunkowo dobrze rozwiniętym i zróżnicowanym systemem szkolnictwa • w regionie znajduje się kilka uniwersytetów lub ich filii • stosunkowo wysoki poziom kształcenia w dziedzinach technicznych • duża liczba miejsc w instytucjach kształcących oraz szkołach zawodowych 	<p style="text-align: center;">Kształcenie i szkolenie</p> <ul style="list-style-type: none"> • jak do tej pory zbyt mało analiz zapotrzebowania i prac badających podaż • brak wykwalifikowanej siły roboczej w branżach przyszłościowych • kształcenie zawodowe nie dostosowane do potrzeb rynku pracy • kursy dokształcające i przygotowujące do zawodu nie współgrają z rynkiem pracy • brak uzgodnień co do instrumentów służących wspieraniu systemów kształcenia ustawicznego • brak uzgodnień między przedsiębiorstwami a administracją przy prowadzeniu dokształcania • zbyt małe uwzględnianie zapotrzebowań małych i średnich przedsiębiorstw przy strukturyzacji inicjatyw nastawionych na zdobywanie kwalifikacji • bariery prawne w przypadku przyuczania do zawodu <p>zbyt mała wymiana transgraniczna studentów, mała wymiana między uczelniami</p>
<p style="text-align: center;">Opportunities Szanse</p>	<p style="text-align: center;">Threats Zagrożenia</p>
<p style="text-align: center;">Szkolenie i zasoby ludzkie</p> <ul style="list-style-type: none"> • przygotowanie szybkich i elastycznych koncepcji wspierania inwestorów (wewnętrznie i zewnętrznie) przy zdobywaniu kwalifikacji i wdrażaniu nowej wiedzy • dopasowanie koncepcji edukacji i dokształcania do wymagań rynkowych • powstanie polsko-niemieckiego systemu szkolnego, wymiana młodzieży, wspólna nauka języka • przygotowanie i powiązanie instrumentów służących wsparciu kształcenia ustawicznego • rozwój współpracy lokalnej i regionalnej między podmiotami związanymi z rynkiem pracy (szkoły, urzędy zatrudnienia, sektor prywatny) • lepsza koordynacja kształcenia uniwersyteckiego i zapotrzebowania w regionie • podniesienie jakości i renomy instytucji uczelnianych <p>dopasowanie badań i rozwoju do potrzeb sektora</p>	<p style="text-align: center;">Szkolenie i zasoby ludzkie</p> <ul style="list-style-type: none"> • brak udziału sektora prywatnego w działaniach ukierunkowanych na zdobywanie kwalifikacji • rosnące bezrobocie wśród absolwentów szkół • utrzymujące się bezrobocie strukturalne • niezadowolające reagowanie instytucji edukacyjnych i dokształcających na zapotrzebowanie rynku pracy • brak zainteresowania uczelniami i instytutami badawczymi znajdującymi się w regionie • nieprzezwyciężone bariery językowe przy kształceniu transgranicznym

prywatnego w regionie	
-----------------------	--

2.2.6 Rozwój społeczny i kulturalny, bezpieczeństwo

Schemat 18 SWOT Rozwój społeczny i kulturalny

Strengths Mocne strony	Weaknesses Slabe strony
<p style="text-align: center;">Rozwój społeczny i kulturalny</p> <ul style="list-style-type: none"> • stosunkowo dobre wyposażenie służby zdrowia i służb socjalnych w przeważającej części regionu saksońskiego • wysokie nasycenie instytucjami zajmującym się opieką nad dziećmi • duża liczba ważnych instytucji kulturalnych z długoletnią tradycją i jakościowo wartościową ofertą – teatry, galerie, muzea • dobrze zachowane zwyczaje ludowe w niektórych częściach regionu 	<p style="text-align: center;">Rozwój społeczny i kulturalny</p> <ul style="list-style-type: none"> • niewystarczająca współpraca w lecznictwie i ratownictwie • napięta sytuacja budżetowa gmin zagraża utrzymaniu dotychczasowego standardu usług komunalnych, na peryferiach terenów pogranicza częściowo brak podstawowych instytucji zajmujących się opieką społeczną lub też ich istnienie jest bardzo zagrożone • niezadowolająca współpraca transgraniczna między instytucjami działającymi w dziedzinie kultury, sportu i rekreacji • niewystarczająca prewencja zdrowotna (również w dziedzinie weterynarii) • brak ofert spędzania czasu wolnego skierowanych do młodzieży • infrastruktura społeczno-kulturalna jest zbyt mało wykorzystywana transgranicznie • zbyt mała wiedza o działaniach kulturowych i kontaktach ▪ niewystarczająca identyfikacja ludności z regionem
Opportunities Szansy	Threats Zagrożenia
<p style="text-align: center;">Rozwój społeczny i kulturalny</p> <ul style="list-style-type: none"> • poprawa komunikacji między osobami działającymi lokalnie a urzędami państwowymi w celu stworzenia trwałych struktur kooperacyjnych • poprawa wymiany doświadczeń między organizacjami pozarządowymi (NGO) po obu stronach granicy • wzmocnienie stosunków dobrosąsiedzkich • rozbudowa partnerstwa między przygranicznymi miastami dolnośląskimi i niemieckimi • dalszy rozwój współpracy transgranicznej w wielu dziedzinach, jak np. kultura, sport, wypoczynek, szkolnictwo, służba zdrowia, bezpieczeństwo 	<p style="text-align: center;">Rozwój społeczny i kulturalny</p> <ul style="list-style-type: none"> • powolny demontaż publicznej struktury zaopatrzenia na terenach wiejskich • zaostrzające się konflikty etniczne • niewystarczająca transgraniczna interakcja utrudnia powstanie wspólnej tożsamości pogranicza

<ul style="list-style-type: none"> kompleksowa poprawa znajomości języka – wzrastająca liczba Niemców mówiących po polsku w celu poprawy wzajemnego zrozumienia 	
--	--

Schemat 19 SWOT Kooperacja, komunikacja

Strengths Mocne strony	Weaknesses Słabe strony
<p style="text-align: center;">Kooperacja, komunikacja</p> <ul style="list-style-type: none"> zinstytucjonalizowane struktury współpracy transgranicznej wspierają już rozwój pogranicza po obu stronach granicy funkcjonują już różnorodne kontakty partnerskie i kooperacja w różnych dziedzinach życia społecznego i gospodarczego dobrze rozwinięte sieci telekomunikacyjne wspierają komunikację na pograniczu 	<p style="text-align: center;">Kooperacja, komunikacja</p> <ul style="list-style-type: none"> nadal zbyt mały zakres kontaktów transgranicznych między obywatelami, instytucjami i urzędami do tej pory jeszcze niewystarczająca praca typu <i>public relations</i> w różnych dziedzinach społecznych zbyt mała liczba transgranicznych systemów informacyjnych i zbyt słaba koordynacja między nimi kontakty transgraniczne utrudnione przez bariery językowe; prawie brak znajomości języka polskiego dorosłego społeczeństwa po stronie niemieckiej niewystarczające informacje o systemie prawnym w kraju sąsiedzkim słabo rozwinięte „społeczeństwo obywatelskie” – mała aktywność organizacji pozarządowych oraz nieformalnych ruchów obywatelskich niewystarczająca współpraca w zakresie mediów
Opportunities Szanse	Threats Zagrożenia
<p style="text-align: center;">Kooperacja, komunikacja</p> <ul style="list-style-type: none"> zasadnicza poprawa współpracy instytucjonalnej stwarza bodźce do rozwoju wspieranie zmiany <i>image</i> poprzez pozytywne oddziaływanie mediów regionalnych poprawa transgranicznych połączeń telekomunikacyjnych rozwój i efektywne działania horyzontalnych sieci instytucjonalnych – poprawa komunikacji regionalnej kompleksowe i efektywne wykorzystywanie narodowych programów wspierających – większa świadomość podmiotów działających w regionie wzrost działalności społecznej i gospodarczej ludności mieszkającej w tym regionie 	<p style="text-align: center;">Kooperacja, komunikacja</p> <ul style="list-style-type: none"> utrzymujące się bariery językowe dysproporcja w wykorzystywaniu informacji – nieodpowiednie wykorzystywanie i przetwarzanie wzrastającej liczby źródeł informacji brak poprawy wzajemnej wiedzy o obywatelach, instytucjach, administracji itp.

Schemat 20 SWOT Bezpieczeństwo

<p><u>S</u>trengths Mocne strony</p>	<p><u>W</u>eaknesses Słabe strony</p>
<p style="text-align: center;">Bezpieczeństwo</p> <ul style="list-style-type: none"> • istnieją i funkcjonują systemy i instrumenty do zagwarantowania bezpieczeństwa i porządku publicznego • nawiązano współpracę między instytucjami zapewniającymi bezpieczeństwo; odbywają się regularne kontakty i wspólne szkolenia • nawiązano transgraniczną współpracę w ratownictwie 	<p style="text-align: center;">Bezpieczeństwo</p> <ul style="list-style-type: none"> • zwiększona przestępczość specyficzna dla terenów przygranicznych spowodowana nielegalnym przekraczaniem granicy, konfliktami wywołanymi przez deportacje, przemytem, przestępczością związaną pozyskiwaniem pieniędzy na narkotyki, prostytutka, handel narkotykami itp. • subiektywne odczucie braku bezpieczeństwa wśród mieszkańców w bezpośredniej bliskości granicy • nierówne standardy wykształcenia i wyposażenia sił bezpieczeństwa • jak do tej pory niewystarczająca wymiana informacji operacyjnych między obiema stronami • brak kontynuacji współpracy w zakresie zabezpieczeń przed katastrofami, w zwalczaniu przestępczości i ubezpieczeniach • transgraniczne systemy ostrzegania są słabo rozwinięte • nieodpowiednia prewencja przestępczości (przede wszystkim w stosunku do dzieci i młodzieży)
<p><u>O</u>pportunities Szanse</p>	<p><u>T</u>hreats Zagrożenia</p>
<p style="text-align: center;">Bezpieczeństwo</p> <ul style="list-style-type: none"> • efektywne zwalczanie przestępczości i poprawa ratownictwa • poprawa poczucia bezpieczeństwa wśród mieszkańców • poprawa jakości pogranicza jako miejsca potencjalnych lokalizacji • przyspieszenie integracji europejskiej poprzez osiągnięcie w najbliższym czasie standardów bezpieczeństwa 	<p style="text-align: center;">Bezpieczeństwo</p> <ul style="list-style-type: none"> • wzrost przestępczości na terenach przygranicznych, szczególnie w ośrodkach miejskich • obniżenie jakości pogranicza jako miejsca potencjalnych lokalizacji

2.3 Bilans dotychczasowego wsparcia

2.3.1 Okres wsparcia 1994 -1999

Wdrożenie Inicjatywy Wspólnotowej Interreg II A w Wolnym Kraju Związkowym Saksonii w latach 1994 do 1999

W ramach Inicjatywy Wspólnotowej Unii Europejskiej - Interreg II A – zatwierdzono w Wolnym Kraju Związkowym Saksonia do 31.12.1999 łącznie 570 projektów do wspierania współpracy transgranicznej i rozwoju regionalnego w czterech Euroregionach. W łącznych kosztach kwalifikowalnych zatwierdzonych projektów, stanowiących 502 mln DEM, znajdują się środki z Unii Europejskiej w kwocie 297 mln DEM (pierwotnie przyznano 303,5 mln DEM) oraz inne środki publiczne (przede wszystkim Kraju Związkowego Saksonii i gmin, ale również pochodzące z kasy federalnej) w wysokości 151 mln DEM oraz środki prywatne w wysokości 47 mln DEM. W ten sposób można było pokryć wymagany wkład własny w stosunku do środków udostępnionych przez Unię Europejską.

Dzięki wdrażaniu wsparcia ustanowiono różnorodne i częściowo trwale drogi przekazywania informacji i komunikowania się ponad granicą. Szczególnie Euroregiony stworzyły płaszczyzny do transgranicznej dyskusji i uzgadniania interesów. Podkreślić należy tu fachowe kontakty, które nawiązano w euroregionalnych grupach roboczych, zajmujących się poszczególnymi dziedzinami współpracy. Wsparcie z Interreg II A przyczyniło się, więc również do przezwyciężenia „wąskich gardeł” komunikacyjnych na płaszczyźnie administracyjnej w sprawach nie związanych z konkretnymi projektami. W tej dziedzinie od roku 1995 nastąpiły duże postępy. Nie udało się w ten sposób oczywiście usunąć wszystkich trudności – problemy, które wynikały z odmiennych kompetencji administracyjnych nie mogły zostać rozwiązane jedynie poprzez nawiązanie bezpośrednich kontaktów.

Wspieranie przedsięwzięć z Interreg II A odbywało się w ramach 8 działań²¹ (patrz schemat 21):

Komunikacja

W ramach grupy działań „Komunikacja” wsparcie uzyskało do tej pory w Wolnym Kraju Związkowym Saksonia łącznie 56 przedsięwzięć. Przy ogólnej kwocie 106 mln DEM ten zakres działania ma największy udział finansowy we wsparciu. Przede wszystkim budowano i rozbudowywano przejścia graniczne oraz drogi dojazdowe do granicy. Na pograniczu dolnośląsko-saksońskim wspierano przykładowo utworzenie centrum transportu towarowego w Görlitz / Schlauroth oraz rozbudowę dróg w Weisswasser i Zittau.

Dzięki tym zrealizowanym projektom poprawiła się płynność komunikacyjna w bezpośredniej bliskości granicy. Przedsięwzięcia te doprowadziły poza tym do znacznej poprawy dostępności komunikacyjnej tego regionu.

Pozostała infrastruktura

Łącznie wspieranych jest w Wolnym Kraju Związkowym Saksonia 69 zaakceptowanych przedsięwzięć na łączną kwotę 63 mln DEM. Większość z tych projektów mieszczących się w tym obszarze działań dotyczy kultury. Wspierane były i są jednak też małe imprezy i wymiana teatralna - przykładowo uroczystość poświęcona Jacobowi Böhme („Internationale Jacob Böhme Ehrung 1999-2000”) w Görlitz oraz społeczno-kulturowy ośrodek „Fürst-Pückler-Park” w Bad Muskau. Ponadto zostało utworzone przedszkole

²¹ Do tego dochodzą jeszcze działania w zakresie Pomocy Technicznej, które mają na celu ułatwienie wdrażania i monitorowanie programów pomocowych.

w Ostritz do którego uczęszczają dzieci polskie i niemieckie. Wspieranie bezpośrednich spotkań między sąsiadami stanowi również punkt ciężkości działań w tym zakresie.

Wszystkie przedsięwzięcia stanowią poważny wkład do utrzymania i rozbudowy transgranicznej oferty kulturalnej i socjalnej.

Środowisko

W Wolnym Kraju Związkowym Saksonia wspieranych jest łącznie 57 projektów w zakresie ochrony środowiska i przeznaczają się na nie łącznie 91 mln DEM. Na początku okresu wspierania dominowały działania związane z gospodarką wodną, przede wszystkim kwestia ścieków, a w ostatnich latach na wadze przybrały problemy wykorzystywania alternatywnych źródeł energii oraz przestawiania się na inne źródła ogrzewania. Największe środki finansowe były zwykle przeznaczane na duże przedsięwzięcia w zakresie infrastruktury kanalizacyjnej, przykładowo oczyszczalnia ścieków Hirschfelde, ciśnieniowy rurociąg kanalizacyjny Deschka oraz odprowadzanie ścieków z Ostritz. W gminie Schönau-Berzdorf sfinansowano modernizację ogrzewania w ośrodku kultury.

Realizacja tych projektów przyczynia się nie tylko do poprawy sytuacji gospodarki wodnej, ale uzyskuje się dzięki nim zwiększone efekty w zakresie czystości powietrza.

Rozwój gospodarczy

W tej dziedzinie wsparcie zostało przyznane 40 projektom saksońskim na łączną kwotę 23 mln DEM, przede wszystkim w zakresie przekazywania informacji i nawiązywania kontaktów. Oprócz wspierania spotkań przedsiębiorców reprezentowane są tu również projekty prowadzone przez izby gospodarcze, centra technologii i inne organizacje z kręgu przedsiębiorców. Na pograniczu dolnośląsko-saksońskim utworzono między innymi grupę roboczą zakładów włókienniczych z siedzibą w Görlitz składającą się z przedsiębiorstw saksońskich, polskich i czeskich. Ponadto utworzone zostały ośrodki kontaktowe dla małych i średnich przedsiębiorstw z regionu Łużyce / Dolny Śląsk pod nazwą „Giełda innowacji“ (Innovationsbörse). Projekty te pomagają przy nawiązywaniu bezpośrednich kontaktów i dzięki doradztwu wypełniają luki w wiedzy, pobudzają do nawiązywania kontaktów partnerskich i wspierają bodźce pobudzające rozwój pogranicza.

Turystyka

W zakresie turystyki wspartych zostało 71 projektów w Wolnym Kraju Związkowym Saksonia, których celem było albo stworzenie albo też rozbudowa infrastruktury turystycznej lub też działania marketingowe. Koszty tych przedsięwzięć wynoszą łącznie 34 mln DEM. Jako przykład działań infrastrukturalnych można podać wiele przedsięwzięć mających na celu oznakowanie dróg rowerowych i szlaków do pieszych wędrówek we wszystkich częściach pogranicza. W ten sposób rozbudowano ze środków strukturalnych między innymi drogę rowerową „Nysa“, która prowadzi z Zittau przez Görlitz do Brandenburgii. Ponadto współfinansowano materiały informacyjne Związku Turystycznego „Dolnośląski Okręg Górnych Łużyc“ (Tourismusverband Niederschlesischer Oberlausitzkreis). Działania te przyczyniły się do lepszego połączenia regionu w sieć i ułatwiały jego marketing.

Tereny wiejskie

Rozwój terenów wiejskich został wsparty przez Wolny Kraj Związkowy Saksonia łącznie w 55 przedsięwzięciach na ogólną kwotę wynoszącą 56 mln DEM. Na pograniczu dolnośląsko-saksońskim wsparcie otrzymały między innymi skansen historyczno-rolniczy w Sagar-Krauschwitz oraz zespół zabudowy Erlichthof Rietschen. Współfinansowano tu montaż alternatywnych urządzeń grzewczych oraz urządzono pomieszczenia do zabaw dla dzieci i młodzieży.

Przedsięwzięcia te o stosunkowo silnym aspekcie turystycznym przyczyniły się do zintegrowanego rozwoju terenów wiejskich, a szczególnie do zagwarantowania miejsc pracy na tych obszarach.

Leśnictwo

W 17 przedsięwzięciach, które objęły całe pogranicze saksońskie a tym samym dość duże powierzchnie, wydatkowano łącznie 43 mln DEM. Działania w obszarze leśnictwa służyły w zasadzie usuwaniu szkód w lasach (przez zalesiane) a ponadto miały charakter prewencyjny (wapnowanie gleby). Działaniom w obszarze leśnictwa przypisywano duże znaczenie z punktu widzenia polityki ekologicznej ze względu na dramatyczny stan lasów. Ze względu na swoje znaczenie dla turystyki działania te nabrały szczególnej wagi.

Kształcenie zawodowe

Wolny Kraj Związkowy Saksonia zrealizował w tym zakresie działań 103 przedsięwzięcia mające na celu kształcenie zawodowe i zdobywanie kwalifikacji; często połączone są one z działaniami wspierającymi zatrudnienie. Łączne wydatki z ramach tych projektów wyniosły 63 mln DEM.

Działania te, merytorycznie silnie ukierunkowane na Polskę i Czechy, przyczyniły się do zwiększenia oferty doradztwa i kształcenia zawodowego na pograniczu.

Kultura, kwestie społeczne

Kwotą łączną 17 mln DEM wsparto w Wolnym Kraju Związkowym Saksonii 38 projektów. Wyraźnym priorytetem tych działań jest obszar socjalny. Wsparto przykładowo pracę „streetworkerów” wzdłuż granicy mającą na celu rozwiązywanie problemów związanych z prostytucją i narkomanią. Działania te skierowane były przeważająco na młodzież.

Wsparcie z funduszu Interreg II A przyczyniło się dzięki dużej liczbie projektów z ogólnym dużym potencjałem inwestycyjnym do rozwoju i wzmocnienia transgranicznej współpracy na obszarze pogranicza. Szczególnie przedsięwzięcia w dziedzinie turystyki i zasobów ludzkich stanowią ważny element dla rozwoju regionalnego, ale również dla integracji obszarów wiejskich. Współpraca transgraniczna uzyskała znaczące wsparcie przede wszystkim w tych dziedzinach, które wspierają bezpośrednie kontakty międzyludzkie: są to przede wszystkim działania z grupy „Pozostała infrastruktura”, „Kształcenie zawodowe” i „Kultura, kwestie społeczne”.

Dzięki wsparciu z Interreg II A można było w ostatnich latach pomóc w rozwiązywaniu pilnych problemów regionalnych na pograniczu dolnośląsko-saksońskim. Skorzystanie z tych doświadczeń przy realizacji programu pozwoli na zwiększenie efektywności i dalsze postępy przy wykorzystywaniu funduszy strukturalnych w przyszłych okresach.

Schemat 21 Wsparcie z Interreg II A na pograniczu saksońskim (stan na koniec 1999)

Stan po akceptacji 31.12.1999

Pole działania Grupa działań	Liczba zatwierdzo- nych projektów	Koszt ogólny w mln DEM	Interreg II A w mln DEM	Inne środki publiczne w mln DEM	Środki prywatne w mln DEM
1. Infrastruktura i komunikacja					
1.1 Komunikacja	56	105,9	72,2	33,7	0,0
1.2 Pozostała infrastruktura	69	63,1	29,6	23,9	9,5
1.3 Środowisko	57	91,0	60,5	28,9	1,6
2. Gospodarka					
2.1 Rozwój gospodarczy	40	23,4	13,4	1,3	8,7
2.2 Turystyka	71	33,7	20,9	9,3	3,5
3. Obszary wiejskie					
3.1 Obszary Wiejskie	55	56,0	29,1	9,7	17,2
3.2 Leśnictwo	17	42,9	30,3	10,1	2,5
4. Zasoby ludzkie					
4.1 Kształcenie zawodowe	103	63,0	33,7	26,5	2,7
4.2 Kultura, kwestie społeczne	38	16,6	9,3	5,9	1,4
5. Pomoc Techniczna					
Pomoc Techniczna – EFRR	46	6,1	4,2	1,9	0
Pomoc Techniczna – EAGFL	18	0,4	0,3	0,1	0
Suma	570	502,1	303,5	151,3	47,3

Źródło: SMWA, ref. 31

Uwaga: Dla Interreg II A w Wolnym Kraju Saksonii nie była prowadzona oddzielna statystyka dla pogranicza saksońsko-czeskiego i dla pogranicza saksońsko-dolnośląskiego, sporządzono jedną dla całego programu.

Wdrożenie programu wsparcia PHARE CBC w Polsce w okresie 1994 - 1999

Program wspierający współpracę przygraniczną między krajami objętymi pomocą Phare a krajami członkowskimi Unii Europejskiej powstał w roku 1994 z inicjatywy Parlamentu Europejskiego – jako jeden z podprogramów działających w ramach Phare.

Celem tego programu jest stworzenie mieszkańcom rejonów przygranicznych takiej sytuacji na granicy, która pokazuje możliwości wspólnego działania i szeroko rozumianej wymiany, a co za tym idzie – stwarza skuteczne linie współpracy pomiędzy Unią Europejską a jej sąsiadami.

Chodzi przede wszystkim o:

- wspieranie dialogu i współpracy pomiędzy samorządami lokalnymi, podmiotami gospodarczymi i mieszkańcami po obu stronach granicy,
- równoważenie poziomu życia mieszkańców terenów przygranicznych krajów objętych programem Phare i krajów Unii Europejskiej.

Pierwsza faza Programu Współpracy Przygranicznej – na którą przeznaczona jest od 30 do 80% budżetu tego programu – obejmuje głównie :

- modernizację infrastruktury transportowej,
- ochronę środowiska naturalnego.

Zaznaczyć należy, iż z ogólnej sumy jednego miliarda piętnastu milionów (1000,15) ECU przyznanych Polsce w ramach Phare na lata 1995 – 1999 – na realizację Programu Współpracy Przygranicznej przeznaczono 26,1%.

Z budżetu Programu Współpracy Przygranicznej Phare w Polsce na realizację projektów dotyczących granicy polsko-niemieckiej:

- w 1994 roku - przeznaczono 55 mln ECU,
- na lata 1995-99 - przeznaczono od 49 do 55 mln ECU rocznie.

W budżecie Programu Współpracy Przygranicznej Phare na lata 1995–1999 ustalone zostały proporcje, w jakich dofinansowane są projekty z dziedzin priorytetowych:

▪ transport	55%
▪ środowisko	25%
▪ infrastruktura komunalna	5%
▪ rozwój gospodarczy	3%
▪ rolnictwo	3%
▪ zasoby ludzkie	4%
▪ wdrażanie i zarządzanie	5%

W latach 1994 – 1998 Dolny Śląsk otrzymał dofinansowanie realizowanych przedsięwzięć w następującej wielkości:

▪ Województwo Dolnośląskie	42,06 MECU
▪ Dawne Województwo Jeleniogórskie	39,209 MECU
▪ Dawne Województwo Legnickie	1,116 MECU
▪ Dawne Województwo Wałbrzyskie	1,554 MECU

Liczba projektów (tzw. „twardych” i „miękkich”) zrealizowanych na terenie dawnych województw jeleniogórskiego, legnickiego oraz wałbrzyskiego w latach 1994-1998 wynosi 126. Poniżej przedstawiono projekty np. z dziedziny transportu i ochrony środowiska, które zasługują na szczególną uwagę ze względu na wielkość dotacji:

Transport

- droga odciążająca centrum miasta Bolesławca od ruchu tranzytowego Zgorzelec-Görlitz-Wrocław – II etap budowy – na sumę 4,500 MECU (rok 1998)
- modernizacja drogi krajowej nr 366 Zgorzelec-Lubań-Jelenia Góra na odcinku Olszyna – Lubań + obwodnica Radoniowa na sumę 2,620 MECU (rok 1997)
- budowa obwodnicy w Jeleniej Górze na sumę 3,800 MECU (rok 1996)
- przebudowa drogi nr 359 na odcinku Lubań-Leśna oraz drogi nr 12367 Leśna – Miłoszów – granica państwa Srbska (Republika Czeska) na sumę CBC: 1,800 MECU (rok 1995)

Ochrona środowiska

- dotacja dla Centrum utylizacji odpadów Gmin Łużyckich w Lubaniu – II etap na sumę 0,500 MECU (rok 1998)
- ekologiczne zagospodarowanie wysypiska odpadów w Ścięgnach – Kostrzycy na sumę 0,481 MECU (rok 1998)
- budowa kanalizacji sanitarnej w Bolesławcu na sumę 0,981 MECU (rok 1997)
- rozbudowa i modernizacja oczyszczalni ścieków w Sieniawce na sumę 0,500 MECU (rok 1996)
- budowa oczyszczalni ścieków w Mieroszowie na sumę 0,250 MECU (rok 1995)

Program Współpracy Przygranicznej Phare po roku 2000 także będzie jednym z komponentów drugiej fazy programu Phare. Zasady działania programów współpracy przygranicznej w latach 2000-2006 reguluje Rozporządzenie Komisji Europejskiej z dn. 18 grudnia 1998 r. Podstawową zmianą w programach Phare CBC jest włączenie do finansowania ze środków UE współpracy na granicach pomiędzy krajami realizującymi programy Phare, a nie jak do tej pory tylko na granicach zewnętrznych UE. Nie jest znana dotychczas wysokość środków, jakimi będzie dysponować Polska na współpracę na poszczególnych granicach. Natomiast jest wiadome, iż zasady realizacji programu będą jeszcze bardziej zdecentralizowane. Jednak już teraz można zaryzykować stwierdzenie, iż w porównaniu do poprzednich zasad programu Phare CBC, nowe regulacje nie będą dalece rozbieżne.

Nowością będzie m.in. ograniczony (w porównaniu do programu polsko – niemieckiego z lat 1995-1998) zasięg programu do maks. dwóch powiatów przy granicy państwowej, który ma wskazywać, iż charakter zgłaszanych projektów jest wybitnie „transgraniczny”. Prawdopodobnie wysokość dofinansowania ze środków Phare CBC dla pojedynczego projektu infrastrukturalnego będzie musiała wynosić minimum 2 mln EURO.

2.3.2 Aktualny okres wsparcia od roku 2000

Bilans śródkresowy

Wdrażanie Inicjatywy Wspólnotowej Interreg III A na pograniczu dolnośląsko-saksońskim od roku 2001²²

W okresie od 01.01.2002 do 31.12.2002 zatwierdzono ogółem 48 projektów Interreg III A. Tym samym ogólna liczba przedsięwzięć realizowanych bądź zrealizowanych w programie Dolny Śląsk – Saksonia do końca 2002 roku wzrosła do 51. Ogółem ze środków będących do dyspozycji we wszystkich priorytetach Interreg III A w wysokości 44.045.000,00 euro do dnia 31.12.2002²³ z budżetu ogółem zakontraktowano 4.478.667,09 euro. Odpowiada to procentowemu stanowi zakontraktowania w wysokości 10,2 %. Do dnia 31.12.2002²⁴ zdołano wypłacić 2.526.535,38 euro ze środków Interreg III A. Tym samym wypłacono 5,7 % dostępnego budżetu. W roku 2003 stan zakontraktowania środków powiększył się.

Schemat 22 Przegląd ogólny – dotychczasowe wdrażanie Interreg III A w Saksonii

Program Interreg III A Województwo Dolnośląskie – Wolny Kraj Związkowy Saksonia				
Priorytet i działanie	Ilość projektów w roku 2001	Ilość projektów w roku 2002	Ilość ogółem do 31.12.2002	Ilość ogółem do 15.11.2003
A Rozwój gospodarczy	0	1	1	4
A 1 Rozwój gospodarczy	0	0	0	1
A 2 Turystyka	0	1	1	3
B Infrastruktura	1	2	3	7
B 1 Infrastruktura komunikacyjna	1	1	2	4
B 2 Inna infrastruktura	0	1	1	3
C Środowisko	0	1	1	3
D Rozwój obszarów wiejskich i miejskich	0	4	4	8
D 1 Rozwój obszarów wiejskich	0	1	1	4
D 2 Rozwój obszarów miejskich	0	3	3	4
E Kształcenie, szkolenie i zatrudnienie	0	5	5	11
F Współpraca, kultura, sprawy społ., bezpieczeństwo	2	35	37	62
F 1 Rozwój społeczno-kulturalny	1	3	4	7
F 2 Współpraca	0	31	31	51
F 3 Bezpieczeństwo	1	1	2	4
X Akcja Wspólnotowa dla regionów pogranicza	---	0	0	1
Program Interreg III A ogółem	3	48	51	96

W szczególności ilość projektów w ramach priorytetu F „Współpraca, kultura, sprawy społeczne, bezpieczeństwo”, które realizowane są w ramach Funduszu Małych Projektów Interreg III A, pokazuje zainteresowanie potencjalnych beneficjentów dotacjami dla bezpośrednich transgranicznych spotkań mieszkańców i instytucji na pograniczu dolnośląsko-saksońskim.

W odniesieniu do ustalonych w PIW wartości docelowych należy oczekiwać dzięki realizacji zatwierdzonych projektów następujących pozytywnych efektów:

²² Przeglądy i objaśnienia zostały zaczerpnięte, o ile nie zaznaczono inaczej, z zatwierzonego sprawozdania rocznego Interreg III A Dolny Śląsk - Saksonia z dnia 03.07.2003 i uzupełnione dla roku 2003.

²³ skumulowane na lata 2001 i 2002

²⁴ skumulowane na lata 2001 i 2002

Schemat 23 Wskaźniki monitorowania i oceny Interreg III A w Saksonii

Program Interreg III A Województwo Dolnośląskie – Wolny Kraj Związkowy Saksonia			
Wskaźniki monitorowania i oceny	Wartość zaplanowana 2000-2006	Wartość osiągnięta w roku 2001 ²⁵	Wartość osiągnięta w roku 2002 ²⁶
Ilość zatwierdzonych projektów ogółem	210	3	48
Ilość zatwierdzonych projektów ogółem (bez małych projektów)	130	3	17
Projekty o wyłącznym odniesieniu do rozwoju regionalnego	--	0	3
Projekty o charakterze transgranicznym:	130	3	14
z tego projekty o transgranicznym charakterze i wspólnym planowaniu	100	1	13
z tego projekty o transgranicznym charakterze i wspólnym planowaniu i realizacji	40	0	12
z tego projekty o transgranicznym charakterze i wspólnym planowaniu i wspólnej realizacji oraz wspólnym finansowaniu	10	1	8
Ilość ogółem zatwierdzonych przypadków wsparcia (małe projekty)	80	0	31
Projekty o charakterze transgranicznym (małe projekty znajdujące się w realizacji i zakończone)	80	0	31
z tego zakończone projekty o transgranicznym charakterze i wspólnym planowaniu	75	0	19
z tego zakończone projekty o transgranicznym charakterze i wspólnym planowaniu i realizacji	62	0	14
z tego zakończone projekty o transgranicznym charakterze i wspólnym planowaniu i wspólnej realizacji oraz wspólnym finansowaniu	13	0	4

Powyższy przegląd pokazuje wyraźnie, że niezmiernie duży udział projektów Interreg III A wykazuje jednoznacznie charakter transgraniczny. Chociaż liczby ogólne wspieranych przypadków jeszcze nie we wszystkich działaniach są zadowalające, to intencje realizowanych przedsięwzięć odpowiadają jednak w znacznym stopniu głównemu celowi Interreg III A – stworzeniu podstaw trwałej współpracy. Ten pozytywny fakt przemawia za zachowaniem wprowadzonych kryteriów i procedur jakościowych wyboru projektów Interreg III A. Nadzieje pokładane są w tym, że wraz z rozpoczynającym się w 2004 roku wsparciem Interreg III A po obu stronach granicy dolnośląsko - saksońskiej ułatwi się beneficjentom przeprowadzanie efektywnych projektów w sposób transgraniczny nie tylko pod względem merytorycznym i organizacyjnym, ale też finansowym.

Jako problematyczne dla zatwierdzenia większej ilości kwalifikujących się do wsparcia projektów okazało się zapewnienie narodowego współfinansowania publicznego oraz zabezpieczenie środków własnych. W tym kontekście również realizacja projektów na zasadzie refundacji środków oznacza nadal szczególne wyzwanie dla potencjalnych beneficjentów. Rozwijanie propozycji projektowych Interreg III A skazane jest często na niepowodzenie przez napiętą sytuację finansową budżetów komunalnych oraz budżetu

²⁵ Wartość ta dla roku 2002 dotyczy projektów zakontraktowanych w okresie sprawozdawczym

²⁶ Wartość ta dla roku 2002 dotyczy projektów zakontraktowanych w okresie sprawozdawczym

krajowego w Saksonii już na etapie kwalifikacji. Liczba nowych pomysłów dowodzi jednak intensywnych starań wszystkich zaangażowanych podmiotów na rzecz poprawy tej sytuacji.

Priorytet   Rozwój gospodarczy

Z dostępnych ogółem w priorytecie A „Rozwój gospodarczy i współpraca przedsiębiorstw” środków Interreg III A w wysokości 5.121.600,00 euro do dnia 31.12.2002²⁷ z budżetu ogólnego nie zostały zakontraktowane ani wypłacone żadne środki.

W roku 2003 podjęte zostały przez podmioty działające na obszarze wspólnego pogranicza kolejne wysiłki na rzecz realizacji efektywnych projektów współpracy w priorytecie Rozwój Gospodarczy. W wyniku tego Regionalny Komitet Sterujący mógł zatwierdzić ogółem trzy przedsięwzięcia transgraniczne. Ten rezultat nie jest jednak zadowalający. Wraz z przystąpieniem Polski do UE należy wykorzystać nowe potencjały współpracy transgranicznej, w szczególności między przedsiębiorstwami.

Niewielką liczbę projektów w działaniu A2 można tłumaczyć m.in. tym, że wsparcie w programie Interreg III A w przeciwieństwie do poprzedniego okresu koncentruje się na większych przedsięwzięciach. Szereg mniejszych przedsięwzięć realizowany jest teraz w ramach Funduszu Małych Projektów. Wartości docelowe, które na etapie programowania zostały wyznaczone głównie na podstawie doświadczeń Interreg II A, należy sprawdzić w ramach oceny śródkresowej również z uwzględnieniem tej kwestii.

Priorytet   Infrastruktura

Z dostępnych ogółem w priorytecie B „Infrastruktura” środków Interreg III A w wysokości 13.657.600,00 euro do dnia 31.12.2002²⁸ z budżetu ogólnego zakontraktowano 1.717.800,47 euro. Zakontraktowane środki procentowo stanowią 12,6 % całości. Do dnia 31.12.2002²⁹ wypłacono 1.717.800,47 euro ze środków Interreg III A. Tym samym wypłacono 12,6 % środków dostępnych w budżecie tego priorytetu.

W zakresie budowy i rozbudowy infrastruktury drogowej na obszarze pogranicza z pomocą wsparcia ze środków Interreg III A osiągnięto już zamierzone wartości docelowe. Należy pozytywnie ocenić fakt, że w roku 2003 ilość przedsięwzięć w tym priorytecie w porównaniu z rokiem poprzednim została zwiększona. Mimo udokumentowanego wzrostu ilościowego również w przyszłości potrzebne jest zaangażowanie podmiotów z Euroregionu Nysa, aby móc zakontraktować środki na dalsze niezbędne projekty infrastrukturalne.

Priorytet   Środowisko

Z dostępnych ogółem w priorytecie C „Środowisko” środków Interreg III A w wysokości 8.536.000,00 euro do dnia 31.12.2002³⁰ z budżetu ogólnego zakontraktowano 150.373,39 euro. Procentowo suma zakontraktowanych środków stanowi 1,8 % całości. Do dnia 31.12.2002³¹ wypłacono 79.547,00 euro ze środków Interreg III A. Tym samym wypłacono 0,9 % budżetu dostępnego w tym priorytecie.

Przy ocenie dotychczasowych wyników przyznawania wsparcia w ramach Interreg III A w priorytecie C uwidacznia się, że w tym działaniu trzeba jeszcze wyczerpać liczne potencjały w celu efektywnego wykorzystania dostępnego budżetu. Zasadniczo będzie koniecznym zbadanie w ramach oceny śródkresowej przyczyn powolnej realizacji programu

²⁷ skumulowane na lata 2001 i 2002

²⁸ skumulowane na lata 2001 i 2002

²⁹ skumulowane na lata 2001 i 2002

³⁰ skumulowane na lata 2001 i 2002

³¹ skumulowane na lata 2001 i 2002

w tym zakresie tematycznym, żeby móc podjąć odpowiednie kroki na rzecz poprawy kontraktowania i szybkiego wydatkowania środków.

W roku 2003 dzięki zatwierdzeniu przez Regionalny Komitet Sterujący dwóch projektów ilość projektów w porównaniu z dwoma poprzednimi latami podwoiła się. Wynik ten nie wystarcza jednak w żadnej mierze do tego, aby osiągnąć efektywny wkład w tej dziedzinie. Wszystkie zaangażowane jednostki muszą współpracować intensywniej i w sposób bardziej ukierunkowany, aby w drugiej połowie okresu wsparcia wykorzystać udostępnione środki wspólnotowe na realizację trwałych i istotnych dla środowiska projektów transgranicznych.

Priorytet   Rozwój obszarów wiejskich i miejskich

Z dostępnych ogółem w priorytecie D „Rozwój obszarów wiejskich i miejskich” środków Interreg III A w wysokości 4.268.000,00 euro, do dnia 31.12.2002³² z budżetu ogólnego zakontraktowano 1.125.000,00 euro. Procentowo zakontraktowane środki stanowią 26,4 % całości. Do dnia 31.12.2002³³ wypłacono 15.000,00 euro ze środków Interreg III A. Tym samym wypłacono 0,4 % dostępnego w tym priorytecie budżetu.

Przy analizie wyników oceny śródkresowej wsparcia z Programu Interreg III A uwidacznia się, że w szczególności w działaniu D 1 „Rozwój obszarów wiejskich” muszą zostać uruchomione potencjały do wykorzystania dostępnego budżetu. Również tu będzie niezbędne zbadanie w ramach oceny śródkresowej przyczyn powolnej realizacji programu, żeby móc podjąć odpowiednie kroki na rzecz poprawy kontraktowania środków.

Szczególnie pozytywnie należy ocenić fakt, że trzy przedsięwzięcia w priorytecie D zostały wspólnie transgranicznie zaplanowane, zrealizowane, a nawet sfinansowane. W ramach realizacji projektu zawarto do tej pory porozumienie o współpracy między podmiotami dolnośląskimi, saksońskimi oraz czeskimi.

Należy stwierdzić, że udało się zwiększyć ogólną liczbę przedsięwzięć Interreg III A w tym priorytecie w roku 2003 o cztery projekty. Zakłada się, że wspólna polityka rolna po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej otworzy nowe możliwości dla rzeczywiście transgranicznych projektów.

Priorytet   Kształcenie, szkolenie i zatrudnienie

Z dostępnych ogółem w priorytecie E „Kształcenie, szkolenie i zatrudnienie” środków Interreg III A w wysokości 4.268.000,00 euro do dnia 31.12.2002³⁴ z budżetu ogólnego zakontraktowano 615.199,93 euro. Procentowo zakontraktowane środki stanowią 14,4 % całości. Do dnia rozliczenia 31.12.2002³⁵ wypłacono 147.516,99 euro ze środków Interreg III A, co odpowiada wydatkowaniu środków w wysokości 3,5 %.

Merytorycznie główny nacisk położony jest na projekty związane z gospodarką, organizowane we współpracy polskich i saksońskich przedsiębiorstw i organizacji branżowych. Działania w ramach tej współpracy mają wnieść wkład w pokrycie zapotrzebowania na wykwalifikowany personel zawodowy w regionach przygranicznych. Zatwierdzone przedsięwzięcia ukierunkowane są w pierwszym rzędzie na odpowiadające zapotrzebowaniu doskonalenie osób zdolnych do podjęcia pracy oraz transgraniczne rozwijanie kształcenia w zawodach przyszłościowych. Odnoszą się one jednak też do

³² skumulowane na lata 2001 i 2002

³³ skumulowane na lata 2001 i 2002

³⁴ skumulowane na lata 2001 i 2002

³⁵ skumulowane na lata 2001 i 2002

wspierania szkolenia grup osób, mających trudniejszą sytuację na rynku pracy, w szczególności młodzieży.

Co zadowalające, większość projektów obejmuje przy tym kształcenie w zakresie języków obcych, żeby pomóc zredukować problemy komunikacyjne ze względu na istniejącą barierę językową. Obok doskonalenia pracowników, priorytetowo w MŚP, ze wzmożonej współpracy partnerów w projektach wynika również intensywna współpraca pomiędzy instytucjami edukacyjnymi, urzędami i przedsiębiorstwami. Dotyczy to również projektu transgranicznej współpracy uczelnianej w dziedzinie doskonalenia akademickiego. Celem tego projektu jest takie podniesienie kwalifikacji pracowników administracji publicznej i pracowników socjalnych z Saksonii i Dolnego Śląska, aby dysponowali niezbędną dla ożywionej współpracy transgranicznej wiedzą na temat prawa europejskiego oraz struktury administracyjnej, kultury, prawa i języka sąsiedniego kraju. Zapotrzebowanie na ten udany cykl przedsięwzięć jest tak bardzo wysokie, że zaplanowano kontynuację projektu.

Zgodnie z doświadczeniem przedsięwzięcia w ramach działania E posiadają wyraźny charakter transgraniczny. Tu zaplanowano wspólnie wszystkie pięć projektów, cztery z nich zostały do tego wspólnie sfinansowane i zrealizowane przez partnerów polskich i saksońskich. Zawarte w przypadku wszystkich pięciu projektów porozumienia o współpracy są dowodem osiągniętej za pomocą wsparcia z Interreg III A intensyfikacji wymiany transgranicznej w dziedzinie kształcenia i szkolenia. Niewielka jeszcze ilość projektów w porównaniu z wartościami docelowymi wynika z tego, że w działaniu E realizowane są bardziej kompleksowe projekty o wyższych budżetach, wspierane w tej dziedzinie przez Interreg III A mniejsze przedsięwzięcia realizowane są natomiast raczej w Funduszu Małych Projektów.

W roku 2003 zaproponowano do wsparcia w Regionalnym Komitecie Sterującym ogółem sześć przedsięwzięć. Ilość projektów współpracy, jakie udało się złożyć w ciągu roku, zwiększyła się w porównaniu z rokiem ubiegłym o jeden projekt. W dziedzinie kształcenia i szkolenia należy dalej wykorzystywać istniejące potencjały współpracy transgranicznej.

Priorytet   Współpraca, kultura, sprawy społeczne, bezpieczeństwo

Z dostępnych ogółem w priorytecie F „Współpraca, kultura, sprawy społeczne, bezpieczeństwo” środków Interreg III A w wysokości 5.548.000,00 euro do dnia 31.12.2002³⁶ z budżetu ogólnego zakontraktowano 679.928,39 euro. Procentowo zakontraktowane środki stanowią 12,1 % całości. Do dnia 31.12.2002³⁷ wypłacono 417.702,25 euro ze środków Interreg III A. Tym samym wypłacono 7,5 % budżetu dostępnego w tym priorytecie.

Szerokie spektrum merytoryczne możliwego wsparcia w ramach priorytetu F jest faktycznie wypełniane przez tematyczną różnorodność projektów Interreg III A. W tym zakresie tematycznym można wykazać przede wszystkim wartościowe rezultaty w zakresie poprawy warunków ramowych tworzenia trwałych transgranicznych struktur współpracy. Ogółem w działaniach tego priorytetu podpisano 18 porozumień o współpracy, co przemawia za zainteresowaniem ciągłością współpracy dolnośląsko-saksońskiej.

Niewielkie w porównaniu do wartości docelowych ilości projektów wynikają z tego, że w działaniach F1 i F3 wdrażane są projekty bardziej kompleksowe o wyższych budżetach. Mniejsze przedsięwzięcia wspierane w Interreg III A w tych dziedzinach realizowane są aktualnie w Funduszu Małych Projektów, który charakteryzuje się przekrojowym ukierunkowaniem. W tym kontekście wartości docelowe powinny zostać dokładnie zbadane w ramach oceny śródkresowej i mogą ewentualnie wymagać związanej z tym korekty.

³⁶ skumulowane na lata 2001 i 2002

³⁷ skumulowane na lata 2001 i 2002

Fundusz Małych Projektów od momentu swojego startu jesienią 2001 roku zajął już na płaszczyźnie lokalno-regionalnej miejsce samodzielnie sterowanego instrumentu, stając się znaczącym funduszem wspierania projektów współpracy dolnośląsko-saksońskiej. Transgraniczne efekty, struktury i treści FMP są godne uwagi. W FMP Euroregionu Nysa w ramach 19 zakończonych projektów zawarto łącznie 18 porozumień o współpracy. Z tych projektów 15 zostało wspólnie zaplanowanych, 14 z nich zrealizowanych transgranicznie, a 4 wspólnie sfinansowane.

To, że wydatkowanie środków w 2002 roku mimo zatwierdzenia i przeznaczenia do krótkoterminowej realizacji 31 projektów nie przedstawia się jeszcze zadowalająco, wynika głównie z czasowego opóźnienia licznych przedsięwzięć, spowodowanego katastrofą powodzi w sierpniu 2002 r. i tymczasowej zmiany w określaniu priorytetów w administracji. Wiele projektów, które miały mieć miejsce w miesiącach letnich, musiało zostać przesuniętych na rok 2003. W części opóźniło się też weryfikowanie wniosków o płatność w ramach zakończonych przedsięwzięć, co spowodowało, że w 2003 roku opracować trzeba sprawy nawarstwione z poprzedniego roku. Ogółem jednak wykorzystanie środków FMP przedstawia się zadowalająco.

Ilość przedsięwzięć Interreg III A na rok w priorytecie F „Współpraca, kultura, sprawy społeczne, bezpieczeństwo” w roku 2003 zmalała o jedną trzecią. Spowodowane jest to z jednej strony tym, że przedsięwzięcia zatwierdzone we wcześniejszym okresie wsparcia trwają kilka lat i tym samym znajdują się jeszcze w fazie realizacji. Z drugiej strony z powodu dotychczasowych doświadczeń podniesiono kryterium zatwierdzania małych projektów w zakresie działania „Współpraca”. Nie brakowało propozycji projektów, ale udało się poprawić jakość zatwierdzonych projektów.

Oczekuje się, że wraz z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej w tym priorytecie ujawnią się kolejne ważne potencjały dla współpracy transgranicznej o wysokiej jakości. Zakres działania „Współpraca” nabierze przy tym szczególnie ważnego znaczenia, ponieważ strona polska otrzyma porównywalne warunki wdrażania Funduszu Małych Projektów. Na tej podstawie będzie można jeszcze intensywniej rozwijać współpracę pomiędzy podmiotami na płaszczyźnie lokalno-regionalnej wspólnego pogranicza.

Priorytet Akcja Wspólnotowa dla regionów przygranicznych

Ten priorytet i działanie X „Akcja Wspólnotowa dla regionów przygranicznych” przyjęty został do programu Interreg III A dopiero decyzją Komisji Europejskiej K(2002)1703 z dnia 26.07.2002. Regionalny Komitet Monitorujący Dolny Śląsk – Saksonia na posiedzeniu w dniu 17.09.2002 podjął decyzję, aby wykorzystać środki udostępnione przez Komisję Europejską dodatkowo na lata 2002 do 2004 w tej dziedzinie na poprawę połączeń komunikacyjnych na obszarze wspólnego pogranicza. Z dostępnych ogółem w priorytecie X „Akcja Wspólnotowa dla regionów przygranicznych” środków Interreg III A w wysokości 1.365.000,00 euro do dnia rozliczenia 31.12.2002³⁸ z budżetu ogólnego nie zakontraktowano jeszcze i nie wypłacono żadnych środków.

Od momentu udostępnienia środków i ustalenia celu ich wykorzystania przez Regionalny Komitet Monitorujący przygotowano już, w uzgodnieniu między podmiotami odpowiedzialnymi za projekty, koordynatorami projektów i specjalistami organów zatwierdzających przedsięwzięcia gotowe do złożenia wniosku. Ich ocena i realizacja będzie miała miejsce w roku 2003. W roku 2002 nie zatwierdzono jednak jeszcze żadnych projektów. W roku 2003 Regionalny Komitet Sterujący zatwierdził jeden projekt. Tym samym

³⁸ skumulowane na lata 2001 i 2002

można było wykorzystać dotychczas ok. trzech czwartych udostępnionych dodatkowo środków UE.

Wdrażanie Programu Pomocowego Phare CBC na terenie pogranicza dolnośląsko-saksońskiego w latach 2000-2003

Na realizację Programu Współpracy Przygranicznej Phare (Phare CBC) po roku 2000 Polska otrzymywała rocznie 54 miliony euro wsparcia Unii Europejskiej na wszystkie regiony pograniczne. Największa część tych środków – 44 miliony euro rocznie – przeznaczona została na pogranicze polsko-niemieckie. Kwota ta została podzielona następująco:

- 39 milionów euro na wsparcie dużych projektów w trzech regionach o znaczeniu transgranicznym, w tym na region dolnośląski 9,36 mln euro (24 %), na region lubuski i zachodniopomorski po 14,82 mln euro (po 38 %)
- 2 miliony euro na wsparcie bezpieczeństwa granicy w trzech regionach (dotacje dla Policji i Straży Granicznej)
- 2 miliony euro na euroregionalne Fundusze Małych Projektów – po ok. 0,5 mln euro na cztery Euroregiony (na terenie Dolnego Śląska Fundusz Małych Projektów jest zarządzany przez jeden Euroregion – „Nysa” z siedzibą w Jeleniej Górze)
- 1 milion euro na Pomoc Techniczną

W latach 2000-2003 Województwo Dolnośląskie otrzymało łącznie w ramach Programu Phare CBC Polska-Niemcy ok. 40 mln euro, w tym około 2 mln euro na Fundusz Małych Projektów.

Program Phare CBC Polska-Niemcy 2000-2003 obejmował w regionie dolnośląskim teren czterech powiatów przygranicznych: zgorzeleckiego, lubańskiego, bolesławieckiego i lwóweckiego (dla dużych projektów) oraz teren polskiej części Euroregionu Nysa (dla Funduszu Małych Projektów).

W ramach dużych projektów realizowano przede wszystkim projekty infrastrukturalne o wartości dotacji z Phare CBC powyżej 2 mln euro. Łącznie zatwierdzono do realizacji w latach 2000-2003 16 takich projektów (po cztery w każdej edycji programu w omawianym okresie). Z tego 11 projektów dotyczyło infrastruktury ochrony środowiska, a 5 projektów związanych było z modernizacją infrastruktury drogowej.

Najwięcej środków, prawie 60 % przyznanej dotacji, zostało przeznaczone na projekty dotyczące realizacji priorytetu C Wspólnego Dokumentu Programowego – „Ochrona środowiska”.

Projekty zlokalizowane są w dorzeczach trzech rzek: granicznej Nysy Łużyckiej oraz Kwisy i Bobru. Warto zaznaczyć, że projekty realizowane z Phare CBC Polska-Niemcy 2000-2003 są ściśle powiązane z projektami realizowanymi z Phare CBC przed rokiem 2000.

- W dorzeczu Nysy Łużyckiej najistotniejszym projektem przyczyniającym się do poprawy stanu środowiska jest modernizacja oczyszczalni ścieków dla miasta Zgorzelca w Jędrzychowicach (Phare CBC 2000). Projekt ten jest kontynuacją wcześniej zrealizowanego projektu: „Zakład utylizacji i stabilizacji ścieków komunalnych w Jędrzychowicach” - Phare CBC 1995. W Dorzeczu Nysy Łużyckiej realizowany jest także projekt dotyczący budowy zintegrowanego systemu gospodarki wodno-ściekowej dla gmin Zawidów, Sulików i Habartice (Republika Czeska) – Phare CBC 2002.
- W dorzeczu Kwisy realizowano min. następujące projekty: „Przebudowa i rozbudowa oczyszczalni ścieków dla miasta Lubania i gminy Siekierczyn” – Phare CBC 2002 (projekt jest kontynuacją działań związanych z utylizacją odpadów realizowanych z programu Phare CBC 1997 i 1998) oraz „Kontynuacja modernizacji i rozbudowy oczyszczalni ścieków wraz z przedłużeniem istniejących kolektorów sanitarnych

w gminie Olszyna” – Phare CBC 2003 (w ramach edycji Phare CBC 1997 gmina rozpoczęła pierwsze prace związane z modernizacją oczyszczalni).

- Z dorzeczem Bobru związane są następujące projekty: „II etap budowy zakładu unieszkodliwiania odpadów komunalnych w Trzebieniu k/Bolesławca” (pierwszy etap realizowany był z wykorzystaniem środków edycji Phare CBC 1996) oraz „Budowa i rozbudowa sieci kanalizacji sanitarnej dla miasta Lwówek Śląski” (projekt ten jest kontynuacją wcześniejszych działań w zakresie ochrony środowiska dofinansowywanych z Programu Phare CBC 1997.)

Dzięki pomocy programu Phare CBC udało się znacząco poprawić stan środowiska naturalnego na pograniczu dolnośląsko-saksońskim.

Na drugim miejscu pod względem alokacji środków są zadania związane z infrastrukturą drogową – priorytet B Wspólnego Dokumentu Programowego – „Infrastruktura”. Przeznaczono na te inwestycje ponad 30 % przyznanej dotacji. Inwestycje drogowe realizowane w latach 2000-2003 związane są z rozbudową systemu komunikacyjnego do przejść granicznych w okolicach Zgorzelca. Trzykrotnie dofinansowanie otrzymała modernizacja kolejnych odcinków drogi krajowej nr 4 (edycja Phare CBC 2000, 2002 i 2003). Łącznie na modernizację tej najważniejszej dla dolnośląskiej części pogranicza drogi przeznaczono 7,56 mln dotacji. Ponadto realizowane są także projekty związane z modernizacją drogi wojewódzkiej pomiędzy nowo otwieranym przejściem granicznym w Radomierzycach a Zgorzelem (Phare CBC 2001) oraz obwodnica miejscowości Radoniów w ciągu drogi krajowej nr 30 na trasie Zgorzelec-Lubań-Jelenia Góra (Phare CBC 2001).

Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej wymagać będzie dalszych nakładów na rozbudowę i modernizację infrastruktury drogowej w celu wyrównania istniejących w regionie przygranicznym dysproporcji. Dlatego też w ramach Inicjatywy Interreg przewidywane są kolejne inwestycje komunikacyjne.

Projekty realizowane w ramach priorytetu A – „Rozwój gospodarczy i współpraca przedsiębiorstw” Programu Phare CBC w latach 2000-2003 związane były przede wszystkim z rozwojem turystyki i z nią związanej infrastruktury. W latach 2000-2003 zatwierdzono do realizacji kolejne projekty związane z rozbudową ścieżek rowerowych (np. na terenie gmin Leśna i Lwówek Śląski oraz do schroniska „Perła Zachodu” pod Jelenią Górą). Dofinansowano zakup urządzeń do obsługi narciarskich tras biegowych w Ośrodku Narciarstwa Biegowego "Jakuszyce". Dofinansowano również Powiatowe Centrum Doradztwa Gospodarczego w Zgorzelcu. Projekty te były dofinansowywane w ramach Funduszu Małych Projektów Infrastrukturalnych programu Phare CBC 2000 oraz w ramach „Schematu Wsparcia Infrastruktury Okołobiznesowej” Phare CBC 2001.

Wsparcie otrzymały także projekty realizowane w ramach priorytetu F „Współpraca – kultura, sprawy społeczne, bezpieczeństwo”. Projekty te dofinansowywane były przede wszystkim w ramach Euroregionalnego Funduszu Małych Projektów (dotacja na projekt od 1 do 50 tys. euro).

Ze względu na potrzebę opracowania i zatwierdzenia procedury wyboru i zatwierdzenia Funduszy Małych Projektów dopiero w marcu 2002 rozpoczęto nabór projektów do Funduszu w ramach programu Phare CBC 2000. W ramach edycji programu Phare CBC 2000 Polska-Niemcy władze polskiej części Euroregionu „Nysa” były odpowiedzialne za nabór projektów do nowoutworzonego Funduszu Małych Projektów Infrastrukturalnych (dotacja od 50 tys. do 300 tys. euro na projekt). Nabór projektów do tego Funduszu rozpoczął się w maju 2002. Pierwotnie Fundusz ten dysponował kwotą dotacji 1,410 mln euro. Zatwierdzono do dofinansowania 7 projektów. Dodatkowe dwa projekty zostały dofinansowane z rezerwowych środków Władzy Wdrażającej Program Współpracy Przygranicznej Phare w kwocie 600 tys. euro. Projekty te dotyczyły różnorodnej tematyki, np.:

- renowacji Kościoła Pokoju w Jaworze
- poprawy transgranicznej gospodarki ściekowej w uzdrowisku Świeradów Zdrój
- podwyższanie poziomu bezpieczeństwa na terenie Euroregionu Nysa poprzez wzmocnienie sprzętowe jednostek Państwowej Straży Pożarnej
- modernizacji lokalnej drogi miejskiej ul. Szarych Szeregów na terenie miasta Zgorzelca.

Ponadto w ramach edycji Phare CBC 2001 został uruchomiony z kwotą dotacji 480 tys. euro „Schemat Wsparcia Infrastruktury Okołobiznesowej” dotyczący projektów przyczyniających się do rozwoju gospodarczego na pograniczu (dotacja od 50 do 300 tys. na projekt).

Podobny program z dotacją 300 tys. euro został utworzony w edycji Phare 2003. W ramach tej edycji Funduszu Euroregion „Nysa” dysponował kwotą dotacji wynoszącą 475 tys. euro. Dotację przyznano 42 projektom (zrealizowanych zostało 41 – jeden projekt został anulowany). Spośród wybranych projektów, 14 to projekty samorządów lub instytucji podległych samorządom. Większość projektów to przedsięwzięcia o charakterze "wymiany kulturalnej", względnie dotyczące "zasobów ludzkich". Wśród ciekawszych projektów zrealizowanych w ramach Funduszu można wymienić:

- Dworzec Europa - projekt Fundacji Polsko - Czesko - Niemieckiej Współpracy Kulturalnej Parada Dom Trzech Kultur z Niedamirowa.
- W królestwie Ducha Gór. Ekspozycja muzealna wydawnictwa, spektakl teatralny - projekt Muzeum Karkonoskiego w Jeleniej Górze
- Bolesławieckie Święto Ceramiki - projekt Gminy Miejskiej Bolesławiec
- Integracja osób niepełnosprawnych przez muzykę - projekt Dolnośląskiego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli - filii w Jeleniej Górze.

Rozdział 3 Strategia współpracy transgranicznej

3.1 Strategia rozwoju i cele

Wyniki uprzedniej analizy społeczno-ekonomicznej wspólnego pogranicza, jego słabe strony i potencjały rozwojowe tworzą podstawę dla strategii współpracy transgranicznej na pograniczu dolnośląsko-saksońskim w okresie od roku 2000 do 2006. W ten sposób wspólna strategia rozwoju jest ściśle związana ze stopniowym zrastaniem się sąsiadujących państw Rzeczpospolitej Polski i Republiki Federalnej Niemiec po rozszerzeniu Unii Europejskiej.

Wytyczne dla Interreg III z dnia 28.04.2000 (2000/C 143/08) opisują możliwości wspierania współpracy transgranicznej, za pomocą których mogą zostać zrealizowane strategiczne zamierzenia.

W perspektywie coraz ściślejszych powiązań na pograniczu dolnośląsko-saksońskim ważne znaczenie uzyskuje usuwanie istniejących jeszcze strukturalnych dysproporcji oraz ogólna poprawa warunków bytowych. W ten sposób zwiększą się również szanse gospodarcze dla całego pogranicza.

Program Interreg III A chce sprostać w szczególności zapotrzebowaniu na wzrost konkurencyjności oraz jakości życia na pograniczu, wspierając celowo współpracę transgraniczną prowadzącą do przyszłościowego zbliżenia strukturalnego obu regionów po obu stronach granicy.

Wspólna strategia rozwoju w ramach Programu Interreg III A ma jeden nadrzędny cel, którym jest dalszy rozwój pogranicza dolnośląsko-saksońskiego w kierunku przyszłościowego wspólnego obszaru gospodarczego i przestrzeni życiowej oraz podnoszenie konkurencyjności pogranicza w kontekście europejskim i trwała poprawa warunków życia mieszkańców pogranicza. Analiza silnych i słabych stron, szans i zagrożeń wykazała, że ten region graniczny wykazuje znaczne możliwości rozwojowe w analizowanych dziedzinach. Większość stron słabych wynika z tego, że nie wykorzystuje się istniejących potencjałów. Dlatego też strategia ukierunkowana jest na systematyczne wykorzystywanie ukrytych potencjałów poprzez efektywną współpracę transgraniczną, aby wzmocnić gospodarkę i konkurencyjność, pomnażać dobrobyt oraz wspierać integrację europejską na płaszczyźnie lokalnej. Obydwie części pogranicza powinny zrastać się coraz bardziej zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju.

Należy przy tym zwracać uwagę na następujące cele strategiczne i czynniki kluczowe na płaszczyźnie Wspólnego Dokumentu Programowego Rzeczpospolita Polska (Województwo Dolnośląskie) – Wolny Kraj Związkowy Saksonia:

- Dostosowanie warunków ramowych i likwidacja niekorzystnych warunków, które wynikają z peryferyjnego położenia pogranicza poprzez wspólny rozwój pogranicza:
  - poprawa struktury gospodarczej, przyspieszenie przemian strukturalnych, wyrównanie potencjału gospodarczego, wzmocnienie transferu technologii i innowacji, zwiększenie bodźców lokalizacyjnych dla przedsiębiorstw poprzez poprawę warunków do zakładania firm,
  - poprawa podstawowej infrastruktury komunikacyjnej, technicznej oraz infrastruktury innego rodzaju,
  - wzmocnienie trwałego rozwoju przestrzennego,

- zmniejszenie obciążeń środowiska, usuwanie szkód ekologicznych, rekultywacja zdewastowanych terenów,
  - poprawa warunków kształcenia i zatrudnienia,
  - rozwój zasobów ludzkich i wzmocnienie endogenicznych potencjałów pogranicza,
  - stabilizacja ludności na pograniczu.
- Wzmocnienie kontaktów transgranicznych w każdym z obszarów strukturalnych:
    - poprawa transgranicznej współpracy gospodarczej,
    - usuwanie barier i poprawa integracji transgranicznych systemów komunikacyjnych,
    - transgraniczna koordynacja ochrony zasobów naturalnych i środowiska,
    - wspieranie transgranicznego rozwoju terenów wiejskich oraz rolnictwa i leśnictwa,
    - poprawa transgranicznej wymiany socjalnej i kulturalnej w celu podniesienia atrakcyjności warunków mieszkania i życia,
    - stworzenie transgranicznych sieci współpracy i komunikacji w aspekcie wzmocnienia regionalnej tożsamości po obydwu stronach granicy.

Te strategiczne cele będą następnie dokładniej usystematyzowane poprzez cele szczegółowe na płaszczyźnie priorytetów.³⁹

Tylko poprzez zabezpieczenie jakości poszczególnych przedsięwzięć transgranicznych można osiągnąć wyżej wymienione efekty. Dlatego dla osiągnięcia celów szczegółowych, celów strategicznych i w końcu celu nadrzędnego, znaczenie fundamentalne ma też, aby przy ocenie przedsięwzięć ocenić cele na płaszczyźnie każdego projektu. Przewidziana do tego procedura i odpowiednie kryteria wyboru projektów przedstawione są szczegółowo w Uzupełnieniu Programu.

Realizacja wspólnej strategii w ramach Interreg III A będzie opierać się na następujących zasadach:

- Wdrażanie Programu należy zawsze dostosować do innych europejskich i narodowych polityk udzielania wsparcia. Po obu stronach będzie odbywała się koordynacja i synchronizacja priorytetów Interreg III A z priorytetami poszczególnych funduszy strukturalnych. W ten sposób, w ramach zintegrowanej polityki regionalnej będą współdziałały fundusze strukturalne, inicjatywy wspólnotowe i działania wsparcia na płaszczyźnie państwowej oraz regionalnej.
- Dostępne w ramach Programu środki zostaną skoncentrowane ze względu na ich ograniczoną ilość na takich priorytetach i działaniach, przy których zauważalny będzie wyraźny impuls dla rozwoju pogranicza.
- Działania i operacje wybrane do realizacji strategii rozwoju muszą wykazywać charakter transgraniczny.
- Tak jak do tej pory przy opracowywaniu wspólnej strategii rozwoju, również przy realizacji Programu współpracy transgranicznej powinno się iść w tym kierunku, żeby

---

³⁹ Patrz rozdział 4.1

zawsze uczestniczyły w nich bezpośrednio instytucje regionalne i lokalne i podmioty z kompetencjami w tym zakresie.

- W celu wdrożenia Programu Interreg III A należy konsekwentnie wzmocnić w następnych latach wspólne transgraniczne struktury i proces wyboru, oceny i realizacji projektów. Po fazie intensywnego uczenia się i wynikających z praktyki modyfikacji procedur powinny już być powstać całkowicie zharmonizowane systemy zarządzające wdrażaniem Programu Interreg III A.

3.2 Wskaźniki i wartości docelowe

Ważną sprawą we wspólnym planowaniu programowym jest stworzenie odpowiedniego systemu wskaźników monitorowania i oceny interwencji jak również określenie mierzalnych celów.⁴⁰ Dzięki temu powinno być już na początku finansowania jasno zdefiniowane, co należy osiągnąć poprzez wdrożenie programu i jak zostanie zmierzone osiągnięcie celu.

Wyznaczenie ilościowo mierzalnych parametrów dla zobrazowania rezultatów jest przy programowaniu Inicjatywy Wspólnotowej Interreg III A znacznie trudniejsze niż przy kształtowaniu finansowania z Funduszy Strukturalnych. Ponieważ osiągnięcie celu w przypadku współpracy transgranicznej jest często określane niematerialnie, np. jeśli chodzi o poprawę gotowości współpracy lub stworzenie długotrwałych struktur współpracy sieciowej. Poza tym w takich przekrojowych Programach przy małej liczbie jednorodnych projektów realizowane są tak różnorakie projekty transgraniczne, że nie można właściwie określić jednoznacznie mierzalnych cech. Ponadto mierzalne rezultaty są widoczne dopiero w wymiarze średnio- lub długookresowym. Ponadto są one mocno zależne od specyfiki zakresu tematycznego, jak również każdorazowo od lokalnych podmiotów.⁴¹

Ta sytuacja wyjściowa może również wyjaśnić, dlaczego systemy monitorujące i systemy oceny po obu stronach, przede wszystkim jednak w Interreg II A, były w stanie dostarczyć zaledwie dane finansowe dotyczące realizacji programu, nie mogły natomiast przedstawić żadnych danych na temat wskaźników produktów, rezultatów oraz oddziaływania. Efekty transgraniczne wsparcia nie zostały zmierzone ilościowo, lecz jedynie ocenione jakościowo.⁴²

Poniżej przedstawiono wspólny system wskaźników Interreg III A, który odpowiada wyzwaniom wspólnej strategii. Odzwierciedla on w równej mierze dwa aspekty celu nadrzędnego, a mianowicie aspekt „współpracy transgranicznej” i aspekt „rozwoju regionalnego”. System wskaźników będzie stosowany w taki sam sposób przez stronę saksońską i przez stronę dolnośląską.⁴²

Miarodajne wskaźniki monitorowania i oceny programu zostały dostosowane do hierarchii celów.⁴³

⁴⁰ Porównaj Ogólne Rozporządzenie o Funduszach Strukturalnych, art.36, bardziej wyczerpująco również Komisja Europejska: Dokument Roboczy Nr 3 – Wskaźniki monitoringu i oceny – metoda indykatorywna. Bruksela 1999, str. 14 i nast.

⁴¹ o trudnościach w zdefiniowaniu kryteriów porównaj także Komisja Europejska: Dokument Roboczy o Ocenie Ex-ante i wskaźnikach dla Interreg (zakres wsparcia A), Projekt 11.8.1999

⁴² W ramach Oceny Pośredniej Programu II A w Saksonii, tylko dla niektórych pól działań można było bezpośrednio ocenić osiągnięcie skwantyfikowanych celów. Patrz: Institut für Stadtforschung und Strukturpolitik: Studia Ewaluacyjne nt. udziału środków pochodzących z funduszy strukturalnych EU w ramach Inicjatywy Wspólnotowej Interreg II w Wolnych Krajach Saksonii i Bawarii. Berlin 1998, str.36 i następne.

⁴³ porównaj powyżej rozdział 3.1 jak i poniżej rozdział 4.1

Schemat 24 Zarys systemu celów i wskaźników

Poziom	Kategoria celów	Typ wskaźników	Przedstawienie Cele / Wskaźniki	Zastosowanie
Program	cel nadrzędny	wskaźniki kontekstowe, zagregowane wskaźniki monitorowania i oceny	we Wspólnym Dokumencie Programowym, rozdział 3	ciągłe w sprawozdaniach rocznych, w ocenie śródkresowej i ex-post
Program	cele strategiczne i czynniki kluczowe	zagregowane wskaźniki monitorowania i oceny	we Wspólnym Dokumencie Programowym, rozdział 3	ciągłe w sprawozdaniach rocznych, w ocenie śródkresowej i ex-post
Priorytety	cele szczegółowe	wskaźniki monitorowania i oceny	we Wspólnym Dokumencie Programowym, rozdział 4	ciągłe w sprawozdaniach rocznych, w ocenie śródkresowej i ex-post
Działania	podrzędne cele szczegółowe	Parametry wskaźników monitorowania i oceny	w Uzupełnieniu Programu Interreg III A	jako podstawa do agregacji
Projekty	cele związane z projektami	kryteria wyboru projektów jako parametry dla wskaźników monitorowania i oceny	w Uzupełnieniu Programu Interreg III A	użycie przy wyborze projektów, jako podstawa do agregacji

Poziom programu i priorytetów

Doświadczenia z poprzedniego okresu finansowania jak również przemyślenia na temat warunków ramowych współpracy transgranicznej wskazują, że realistyczna ocena wyników programu może powstać na podstawie połączenia ocen ilościowych i jakościowych.

System monitorowania i oceny składa się zatem z

informacji dotyczących ilości

- za pomocą wskaźników monitorowania i oceny
  - za pomocą wskaźników kontekstowych oraz informacji dotyczących jakości
  - przez werbalną ocenę doświadczeń i trendów.
- Wskaźniki monitorowania i oceny z wartościami docelowymi.

Schemat 25 Wskaźniki i zagregowane wartości docelowe ⁴⁴ dla programu i priorytetów

Poziom	Wskaźnik	Wartość docelowa Interreg III A	
Program	Łączna ilość projektów ⁴⁵	302	
	Suma wydatków na projekty, wartość minimalna	94 mln €	
	Jakość charakteru transgranicznego		
	Projekty o charakterze transgranicznym	302	
	z tego projekty o charakterze transgranicznym i wspólnym planowaniu	220	
	z tego projekty o charakterze transgranicznym, wspólnym planowaniu i wspólnej realizacji	72	
	z tego projekty o charakterze transgranicznym, wspólnym planowaniu, wspólnej realizacji i wspólnym finansowaniu	30	
	Priorytet A	Rozwój gospodarczy i współpraca przedsiębiorstw	
	Liczba miejsc pracy zapewniona bądź stworzona przez projekt	128 osobolat	
	Liczba projektów z udziałem MŚP	16	
Liczba projektów w dziedzinie badań i rozwoju oraz w dziedzinie technologii przyszłościowych	3		
Liczba transgranicznych terenów przemysłowych nowopowstałych bądź rozbudowanych dzięki wsparciu	5		
Liczba projektów w dziedzinie turystyki	33		
Priorytet B	Infrastruktura		
Długość odcinka torów rozbudowanych bądź wybudowanych dzięki wsparciu	340 m		
Długość odcinka dróg wybudowanych bądź rozbudowanych dzięki wsparciu	31.740 m		
Liczba przejść granicznych wybudowanych bądź rozbudowanych dzięki wsparciu	4		
Liczba projektów w dziedzinie transportu publicznego, transportu kolejowego, bądź wodnego	10		
Liczba projektów w dziedzinie systemów energetycznych, informatycznych i łączności	9		
Liczba projektów, dzięki którym elementy infrastruktury kulturalnej i społecznej użytkowane będą transgranicznie	17		

Płaszczyzna	Wskaźnik	Wartość docelowa Interreg III A
Priorytet C	Środowisko	
	Rezultaty czasowego zatrudnienia	300 osobolat
	Liczba projektów z dziedziny ochrony przyrody i pielęgnacji krajobrazu	10
	Liczba projektów dot. budowy, rozbudowy i naprawy urządzeń związanych z zaopatrzeniem bądź utylizacją	14
	Liczba projektów w dziedzinie surowców odnawialnych	10
	Priorytet D	Rozwój obszarów wiejskich i miejskich
Całkowity efekt czasowego zatrudnienia	169 osobolat	
Liczba projektów związanych z trwałym rozwojem przestrzeni granicznej	46	
Liczba wspólnych koncepcji rozwoju przestrzennego powstałych dzięki wsparciu	6	

⁴⁴ Wartości szacunkowe zostały wyprowadzone dla strony saksońskiej z doświadczeń programu poprzedzającego Interreg II A, a dla strony dolnośląskiej na podstawie wyników Phare CBC. Dokładne wartości bazowe są niedostępne z powodu braku danych w poprzednich okresach wsparcia.

⁴⁵ Bez funduszu małych projektów

Priorytet E	Kształcenie, zdobywanie kwalifikacji i zatrudnienie	
	Liczba osób zdobywających dalsze wykształcenie bądź kwalifikacje dzięki wsparciu	4.700
	Liczba kobiet w całkowitej liczbie uczestników projektów	2.600
	Liczba młodzieży w ogólnej liczbie uczestników projektów	1.860
	Udział projektów tego priorytetu, które zawierają składnik związany z uczeniem języków	45%
Priorytet F	Współpraca, kultura, sprawy socjalne, bezpieczeństwo	
	Liczba projektów w dziedzinie kultury i sportu	34
	Liczba projektów w dziedzinie spraw społecznych i zdrowia	22
	Liczba wspieranych małych projektów w ramach Funduszu Małych Projektów	320
	Liczba uczestników w projektach dot. współpracy pomiędzy mieszkańcami, instytucjami, związkami, przedsiębiorstwami itp.	12.000
	Liczba analiz dotyczących pogranicza	10
	Liczba projektów współpracy w dziedzinie ratownictwa, ochrony przed katastrofami i straży pożarnej	17
	Liczba projektów współpracy związanych z policją, służbami celnymi i ochrony granicy	14
	Liczba projektów współpracy organów ścigania i sądów wszystkich rodzajów	9
	Priorytet X⁴⁶	Akcja wspólnotowa dla regionów przygranicznych
Długość odcinka torów rozbudowanych bądź wybudowanych dzięki wsparciu		50m
Długość odcinka dróg rozbudowanych bądź wybudowanych dzięki wsparciu		244m
Liczba projektów w zakresie transportu publicznego, transportu torowego, dróg wodnych		1
Liczba projektów w dziedzinie turystycznych połączeń komunikacyjnych		2

⁴⁶ Wartości docelowe obowiązują tylko dla projektów realizowanych w ramach tego wykorzystywanego wyłącznie po stronie saksońskiej priorytetu

- Wskaźniki kontekstowe i ich wartości bazowe

Wskaźniki te umożliwiają powiązanie ogólnego rozwoju na wspólnym pograniczu z wynikami wsparcia finansowego, by tak umożliwić jakościowe określenie poziomu osiągnięcia nadrzędnego celu strategicznego. Uwzględniane są przy tym takie dane, które dostarczą informacji na temat stanu rozwoju obszaru wsparcia.

Powinny zostać zebrane następujące dane po obu stronach granicy:

- powierzchnia obszaru wsparcia
- liczba ludności w obszarze wsparcia
- saldo migracyjne w danej jednostce samorządu terytorialnego
- zatrudnieni objęci obowiązkowym ubezpieczeniem społecznym wg gałęzi gospodarki w danej jednostce samorządu terytorialnego
- czynni zawodowo wg gałęzi gospodarki w danej jednostce samorządu terytorialnego
- stopa bezrobocia w danej jednostce samorządu terytorialnego
- osoby pobierające zasiłek socjalny w danej jednostce samorządu terytorialnego
- liczba gości nocujących w danej jednostce samorządu terytorialnego
- liczba przejść granicznych wg kategorii
- liczba przyłączeń telefonicznych w odniesieniu do liczby mieszkańców
- stopień przyłączenia do publicznej sieci wodociągowej
- stopień przyłączenia do publicznej kanalizacji
- powierzchnia obszarów chronionych na obszarze wsparcia

Tabela z wartościami bazowymi powyższych wskaźników kontekstowych znajduje się w załączniku Wspólnego Dokumentu Programowego⁴⁷.

---

⁴⁷ Patrz niżej Aneks Schemat 49

Płaszczyzna działań i operacji

Na płaszczyźnie operacji określone są wspólne kryteria wyboru projektów, znajdujące zastosowanie podczas wdrażania Programu. Mają one duże znaczenie przy ocenie wniosków projektowych, aby udzielić wsparcia opłacalnym i skutecznym przedsięwzięciom oraz zapewnić przejrzystość procedury. Kryteria, które wynikają z katalogu wskaźników programowych zostaną dokładniej przedstawione w Uzupelnieniu Programu Interreg III A.

W zasadzie powinny zostać uwzględnione dwie kategorie kryteriów przy wyborze projektów:

- kryteria wyboru projektów odnoszące się do realizacji projektów, które odzwierciedlają jakość przygotowania i wdrożenie projektu
  - zapotrzebowanie i zawartość innowacyjna projektu
  - dowód gotowości do wdrożenia przedsięwzięcia na podstawie obszernego opisu koncepcji projektowej i finansowej
  - przedstawienie transgranicznych partnerskich uzgodnień, opracowania i realizacji
- kryteria wyboru projektów odnoszące się do oddziaływania projektu, które odzwierciedlają efekty w zakresie rozwoju transgranicznego i regionalnego
  - określenie jasnych celów projektu jak i informacje dotyczące sposobu osiągnięcia założonych celów
  - konkretne przedstawienie oczekiwanych wyników i/lub efektów synergicznych w szczególności w zakresie stworzenia trwałych struktur współpracy, jak i funkcjonalnej integracji całego obszaru wspólnego pogranicza

Przy pomocy fiszki kontrolnej⁴⁹ powinny być analizowane i rekomendowane do przyznania wsparcia projekty o szczególnej wartości:

- projekty, które są wspólnie planowane, przeprowadzane oraz finansowane,
- projekty, które w sposób udowodniony wzmacniają transgraniczny rozwój regionalny,
- projekty, które ukierunkowane są głównie na stworzenie równych szans dla kobiet i mężczyzn
- projekty, które zorientowane są głównie na środowisko (redukcja odpadów, substancji szkodliwych, hałasu, emisji, itp.).

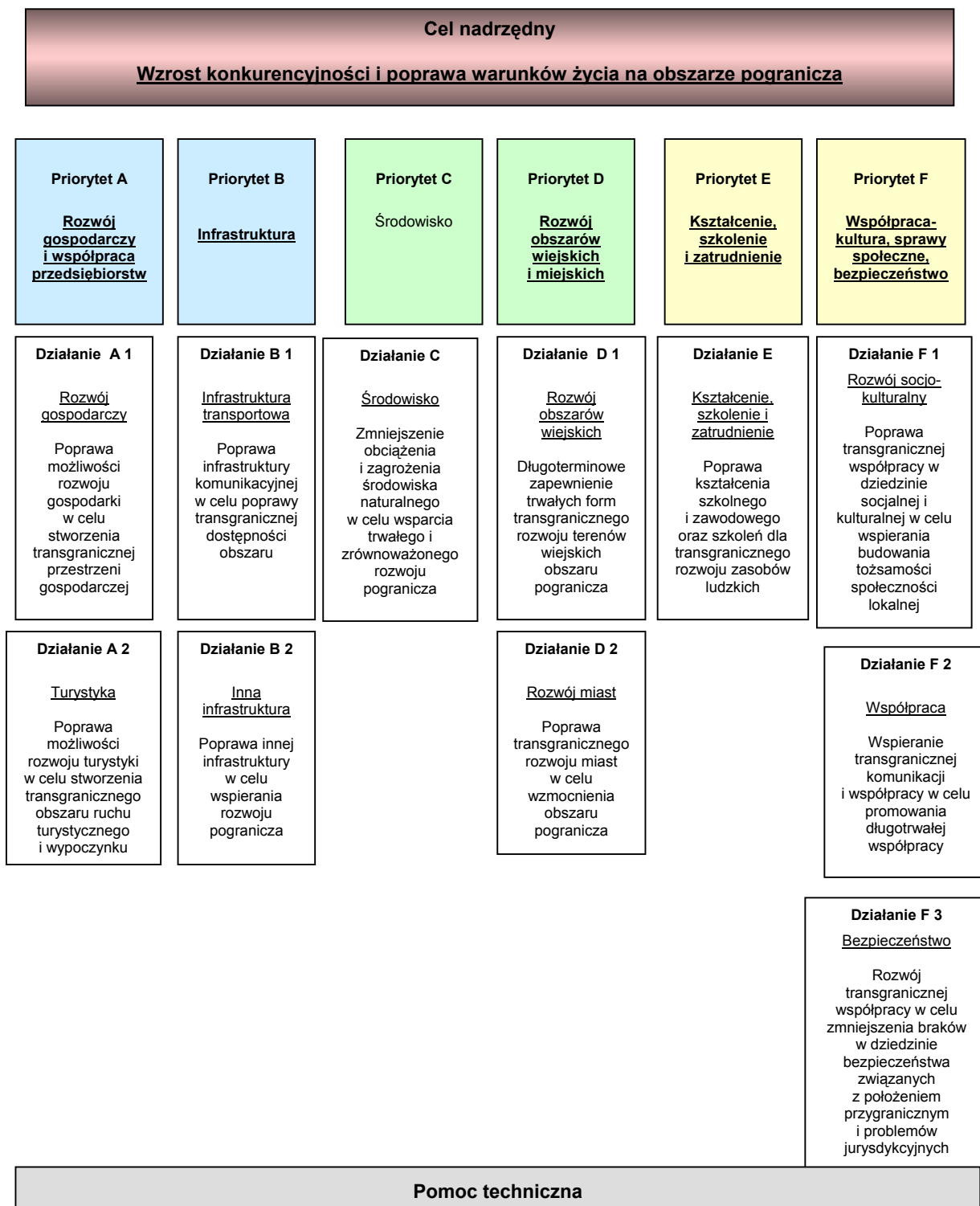
---

⁴⁹ Będzie opisana szczegółowo w Uzupelnieniu Programu

Rozdział 4 Priorytety i działania

4.1 Opis priorytetów i działań

Schemat 26 Przegląd wspólnych priorytetów i działań⁵⁰

⁵⁰ Priorytet X – Akcja Wspólnotowa dla regionów pogranicza obowiązujący wyłącznie po stronie saksońskiej i w latach 2002 do 2004 nie jest prezentowany na tym przeglądzie

Powyżej przedstawione priorytety i działania opisują zakres wsparcia Programu Interreg III A. Uwzględniono przy tym warunki udzielenia wsparcia w ramach tego Programu.

Zasady Programu Interreg III A zgodne są z zasadami rozporządzeń dotyczących funduszy strukturalnych w szczególności Rozporządzenia (WE) Nr 1260/1999, oraz wymaganiami innych powiązanych rozporządzeń i rozporządzeń zmieniających w obowiązujących wersjach. Zgodnie z artykułem 3 ust. 2 rozporządzenia o Europejskim Funduszu Rozwoju Regionalnego, Rozporządzenie (WE) nr 1783/1999 mogą być również wspierane przedsięwzięcia w ramach Rozporządzenia (WE) Nr 1784/1999 dotyczącego Europejskiego Funduszu Społecznego, Rozporządzenia (WE) Nr 1257/1999 dotyczącego Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej oraz Rozporządzenia (WE) 1263/1999 dotyczącego Instrumentu Finansowego Orientacji Rybołówstwa. W ten sposób Inicjatywa Wspólnotowa Interreg III A finansowana z EFRR uzyskuje swój przekrojowy charakter. W trakcie realizacji projektów stasuje się właściwe postanowienia.

Zasadniczo zgodnie z kryteriami wyboru projektów wybierane będą wyłącznie operacje o charakterze transgranicznym.

4.1.1 Priorytet A: Rozwój gospodarczy i współpraca przedsiębiorstw

Celowym założeniem tego priorytetu jest stworzenie transgranicznego obszaru gospodarczego i inwestycyjnego, który mógłby być konkurencyjny w stosunku do innych obszarów gospodarczych. W tym celu należy skompensować wynikające z niekorzystnego położenia utrudnienia dla potencjalnych lokalizacji przedsiębiorstw. Przemiany strukturalne muszą zostać zintensyfikowane na płaszczyźnie regionalnej tak, aby poprzez zintensyfikowanie transgranicznych kontaktów gospodarczych stworzyć konkurencyjną strukturę gospodarczą. Podstawę osiągnięcia tego celu stanowią nowoczesne i wydajne zakłady branży produkcyjnej, ale również w sektorze usług i handlu. Wymaga to działania ukierunkowanego dwutorowo: z jednej strony należy wspierać potencjał inwestycyjny i powiązania sieciowe lokalnych przedsiębiorstw dolnośląskich i saksońskich, z drugiej strony należy stwarzać bodźce dla przedsiębiorstw zewnętrznych do inwestowania na obszarze pogranicza. Takiemu postępowaniu powinna przyświecać intencja promowania budowy branż i technologii przyszłościowych. Podmiotami działającymi w tym zakresie są w pierwszym rzędzie przedsiębiorcy, ponieważ tylko oni są w stanie stworzyć wymaganą liczbę miejsc pracy, w drugim rzędzie należą do nich również lokalne i regionalne instytucje i organizacje, które mają wpływ na ramowe warunki polityki na rynku pracy.

W dziedzinie lokalnego ruchu turystyczno-rekreacyjnego chodzi o stworzenie transgranicznego obszaru dla turystyki i rekreacji poprzez lepszy rozwój i rozbudowę potencjałów turystycznych. Na pograniczu dolnośląsko-saksońskim istnieje wiele możliwości dla miejscowej rekreacji oraz ruchu turystyczno-wypoczynkowego, które należy utrzymać i dalej rozwijać. W celu stworzenia wspólnego transgranicznego regionu turystycznego należy połączyć oferty turystyczne i rekreacyjne w sieć i prowadzić wspólny marketing. W ten sposób również pogranicze saksońskie uzyska lepszą pozycję na rynku jako rejon turystyczny. Równoległe z poszerzaniem potencjału turystycznego należy poprawiać jakość związanych z nimi usług, ze względu na wzrost wymagań turystów w ostatnich latach. Dzięki współpracy z rolnictwem i leśnictwem oraz małymi i średnimi przedsiębiorstwami można ponadto uzyskać efekty synergii i stworzyć nowe źródła przychodów.

Schemat 27 Przegląd Priorytetu A

Priorytet A Rozwój gospodarczy i współpraca przedsiębiorstw
Cele szczegółowe współpracy transgranicznej: <ul style="list-style-type: none">
• wspieranie zabezpieczania bądź tworzenia nowych miejsc pracy
• wspieranie przedsiębiorczości łącznie z tworzeniem powiązań sieciowych, zwłaszcza wśród MŚP
• wykorzystanie bądź stworzenie wspólnych obszarów przedsiębiorczości
• wspieranie badań oraz rozwoju technologii, zwłaszcza technologii przyszłościowych
• poprawa oferty turystycznej poprzez wzajemną współpracę
• wspieranie wspólnych strategii marketingowych w dziedzinie turystyki
Wskaźniki monitorowania i oceny na poziomie priorytetów <ul style="list-style-type: none">
▪ Całkowita liczba wspieranych przedsięwzięć
▪ Całkowite wydatki kwalifikowane w projektach
▪ Jakość dotycząca transgranicznego powiązania projektów<ul style="list-style-type: none">
▪ w tym charakter transgraniczny i wspólne planowanie
▪ w tym projekty o charakterze transgranicznym, wspólnym planowaniu i wdrażaniu
▪ w tym projekty o charakterze transgranicznym, wspólnym planowaniu, wdrażaniu i wspólnym finansowaniu
▪ Liczba miejsc pracy stworzonych lub zabezpieczonych dzięki realizacji projektów
▪ Liczba projektów, w których uczestniczą MŚP
▪ Liczba projektów w zakresie badań i rozwoju oraz w dziedzinie technologii przyszłości
▪ Liczba lokalizacji przemysłowych wybudowanych bądź rozbudowanych dzięki wsparciu
▪ Liczba projektów w dziedzinie turystyki
Potencjalni beneficjenci <p>Jednostki samorządu terytorialnego, prywatne przedsiębiorstwa drobnej wytwórczości, centra transferu technologii, stowarzyszenia, związki celowe, szkoły wyższe, instytucje lokalne i regionalne, spółki eksploatacyjne i centra rozwoju itp.</p>

Działanie A 1

Poprawa możliwości rozwoju gospodarki w celu stworzenia transgranicznej przestrzeni gospodarczej

Na wydajność gospodarki mają wpływ warunki dla lokalizacji przedsiębiorstw. Oddziaływanie przemian strukturalnych wymaga ponadto stałej rozbudowy i dopasowania się przedsiębiorstw. W tym celu należy wzmocnić istniejące już potencjały gospodarcze w aspekcie wspólnego rozwoju leżących blisko granicy obszarów gospodarczych Saksonii i Dolnego Śląska.

Przemiany strukturalne, zachodzące od otwarcia granic Wolnego Kraju Związkowego Saksonii i Polski doprowadziły do likwidacji większości dotychczasowych miejsc pracy i poprzez to wzrosło wyraźnie regionalne bezrobocie. Poprzez stworzenie nowych miejsc pracy należy spróbować wyrównać powstałe straty. Odpowiedzialność w tym względzie spoczywa w pierwszym rzędzie na przedsiębiorcach, programy wsparcia powinny wspierać te starania. Ich zaangażowanie jednak zależy w dużym stopniu od czynników lokalizacyjnych. Za pozytywny wpływ na warunki ramowe – tak dalece jak to możliwe – odpowiedzialne są wszystkie podmioty działające w regionie.

Zabezpieczenie miejsc pracy jest między innymi zależne od tego, w jaki sposób zostanie przeprowadzona transformacja. Należy zakładać, że musi zostać dokonana restrukturyzacja bazy ekonomicznej. Dopiero zróżnicowanie struktury branżowej i stworzenie nowych gałęzi gospodarki może przyczynić się do wzrostu konkurencyjności wspólnego pogranicza. Przy tym duże znacznie przywiązuje się do wprowadzania nowych technologii oraz stosowania nowych procesów produkcyjnych. Przy rozwoju innowacyjnych gałęzi gospodarki powinny współdziałać połączone w sieci przedsiębiorstwa po obu stronach granicy.

Na części terenów wiejskich występują nadal deficyty w zakresie usług. Z zamiarem stworzenia równych warunków bytowych, należy dążyć w tym zakresie do zniwelowania różnic. Stworzenie nowych miejsc pracy w sektorze trzecim może jednocześnie przyczynić się do częściowej kompensacji zlikwidowanych miejsc pracy w sektorze produkcyjnym.

Ważnym jest, żeby nawiązać nowe współpracę i stworzyć powiązania sieciowe między przedsiębiorstwami a podmiotami zarządzającymi miejscami pracy. Szczególnie instytucje zarządzające miejscami pracy mogą lepiej dopasowywać się do zapotrzebowania przedsiębiorstw na pracowników i wpisywać odpowiednio na warunki ramowe.

Dla działalności inwestycyjnej przedsiębiorstw z rejonu pogranicza często problemem jest ich słabe kapitałowe zasoby. Często też brak jest odpowiedniej wiedzy na temat rynku i marketingu, aby móc odpowiednio reagować na aktualne trendy. W tym kontekście współpraca transgraniczna przedsiębiorstw mogłaby okazać się elementem pozytywnym, który umożliwiłoby rozeznanie się na rynku i elastyczne reagowanie na nowe wymagania.

Pogranicze jest też miejscem potencjalnych inwestycji dla przedsiębiorstw spoza regionu. Inwestycje uruchamiane są jednak tylko w przypadku atrakcyjnych warunków lokalizacyjnych. Dlatego też należy poprawiać warunki ramowe dla inwestowania. Może to się odbywać poprzez działania marketingowe prezentujące specyficzne regionalne potencjały i zasoby.

Konkurencyjność danego regionu gospodarczego i ulokowanych na nim przedsiębiorstw jest w znacznej mierze kształtowana przez to, w jaki sposób znajdują zastosowanie technologie przyszłościowe.

Niektóre części pogranicza dolnośląsko-saksońskiego wykazują istotne słabości w porównaniu do innych obszarów gospodarczych, które są położone centralnie i dzięki temu mają też korzystniejsze warunki lokalizacyjne. Należy przywiązywać dużą wagę do wyrównywania słabości uwarunkowanych niekorzystną lokalizacją oraz strukturalnej słabości obszarów wiejskich. Te ostatnie należy wyposażyć przede wszystkim w rozwiązania infrastrukturalne.

Aby wykorzystać także w sensie gospodarczym zalety wynikające z położenia przygranicznego należy sprawdzić wyznaczenie i ustanowienie transgranicznych obszarów przemysłowych. W ten sposób można byłoby ewentualnie wykorzystać w sposób bardziej efektywny i bezpośredni transgraniczną współpracę między przedsiębiorstwami dolnośląskimi i saksońskimi. Uzupełniające instytucje takie jak biura kontaktowe dla współpracy transgranicznej przedsiębiorstw po obu stronach granicy mogą stanowić sensowne uzupełnienie dla tej wspólnoty regionalnej.

Działanie A 2

Poprawa możliwości rozwoju turystyki w celu stworzenia transgranicznego obszaru ruchu turystycznego i wypoczynku

Na pograniczu dolnośląsko-saksońskim istnieje wiele możliwości do wypoczynku, rekreacji i turystyki. W saksońskich powiatach nadgranicznych znajduje się np. 73 % uzdrowisk i 94 % miejscowości wypoczynkowych Wolnego Kraju Związkowego Saksonii. Także po polskiej stronie Euroregionu znajduje się wiele kurortów, w których leczy się przewlekłe choroby lub też stosuje się terapię. Tak np. w Bad Salzbrunn leczy się choroby układu ruchowego oraz choroby górnych i dolnych dróg oddechowych. Innymi kurortami są między innymi Bad Charlottenbrunn, Altheide Bad, Bad Reinerz, Duszniki Zdrój, Polanica Zdrój, Kudowa Zdrój, Szczawno Zdrój, Świeradów Zdrój i inne. Dzięki połączeniu w sieć oraz wspólnemu marketingowi ofert powinien powstać jeden transgraniczny region ruchu turystycznego i wypoczynku. Taki region będzie miał lepszą pozycję na rynku międzynarodowym.

Oferty turystyczne i infrastruktura oraz niepowtarzalność przyrodnicza stanowią poważny potencjał dla pogranicza. Szczególnie na terenach, gdzie nie ma istotnej bazy gospodarczej, turystyka może mieć wkład w ekonomiczną stabilizację regionu. Zgodnie z tym należy wyrównywać ewentualne deficyty w infrastrukturze i wyposażeniu ofert turystycznych, jak również zabezpieczeniu walorów przyrodniczych i krajobrazowych.

Wymagania turystów wzrosły w ostatnich latach, co ma konsekwencje dla świadczących usługi turystyczne. W obliczu wzrastającej konkurencji decydującym czynnikiem dla klienta jest zachowanie odpowiedniej proporcji między ceną a jakością usług. Dochodzi do tego również istotny czynnik odpowiedniego zorientowania na klienta. W tym względzie pogranicze dolnośląsko-saksońskie posiada już duży potencjał.

Po obu stronach granicy znajduje się wiele zabytków i atrakcji turystycznych, które częstokroć nawiązują do wspólnych tradycji historycznych. Jak do tej pory nie były one – lub tylko były częściowo – traktowane jako wspólny potencjał turystyczny. Poprzez (fizyczne) połączenie tych ofert, przykładowo we wspólne szlaki turystyczne, imprezy oraz ich wspólny marketing, można będzie podnieść poziom wiedzy na ich temat. W tym kontekście należy wskazać na dotychczasowe sukcesy, przykładowo w postaci wyznaczenia transgranicznych szlaków turystycznych dla wędrówek pieszych. W przyszłości należy bazować na takich działaniach. Poprzez świadomość posiadania takich atrakcji turystycznych może rozwijać się wspólne postrzeganie się jako region turystyczny.

Tradycyjna turystyka prowadzi po części do znacznych obciążeń środowiska naturalnego, np. przez zdominowanie ruchu turystycznego i rekreacji przez samochody osobowe. Oferty turystyki przyjaznej środowisku pochodzą natomiast przede wszystkim z terenów bezpośrednio przygranicznych, na których znajdują się niezakłócone rejon przyrodnicze i obszary ekologicznie wrażliwe. Na tych terenach powinny rozwijać się głównie formy turystyki naturalnej i ekologicznej.

Tereny pogranicza są nie tylko regionem turystycznym dla osób przyjeżdżających z zewnątrz, ale równocześnie stanowią tereny rekreacyjne i wypoczynkowe dla ludności miejscowej. Dla niej należy więc utrzymywać odpowiednio atrakcyjną ofertę: trasy

rowerowe, szlaki do jazdy konnej, pieszych wędrówek, kąpieliska, możliwości uprawiania sportów zimowych itp. Bliskość terenów wypoczynkowych przyczynia się poza tym do stworzenia atrakcyjnego rejonu do zamieszkania. W celu całościowego potraktowania rozwoju obszarów wiejskich należy zintensyfikować współpracę między turystyką / agroturystyką, małymi i średnimi przedsiębiorstwami, rolnictwem i leśnictwem. Dzięki temu gospodarstwa wiejskie będą miały dodatkowe źródło dochodu w postaci np. ofert ferii w zagrodzie chłopskiej.

Po stronie saksońskiej wszystkie przedsięwzięcia powinny kierować się podstawami opracowanymi w „Zasadach saksońskiej polityki w zakresie turystyki” („Grundzüge der sächsischen Tourismuspolitik“). Po stronie dolnośląskiej podstawy rozwoju turystyki określa „Regionalna strategia rozwoju Województwa Dolnośląskiego” oraz inne szczegółowe dokumenty.

4.1.2 Priorytet B: Infrastruktura

Od otwarcia granic transgraniczne powiązania komunikacyjne znacznie przybrały na rozmiarze i intensywności. Dotyczy to całej struktury komunikacyjnej, a w szczególności ruchu drogowego. Przede wszystkim w tym zakresie powinny zostać w przyszłości usunięte istniejące jeszcze bariery w sieciach komunikacyjnych. To właśnie przejścia graniczne okazują się czasami obszarem problematycznym wymagającym dalszych działań. Z drugiej strony należy nadal rozbudowywać połączenia regionalne, transgraniczne i ponadregionalne, aby polepszyć dostępność obszaru pogranicza. Cel ten powinien być realizowany przez wszystkich uczestników komunikacji – drogowej, kolejowej i wodnej. Szczególnie należy intensyfikować wykorzystywanie form transportu przyjaznego środowisku oraz dążyć do ich transgranicznego połączenia.

Dla stopniowego dostosowania się warunków życia we wspólnej przestrzeni granicznej konieczne jest zapewnienie odpowiedniej oferty zaopatrzenia jak i udostępnienie kompletnej infrastruktury technicznej do użytku transgranicznego. Na peryferyjnych terenach wiejskich obszaru pogranicza występują w tym zakresie zaniedbania bądź wąskie gardła, które należy możliwie jak najszybciej usunąć. Jako przykład można tu podać dziedzinę telekomunikacji w aspekcie transgranicznych sieci informacyjnych i komunikacyjnych oraz zaopatrzenie w energię i wodę.

Dla homogenicznego rozwoju lokalnego konieczne jest oprócz poprawy w zakresie infrastruktury technicznej również dalsze tworzenie i rozbudowywanie transgranicznej infrastruktury społecznej i kulturalnej, która dla pogranicza stanowi znaczący czynnik lokalizacyjny oraz czyni go atrakcyjnym dla obywateli.

Schemat 28 Przegląd Priorytetu B

Priorytet B
Infrastruktura
Cele szczegółowe współpracy transgranicznej: <ul style="list-style-type: none">
• poprawa infrastruktury transportowej i przyłączenia terenów granicznych do sieci dróg krajowych i transeuropejskich
• rozbudowa starych i budowa nowych przejść granicznych do różnorodnego wykorzystania
• wspieranie przyjaznych środowisku systemów transportu
• poprawa wykorzystania infrastruktury poprzez systemy informatyczne i systemy sterowania
• wsparcie nowoczesnych kompatybilnych systemów energetycznych, informacyjnych i komunikacyjnych
• wzmocnienie współpracy transgranicznej w zakresie planowania infrastruktury społecznej i kulturalnej
• stworzenie warunków dla transgranicznego wykorzystania urządzeń w dziedzinie ochrony zdrowia, polityki społecznej, sportowej, kulturalnej i oświatowej
Wskaźniki monitorowania i oceny na poziomie priorytetu <ul style="list-style-type: none">
▪ Całkowita liczba wspieranych przedsięwzięć
▪ Całkowite wydatki kwalifikowane w projektach
▪ Jakość dotycząca transgranicznego powiązania projektów<ul style="list-style-type: none">
▪ w tym charakter transgraniczny i wspólne planowanie
▪ w tym projekty o charakterze transgranicznym, wspólnym planowaniu i wdrażaniu
▪ w tym projekty o charakterze transgranicznym, wspólnym planowaniu, wdrażaniu i wspólnym finansowaniu
▪ Długość odcinka wybudowanych lub rozbudowanych dzięki wsparciu tras kolejowych
▪ Długość odcinka wybudowanych lub rozbudowywanych dzięki wsparciu dróg
▪ Liczba budowanych lub rozbudowywanych przejść granicznych dzięki wsparciu
▪ Liczba projektów w dziedzinie transportu publicznego, transportu kolejowego, transportu wodnego
▪ Liczba projektów w dziedzinie systemów energetycznych, informacyjnych i komunikacyjnych
▪ Liczba projektów, które umożliwiają transgraniczne wykorzystanie urządzeń społecznych i kulturalnych
Potencjalni beneficjenci Jednostki samorządu terytorialnego, przedsiębiorstwa prywatne (w tym Deutsche Bahn AG), podmioty prywatne, związki, związki celowe, stowarzyszenia m.in. jednostek samorządu terytorialnego, podmioty prywatne, związki, związki celowe, podmioty świadczące pomoc społeczną, wolne podmioty świadczące pomoc młodzieży, stowarzyszenia, zakłady zdrowotne i socjalne i in.

Działanie B 1

Poprawa infrastruktury komunikacyjnej w celu poprawy transgranicznej dostępności obszaru

Zredukowanie występujących barier w sieci komunikacyjnej oraz wzmocnienie obszaru logistyki przyczynia się zdecydowanie do polepszenia infrastruktury komunikacyjnej na pograniczu. Wszystkie zamierzenia można znaleźć przede wszystkim w Specjalistycznym Planie Rozwoju Komunikacji w Wolnym Kraju Związkowym Saksonii (Fachlicher

Entwicklungsplan Verkehr des Freistaates Sachsen) oraz w dokumentacji planistycznej Województwa Dolnośląskiego.

Sieć drogowa, która jest w przeważającej części włączona w system miejscowości centralnych, powinna zostać uzupełniona przez rozbudowę dróg państwowych oraz obwodnic miejskich w celu połączenia węzłów komunikacyjnych. Zwiększenie przepustowości przejść granicznych służy poprawie i przyspieszeniu komunikacji transgranicznej. Z jednej strony może to nastąpić w wyniku realizacji przedsięwzięć budowlanych oraz działań innego rodzaju, poprzez utworzenie nowych przejść (w tym budowa nowych mostów przez Nysę) i efektywne wykorzystanie już istniejących. Z drugiej strony wystarczającym byłoby, gdyby istniejące przejścia graniczne zostały poddane daleko idącej klasyfikacji oraz polepszyłyby się uzgodnienia między strażami granicznymi i urzędami celnymi po obydwu stronach. Decydujące jest tu w szczególności zwiększenie możliwości przekraczania granicy w ruchu handlowym. Możliwość dojazdu do przejść granicznych jest z kolei powiązana z przepustowymi drogami dojazdowymi. Tę częściowo trudną sytuację można by przykładowo rozładować poprzez budowę nowych / rozbudowę miejsc parkingowych oraz inne przedsięwzięcia budowlane w zakresie komunikacji transgranicznej.

Przeciążonym drogom można przeciwstawić duże rezerwy kolejnictwa, które powstały między innymi w wyniku dramatycznego załamania się transportu towarowego. Ponieważ należy jednak wychodzić z założenia, że transport towarowy, szczególnie ten o charakterze transgranicznym, będzie nadal rósł, to kolej będzie miała tu dużą rolę do odegrania. W komunikacji ponadregionalnej duże znaczenie przypisuje się tzw. Magistrali Saksońskiej, przebiegającej z zachodu na wschód i łączącej między innymi Plauen, Zwickau, Chemnitz, Drezno i Görlitz. Po polskiej stronie znajduje ona kontynuację w linii Zgorzelec, Węgliniec, Legnica, Wrocław, Katowice, Kraków, Medyka.

A poza tym mając na uwadze trwałość i względną ekologiczność kolei należy jej przypisywać coraz większe znaczenie. Zakłada to jednakże nie tylko odwrócenie aktualnego rozwoju, który charakteryzuje się postępującym zamykaniem tras kolejowych, lecz należałoby stworzyć również miejsca do przeładunku i uzupełnić brakujące połączenia, szczególnie w komunikacji bezpośrednio przekraczającej granicę. Należy w tym celu pokryć siecią kolejową cały ten teren.

Dochodzi do tego zamiar stworzenia nowych i rozszerzenia istniejących już linii Miejscowego Transportu Publicznego (ÖPNV). Uwzględniając aspekt finansowy i czasowy należy wziąć pod rozwagę możliwie efektywne i konkurencyjne uzupełnienie komunikacji indywidualnej. Bezpośrednim efektem takich zamierzeń byłoby skrócenie czasów przejazdu między obiema stronami granicy.

W aspekcie ponadregionalnej dostępności pogranicza centralną rolę odgrywa powiązanie komunikacji drogowej i kolejowej z transportem lotniczym, ponieważ w ten sposób można ustanowić połączenia z ośrodkami gospodarczymi i politycznymi poza regionem.

Połączenie z lotniskiem w Dreźnie a także z lądowiskami o znaczeniu regionalnym takimi jak Rottenburg/Görlitz i Bautzen jest ważnym czynnikiem lokalizacyjnym.

Przy wszystkich przedsięwzięciach komunikacyjnych należy w przyszłości znacznie silniej uwzględniać aspekt ochrony środowiska naturalnego, aby zagwarantować długotrwały zrównoważony rozwój przestrzenny.

Działanie B 2

Poprawa innej infrastruktury w celu wspierania rozwoju pogranicza

W związku z transgraniczną poprawą i tworzeniem infrastruktury technicznej oraz społecznej i kulturalnej należy przede wszystkim nadal dostosowywać instytucjonalne i prawne warunki ramowe po obu stronach granicy. Stanowią one istotną podstawę skutecznego wdrażania wspólnych przedsięwzięć w tych dziedzinach. Dzięki ewentualnemu wspólnemu podejściu do zadań powinna zostać poprawiona wydajność i wykorzystanie tych elementów.

Priorytetem jest gospodarka energetyczna. Mając za cel zaopatrywanie w energię ekologiczną powinno się popierać wytwarzanie i wykorzystywanie alternatywnych źródeł energii. Równie ważnym krokiem jest zwiększanie wydajności wykorzystywanych nośników energii. Stopniowe zanikanie monopolistycznych struktur rynkowych jest ponadto dodatkowym krokiem na drodze do obniżania kosztów energii. Dążyć się będzie szczególnie do intensywniejszego transgranicznego połączenia sieci zaopatrujących w energię.

W obliczu błyskawicznie rozwijających się systemów medialnych i informatycznych należy jak najszybciej zlikwidować deficyty przy wykorzystywaniu nowych technologii komunikacyjnych na obszarze pogranicza. Przy czym znaczną rolę odgrywa tutaj Inicjatywa eEurope powołana do życia przez Unię Europejską. Cele strategiczne nakreślone we wspomnianej inicjatywie powinny zostać uwzględnione przy wyborze projektów. Znaczne wysiłki są skierowane na stworzenie bazy technicznej. Dlatego też właśnie na obszarze wspólnego pogranicza należy stworzyć podstawy do zastosowania współczesnych technologii informacyjnych i komunikacyjnych. Trzeba dążyć szczególnie do transgranicznego połączenia kompatybilnych systemów mając na celu bezproblemową wymianę informacji.

Ostatecznie, pogranicze jest dla jego mieszkańców również miejscem pracy i zamieszkania, z którym powinni się utożsamiać. Aby teren ten był nadal atrakcyjny dla jego mieszkańców i żeby wzmocnić ich związki z regionem należy stworzyć różnorodną, obejmującą cały teren, ofertę instytucji społecznych i kulturalnych oraz łączyć je transgranicznie w sieci. Zwiększenie wspólnego wykorzystania instytucji społecznych oraz ochrony zdrowia, urządzeń sportowych, instytucji kształcących i kulturalnych zakłada jednak, że będzie istniała odpowiednia infrastruktura, która będzie odpowiadała wymaganiom obecnych czasów. Poprzez inwestycje w dziedzinie kształcenia np. rozbudowę i dobudowę innej infrastruktury dla szkół położonych w obszarze pogranicza, jak i w dziedzinie ochrony zdrowia i w sektorze socjalnym, przeprowadzone dla dobra lokalnego rozwoju i utrzymania, względnie stworzenia miejsc pracy, stanie się również możliwa poprawy bazy infrastrukturalnej.

Ponadto, np. poprzez rozbudowę albo stworzenie nowych miejsc sportowych, służących sportowi masowemu i klubowemu udostępni się atrakcyjną ofertę znacznej części ludności zamieszkującej po obu stronach granicy. Stanie się to w takiej mierze, w jakiej uda się włączyć stworzenie i rozbudowę tej infrastruktury w lokalne strategie rozwoju oraz w jakiej zostanie przewidziane utworzenie nowych miejsc pracy. Dzięki transgranicznemu wykorzystaniu tych instytucji uniknie się podwójnego planowania i poprawi wykorzystanie i gospodarność istniejących instytucji. Transgraniczne wykorzystywanie instytucji socjalnych i kulturalnych przeciwdziałałoby również przerzedzaniu się infrastruktury socjalnej na terenach peryferyjnych i w słabo zaludnionych częściach pogranicza. Na innych terenach występuje natomiast dodatkowe zapotrzebowanie, które musi zostać pokryte poprzez stworzenie nowych instytucji. Ważne jest przy tym, żeby uważniej kreować oferty ukierunkowane na konkretnych odbiorców.

4.1.3 Priorytet C: Środowisko

Z punktu widzenia stanu ochrony środowiska chodzi o zmniejszenie obciążeń środowiska i ryzyka ekologicznego w celu wspierania zrównoważonego i ekologicznego rozwoju wspólnego pogranicza. Taki rozwój zakłada podejście całościowe uwzględniające wszystkie czynniki środowiskowe. Specyficzne cele dla poszczególnych obszarów środowiska mogą, jako całość, przyczynić się do zmniejszenia obciążeń środowiska i ryzyka ekologicznego. Dzięki transgranicznej ochronie przyrody i naturalnych nienaruszonych ekosystemów wzmocnione zostaną starania o zmniejszenie obciążeń ekologicznych oraz zagwarantowany zostanie zrównoważony rozwój pogranicza.

Należy zagwarantować zachowanie i polepszenie wszystkich składników środowiska naturalnego poprzez działania w zakresie infrastruktury technicznej (szczególnie w zakresie gospodarki ściekami), poprawę jakości wód oraz działania w zakresie ochrony przyrody, krajobrazu i klimatu. Ponadto we wszystkich innych priorytetach należy stosować zasady zrównoważonego rozwoju tak, by zagwarantować przyjazny środowisku naturalnemu rozwój pogranicza.

Schemat 29 Przegląd Priorytetu C

Priorytet C Środowisko
Cele szczegółowe współpracy transgranicznej: <ul style="list-style-type: none">
• ochrona i rozwój przyrody i krajobrazu terenów granicznych
• ograniczenie dopływu ładunku szkodliwych substancji do powietrza, gleby i wody
• uporządkowana rozbudowa i wykorzystanie odnawialnych energii
• poprawa podstawowej infrastruktury technicznej w ochronie środowiska (w szczególności w dziedzinie zaopatrzenia i utylizacji – woda, ścieki) ekosystemów wodnych
• rozbudowa i tworzenie transgranicznych sieci ochrony środowiska i opracowanie koncepcji
Wskaźniki monitorowania i oceny na poziomie priorytetu <ul style="list-style-type: none">
▪ Całkowita liczba wspieranych przedsięwzięć
▪ Całkowite wydatki kwalifikowalne projektów
▪ Jakość dotycząca transgranicznego powiązania projektów<ul style="list-style-type: none">
▪ w tym charakter transgraniczny i wspólne planowanie<ul style="list-style-type: none">
▪ w tym projekty o charakterze transgranicznym, wspólnym planowaniu i wdrażaniu
▪ w tym projekty o charakterze transgranicznym, wspólnym planowaniu, wdrażaniu i wspólnym finansowaniu
▪ Liczba efektu zatrudnienia czasowego
▪ Liczba projektów w dziedzinie ochrony przyrody i pielęgnacji krajobrazu
▪ Liczba projektów dotyczących budowy, rozbudowy bądź remontu urządzeń zaopatrzenia i utylizacji
▪ Liczba projektów w dziedzinie surowców odnawialnych
Potencjalni beneficjenci <p>Jednostki samorządu terytorialnego, osoby prywatne, małe i średnie przedsiębiorstwa, inne instytucje i beneficjenci prywatni, organizacje, związki celowe, stowarzyszenia, uczelnie, itp.</p>

Działanie C

Zmniejszenie obciążenia i zagrożenia środowiska naturalnego w celu wsparcia trwałego i zrównoważonego rozwoju pogranicza

Zmniejszenie obciążeń środowiska naturalnego i ryzyka ekologicznego prowadzi długoterminowo do polepszenia warunków życia i pracy w regionie przygranicznym. Oznacza to jednak, że rozwój obszarów pogranicza przebiegać może jedynie w sposób długotrwały i przyjazny dla środowiska. Dla rozwoju regionu można dlatego przeprowadzać różnorodne działania.

Ochrona nienaruszonych i ekologicznie cennych krajobrazów jest konieczna dla ekologicznego rozwoju pogranicza. Sensownym jest tworzenie rezerwatów po obu stronach granicy, aby zadośćuczynić szczególnej sytuacji położenia przy granicy. Dzięki temu będzie możliwe utrzymanie obszarów występowania dzikiej zwierzyny i różnych gatunków flory oraz połączenie ich w transgraniczną sieć w ramach europejskiego systemu „Natura 2000”. Punktem ciężkości w ochronie zagrożonych gatunków i utrzymaniu krajobrazów wymagających ochrony są tereny torfowisk oraz łąki górskie. Dzięki powyższym działaniom będzie możliwe odtworzenie walorów zniszczonej przyrody w rejonach przygranicznych przy wykorzystaniu procesów samo regeneracyjnych oraz działań kształtujących środowisko.

Nienaruszone i ekologicznie cenne krajobrazy oprócz funkcji stabilizujących ekosystem stwarzają również różnorodne możliwości dla wypoczynku i rekreacji.

Poprzez równoczesne intensywniejsze wspieranie dobrowolnych przedsięwzięć w zakresie ochrony przyrody można przyspieszyć poprawę stanu środowiska naturalnego na terenach pogranicza.

Na skutek działalności przemysłowej w przeszłości jak również przez znaczny wzrost ruchu drogowego, wrażliwe obszary naturalne terenów przygranicznych, takie jak np. wierzchołkowe partie Rudaw (Erzgebirge), są silnie zagrożone przez obciążenia substancjami szkodliwymi. Szczególnie uwarunkowania klimatyczne i ukształtowanie terenu (częste mgły, gęsto zaludnione wąskie doliny) przyczyniają się do zwiększenia tych obciążeń.

Wysokie wskaźniki zanieczyszczenia substancjami szkodliwymi wpływają nie tylko na środowisko, lecz odbijają się również negatywnie na sytuacji gospodarczej, przede wszystkim w uzdrowiskach i miejscowościach wypoczynkowych. Aby przeciwdziałać temu negatywnemu rozwojowi, należy zmniejszyć lokalne obciążenia substancjami szkodliwymi np. poprzez wspieranie nowoczesnych urządzeń grzewczych i wykorzystanie odtwarzalnych źródeł energii. Takie działania jak np. zwiększenie stopnia wykorzystania energii w budynkach służą również osiągnięciu tego celu.

Dodatkowo zmniejszenie emisji substancji szkodliwych przyczynia się do polepszenia jakości powietrza w zagrożonych miastach. Powinno się to odbywać również dzięki silniejszemu wspieraniu publicznych środków komunikacji charakteryzujących się małą emisją substancji szkodliwych lub też alternatywnych środków transportu. Na pierwszy plan wysuwa się tu opracowanie systemów logistycznych nie wymagających dużych nakładów energii.

W miastach, uzdrowiskach i miejscowościach wypoczynkowych szczególną wagę należy przywiązywać do redukcji emisji komunikacyjnych poprzez wspieranie pojazdów o niskiej emisji substancji szkodliwych (system SCRT – połączenie filtra cząsteczkowego CRT „continuously regenerating trap” z katalizatorem SCR „selective catalytic reduction”). Działania w dziedzinie technicznej infrastruktury kanalizacji i gospodarki wodnej tworzą podstawę do polepszenia ekosystemów wodnych, poprawy zasobów wodnych wód powierzchniowych oraz jakości wody gruntowej i stanowią równocześnie przesłankę dla wzrostu gospodarczej i turystycznej atrakcyjności pogranicza. Stąd największe znaczenie ma zabezpieczenie zaopatrzenia w wodę i oczyszczania ścieków na całym obszarze pogranicza. Innym punktem ciężkości jest tu również zabezpieczanie transgranicznych terenów wodonośnych. Dzięki transgranicznemu opracowaniu koncepcji i ich wspólnemu wdrożeniu

będzie zdecydowanie łatwiej sprostać wymaganiom zaopatrzenia i utylizacji oraz wszystkim obowiązującym standardom.

Jakość zasobów wody uzależniona jest w dużej mierze od nieprawidłowego rozwoju w przeszłości. Na szczególną uwagę zasługuje tu poprawa jakości wody w rzekach przygranicznych oraz ochrona terenów wodonośnych, na których znajdują się zapory. Zmniejszenie obciążenia ekologicznego wód powinno zostać osiągnięte dzięki specjalnemu, obecnie niewystarczającemu - oczyszczaniu ścieków.

Sz szczególnie zagrożonym dobrem jest ziemia. Zagwarantowanie prawidłowego funkcjonowania tego systemu jest ograniczane przez wielorakie czynniki np. stare obciążenia ekologiczne. Aby zagwarantować środki do przywrócenia prawidłowego funkcjonowania tego systemu, najlepszym rozwiązaniem często jest wspieranie nowego wykorzystywania ziemi. Także stare obszary pogórnice mogą, po ich rekultywacji, stanowić wzbogacenie krajobrazu, które przejmie również liczne funkcje ekologiczne (np. filtracyjne).

Przyszłościowo powinno się jeszcze mocniej dążyć do ekologicznej utylizacji odpadów. Także w tym obszarze transgraniczne połączenia sieciowe powinny przyczynić się do stworzenia solidnych struktur na pograniczu.

Aktualnym problemem jest wzrastające utwardzanie powierzchni ziemi. Aby ograniczyć dalsze straty wartościowych gruntów, należy wprowadzić odpowiednie regulacje przy pracach budowlanych lub wspierać takie działania, które będą ograniczały lub kompensowały dalszą utratę powierzchni ziemi.

Ważnym elementem krajobrazowym z wielorakimi funkcjami ekologicznymi i kulturowymi jest las. Przez wysoką emisję substancji szkodliwych w rejonach przygranicznych ten tak wrażliwy ekosystem został poważnie uszkodzony. Poprzez wspomniane tu już działania mające na celu zmniejszenie koncentracji substancji szkodliwych można będzie zapobiec dalszemu niszczeniu lasu. Ramy do tego powinny stwarzać działania z zakresu gospodarki leśnej, w celu usunięcia szkód już powstałych i zwiększenia odporności systemu.

W przyszłości należy przywiązywać większe znaczenie do wspierania ekologicznych sposobów budowania, które mają na celu oszczędne obchodzenia się z zasobami. Obejmuje to stosowanie naturalnych materiałów budowlanych oraz wykorzystanie odtwarzalnych źródeł energii.

Między poszczególnymi wewnętrznymi elementami środowiska, ale również pomiędzy czynnikami zewnętrznymi zachodzą ściśle wzajemne zależności, tak, że zmiana jednej zmiennej może negatywnie odbijać się na pozostałych. Znajomość tych zależności jest niezbędną przesłanką zrozumienia ekosystemu. Przy pomocy systemu informacji o środowisku można uzyskać niezbędne informacje.

4.1.4 Priorytet D: Rozwój obszarów wiejskich i miejskich

Duże połacie pogranicza dolnośląsko-saksońskiego stanowią tereny wiejskie. Stabilne niegdyś struktury ulegają od momentu otwarcia granic znacznym zmianom. Najbardziej dotknięte tymi zmianami rolnictwo i leśnictwo musi sprostać dodatkowo po stronie saksońskiej wymaganiom Agendy 2000 oraz ograniczeniom wynikającym ze wspólnej gospodarki rolnej Unii Europejskiej. Po stronie polskiej odczuwa się już dzisiaj podobne problemy, które staną się jeszcze bardziej palące wraz z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej.

Stabilizacja i wzmocnienie struktur gospodarczych i osiedleńczych na obszarach wiejskich po obu stronach granicy znajduje się w centrum starań mających na celu złagodzenie negatywnych skutków transformacji. Utrzymanie długotrwałej gospodarki rolnej przyczynia się trwale do utrzymania krajobrazu kulturowego, który sprosta wielofunkcyjnym

oczekiwaniom społeczeństwa. Transgraniczne połączenia sieciowe przedsiębiorstw w branży rolnictwa, leśnictwa i hodowli ryb powinno pomóc podniesieniu ich konkurencyjności.

Działania skierowane na całościowy rozwój obszarów wiejskich mają na celu zwiększenie atrakcyjności terenów przygranicznych po obydwu stronach granicy i dzięki temu przyczynią się do poprawy warunków życia jak i tworzenia nowych miejsc pracy.

Schemat 30 Przegląd priorytetu D

Priorytet D
Rozwój obszarów wiejskich i miejskich
Cele szczegółowe współpracy transgranicznej: <ul style="list-style-type: none">
• całościowy i zrównoważony rozwój obszarów wiejskich w trzech wymiarach: gospodarczym, społecznym i ekologicznym
• skierowanie zintegrowanego, całościowego rozwoju na powiązanie funkcji struktur osiedleńczych, gospodarki rolnej i leśnej, ekonomicznej, ekologicznej, społeczno-kulturalnej i wypoczynkowej
• stworzenie i wprowadzenie w życie wspólnych całościowych koncepcji rozwoju przestrzennego
• poprawa transgranicznego uzgadniania aspektów kształtowania miejscowości i miast
• większe uwzględnienie specyficznych interesów miast podwójnych przy planowaniu przestrzennym
Wskaźniki monitorowania i oceny na poziomie priorytetu <ul style="list-style-type: none">
▪ Całkowita liczba wspieranych przedsięwzięć
▪ Całkowite wydatki kwalifikowane projektów
▪ Jakość dotycząca transgranicznego powiązania projektów<ul style="list-style-type: none">
▪ w tym charakter transgraniczny i wspólne planowanie<ul style="list-style-type: none">
▪ w tym projekty o charakterze transgranicznym, wspólnym planowaniu i wdrażaniu
▪ w tym projekty o charakterze transgranicznym, wspólnym planowaniu, wdrażaniu i wspólnym finansowaniu
▪ Całkowita wielkość efektu czasowego zatrudnienia
▪ Liczba projektów dotyczących zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich
▪ Liczba wspólnych koncepcji rozwoju przestrzennego powstałych dzięki wsparciu
Potencjalni beneficjenci Jednostki samorządu terytorialnego, przedsiębiorstwa rolne i leśne, osoby fizyczne i prawne, jednostki prywatne, zrzeszenia członkowskie zgodnie z § 16 FlurbG (Ustawy o komasacji gruntów), stowarzyszenia i związki, prywatni i komunalni właściciele lasów jak i ich zrzeszenia lub podmioty odpowiedzialne za przeprowadzanie odpowiednich działań, przedsiębiorstwa służby leśnej, kółka maszynowe itd.

Działanie D 1

Długoterminowe zapewnienie trwałych form transgranicznego rozwoju terenów wiejskich obszarów pogranicza

Położenie na obrzeżach państw dodatkowo odbija się w sposób strukturalnie negatywny na wiejskich obszarach pogranicza. Zarówno mieszkańcy jak i administracja gminna starają się rozwiązać ten problem poprzez działania nakierowane na całkowicie zintegrowany rozwój terenów wiejskich. Wykorzystują przy tym przykładowo w Saksonii Agrarno-Strukturalne

Planowanie Rozwoju (AEP), Lokalne Strategie Rozwoju (ÖEK) dla całościowego rozwoju wsi oraz w celu uporządkowania stosunków własnościowych procedury przewidziane w Ustawie o Przystosowaniu Rolnictwa oraz w Ustawie o Scalaniu Gruntów. Szeroki udział obywateli w całościowym rozwoju obszarów wiejskich jest warunkiem koniecznym dla daleko idącego uwzględnienia specyficznych warunków regionalnych i dzięki temu przyczynia się do osiągnięcia dodatkowych efektów synergii oraz zwiększenia wartości regionu.

W aspekcie stabilizacji struktur osiedleńczych i gospodarczych na obszarach wiejskich należy przypisać duże znaczenie utrzymaniu trwałej gospodarki rolnej.

Jednakże gospodarka rolna i leśnictwo bardzo często nie stanowią już wystarczającego źródła przychodów. Związane jest to m.in. z niekorzystnymi warunkami uprawy wynikającymi z topografii terenu, jakości i przydatności gleb oraz warunków agroklimatycznych. Poprzez stabilizację i dalszy rozwój zakładów w branży rolniczej, leśnej i hodowli ryb powinno zagwarantować się odpowiednie dochody dla ludzi zatrudnionych w tych właśnie działach. W tym celu konieczne jest stworzenie alternatywnych możliwości uzyskiwania dochodów (np. agroturystyka) oraz wykorzystanie możliwości zróżnicowania produkcji (np. rozwój przetwórstwa, dalsze działania na rzecz rozszerzenia rynku dla produktów regionalnych). Współpraca transgraniczna przedsiębiorstw stwarza przesłanki dla możliwości dalszego rozwoju i utworzenia wspólnych rynków.

Inną możliwością dodatkowego zarobku jest realizacja działań mających na celu pielęgnację krajobrazu przez rolników. Oprócz dodatkowych dochodów dla rolników stanowić one będą równocześnie wkład w ochronę krajobrazu przyrodniczego i kulturowego.

Rozróżnienie od działań Celu 1 uzyskane zostanie poprzez fakt, że wspierane będą tylko te przedsięwzięcia, których projekty udowodnią ich transgraniczny charakter bądź oddziaływanie. Ocena efektu transgranicznego następuje w ramach procesu składania wniosków projektowych przy zastosowaniu kryteriów oceny projektu. Odgraniczenie od głównego programu funduszy strukturalnych jest zatem przede wszystkim zadaniem wykonawczym.

Tak jak rolnictwo, również leśnictwo stanowi poważny czynnik gospodarczy dla obszarów wiejskich. Z tego też powodu należy przywiązywać szczególne znaczenie do utrzymania i tworzenia miejsc pracy w tym zakresie. Można to osiągnąć np. poprzez działania na rzecz zmiany struktury zalesienia oraz ekologicznej gospodarki leśnej, usuwania szkód w lasach, odkrywanie niewykorzystanych potencjałów w lasach prywatnych, państwowych i gminnych oraz poprzez poprawę infrastruktury leśnej.

Ze względu na stosunkowo niski wskaźnik osiedlania się i gęstości zaludnienia terenów wiejskich ograniczone są możliwości komunikacji i współpracy. Do wzmocnienia obszarów wiejskich może przyczynić się zintensyfikowana współpraca (szczególnie w obszarze zarządzania rolnictwem i leśnictwem, gmin wiejskich, związków i stowarzyszeń), m. in. w zakresie transgranicznej wymiany doświadczeń. Wspierane powinny być prace przygotowawcze, planistyczne oraz koncepcyjne, których przedmiotem jest rozwój przestrzenny i funkcjonalny wspólnych obszarów wiejskich pogranicza.

Zarówno w rolnictwie, leśnictwie tak jak i rzemiośle występuje problem ze znalezieniem następców. Jeżeli stworzy się perspektywy dla trwałej gospodarki rolnej z możliwością osiągania z niej odpowiednich dochodów może wzrosnąć zainteresowanie młodzieży rolnictwem i leśnictwem, a dzięki temu możliwe będzie zmniejszenie odpływu ludności ze wsi. Przyczynia się do tego również zwiększenie atrakcyjności obszarów wiejskich poprzez kultywowanie wiejskich obyczajów i zwyczajów oraz utrzymanie dziedzictwa kulturowego w ramach całościowego rozwoju wsi. W celu otrzymania wsparcia finansowego przedsięwzięć z dziedziny rozwoju wsi należy również wykazać efekt transgraniczny.

Zintegrowany trwały rozwój obszarów wiejskich wspomaga tworzenie miejsc pracy w innych dziedzinach zapewniających alternatywne źródła dochodów (takie jak np. agroturystyka), aby stworzyć miejscowej ludności możliwość pozostania w swoim regionie.

Działanie D 2

Poprawa transgranicznego rozwoju miast w celu wzmocnienia obszaru pogranicza

Analogicznie do analiz dotyczących rozwoju obszarów wiejskich celem tego działania jest trwała poprawa rozwoju obszarów miejskich. Część ludności terenów przygranicznych mieszka w miastach, które są równocześnie gospodarczymi centrami regionu. Z tego też powodu wzmocnienie miejskiej struktury zasiedlenia i gospodarki ma szczególne znaczenie dla regionalnego rozwoju transgranicznego. Poprawa bazy gospodarczej w miastach przyczynia się do stworzenia atrakcyjnego terenu zamieszkania. Ponadto wymaga to także poprawy jakości środowiska naturalnego w miastach. Szczególnie w miastach leżących bezpośrednio przy granicy należy w większym stopniu konsultować planowanie w aspekcie transgranicznym. Między tymi (podwójnymi) miastami istnieją nie tylko połączenia urbanistyczne, ale również zależności funkcjonalne. Dzięki ściślejszej współpracy między sąsiedzkimi miastami mogą one zostać wzmocnione w swojej własnej strukturze i funkcjach; w ten sposób będą emanować pozytywne efekty synergii dla rozwoju regionalnego.

Jako miejsca pracy i zamieszkania miejscowej ludności miasta stanowią często punkty ciężkości rozwoju regionalnego. Podlegają one jednak – od przełomu na początku lat dziewięćdziesiątych – głębokim zmianom strukturalnym, które w istotny sposób oddziałują na sytuację funkcjonalną i budowlaną. Dlatego też przywiązuje się dużą wagę do wzmocnienia struktur osiedleńczych i gospodarczych, aby nadal rozwijały się w atrakcyjne miejsce zamieszkania, życia oraz inwestowania.

Dzięki wspólnej historii po obu stronach granicy spotyka się podobne lub zbliżone struktury osadnicze i formy zabudowy. W miastach występują jednak poważne zaniedbania w dziedzinie budownictwa, które dotyczą przede wszystkim substancji budowlanej (zabudowa śródmieść). Ze względu na swoją wielowiekową historię wizerunki miast stanowią wielką wartość kulturową. Poprzez działania renowacyjne i restauracyjne należy wspierać ten potencjał, stanowiący o atrakcyjności terenów przygranicznych. Pokonanie tych braków może również znacznie przyczynić się do rozwoju transgranicznej turystyki (miejskiej). Generalnie należy wspierać wszystkie działania, które mają na celu zachowanie i przybliżenie dziedzictwa kulturowego mieszkańcom, ale również turystom odwiedzającym te regiony.

Ponieważ często podobne problemy dotyczące zachowania historycznego centrum danej miejscowości lub też zmiany funkcji starych budynków spotyka się po obu stronach granicy, należy przy kształtowaniu wizerunku miejscowości i miast szukać rozwiązań transgranicznych. Należy więc wspierać wymianę w dziedzinie konserwacji dóbr kultury oraz w zakresie planowania urbanistycznego.

Ze względu na zintensyfikowaną współpracę transgraniczną między miastami należy opracowywać wspólne, przeznaczone do realizacji, koncepcje urbanistyczne. W ten sposób uwzględnić można z jednej strony istniejące już powiązania funkcjonalne, a z drugiej strony również zapobiec już od początku potencjalnym konfliktom związanym z użytkowaniem.

Szczególna sytuacja istnieje w (podwójnych) miastach leżących bezpośrednio na granicy (np. Görlitz – Zgorzelec). Występują w nich zarówno ścisłe powiązania urbanistyczne, jak również funkcjonalne, które uwidaczniają się w transgranicznych kontaktach wymiennych. Takie specyficzne okoliczności należy uwzględniać przy transgranicznym planowaniu i rozwoju.

Właśnie na terenach pogranicza może dochodzić do konfliktów, które powstają z braku uzgodnień i planowania z krajem sąsiedzkim, ponieważ druga strona nie została uwzględniona. W ramach Europejskiej Koncepcji Rozwoju Przestrzennego (EUREK) duże znaczenie przywiązuje się do działań intensyfikujących planowanie transgraniczne i likwidację konfliktów związanych z użytkowaniem po obu stronach granicy. Aby ustalić

długoterminowe strategie i wytyczne dla przyszłego rozwoju danego regionu powinno się wspierać opracowywanie i realizację (między)gminnych i regionalnych koncepcji rozwoju.

4.1.5 Priorytet E Kształcenie, szkolenie i zatrudnienie

Poprawa kształcenia szkolnego i zawodowego oraz szkolenia może istotnie przyczynić się do transgranicznego rozwoju zasobów ludzkich. Kształcenie jest elementarną, podstawową potrzebą działania ludzkiego i w nowoczesnym społeczeństwie razem z ustawicznym kształceniem i zdobywaniem kwalifikacji zawodowych stanowi klucz do długoterminowego zagwarantowania konkurencyjności. W zakresie współpracy transgranicznej kooperacja szkół i instytucji kształcących ponad granicami może stworzyć podstawę dla określania wspólnej tożsamości. Dla stworzenia nowych miejsc pracy należy propagować szczególnie współpracę instytucji badawczych i kształcących z przedsiębiorstwami z pogranicza oraz współpracę z regionalnymi instytucjami zajmującymi się kwestiami zatrudnienia.

Schemat 31 Przegląd Priorytetu E

Priorytet E
Kształcenie, szkolenie i zatrudnienie
Cele szczegółowe współpracy transgranicznej: <ul style="list-style-type: none">
• wsparcie współpracy transgranicznej w dziedzinie kształcenia szkolnego i pozaszkolnego
• wzmocnienie kształcenia i doskonalenia zawodowego w celu zapewnienia miejsc pracy w regionie przygranicznym
• zapewnienie i podnoszenie kwalifikacji regionalnego potencjału fachowców we wszystkich sektorach rynku pracy
• likwidacja barier językowych
• wsparcie transgranicznej współpracy instytucji edukacyjnych, łącznie z utworzeniem powiązań sieciowych
Wskaźniki monitorowania i oceny na poziomie priorytetu <ul style="list-style-type: none">
▪ Całkowita liczba wspieranych przedsięwzięć
▪ Całkowite wydatki kwalifikowane projektów
▪ Jakość dotycząca transgranicznego powiązania projektów<ul style="list-style-type: none">
▪ w tym projekty o charakterze transgranicznym i wspólnym planowaniu<ul style="list-style-type: none">
▪ w tym projekty o charakterze transgranicznym, wspólnym planowaniu i wdrażaniu
▪ w tym projekty o charakterze transgranicznym, wspólnym planowaniu, wdrażaniu i wspólnym finansowaniu
▪ Liczba osób podwyższających kwalifikacje i kształcących się dalej dzięki wsparciu
▪ Liczba kobiet w całkowitej liczbie uczestników projektów
▪ Liczba młodzieży w całkowitej liczbie uczestników projektów
▪ Udział projektów w tym priorytecie, które częściowo mają charakter szkoleń językowych
Potencjalni beneficjenci Jednostki samorządu terytorialnego, osoby fizyczne i prawne, stowarzyszenia, związki, fundacje, podmioty opieki społecznej, niezależne podmioty prowadzące działalność instytucji przeznaczonych dla młodzieży w dziedzinach zdrowia i opieki socjalnej, szkoły wyższe, akademie zawodowe, centra szkoleniowe, instytuty badawcze, centra kultury, inicjatywy prywatne, niezależne podmioty świadczące usługi szkoleniowe itp.

Działanie E

Poprawa kształcenia szkolnego i zawodowego oraz szkoleń dla transgranicznego rozwoju zasobów ludzkich

Dziedzinie edukacji przypada centralne zadanie wspierania 'transgranicznego' myślenia i działania wśród ludzi, by dzięki temu ułatwić współdziałania w innych dziedzinach. Kształcenie siły roboczej i młodych ludzi jest również warunkiem umożliwiającym stworzenie wydajnej gospodarki w rejonie pogranicza. Z tego powodu należy rozwijać zasoby ludzkie jako wspólny potencjał lokalny obszaru pogranicza. Dlatego też należy rozszerzać regionalną współpracę pomiędzy instytucjami edukacyjnymi w dziedzinie rynku pracy, szczególnie współpracę między urzędami pracy i związkami, perspektywicznie tworzyć powiązania sieciowe i ukierunkowywać transgranicznie.

Jeszcze silniejsza transgraniczna współpraca w dziedzinie edukacji szkolnej jest przesłanką dla lepszego identyfikowania się młodych ludzi ze swoim regionem. Należy przy tym przypisywać szczególne znaczenie wymianie uczniów, nauczycieli i personelu kształcącego, jak również pracy nad wspólnymi projektami. W celu koordynacji wymiany edukacyjnej konieczne jest opracowanie odpowiednich koncepcji. Należy wspierać własne inicjatywy nauczycieli. Ważne jest, żeby wcześniej przekazywać w procesie edukacyjnym wiedzę o kraju sąsiedzkim. Powinno być wspierane nauczanie języka polskiego / czeskiego lub niemieckiego.

Na terenach pogranicza istnieją już często kontakty między szkołami i uczelniami. Należy teraz tylko zintensyfikować wymianę między tymi instytucjami edukacyjnymi i badawczymi. W tym celu powinno się wspierać pracę nad wspólnymi projektami badawczymi oraz wymianę studentów, współpracę instytutów i katedr. Przede wszystkim w przypadku kształcenia i doksztalcania zawodowego wspierana powinna być wymiana transgraniczna, która obecnie jest ograniczona z powodu braku odpowiednich przepisów prawnych. Należy przede wszystkim ułatwić otrzymanie krótkoterminowego pozwolenia na pracę i zezwolenia na pobyt, szczególnie, gdy mają to być krótkookresowe praktyki zawodowe dla studentów. Poprzez takie formy współpracy osiąga się nie tylko wymianę doświadczeń zawodowych, lecz również poznaje się kraj, język oraz kulturę sąsiada.

Szczególnie współdziałanie uczelni i stworzenie wspólnej oferty edukacyjnej uczynią pogranicze bardziej atrakcyjnym dla gospodarki jako centrum nauki i badań. Dzięki temu współpraca transgraniczna może przyczyniać się do wspierania innowacji i tworzenia nowych miejsc pracy.

Ze strony gospodarki, która znajduje się jeszcze w fazie zmian strukturalnych wysuwane są różnorodne życzenia dotyczące zakresu kształcenia zawodowego, które powinno zagwarantować odpowiadające zapotrzebowaniu kształcenie i doksztalcanie przede wszystkim w branżach przyszłościowych. To samo dotyczy sektora usług, szczególnie w dziedzinie turystyki. Zwłaszcza na pierwszym etapie kształcenia zawodowego powinno się przykładac więcej wagi do działań transgranicznych, tak aby zagwarantować wymianę wiedzy specjalistycznej, przekazanie wiedzy o kraju sąsiedzkim oraz znajomości języków. Należy jednak również wspierać działania uzupełniające kształcenie zawodowe oraz krótkie praktyki. Regionalna gospodarka życzyłaby też sobie, żeby poprawić wymianę informacji związanych z zapotrzebowaniem w zakresie wykształcenia, aby młodzi ludzie mogli uzyskać informacje o wymaganiach kwalifikacyjnych.

Przy kształceniu i doksztalcaniu zawodowym należy zawsze uwzględniać wymagania poszczególnych grup z trudnościami na rynku pracy. Szczególną uwagę należy zwrócić na wszystkie kwestie równouprawnienia kobiet i mężczyzn. Należy jednak uwzględnić interesy małych i średnich przedsiębiorstw, zakładów rolniczych i leśniczych oraz instytucji opieki zdrowotnej i pomocy społecznej.

Aby uczulić społeczeństwo na problematykę przyrody i ochrony środowiska, konieczne jest wspieranie działań w zakresie kształtowania świadomości ekologicznej. Właśnie na terenach rezerwatów transgranicznych odwiedzanych przez wielu turystów należy przekazywać informacje o prawidłowym zachowaniu w środowisku przyrodniczym. Należy przy tym uwzględnić dwu- lub wielojęzyczny sposób działania. Należy szczególnie popierać kształcenie ekologiczne dzieci i młodzieży, które miałyby się odbywać poza zajęciami szkolnymi w związkach ekologicznych i państwowych zakładach ochrony przyrody, aby obudzić za młodu zainteresowania problematyką ochrony przyrody i ochrony środowiska. W ramach polityki kształcenia ustawicznego tylko te działania mogą otrzymać wsparcie, które służą ułatwieniu bądź poprawie dostępu do rynku pracy, bądź wejściu na rynek pracy, utrzymaniu zdolności do zatrudnienia lub wspierają mobilność zawodową.

4.1.6 Priorytet F: Współpraca - kultura, sprawy społeczne, bezpieczeństwo

Poprawa współpracy transgranicznej w celu utworzenia wspólnego atrakcyjnego obszaru mieszkania i życia nabiera wraz z rozszerzeniem UE szczególnego znaczenia. Transgraniczne kontakty w dziedzinie społecznej i kulturalnej, stworzenie długotrwałej współpracy, rozwój wymiany informacji oraz zmniejszanie deficytów bezpieczeństwa związanego z położeniem przy granicy są podstawowymi towarzyszącymi – tak jak i inne priorytety – efektywnej współpracy transgranicznej.

Schemat 32 Przegląd Priorytetu F

Priorytet F
Współpraca - kultura, sprawy społeczne, bezpieczeństwo
Cele szczegółowe współpracy transgranicznej: <ul style="list-style-type: none">
• intensyfikacja współpracy w dziedzinie społecznej i kulturalnej; łącznie z tworzeniem powiązań sieciowych
• poprawa wykorzystania instytucji socjalnych i kulturalnych poprzez współpracę transgraniczną
• intensyfikacja wymiany kulturalnej
• transgraniczna opieka zdrowotna i profilaktyka
• intensyfikacja wymiany pomiędzy mieszkańcami, instytucjami, stowarzyszeniami i przedsiębiorstwami, itd.
• poprawa współpracy w celu zapewnienia bezpieczeństwa we wspólnym obszarze przygranicznym
Wskaźniki monitorowania i oceny na poziomie priorytetu <ul style="list-style-type: none">
▪ Całkowita liczba wspieranych przedsięwzięć
▪ Całkowite wydatki kwalifikowane projektów
▪ Jakość dotycząca transgranicznego powiązania projektów<ul style="list-style-type: none">
▪ w tym projekty o charakterze transgranicznym i wspólnym planowaniu<ul style="list-style-type: none">
▪ w tym projekty o charakterze transgranicznym, wspólnym planowaniu i wdrażaniu<ul style="list-style-type: none">
▪ w tym projekty o charakterze transgranicznym, wspólnym planowaniu, wdrażaniu i wspólnym finansowaniu
▪ Liczba projektów w dziedzinie kultury i sportu
▪ Liczba projektów w dziedzinie spraw społecznych i ochrony zdrowia
▪ Liczba małych projektów wspieranych w ramach Funduszu Małych Projektów
▪ Liczba uczestników projektów dotyczących współpracy pomiędzy mieszkańcami, instytucjami, stowarzyszeniami, przedsiębiorstwami itp.

- Liczba analiz dotyczących obszaru przygranicznego
- Liczba projektów współpracy w obszarach ratownictwa, zabezpieczenia przed klęskami żywiołowymi, pożarnictwa
- Liczba projektów współpracy policji, służb celnych i straży granicznej
- Liczba projektów współpracy organów ścigania oraz sądów wszystkich instancji

Potencjalni beneficjenci

Jednostki samorządu terytorialnego, osoby fizyczne i prawne, podmioty prywatne, związki, związki celowe, stowarzyszenia, fundacje, przedsiębiorstwa, niezależne podmioty świadczące opiekę społeczną, niezależne podmioty działające w dziedzinie pomocy dla młodzieży, instytucje działające w dziedzinach opieki zdrowotnej i socjalnej, szkoły wyższe, akademie zawodowe, zakłady szkoleniowe, instytuty badawcze, instytucje kultury, inicjatywy prywatne, niezależne podmioty edukacyjne, prokuratury, sądy wszystkich instancji, służby policyjne itp.

Działanie F1

Poprawa transgranicznej współpracy w dziedzinie socjalnej i kulturalnej w celu wspierania identyfikacji ludności ze wspólnym miejscem zamieszkania

Celem jest poprawa wymiany transgranicznej w dziedzinie socjalnej i kulturalnej w celu stworzenia atrakcyjnej, wspólnej przestrzeni mieszkalnej i życiowej.

Należy najpierw stworzyć społeczną świadomość wspólnej sytuacji wyjściowej i porównywalnych problemów. Wymiana w dziedzinie kultury, sportu, medycyny i spraw socjalnych może przyczynić się do wzmocnionego utożsamiania się z regionem pogranicza. Współpraca transgraniczna w poszczególnych sektorach jest rozwinięta z różną intensywnością, w przyszłości powinna być jednak rozbudowywana w szerszym zakresie. Przykładowo w dziedzinie kultury istnieją już zaczątki, które należy umocnić, w innych dziedzinach należy stworzyć nowe impulsy.

Częstokroć instytucje infrastruktury socjalnej borykają się z problemami związanymi z ich wykorzystaniem a przez to i problemami gospodarczymi ze względu na strukturę zaludnienia lub też migracji w regionach przygranicznych. Intensywniejsze wspólne, transgraniczne wykorzystywanie tych instytucji, chociażby przedszkoli, może przyczynić się do ich lepszego wykorzystania i zwiększenia ich rentowności. Przeciwdziałałoby to rozproszeniu struktury socjalnej na peryferiach, rzadziej zaludnionych obszarach pogranicza.

Należy więc skoncentrować się na tworzeniu ofert przeznaczonych dla określonych grup docelowych. Jako ważny wkład we wzmocnienie zasobów ludzkich w regionach przygranicznych, które są organiczną podstawą trwałego, transgranicznego rozwoju gospodarczego i wzmocnieniem spójności społecznej, wspierane powinny być już od samego początku wzajemne kontakty, które z biegiem lat wraz z uwarunkowaniami gospodarczymi i socjalnymi stanowiąc będą pewną podstawę dla wspólnej przestrzeni życiowej. W tym kontekście należy przede wszystkim intensyfikować projekty współpracy między dziećmi i młodzieżą jako wkład w transgraniczną integrację społeczną. Ponadto należy wspierać wymianę doświadczeń między osobami działającymi w sferze społecznej .

Analogicznie rzecz przedstawia się w dziedzinie opieki zdrowotnej. Również instytucje medyczne mogą być wspólnie wykorzystywane transgranicznie w sposób bardziej efektywny. Podniesienie rentowności tych instytucji dałoby możliwość utrzymania szerszej oferty świadczeń medycznych, takich jak np. działania terapeutyczne. Poprzez wymianę hospicji lekarzy i personelu medycznego może dokonać się wymiana doświadczeń i wiedzy. Ponadto można byłoby wspierać działania w zakresie transgranicznej opieki zdrowotnej, prewencji i informacji.

Dotyczy to w szczególności zapobiegania rozprzestrzenianiu się niebezpieczeństw lub chorób, które mogłyby być przeniesione z krajów trzecich ze względu na położenie przygraniczne oraz różnice w stanie zamożności społeczeństw (np. HIV/AIDS w prostytucji ulicznej). Należy wspierać ściślejszą współpracę szpitali i urzędów zdrowia. Dotyczy to również sfery weterynaryjnej i nadzoru środków spożywczych.

Wymiana w sferze sportowej, przez zintensyfikowanie kontaktów międzyludzkich powinna przede wszystkim przyczynić się do stworzenia bazy zaufania i podstaw instytucjonalnych transgranicznej integracji terenów granicznych. Dla imprez sportowych w ściślejszym znaczeniu należy odpowiednio przestrzegać kryteriów pkt. 4 ust. 4 Wytocznych do Interregu.

Współpracy w dziedzinie kultury i sztuki przypada szczególne znaczenie, ponieważ wspiera ona bezpośrednią wymianę między licznymi grupami ludzi o różnych zainteresowaniach i z różnych grup wiekowych. Należy świadomie, ponad granicami, postrzegać transgraniczną współpracę kulturalną między teatrami, muzeami, galeriami, bibliotekami, stowarzyszeniami itp. Służy ona również utożsamianiu się społeczności ze wspólnym obszarem zamieszkania. Poprawa współpracy w dziedzinie sztuki i kultury polega przede wszystkim na polepszeniu wymiany informacji o przedsięwzięciach i osobach za nie odpowiedzialnych, ale również o istniejących możliwościach wymiany i finansowania. Oferta kulturalna powinna być koordynowana poprzez opracowanie wspólnych koncepcji rozwoju kulturalnego w regionie. Powinna zostać znacznie ułatwiona wymiana osób działających w kulturze oraz twórców. Kontakty istniejące już w wielu branżach należy zintensyfikować. Przy organizacji imprez należy przestrzegać szczególnie pkt. 4, ust. 4 Wytocznych do Interregu. Zgodnie z powyższym „...imprezy kulturalne (wystawy, festiwale) mogą wtedy otrzymać wsparcie, kiedy wzmacniają trwałą współpracę i tworzą miejsca pracy. W związku z tym jednorazowe imprezy nie mogą być, co do zasady, wspierane. Imprezy odbywające się regularnie mogą być wspierane tylko w początkowym okresie. Przy czym środki mogą być przeznaczone jedynie na sprawy organizacyjne nie na elementy artystyczne (inscenizacja, nabycie dzieł sztuki, honoraria dla artystów).”

Jeśli jest taka potrzeba, istnieje możliwość korzystania z innych programów wsparcia np. Kultura 2000.

Działanie F2

Wspieranie transgranicznej komunikacji i współpracy w celu promowania długotrwałej współpracy

W dziedzinie współpracy i komunikowania się chodzi o stworzenie jednej transgranicznej przestrzeni kooperacyjnej i komunikacyjnej.

Stworzenie wspólnej przestrzeni kooperacyjnej i komunikacyjnej wymaga polepszenia uzgodnień dotyczących działań transgranicznych pomiędzy lokalnymi i regionalnymi podmiotami. Duże znaczenie przypisuje się przy tym wymianie informacji. Ogólnie rzecz biorąc należy uprościć procedurę uzgodnień i podejmowania decyzji między różnymi stronami. Ważnym jest, aby wspierać takie działania, które umożliwiają dostosowanie systemów administracyjnych i komunikacyjnych.

Intensywniejsza współpraca regionalnych podmiotów pełni funkcję wzorcową i dlatego powinna być wspierana. Całość bezpośrednich kontaktów osobistych we wszystkich dziedzinach życia publicznego i prywatnego ma olbrzymie znaczenie dla współpracy transgranicznej.

Szczególną funkcję spełniają kościoły, które poprzez swoją transgraniczną współpracę ekumeniczną mogą wnieść poważny wkład do budowy kontaktów międzyludzkich. Ale również szkoły, stowarzyszenia, związki, organy administracji, przedsiębiorstwa oraz inne instytucje powinny być wspierane w swoich staraniach o rozbudowę kontaktów osobistych.

Stworzenie i rozbudowa transgranicznych działań z zakresu *public relations* należy do najważniejszych działań, które mogą umożliwić konsolidację wewnętrzną regionu. Służy ona likwidacji deficytów w zakresie wzajemnej wiedzy o sobie, rozpowszechnia regionalny *image* i służy oczywiście promowaniu regionu. Transgraniczna współpraca mediów powinna zostać poprawiona, aby rozpowszechnianie informacji o wydarzeniach po drugiej stronie granicy stało się oczywistością. Szczególną pozycję zajmują w tym kontekście materiały drukowane. W lokalnej i regionalnej prasie powinny być publikowane informacje o wydarzeniach, zabytkach, ofertach turystycznych, ale również doniesienia o życiu codziennym sąsiedzkiego kraju. Ponadto należy wspierać wydawanie dwujęzycznych gazet lub czasopism regionalnych. Należy również rozszerzyć przekazywanie informacji poprzez rozgłośnie regionalne.

W ramach tego działania tworzony jest wspólny dolnośląsko-saksoński Fundusz Małych Projektów (Joint Small Project Fund). Opiera się on na doświadczeniach strony polskiej, zbieranych od 1997 roku przy wdrażaniu Funduszu Małych Projektów Phare CBC, oraz na doświadczeniach strony saksońskiej zgromadzonych od utworzenia Funduszu Małych Projektów Interreg III A w 2001 roku na obszarze Euroregionu Nysa.

Realizacja Wspólnego Funduszu Małych Projektów powinna poprawić komunikację transgraniczną na płaszczyźnie lokalnej i regionalnej, aby wzmocnić identyfikowanie się mieszkańców z obszarem pogranicza. Punktem wyjścia dla wdrażania transgranicznych struktur i procedur Wspólnego Funduszu Małych Projektów powinien być działający już po stronie saksońskiej system, którego istniejące procedury zasadniczo się sprawdziły.⁵⁰⁵¹

O przyznaniu wsparcia dla małych projektów Interreg III A powinien decydować Lokalny Komitet Sterujący. Zasadniczo w realizacji Wspólnego Funduszu Małych Projektów obowiązywać będą te same zasady jak przy realizacji całego programu Inicjatywy Wspólnotowej Interreg III A.

Następujące szczegóły, po uzgodnieniu przez obie strony, będą opisane w Uzupełnieniu Programu:

- przedmioty wsparcia,
- górna i dolna granica wsparcia,
- koszty kwalifikowalne,
- wspólne kryteria wyboru projektów,
- skład i regulaminy Lokalnych Komitetów Sterujących,
- zasady współpracy jednostek odpowiedzialnych,

Działanie F3

Rozwój transgranicznej współpracy w celu zmniejszenia braków w dziedzinie bezpieczeństwa związanych z położeniem przygranicznym i problemami jurysdykcyjnymi

Ważną podstawą polepszenia standardu życia w rejonie pogranicza jest zmniejszenie deficytów i braków bezpieczeństwa związanych z położeniem przygranicznym. Przystępstwa w obszarze przygranicznym oraz przestępstwa gospodarcze są w swojej istocie wynikiem różnic w stopniu zamożności społeczeństw po obu stronach granicy. Przemyt, piractwo produktów oraz nielegalny transport odpadów są najczęstszymi wykroczeniami związanymi bezpośrednio z bliskością granicy. Z tego powodu poprzez wyrównywanie standardów życia powinny zmniejszyć się bodźce do popełniania czynów przestępczych.

⁵¹ Zostało to pozytywnie ocenione w ocenie śródkresowej Interreg III A

W dziedzinie bezpieczeństwa publicznego dobra komunikacja pomiędzy władzami po obu stronach granicy tworzy podstawy zaufania a przez to podstawy instytucjonalne do współpracy transgranicznej. Ogólnie w interesie oszczędnego i gospodarnego prowadzenia budżetu jest sprawdzenie, czy istnieją możliwości wsparcia ze środków innych specjalnych instrumentów wsparcia.

Szczególnie pożarnictwo, ochrona przed katastrofami i sfery bezpieczeństwa publicznego są uzależnione od informacji z kraju sąsiedniego, jeśli chce się umożliwić wzajemne wsparcie podczas wypadków i w sytuacjach zagrożenia. W tym celu konieczne jest stworzenie transgranicznych systemów informacyjnych, które uproszczą lub dopiero umożliwią współpracę w licznych dziedzinach. Należy w związku z tym wspierać działania w celu stworzenia tego rodzaju systemów ostrzegania, informowania i wczesnego rozpoznania. Powinno się powszechnie zintensyfikować i rozbudować współpracę transgraniczną i wymianę informacji w obszarze bezpieczeństwa publicznego (policja, służba celna, federalna straż graniczna) i w zakresie ścigania przestępczości (prokuratura krajowa). Dąży się do finansowania wymiany doświadczeń i przeprowadzania wspólnych akcji.

W krótkim czasie powinny nabrać większego znaczenia działania w zakresie zwalczania i prewencji czynów przestępczych oraz współpraca instytucji ścigania przestępczości. Podobne działania powinny dotyczyć nielegalnego przekraczania granicy oraz przestępstw powiązanych z narkotykami, które muszą być zwalczane poprzez stosowne przedsięwzięcia.

Sfera bezpieczeństwa publicznego obejmuje również ochronę przed katastrofami, która podobnie jak ochrona pożarnicza musi zostać zorganizowana transgranicznie na wyższym poziomie niż ten, który osiągnięto dotychczas. Tu szczególnie należy wspierać budowę wspólnego systemu informacji, wymianę doświadczeń i wiedzy. Obejmuje to również wzajemne użyczanie sobie urządzeń i pojazdów. Podczas wypadków są one często trudno dostępne, co wynika z peryferyjnego położenia obszarów przygranicznych. Dlatego konieczne jest transgraniczne zorganizowanie i powiązanie sieciowe służb ratowniczych tak, by podczas wypadków możliwa była skuteczna pomoc z obu stron granicy. W tym celu konieczne jest zintensyfikowanie częściowo już istniejącej współpracy poprzez uproszczenie warunków ramowych. Przejścia graniczne np. nie powinny stwarzać przeszkód w razie wypadków. Należy także wspierać stworzenie bądź polepszenie wspólnego systemu informacyjnego i koordynacyjnego, aby uzgadniać pomiędzy różnorodnymi jednostkami wspólny udział w akcjach po obu stronach. Dąży się również do finansowania wymiany wiedzy lub prowadzenia wspólnych ćwiczeń.

Przykładowo transporty niebezpiecznych ładunków niosą ze sobą różnorodne niebezpieczeństwa, stanowiące zagrożenie dla mieszkańców i środowiska. Poprzez poprawę wymiany informacji przed przejazdem takich transportów daje się zmniejszyć to ryzyko.

Granica Wolnego Kraju Związkowego Saksonii z Rzeczpospolitą Polską również po rozszerzeniu UE pozostanie granicą państwa, oddzielającą różne narodowe porządki prawne i języki. Z tego wynikają bariery współpracy sądów przy rozwiązywaniu transgranicznych przypadków. Stanowią one przeszkody dla budowy przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i prawa. Stworzenie jednolitej przestrzeni prawnej zakłada konieczność likwidacji tych barier. W tym celu należy poprawić już istniejącą współpracę transgraniczną pomiędzy sądami wszystkich szczebli sądownictwa przez zintensyfikowanie kontaktów, budowę sieci informacyjnych i dalszego kształcenia personelu w dziedzinie języków oraz prawa.

4.1.7 Priorytet X: Akcja Wspólnotowa dla regionów pogranicza⁵¹⁵²

W przygotowaniu gospodarczej i społecznej integracji Rzeczpospolitej Polski z Unią Europejską wspólne pogranicze dolnośląsko-saksońskie staje przed dodatkowymi wyzwaniami. W perspektywie rozszerzenia UE istniejące obecnie możliwości wsparcia powinny zostać zwiększone, aby przyspieszyć usuwanie różnic strukturalnych na obszarze pogranicza. Akcja Wspólnotowa dla regionów pogranicza ma bezpośrednio wspierać proces łączenia i w ten sposób wzmocnić akceptację opinii publicznej dla rozszerzenia UE.

Schemat 33 Przegląd Priorytetu X

Priorytet X
Akcja Wspólnotowa dla regionów pogranicza
Cele szczegółowe współpracy transgranicznej <ul style="list-style-type: none">
▪ poprawa połączeń komunikacyjnych na obszarze wspólnego pogranicza
▪ poprawa powiązania lokalnych i regionalnych dróg komunikacyjnych wszystkich rodzajów z drogami ponadregionalnymi
▪ rozbudowa turystycznych połączeń komunikacyjnych
Wskaźniki monitorowania i oceny na poziomie priorytetu <ul style="list-style-type: none">
▪ łączna liczba wspieranych przedsięwzięć
▪ łączne wydatki kwalifikowalne projektów
▪ Projekty o charakterze transgranicznym<ul style="list-style-type: none">
▪ w tym projekty o charakterze transgranicznym i wspólnym planowaniu<ul style="list-style-type: none">
▪ w tym projekty o charakterze transgranicznym, wspólnym planowaniu i wdrażaniu<ul style="list-style-type: none">
▪ w tym projekty o charakterze transgranicznym, wspólnym planowaniu, wdrażaniu i wspólnym finansowaniu
▪ długość nowo wybudowanych lub rozbudowanych dzięki wsparciu odcinków tras kolejowych
▪ długość nowo wybudowanych lub rozbudowanych dzięki wsparciu odcinków dróg
▪ liczba projektów w dziedzinie turystycznych połączeń komunikacyjnych
▪ liczba projektów w dziedzinie lokalnej komunikacji publicznej, kolejowej, dróg wodnych
Potencjalni beneficjenci
Jednostki samorządu terytorialnego, przedsiębiorstwa prywatne, prywatni beneficjenci, związki, związki celowe, stowarzyszenia i in.

Działanie X

Akcja Wspólnotowa dla regionów pogranicza

Środki dostępne w ramach tego priorytetu i działania w latach 2002-2004 mają być wykorzystane wyłącznie na poprawę tych przedsięwzięć po stronie saksońskiej, które wnoszą szczególny wkład w rozbudowę połączeń komunikacyjnych na obszarze wspólnego pogranicza.

⁵² Ten priorytet decyzją Komisji Europejskiej nr K(2002)1703 z dnia 26.07.2002 przydzielony został do dotychczasowego programu Interreg III A. Obowiązuje on jedynie w okresie od 2002 do końca 2004 roku. Środki będą wykorzystane z tego powodu wyłącznie po stronie saksońskiej.

Głównym celem tego działania jest poprawa połączeń komunikacyjnych w celu intensyfikacji transgranicznej dostępności w przygotowaniu rozszerzenia UE. Należy do tego także rozbudowa infrastruktury turystycznej.

4.1.8 Pomoc techniczna Interreg III A

Akcje w ramach pomocy technicznej powinny przyczynić się do zapewnienia i wzmocnienia efektywności i wydajności programu. Są one między innymi konieczne, aby poprzez skuteczne monitorowanie i kontrolę zagwarantować uwieńczony sukcesem wdrażanie programu i efektywne wykorzystanie środków Unii Europejskiej.

W ramach wynikającego z akcesji dostosowania programu istnieje potrzeba wykorzystywania utrzymywanego dotychczas na niskim poziomie budżetu środków Pomocy Technicznej w przyszłości również do finansowania nowych wspólnych struktur wdrażających. Bez zmian pozostaje cel przeznaczania możliwie największej części środków na realizację projektów transgranicznych. Nie narusza to ustalonej w punktach 2.3 i 2.5 reguły 11 w załączniku do Rozporządzenia (WE) Nr 1145/2003 kwoty maksymalnej na wydatki Pomocy Technicznej zgodnie z punktem 2.1.

Wykorzystanie pomocy technicznej kieruje się szczególnie przepisami punktu 2 reguły 11 w załączniku Rozporządzenia (WE) Nr 1145/2000 jak i ogólnymi regulacjami Rozporządzenia (WE) Nr 1260/1999. Nakłady publiczne w ramach Pomocy Technicznej współfinansowane są w wysokości maksimum 75 % wydatków kwalifikujących się do wsparcia ze środków INTERREG III A i minimum 25% z narodowych środków publicznych.

Wspierane powinny być w szczególności wydatki związane z przygotowaniem, wyborem, oceną i monitorowaniem interwencji i operacji oraz wydatki na posiedzenia Komitetów Sterujących i Monitorujących Interreg III A. Ponadto Pomoc Techniczna została zaplanowana na wydatki związane ze audytem i kontrolą na miejscu projektów.

Wykorzystanie Pomocy Technicznej konsekwentnie idzie śladem głównych zasad Inicjatywy Wspólnotowej. Szczególne znaczenie ma wzmocnienie wspólnych transgranicznych gremiów i przejrzystego wyboru projektów i procedur, aby w przyszłości zagwarantowane było rzeczywiste równoprawne włączenie obu stron granicy polsko-saksońskiej i do wsparcia wybierane były prawdziwie transgraniczne przedsięwzięcia.

Środki Pomocy Technicznej po zatwierdzeniu zmian PIW wynikających z akcesji wykorzystywane będą w szczególności na następujące zadania.

Zadania zgodnie z regułą 11.2:

- współfinansowanie struktur i procedur wdrażania PIW
- działania na rzecz przygotowania, wyboru, oceny, monitorowania / oceny wewnętrznej projektów przewidzianych do wsparcia.
- wydatki na przygotowanie i przeprowadzenie posiedzeń Komitetów Monitorujących i Sterujących
- zabezpieczenie audytu i kontroli na miejscu projektów, sterowanie efektywnym wykorzystaniem środków

Zadania zgodnie z regułą 11.3:

- Działania w zakresie monitorowania i ewaluacji programu (system sprawozdawczy wraz z gromadzeniem danych, studia, analizy, ekspertyzy, koncepcje rozwoju)
- Tłumaczenia pisemne i ustne
- Wspieranie działań w zakresie doradztwa, informacji i promocji Inicjatywy Wspólnotowej Interreg III A

4.2 Spójność z politykami regionalnymi, krajowymi i wspólnotowymi

4.2.1 Spójności z politykami krajowymi

Zgodnie z artykułem 11 ogólnego Rozporządzenia Rady (WE) Nr 1260/1999 w sprawie funduszy strukturalnych, środki Interreg III A nie zastępują publicznych lub innych wydatków na potrzeby strukturalne. W ten sposób środki Interreg III A przyznawane są zgodnie z zasadą „dodatkowości“ w celu uniknięcia zjawiska wypierania innych instrumentów wsparcia na przygranicznym kwalifikującym się obszarze wsparcia.

Przez Interreg III A wspierane są w Saksonii tylko takie cele, które są przedmiotem wytycznych kraju związkowego lub federacji, a ponadto wykazują charakter transgraniczny. Wszelkie działania, o których mowa w PIW, są realizowane poprzez wytyczne w sprawie wspierania, zabezpieczające celowość i racjonalność wsparcia. W ten sposób przestrzegane są zasady polityki dotacyjnej i prawno-budżetowe Wolnego Kraju Związkowego Saksonii. Poprzez to zagwarantowana jest też w każdym czasie kontrola wsparcia w zakresie pomocy publicznej.

W Rzeczpospolitej Polsce projektom Interreg III A stawiane są z reguły takie same wymagania, jak w przypadku porównywalnych narodowych działań pomocowych. Jednocześnie działania o charakterze transgranicznym muszą być komplementarne do narodowych strategii rozwoju. Szczególnie dotyczy to powiązania systemu komunikacyjnego pogranicza z ogólnokrajową siecią komunikacyjną Polski i Niemiec tak, aby w przyszłości teren pogranicza mógł sprostać wyzwaniom związanym z obsługą ruchu tranzytowego. Ponadto szczególne znaczenie przypisuje się działaniom związanym z ochroną środowiska oraz ochroną przeciwpowodziową. Stąd konieczna jest koordynacja działań w ramach Interreg III A z rządowym „Programem dla Odry po 2006”.

4.2.2 Spójność z politykami wspólnotowymi

Wspieranie działań Inicjatywy Wspólnotowej Interreg III A realizowane będzie zgodnie z politykami wspólnotowymi UE.

Przy programowaniu, realizacji, monitorowaniu i ocenie Interreg III A uwzględniane będą następujące zasady:

- komplementarność z głównymi interwencjami („mainstream”) Funduszy Strukturalnych

Program stanowi uzupełnienie do działań głównych interwencji Programów („mainstream”) Funduszy Strukturalnych oraz pozostałych Inicjatyw Wspólnotowych (wytyczne w sprawie Interreg III z 28.04.2000, liczba 7, myślnik 3) Priorytety uwzględniają zakres Funduszy Strukturalnych.

Efektywność wsparcia przez Interreg III A realizowana jest poprzez ściśle zharmonizowanie Funduszy Strukturalnych z europejskimi i krajowymi politykami wsparcia, ściśle zharmonizowanie poszczególnych Funduszy Strukturalnych, regionalizację wsparcia z Funduszy Strukturalnych i zintegrowanego wsparcia projektów i działań.

W Wolnym Kraju Związkowym Saksonii Instytucja Zarządzająca Interreg III A jest reprezentowana w Komitecie Monitorującym dla programu Celu 1. Jest ona równocześnie członkiem międzyministerialnej Grupy Roboczej ds. Funduszy Strukturalnych, w której ponadresortowo omawiane są aktualne kwestie dotyczące wsparcia z Funduszy Strukturalnych. Przez to oraz przez ścisłą współpracę z Instytucją Zarządzającą tego Programu zapewniona jest koordynacja pomiędzy Programem Inicjatywy Wspólnotowej oraz Programem Celu 1.

W Polsce Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej pełni funkcję instytucji koordynującej wdrażanie Programu Interreg III A Rzeczpospolita Polska (Województwo Dolnośląskie) – Wolny Kraj Związkowy Saksonia i jednocześnie funkcję Instytucji Zarządzającej Podstawami Wsparcia Wspólnoty, jak też Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego (Cel 1). Minister Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej jest przewodniczącym Komitetu Monitorującego Podstaw Wsparcia Wspólnoty jak też Komitetu Monitorującego Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego. Dzięki temu a także dzięki bliskiej współpracy z Instytucją Krajową Interreg III A zapewniona jest koordynacja pomiędzy Programem Interreg III A i głównymi interwencjami Programów („Mainstream”). Dodatkowo rozgraniczenie od Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego i Sektorowego Programu Operacyjnego Rozwój Obszarów Wiejskich będzie gwarantowane przez podmioty odpowiedzialne na szczeblu regionalnym (Urząd Marszałkowski ewent. Regionalne Agencje Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa).

Bliższe informacje, jak będzie zapobiegać się nakładaniu się po polskiej stronie działań w ramach Programu Interreg III A i działań wspieranych z Programów „Mainstream”, zawarte będą w Uzupełnieniu Programu. Generalnie rozgraniczenie to wynika z nałożonego aspektu transgranicznego.

▪ Przepisy dotyczące pomocy państwa

Realizacja wsparcia w ramach Interreg III A przebiega zgodnie z postanowieniami w zakresie pomocy artykułów 87 i 88 Traktatu o Wspólnocie Europejskiej. Zgodnie z art. 18 ust. 2b) Rozporządzenia (WE) Nr 1260/1999 wszystkie wspierane działania objęte zasadami pomocy państwa są lub będą notyfikowane w Komisji Europejskiej przez właściwe instytucje krajowe. Należy również wypełnić obowiązek raportowania w związku z przyznaniem pomocy.

Przy wsparciu przestrzegane są w szczególności zalecenia:

- Rozporządzenia w sprawie pomocy szkoleniowej – Nr (WE) 68/2001 z 12.01.2001;
- Rozporządzenia „de minimis” – Nr (WE) 69/2001 z 12.01.2001;
- Rozporządzenie w sprawie wsparcia państwa dla małych i średnich przedsiębiorstw, Nr (WE) 70/2001 z 12.01.2001;
- Rozporządzenie o zastosowaniu artykułów 87 i 88 Traktatu o Wspólnocie Europejskiej odnośnie pomocy państwa w zakresie zatrudnienia Nr (WE) 2204/2002 z dnia 12.12.2002 r.

Przyznanie dotacji w ramach pomocy de minimis nastąpi wówczas, kiedy sprawdzone zostanie, że całkowita kwota, ewentualnie już otrzymane wsparcie w ramach de minimis nie przekracza kwoty 100 000 EUR w ciągu ostatnich trzech lat.

W trakcie realizacji projektów przestrzegane będą zalecenia Komisji Europejskiej w sprawie kumulowania dotacji przeznaczonych na różne cele lub też dotacji przeznaczonych na różne cele w ramach regulacji, które zostały wydane na tym samym poziomie lub na różnych poziomach (krajowym, regionalnym lub lokalnym).

Wspólna Instytucja Zarządzająca i Instytucje Krajowe gwarantują kontrolę w celu zachowania przepisów UE dotyczących pomocy publicznej w zakresie wdrażania programu. Należy stworzyć odpowiedni system informacyjno-kontrolny i wprowadzić go do opisu systemu zarządzania i kontroli, względnie do porozumień bilateralnych.⁵³

▪ Trwałość

---

⁵³ por. niżej rozdział 6.2

Zasadzie trwałości w jej trzech wymiarach – ekonomia, ekologia, sprawy socjalne - poświęca się szczególną uwagę we wszystkich priorytetach Programu Interreg III A. Zachowanie zasady trwałości zagwarantowane jest nie tylko poprzez wprowadzenie niniejszych reguł do dokumentu programowego, lecz również przyjęcie jej jako stałego kryterium wyboru projektu, monitorowania i oceny Programu.

▪ Równość szans dla kobiet i mężczyzn

Polityka równości kobiet i mężczyzn jest istotnym zadaniem polityk wspólnotowych. W ramach wsparcia Interreg III A uwzględnione będą specyficzne potrzeby kobiet z rejonów przygranicznych.

Strategia przedstawiona w programie Interreg III A Rzeczpospolita Polska (Województwo Dolnośląskie) – Wolny Kraj Związkowy Saksonia jest zgodna z wytycznymi polityki zatrudnienia i politykami zawartymi w Europejskim Funduszu Społecznym.

W szczególności w wytycznych 19 do 22 w sprawie sporządzenia krajowych planów akcji na rzecz zatrudnienia kraje członkowskie Unii Europejskiej podkreślają, że istnieje główny cel krajowej i wspólnej polityki UE polegający na popieraniu równości szans mężczyzn i kobiet. Wytyczna nr 19 mówi, że szczególnie kobiety mają wciąż problemy z dostępem do rynku pracy, awansem zawodowym, stosownym wynagrodzeniem za pracę i pogodzeniem pracy zawodowej z obowiązkami rodzinnymi. Dlatego ważne jest m.in.:

- zapewnienie, aby efekty aktywnych działań w ramach polityki związanej z rynkiem pracy były dostępne dla kobiet w zakresie odpowiadającym odsetkowi jaki stanowią w grupie bezrobotnych;
- usunięcie negatywnych skutków zachęt w systemie podatkowym i systemie świadczeń; ze względu na ich niekorzystne oddziaływanie na udział kobiet w pracy zarobkowej;
- poświęcenie szczególnej uwagi trudnościom, na które napotykają kobiety, gdy chcą założyć przedsiębiorstwo i usamodzielnić się;
- zapewnienie kobietom możliwości pozytywnego wykorzystania elastycznych form organizacji pracy.

„Gender-Mainstreaming” nadaje się ponadto szczególnie do realizacji zadań polityki równości we wszystkich sferach. Uwzględniając decyzję Rady z dnia 20.12.2000 o programie akcyjnym Wspólnoty dotyczącym strategii wspólnotowej dla równouprawnienia kobiet i mężczyzn (2001 – 2005) będą realizowane również dalsze cele w ramach programu Interreg III A, jak np.:

- wspieranie i rozpowszechnianie tych wartości i sposobów zachowań, które są podstawą do równouprawnienia kobiet i mężczyzn,
- wspieranie lepszego zrozumienia zagadnień równouprawnienia kobiet i mężczyzn, oraz
- rozwijanie umiejętności aktywnych podmiotów do świadomego wspierania równouprawnienia, np. przez wymianę informacji i doświadczeń, przez współpracę w budowie i utrzymywaniu struktur współpracy sieciowej.

Przy wyborze projektów Interreg III A sprawdzane i oceniane będzie uwzględnienie i przestrzeganie zasady równości szans we wszystkich priorytetach programu. Zostanie to zapewnione przez sam fakt, że zgodnie z Rozporządzeniem WE 438/2001 (Zał. 4 ust. A,

zawartość pola 39) w ramach sprawozdania do kontroli finansowej wymagane jest przez Komisję Europejską, aby wykazać, czy projekt:

- skierowany jest głównie na równe traktowanie kobiet i mężczyzn lub
- wspiera równe traktowanie kobiet i mężczyzn lub
- jest neutralny w stosunku do równego traktowania kobiet i mężczyzn.

W ten sposób można zagregować dane związane z przestrzeganiem zasady równouprawnienia na poziomie działań, priorytetów i całego programu Interreg III A. Oprócz oceny w ramach kontroli finansowej, konkretne odniesienie do kwestii uwzględnienia zasady równości szans znajdzie się w sprawozdaniach rocznych oraz ewaluacji śródkresowej i ex-post.

Zasada równości płci (gender mainstreaming) nie zastąpi jednak konieczności celowego wspierania kobiet i odpowiednich instytucji.

W Saksonii tworzenie dodatkowych możliwości zatrudnienia kobiet stanowi jeden z priorytetów polityki rynku pracy. Wszystkie wytyczne rządu saksońskiego stosowane przy przyznawaniu wsparcia w ramach Interreg III A bazują na celu horyzontalnym polityki równouprawnienia. W ramach stosownych działań Interreg III A na wspieranie kobiet położono szczególny nacisk.

▪ Zamówienia publiczne

Projekty i działania dofinansowywane ze środków Interreg III A realizowane są z przestrzeganiem dyrektyw wspólnotowych w sprawie zamówień publicznych.

Przy udzielaniu zamówień na dostawy i usługi w Saksonii obok europejskich dyrektyw w sprawie zamówień publicznych stosowane są przepisy o udzielaniu zamówień publicznych w Republice Federalnej Niemiec (VOL/VOB) oraz dalsze wytyczne krajowe. Dotyczy to również wszystkich odbiorców dotacji; wraz z otrzymaniem decyzji zobowiązują się oni również do przestrzegania europejskich i krajowych zasad dotyczących przetargów publicznych.

Obecnie krajowe polskie przepisy dotyczące zamówień publicznych są dostosowywane do wytycznych UE w tym zakresie. Wszystkie zamówienia publiczne w ramach inicjatywy wspólnotowej Interreg III A będą realizowane na podstawie krajowych przepisów dostosowanych do dyrektyw UE.

▪ Ochrona środowiska

Projekty i działania finansowane przez Inicjatywę Wspólnotową Interreg III A uwzględniają cele i zasady rozwoju zgodnego z potrzebami środowiska. Przy czym znajdują tutaj zastosowanie zarówno decyzja Rady z dnia 1.02.1993 o „Programie Wspólnotowym dotyczącym polityki ochrony środowiska w perspektywie trwałego i zrównoważonego rozwoju”, jak i inne polityki wspólnoty zmierzające do wzmocnienia integracji zagadnień środowiskowych.

W obu krajach przewidziano już, zgodnie z wymogami rozporządzenia w sprawie Funduszy Strukturalnych dotyczącymi monitorowania, sprawozdawczości i ewaluacji wkładu interwencji w trwały rozwój, utworzenie praktycznego i możliwie jak najbardziej zintegrowanego z obecnymi strukturami systemu monitorowania środowiska. W przypadku Inicjatywy Wspólnotowej Interreg III A odbywać to się będzie we współpracy z właściwym monitorowaniem Programów mainstream i w odpowiednich uzgodnieniach z partnerami kraju sąsiedniego.

W Wolnym Kraju Związkowym Saksonii:

Dla działań Inicjatywy Wspólnotowej, które są pokrywane ze środków tego programu stosuje się bezpośrednio dyrektywy wspólnotowe w dziedzinie ochrony środowiska, jeśli nie są one w ogóle, bądź też w dostateczny sposób przeniesione na przepisy prawa federalnego bądź też krajowego (Saksonii).

Dotyczy to w szczególności dyrektyw:

- 91/676/EWG (Dyrektywa dotycząca związków azotu)
- 91/271/EWG zmieniona przez 98/15/WE (Oczyszczanie ścieków komunalnych)
- 79/409/EWG (Dyrektywa dotycząca ochrony ptaków)
- 92/43/EWG (tzw. Dyrektywa FFH)

Przestrzeganie i wdrażanie polityki Wspólnoty dotyczącej ochrony środowiska w ramach wsparcia z Interreg III A w Saksonii następuje w szczególności przez:

- Wdrożenie Dyrektywy 96/61/WE i Dyrektywy 97/11/WE (Dyrektywa zmieniająca OOŚ) wraz z koniecznym jeszcze na mocy orzeczenia ETS pełnym wdrożeniem Dyrektywy 85/337 EWG (Dyrektywa OOŚ) poprzez
  - ustawę o wdrożeniu dyrektyw 97/11/WE, 96/61/WE i innych dyrektyw WE dotyczących ochrony środowiska
  - ustawę o wprowadzeniu ustawy o badaniu wpływu na środowisko w Wolnym Kraju Związkowym Saksonii i o zmianie innych ustaw z dnia 10.07.2003 r.
- wdrożenie dyrektywy 90/313/EWG (dyrektywa w sprawie informacji środowiskowej) przez ustawę o informacji środowiskowej z dnia 23.08.2001,
- wdrożenie dyrektywy dotyczącej zachowania naturalnych siedlisk oraz dzikiej fauny i flory (92/43/EWG oraz Dyrektywy o ochronie dzikich ptaków - patrz tekst Natura 2000.

Wsparcie z funduszy Interreg III A odbywa się zgodnie z zobowiązaniami wynikającymi z dyrektyw dotyczących środowiska oraz ochrony ptaków. W ten sposób zapewnia się, że żadne tereny wymagające ochrony nie zostaną uszkodzone.

Tworzenie sieci Natura 2000 jest w Saksonii bardzo zaawansowane. Saksonia zgłosiła do Komisji UE 270 obszarów o znaczeniu wspólnotowym o łącznej powierzchni 166.583 ha i 10 europejskich obszarów ochrony ptaków o pow. 78.282 ha. Na podstawie wyników konferencji biogeograficznej dla regionu kontynentalnego przygotowywane jest aktualnie uzupełnienie zgłoszenia o dalsze 1.978 ha jako obszarów o znaczeniu wspólnotowym. Łączna liczba obszarów przez to się nie zwiększa.

Wolny Kraj Związkowy Saksonia przyjął w listopadzie 2002 r. zgodnie z prawem krajowym potrzebne dla ochrony listy Natura 2000 przepisy w sprawie wdrożenia dyrektywy 92/43/EWG i 79/409/EWG. Zanim lista obszarów o znaczeniu wspólnotowym wejdzie w życie formalnie decyzją Komisji, Wolny Kraj Związkowy Saksonia dzięki przepisom wprowadzającym zagwarantowała podjęcie niezbędnych kontroli projektów i planów pod kątem ich zgodności z Naturą 2000. Mapy i cele zachowania terenów są dostępne organom administracji i specjalistycznym wszystkim szczeblu i są dodatkowo udostępniane przez Internet. Tym sposobem zagwarantowane jest uwzględnianie interesów Natury 2000 na wszystkich płaszczyznach planowania i realizacji projektów.

Dla obszaru Natura 2000 opracowywane są obecnie plany zarządzania, które bliżej, a w szczególności z dokładnym określeniem powierzchni, precyzują wymogi dbania i utrzymania tych obszarów.

- wdrożenie dyrektywy w sprawie ochrony wód przed zanieczyszczeniami azotanami pochodzenia rolniczego (91/676/EWG)

W Republice Federalnej Niemiec, a tym samym i w Wolnym Kraju Związkowym Saksonii dyrektywa w sprawie ochrony wód przed zanieczyszczeniami azotanami pochodzenia rolniczego (92/43/EWG) wdrażana jest głównie przez rozporządzenie w sprawie zasad dobrej fachowej praktyki nawożenia nawozami. Ponadto wdrażana jest przez rozporządzenie Saksońskiego Ministerstwa Środowiska i Rolnictwa w sprawie obiektów składowania i rozlewania obornika i cieczy silosowych.

- wdrożenie wytycznych Rady dotyczących oczyszczania ścieków komunalnych 91/271/EWG, zmienionej przez dyrektywę Komisji 98/15/WE.

Wsparcia dotyczyć będzie w pierwszym rzędzie działań, które mają szczególne znaczenie na rozwój gospodarki jak również na zrównoważony rozwój miast i wsi i przyczyniają się do realizacji innych wymagań wspólnoty jak np. dyrektywa w sprawie oczyszczaniu ścieków komunalnych (dyrektywa 91/271/EWG). Przy czym chodzi tu zarówno o jakościową poprawę infrastruktury zaopatrzenia w wodę i usuwania ścieków.

W Rzeczpospolitej Polskiej:

Organy odpowiedzialne za planowanie i wdrożenie Programu Interreg III A są zobowiązane do podjęcia wszelkich wymaganych działań w celu dotrzymania uregulowań Wspólnoty w zakresie ochrony środowiska naturalnego.

Zasada sprawcy („Zanieczyszczający płaci”), zgodnie z którą jednostka odpowiedzialna za konkretne przedsięwzięcie ponosi skutki jego negatywnych efektów środowiskowych a w innych przypadkach koszty ich uniknięcia lub usunięcia takich efektów, stanowi podstawę licznych rozporządzeń krajowych (np. z zakresie prawa wodnego, ochrony środowiska i drogowego). Te uprawniają i zobowiązują instytucje zatwierdzające do nakładania odpowiednich zobowiązań. Szczególnie duża liczba takich działań odnotowywana jest w przypadku uregulowań dotyczących ingerencji z zakresu prawa ochrony środowiska.

Realizacja działań Programu Interreg III A w Rzeczypospolitej Polskiej winna pozostawać w zgodzie ze wszystkimi obowiązkami wynikającymi z dyrektyw w sprawie ochrony dzikiego ptactwa oraz ochrony naturalnych biotopów oraz dziko żyjących roślin i zwierząt.

Jednostki odpowiedzialne za przeprowadzenie programu dbają o to, aby wspierane działania były zgodne z ochroną obszarów zagwarantowaną w ramach Natury 2000, lub też, aby stan terenów Natura 2000 pozostał nienaruszony. Należy unikać naruszenia terenów ochronnych umieszczonych w ramach listy Natura 2000. Dzięki temu potencjalnie negatywne oddziaływania będą oceniane starannie już w stadium planowania przedsięwzięć wraz ze wskazaniem rozwiązań alternatywnych. Ponadto podjęte zostaną na czas odpowiednie środki niezbędne do osiągnięcia celów ochrony każdego z terenów Natura 2000.

- Rolnictwo i rozwój obszarów wiejskich

W Programie uwzględniono działania zgodnie z Rozporządzeniem (WE) Nr 1783/2003 w dziedzinie „Trwały rozwój obszarów wiejskich i wsi”, „Trwały rozwój gospodarki rolnej i żywnościowej” jak i „Naturalne zagospodarowanie lasów i gospodarka leśna”. W celu wspierania w ramach Interreg III A podobnych działań, które mogłyby uzyskać wsparcie również w ramach Programu Operacyjnego Celu 1 w Wolnym Kraju Związkowym Saksonii, w Sektorowym Programie Operacyjnym Restrukturyzacji i Modernizacji Sektora

Żywnościowego oraz Rozwój Obszarów Wiejskich w Rzeczpospolitej Polskiej ewent. z funduszu Leader+, należy generalnie dokonać rozgraniczenia, wynikającego z zasadnego aspektu transgraniczności.

Zapobieganie podwójnemu finansowaniu przedsięwzięć będzie następowало:

- poprzez stosowane w Wolnym Kraju Związkowym Saksonii i Rzeczpospolitej Polskiej systemy administracyjne i kontrolne oraz jednolite banki danych o środkach wsparcia w każdym kraju,
- przez regionalne instytucje przyznające, które zatwierdzają projekty Interreg III A oraz realizują również wsparcie w ramach głównego nurtu wspierania (fundusze strukturalne)

W związku z powyższym, wskazuje się na procedurę wyboru projektów uzgodnioną dla Programu Interreg III A oraz na kryteria oceny będące podstawą sprawdzania przedsięwzięcia. Tutaj należy dowiedzieć efektu transgranicznego.

Oprócz tego zagwarantowane będzie, że dla działań w obszarach zastosowania Rozporządzenia (WE) 1783/2003 stosowane będą kryteria wsparcia tego rozporządzenia oraz przestrzegana będzie dyrektywa dotycząca reguł udzielania pomocy w dziedzinie rolnictwa.

Stosowane w Wolnym Kraju Związkowym Saksonii wytyczne wsparcia zostały notyfikowane przez Komisję Europejską w ramach Programu Operacyjnego Celu 1 lub przez rozporządzenie ramowe dotyczące zadań wspólnoty w zakresie poprawy struktury rolnej i ochrony linii brzegowej. Podstawy prawne w Rzeczpospolitej Polskiej będą – w wymaganym zakresie – notyfikowane w Komisji Europejskiej w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego Restrukturyzacji i Modernizacji Sektora Żywnościowego oraz Rozwoju Obszarów Wiejskich.

W Wolnym Kraju Związkowym Saksonii przy wspieraniu przetwarzania i sprzedaży produktów z załącznika 1, trzeba wykazać możliwości zbytu i potencjał rynku. Rentowność przedsiębiorstwa należy przedstawić wraz z wnioskiem o udzielenie wsparcia. Należy uwzględnić odpowiednie przepisy prawa określające minimalne standardy dotyczące ochrony zwierząt, higieny i środowiska do przetwarzania i sprzedaży produktów rolnych.

Ponieważ żadne działania Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej (EFOGR) – Sekcja Gwarancji nie mają być wspierane przez Interreg III A ani po stronie saksońskiej ani polskiej, wyniki negocjacji dotyczące Programu Wspierania Obszarów Wiejskich nie mają zastosowania w realizacji Interreg III A. Wyniki negocjacji dotyczące EFOGR znalazły odzwierciedlenie w Wolnym Kraju Związkowym Saksonii w Programie Operacyjnym Celu 1 i dla Rzeczpospolitej Polskiej Sektorowym Programie Operacyjnym Restrukturyzacji i Modernizacji Sektora Żywnościowego i Rozwoju Obszarów Wiejskich.

▪ Inne polityki Wspólnoty

Finansowane z Interreg III A przedsięwzięcia i akcje muszą być zgodne ze wszystkimi pozostałymi politykami Europejskimi zawartymi w traktatach, szczególnie z utworzeniem przestrzeni bez granic wewnętrznych, wspólnej polityki rolnej we wszystkich jej obszarach, polityki społecznej i polityki przemysłowej jak również w dziedzinie energii, transportu i technologii informacyjnych, sieci transeuropejskich oraz badań i rozwoju.

eEuropa – społeczeństwo informacyjne dla wszystkich – inicjatywa powołana do życia przez Unię Europejską dała sygnał polityczny Europie na jej drodze ku społeczeństwu wiedzy i informacji. Udostępnienie tańszego, szybszego i pewniejszego dostępu do internetu, zainwestowanie w ludzi i ich sprawności jak i wspieranie użycia internetu stanowią cele inicjatywy europejskiej. Szczególnie wyniki konferencji, która odbyła się w Lyonie w grudniu 2000 nt. społeczeństwa informacyjnego oraz spójności gospodarczej, społecznej i

terytorialnej w latach 2000-2006 pokazują, że wspieranie społeczeństwa informacyjnego stało się ważnym elementem w nowym okresie wsparcia Funduszy Strukturalnych.

Przy wdrażaniu Programu Interreg Saksonia – Województwo Dolnośląskie będą uwzględniane plany Unii Europejskiej. W ramach priorytetów "Infrastruktura" jak i „Zasoby ludzkie i sieci” mogą być wspierane te przedsięwzięcia transgraniczne w Interreg III A, które wykazują odpowiedni stopień innowacyjności np. rozwój i budowa sieci, wspieranie umiejętności i biegłości w użyciu nowych technologii, transfer technologii i wymiana odpowiednich doświadczeń i sprawdzonych procesów. Przy czym należy zapewnić tu koordynację wspieranych przedsięwzięć w dziedzinie innowacyjności z regionalnymi programami finansowanymi z EFRR oraz zgodność z już działającymi i odnoszącymi sukcesy inicjatywami. Wzajemna komplementarność w tej dziedzinie jest ważną sprawą. Podwójne dofinansowanie działań w dziedzinie społeczeństwa informacyjnego musi być wykluczone.

W trakcie wdrażania Programu Interreg III A przy kwalifikowaniu i sprawdzaniu przedsięwzięć będzie uwzględniany Szósty Program Ramowy Badań i Rozwoju Technologicznego (2002-2006), jako jeden z najważniejszych programów UE. Obok programów tematycznych przewidziane jest wspieranie projektów w ramach programów horyzontalnych. W drugim obszarze akcji wskazuje się *explicite* na współpracę z krajami trzecimi przy uwzględnieniu specyficznych działań w połączeniu z celami ogólnymi polityki Wspólnoty w dziedzinach relacji zewnętrznych, innowacji, MŚP i zasobów ludzkich. Również tutaj należy zapewnić komplementarność pomiędzy programami i wykluczyć możliwość podwójnego finansowania.

- Spójność pomiędzy Interreg III A i Phare CBC po wejściu Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Europejskiej

Wspólny Dokument Programowy Rzeczpospolita Polska (Województwo Dolnośląskie) – Wolny Kraj Związkowy Saksonia Interreg III A – Phare CBC 2000 – 2006 w wersji zatwierdzonej z dnia 13.07.2001 r. sporządzony został w perspektywie przystąpienia Rzeczypospolitej Polskiej do UE. Dlatego też zwracano uwagę na to, aby strategia programu, cele, priorytety i działania mogły być stosowane również do Phare CBC. To samo dotyczyło kształtu struktur zarządzających i zatwierdzających, dzięki którym chciano osiągnąć to, aby projekty Phare CBC spełniały strategię i cele PIW. Projekty Phare CBC, które wybrane zostały przed akcesją, były rozpatrywane zgodnie z tą zasadą i będą doprowadzone do końca z zachowaniem zdefiniowanych zasad.

Ponieważ do projektów Phare CBC na lata 2002 i 2003 stosowano schematy zatwierdzania w znacznym stopniu obowiązujące w Interreg III A, przejście z Phare CBC na Interreg III A nie powinno spowodować żadnych większych zmian dla grup docelowych w dolnośląskim regionie przygranicznym.

Rozdział 5 Indykatory plan finansowy Interreg III A

Udział Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na etapie zmian programu spowodowanych akcesją, wykazywany jest w uzgodnieniu z partnerami polskimi w stosunku do wydatków publicznych (art. 29 ust. 2 rozporządzenia ogólnego w sprawie Funduszy Strukturalnych nr 1260/1999). Poniższy przegląd skrótowy, obejmujący cały okres wsparcia, jest wzorowany na dotychczasowej tabeli i dlatego został zachowany w tym miejscu. W załączniku⁵⁴ przedstawiono szczegółowe tabele ze wszystkimi wymaganymi danymi, włączając w to okienka roczne na lata 2000 – 2006. Zasadniczo należy zwrócić uwagę na to, że zaplanowane środki krajowego współfinansowania publicznego podane zostały z zastrzeżeniem zestawienia odpowiednich planów budżetów.

Schemat 34 Indykatory Plan Finansowy Interreg III A 2000 – 2006

Priorytet	Dane w mln €			
	Alokacja środków IW Interreg III A PIW Rzeczpospolita Polska (Województwo Dolnośląskie – Wolny Kraj Związkowy Saksonia 2000 – 2006		Współfinansowa nie krajowe (państwo, kraj związkowy, gmina)	Wydatki publiczne Ogółem
	Udział w %	Udział EU (EFRR) bezwzględny		
A rozwój gospodarczy i współpraca przedsiębiorstw	9,7	6,984337	2,328111	9,312448
B Infrastruktura	39,7	28,559491	9,519833	38,079324
C Środowisko	15,5	11,197054	3,732349	14,929403
D Rozwój obszarów wiejskich i miejskich	7,8	5,598526	1,866178	7,464704
E Kształcenie, szkolenie i zatrudnienie	8,5	6,130737	2,043579	8,174316
F Współpraca, kultura, sprawy społeczne, bezpieczeństwo	12,5	8,969037	2,989678	11,958715
X Akcja Wspólnotowa dla regionów pogranicza	1,9	1,365000	0,455000	1,820000
Pomoc Techniczna	4,4	3,144029	1,048015	4,192044
Suma	100,0	71,948211	23,982743	95,930954

⁵⁴ patrz Aneks poniżej, schematy 50 do 57

Rozdział 6 Wdrażanie

6.1 Warunki ramowe i zasady wspólnego wdrażania Interreg III A na pograniczu dolnośląsko – saksońskim

W związku z pojawieniem się nowych uwarunkowań po rozszerzeniu Unii Europejskiej dotychczasowe struktury zarządzania i procedury zostały zmienione w kontekście wstąpienia Polski do UE. Zmiany te odbywały się zgodnie z wymaganiami Komisji Europejskiej zapisanymi w „Practical Guide”.⁵⁵ Ponadto nowe ukształtowanie struktur wdrażania wynika z dotychczasowych doświadczeń przy wdrażaniu Interreg III A, jak również pierwszych wniosków i zaleceń z procesu oceny śródkresowej.

Wraz z przystąpieniem do wdrażania zmienionego Wspólnego Programu Interreg III A wzrośnie po stronie polskiej i saksońskiej odpowiedzialność za zapewnienie funkcjonowania skorelowanych ze sobą struktur oraz procedur. Wzrosną również wymogi dotyczące zaangażowania różnorodnych partnerów. Harmonijna realizacja kompleksowej strategii wsparcia również stanowi duże wyzwanie.⁵⁶

Należy zatem oczekiwać, że wraz z uruchomieniem programu rozpocznie się faza intensywnej nauki oraz wynikającej z praktycznych doświadczeń modyfikacji struktur i procedur.

Podniesienie wartości wsparcia w ramach Interreg poprzez poprawę jakości struktur wdrażania stanowi centralny problem drugiej połowy okresu wsparcia. Pierwszoplanowym zadaniem będzie dopasowanie oraz stworzenie zdolności funkcjonowania zaangażowanych polskich i saksońskich instytucji w zakresie zagadnień dotyczących obu stron. Optymalizacja funkcjonowania programu powinna dotyczyć przede wszystkim następujących zagadnień:

- Poprawa współdziałania wszystkich uczestniczących we wdrażaniu programu instytucji poprzez ścisłe powiązanie kanałów komunikacyjnych,
- Wzmocnienie funkcji koordynującej Wspólnego Sekretariatu Technicznego,
- Stworzenie transgranicznie użytecznego systemu dla finansowego oraz rzeczowego monitorowania PIW.

Za pomocą opisanych poniżej struktur organizacyjnych i reguł proceduralnych powinny zostać przyspieszone procesy naboru, decyzyjne oraz zatwierdzania projektów, jak również przepływy finansowe na poziomie projektów oraz programu.⁵⁷

Zasadniczo implementacja wspólnych struktur zarządzania w zakresie wyboru projektów, monitorowania i oceny Programu Inicjatywy Wspólnotowej opiera się na zasadzie kooperacji i partnerstwa. Dlatego wspólne struktury i procedury zarządzania Programu Interreg III A uwzględniają specyfikę obu stron krajowych. Dotyczy to politycznej oraz administracyjnej specyfiki obu krajów, jak również różnic w podziale kompetencji pomiędzy szczeblem krajowym i regionalnym.

Nadrzędną wspólną sprawą wszystkich partnerów zaangażowanych we wdrażanie polsko (dolnośląsko)-saksońskiego Dokumentu Programowego Interreg III A jest zapewnienie kontynuacji i skuteczności w dalszym funkcjonowaniu Programu poprzez uzgodnione i pragmatyczne podejście do tworzenia zmodyfikowanych struktur. Przy daleko idącym zachowaniu obecnie funkcjonujących struktur Interreg III A należy jak najszybciej wcielić w życie konieczne zmiany, aby w odpowiednim czasie stworzyć podstawy do wykorzystania stojących do dyspozycji środków finansowych.

⁵⁵ Por. „A practical guide for preparing new and amending existing Interreg III Community Initiative Programmes as a result of Enlargement” Brussels, March 12th 2003

⁵⁶ Por. także Institut für Stadtforschung und Strukturpolitik: Zwischenbericht zur Halbzeitbewertung Interreg III A Freistaat Sachsen – Woiwodschaft Niederschlesien. Berlin, Juni 2003

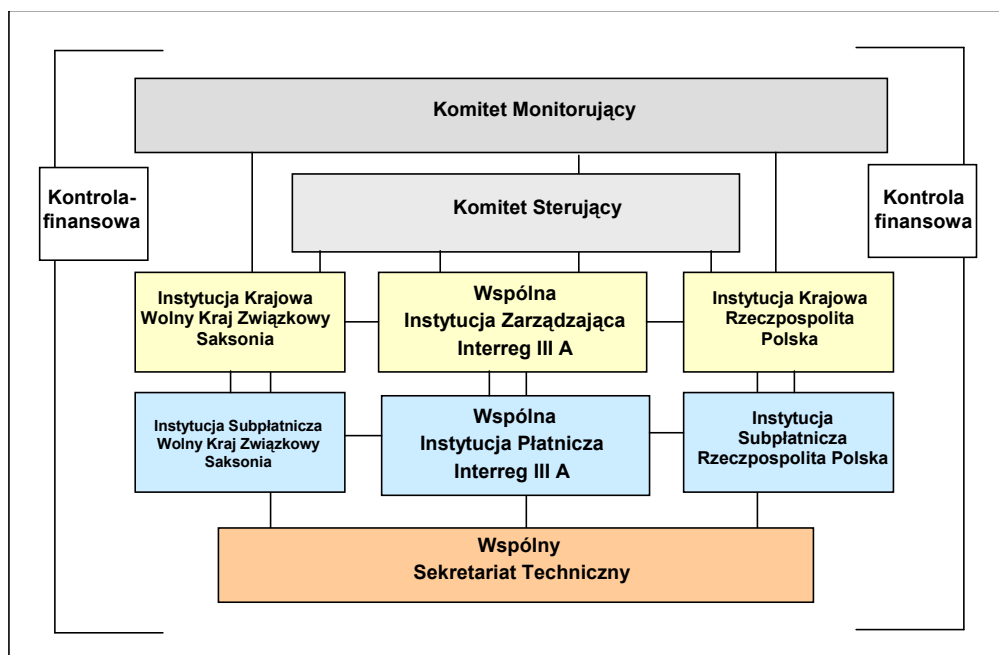
⁵⁷ Szczegółowy opis znajdzie się w Systemie Zarządzania i Kontroli oraz w Uzupełnieniu Programowym.

6.2 Regulacje dotyczące zarządzania na poziomie programu

6.2.1 Struktury zarządzania na poziomie programu

Struktury organizacyjne zarządzania Programem Inicjatywy Wspólnotowej Interreg III A Rzeczpospolita Polska (Województwo Dolnośląskie) – Wolny Kraj Związkowy Saksonia opierają się na systemach stosowanych dotychczas. Zostaną one dopasowane do potrzeb rozszerzonego obszaru wsparcia oraz wymogów bilateralnego wdrażania.

Schemat 35 Przegląd – Struktury zarządzania Interreg III A

Szczegółowy podział zadań jak również kształtowanie relacji poprzez rozdział odpowiedzialności pomiędzy Wspólną Instytucją Zarządzającą, Instytucjami Krajowymi, Wspólną Instytucją Płatniczą, Instytucjami Subpłatniczymi, Wspólnym Sekretariatem Technicznym oraz wszystkimi instytucjami pośredniczącymi, opisanymi w Uzupełnieniu Programu zostaną zdefiniowane w Systemie Zarządzania i Kontroli. W przypadku instytucji pośredniczących opisanych w Uzupełnieniu Programu chodzi o instytucje w strukturze administracyjnej każdego kraju, które będą zaangażowane w proces wyboru i kontroli projektów. Narodowe kompetencje w stosunkach wewnętrznych Programu Interreg III A Rzeczpospolita Polska (Województwo Dolnośląskie) – Wolny Kraj Związkowy Saksonia zostaną zdefiniowane w umowie bilateralnej, która wyjaśni również wszystkie zagadnienia odpowiedzialności.

Wspólna Instytucja Zarządzająca (WIZ) – Joint Managing Authority (JMA)

W myśl Artykułu 9(n) i Artykułu 34 Rozporządzenia (WE) Nr 1260/1999 przy Saksońskim Ministerstwie Gospodarki i Pracy zostanie utworzona Wspólna Instytucja Zarządzająca. Wspólna Instytucja Zarządzająca ponosi całościową odpowiedzialność za skuteczność i poprawność przeprowadzenia, monitorowania i ewaluacji Programu Inicjatywy Wspólnotowej Interreg III A. Jest ona w tej kwestii bezpośrednim partnerem kontaktowym dla Komisji Europejskiej.

Wspólna Instytucja Zarządzająca jest odpowiedzialna m.in. za wykonanie następujących zadań:

- Opracowanie i dopasowanie Uzupelnienia Programu,
- Przygotowanie rocznego raportu z realizacji i przedłożenie go Komisji Europejskiej,
- Przeprowadzenie oceny śródkresowej oraz jej aktualizacja we współpracy z Komisją,
- Koordynacja korzystania z odrębnych systemów rozliczeniowych przez instytucje zaangażowane w zarządzanie i realizację wsparcia dla całości transakcji pozostających w związku ze wsparciem,
- Zapewnienie poprawności operacji finansowych w ramach wsparcia,
- Zapewnienie zgodności wsparcia w ramach funduszy strukturalnych z politykami wspólnotowymi,
- Przestrzeganie zobowiązań dotyczących informacji i promocji.

Jasny i funkcjonalny rozdział kompetencji pomiędzy działalnością Wspólnej Instytucji Zarządzającej a Wspólną Instytucją Płatniczą jest zapewniony przez to, że funkcję Wspólnej Instytucji Płatniczej pełni oddzielna jednostka organizacyjna w Saksońskim Ministerstwie Gospodarki i Pracy (Wolny Kraj Związkowy Saksonia). Wspólna Instytucja Zarządzająca odpowiada jednak za to, aby zapewnione zostały warunki finansowej obsługi funkcjonowania Inicjatywy Wspólnotowej przez Wspólną Instytucję Płatniczą. Wspólna Instytucja Zarządzająca koordynuje utworzenie systemu gromadzenia istotnych danych finansowych i statystycznych oraz zleca prowadzenie odrębnych systemów rozliczeniowych przez zaangażowane instytucje dla całości transakcji związanych ze wsparciem.

Wspólnej Instytucji Zarządzającej zostaną przyporządkowane instytucje krajowe, po jednej dla dolnośląskiego oraz saksońskiego obszaru programowego, które będą występować w roli bezpośredniego partnera Wspólnej Instytucji Zarządzającej w kwestii wszystkich zagadnień związanych z wdrażaniem Wspólnego Dokumentu Programowego. W Wolnym Kraju Związkowym Saksonii wszystkie zadania związane z wewnętrznym zarządzaniem w sensie instytucji krajowej dla saksońskiego obszaru wsparcia przejmuje Saksońskie Ministerstwo Gospodarki i Pracy. W Rzeczypospolitej Polskiej odpowiedzialność za wewnętrzne zarządzanie, planowanie, wdrażanie, zarządzanie i monitorowanie Programu Interreg III A na dolnośląskim obszarze programu jako instytucja krajowa ponosi Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej. Poszczególne kompetencje zostaną szczegółowo opisane w Systemie Zarządzania i Kontroli. Rozdział kompetencji w stosunkach wewnętrznych Programu Interreg III A Rzeczpospolita Polska (Województwo Dolnośląskie) – Wolny Kraj Związkowy Saksonia zostanie szczegółowo zdefiniowany w umowie bilateralnej, która wyjaśni również wszystkie zagadnienia odpowiedzialności.

Schemat 36 Przegląd - Wspólna Instytucja Zarządzająca

Wolne Państwo Saksonia	Rzeczpospolita Polska
------------------------	-----------------------

(Województwo Dolnośląskie)	
Wspólna Instytucja Zarządzająca	
Sächsisches Staatsministerium für Wirtschaft und Arbeit – Saksońskie Ministerstwo Gospodarki i Pracy Wspólna Instytucja Zarządzająca Interreg III A Wilhelm-Buck-Str. 2 D-01097 Dresden / Drezno tel: +49-(0)351 / 564 8680 Fax: +49-(0)351 / 564 8589 e-mail: kontakt@Interreg3a.de	
Instytucja Krajowa	Instytucja Krajowa
Sächsisches Staatsministerium für Wirtschaft und Arbeit – Saksońskie Ministerstwo Gospodarki i Pracy Wspólna Instytucja Zarządzająca Interreg III A Wilhelm-Buck-Str. 2 D-01097 Dresden / Drezno tel: +49-(0)351 / 564 8680 Fax: +49-(0)351 / 564 8589 e-mail: kontakt@Interreg3a.de	Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej Departament Wdrażania Programów Rozwoju Regionalnego Plac Trzech Krzyży 3/5 PL-00507 Warszawa tel: +48 22 661 88 89 fax: +48 22 628 64 65

Wspólna Instytucja Zarządzająca oraz instytucje krajowe odpowiedzialne za poszczególne obszary programu są wspierane przez Wspólny Sekretariat Techniczny.

Koszty wynikające z realizacji zadań Wspólnej Instytucji Zarządzającej mogą według założeń kryteriów wsparcia, zgodnie z Rozporządzeniem (WE) Nr 1145/2003 być współfinansowane w ramach Pomocy Technicznej programu ze środków EFRR.

Wspólna Instytucja Płatnicza (WIP) - Joint Paying Authority (JPA)

W myśl Artykułu 9(o) Rozporządzenia (WE) Nr 1260/1999 w Saksońskim Ministerstwie Gospodarki i Pracy (Wolny Kraj Związkowy Saksonia) zostanie utworzona Wspólna Instytucja Płatnicza. WIP wypełnia wszystkie funkcje związane z finansową realizacją Programu Inicjatywy Wspólnotowej UE Interreg III A Rzeczpospolita Polska (Województwo Dolnośląskie) – Wolny Kraj Związkowy Saksonia zgodnie z Artykułem 32 Rozporządzenia (WE) Nr 1260/1999.

Wspólna Instytucja Płatnicza wypełnia następujące zadania:

- Przyjmowanie i przekazywanie zaliczek do Instytucji Subpłatniczych,
- Przygotowywanie wniosków o płatności dla Komisji Europejskiej na bazie danych Instytucji Subpłatniczych oraz przyjmowanie płatności refinansowych z Komisji Europejskiej i przekazywanie ich do obu Instytucji Subpłatniczych,
- Przekazywanie Instytucjom Subpłatniczym korespondencji pomiędzy Wspólną Instytucją Płatniczą a Komisją Europejską,
- Przygotowanie prognoz wydatków na rok bieżący i przyszły i przekazanie prognoz wydatków Komisji Europejskiej do dnia 30 kwietnia każdego bieżącego roku,
- Wykorzystanie systemu księgowości (system rozliczeniowy) na wszystkich poziomach administracji,
- Zarządzanie i kontrola finansowa,
- Przygotowanie raportów kwartalnych dotyczących nieprawidłowości,

- Podejmowanie korekt finansowych i odbieranie nieprawnie wypłaconych pieniędzy,
- Wypełnianie obowiązków sprawozdawczych wobec Komisji Europejskiej.

W tych ramach Wspólna Instytucja Płatnicza ponosi całkowitą prawną i finansową odpowiedzialność wobec Komisji Europejskiej w myśl Rozporządzenia (WE) Nr 1260/1999 i Rozporządzenia (WE) Nr 438/2001. Korekty finansowe Wspólna Instytucja Płatnicza będzie kierować bezpośrednio do Instytucji Subpłatniczych. Instytucja Subpłatnicza Wolnego Kraju Związkowego Saksonii nie ponosi odpowiedzialności za Instytucję Subpłatniczą Rzeczypospolitej Polskiej i odwrotnie. Wyznaczone do realizacji Inicjatywy Wspólnotowej Interreg III A instytucje krajowe nie odpowiadają wzajemnie za korekty finansowe Komisji Europejskiej dotyczące obszaru programu partnera. Instytucje krajowe ponoszą odpowiedzialność tylko za te interwencje w swym obszarze programowym, które są przez nie przyznawane lub współfinansowane.

Obszar działań administracyjnych polskiej i saksońskiej Instytucji Subpłatniczej obejmuje następujące zadania, wynikające z Rozporządzeń (WE) Nr 1260/1999, 438/2001, 1681/1994 oraz 448/2001:

- Przyjmowanie zaliczek dla poszczególnych części programu przekazywanych przez Wspólną Instytucję Płatniczą,
- Przygotowanie wniosków o płatności dla poszczególnych części programu na podstawie rzeczywiście poniesionych, kwalifikowanych wydatków, przestrzegając przy tym przepisów wspólnotowych, pomocy państwa, zamówień publicznych, ochrony środowiska jak również zasady równości szans i równouprawnienia; udokumentowanie wydatków części programu i przekazanie ich Wspólnej Instytucji Płatniczej. Terminy przekazywania wniosków o płatności zostaną uzgodnione ze Wspólną Instytucją Płatniczą; ostateczną decyzję podejmuje Wspólna Instytucja Płatnicza.
- Przyjmowanie przekazywanych przez Wspólną Instytucję Płatniczą płatności refinansowych przez Komisję Europejską dla części programu,
- Przekazywanie płatności refinansowych do odpowiednich instytucji / Potwierdzanie płatności refinansowych wobec instytucji odpowiedzialnych za przekazywanie środków UE dla poszczególnych części programu oraz przyporządkowywanie płatności do poszczególnych działań indykatorywnego planu finansowego,
- Zapewnienie przepływów finansowych do dalszych instytucji pośredniczących, zgodnie z ich opisem w Uzupełnieniu Programu,
- Nadzór nad płatnościami okresowymi (całkowita suma płatności okresowych nie może przekraczać 95% środków UE dla Programu), wnioskowanie o płatności salda końcowego, względnie wnioskowanie o skorygowanie płatności końcowych dla poszczególnej części programu,
- Przygotowanie prognoz wydatków na rok bieżący i przyszły dla poszczególnej części programu i przekazanie prognozy wydatków Wspólnej Instytucji Płatniczej,
- Wypełnianie obowiązków sprawozdawczych wobec Komisji Europejskiej dla poszczególnej części programu i przekazywania sprawozdań Wspólnej Instytucji Płatniczej,
- Przygotowanie raportów kwartalnych dotyczących nieprawidłowości dla poszczególnej części programu i przekazywanie ich Wspólnej Instytucji Płatniczej
- Wprowadzanie korekt finansowych i odbieranie nieprawnie wypłaconych pieniędzy w poszczególnym obszarze odpowiedzialności, informowanie i przekazywanie Wspólnej Instytucji Płatniczej i poszczególnym instytucjom niezależnym odpowiednim dla obszaru programu.

Schemat 37 Przegląd - Wspólna Instytucja Płatnicza

Wolny Kraj Związkowy Saksonia	Rzeczpospolita Polska (Województwo Dolnośląskie)
Wspólna Instytucja Płatnicza	
Sächsisches Staatsministerium für Wirtschaft und Arbeit – Saksońskie Ministerstwo Gospodarki i Pracy Referat Haushalt – Wydział Budżetu Wilhelm-Buck-Straße 2 D-01097 Dresden tel: +49-(0)351 / 564 8120 fax: +49-(0)351 / 564 e-mail: gzs-ir3a@smwa.sachsen.de	
Instytucja Subpłatnicza	Instytucja Subpłatnicza
Sächsisches Staatsministerium für Wirtschaft und Arbeit – Saksońskie Ministerstwo Gospodarki i Pracy Referat Haushalt – Wydział Budżetu Wilhelm-Buck-Straße 2 D-01097 Dresden tel: +49-(0)351 / 564 8120 fax: +49-(0)351 / 564 e-mail: : gzs-ir3a@smwa.sachsen.de	Ministerstwo Finansów Departament Zagranicznych Funduszy Pomocowych Ul. Świętokrzyska 12 PL – 00-916 Warszawa tel: +48 22 694 37 04 fax: +48 22 694 38 18 e-mail:

Wspólna Instytucja Zarządzająca, instytucje krajowe, Wspólna Instytucja Płatnicza, Instytucje Subpłatnicze, Wspólny Sekretariat Techniczny oraz instytucje pośredniczące opisane w Uzupelnieniu Programu ściśle współpracują z sobą, aby zapewnić skuteczne zarządzanie finansowe. Zapewniają stosowanie zasady gospodarnego zarządzania budżetem.

Poszczególne kompetencje zostaną szczegółowo opisane w Systemie Zarządzania i Kontroli. W celu rozdzielenia odpowiedzialności w stosunkach wewnętrznych Programu Interreg III A Rzeczpospolita Polska (Województwo Dolnośląskie) – Wolny Kraj Związkowy Saksonia narodowe kompetencje zostaną szczegółowo zdefiniowane w umowie bilateralnej, która wyjaśni również wszystkie zagadnienia odpowiedzialności.

W realizacji zadań zarządzania finansami Wspólny Sekretariat Techniczny wspiera odpowiedzialne instytucje.

Koszty wynikające z realizacji zadań Instytucji Płatniczej mogą według założeń kryteriów Wsparcia zgodnie z Rozporządzeniem (WE) Nr 1145/2003 być współfinansowane w ramach pomocy technicznej programu ze środków EFRR.

Wspólny Sekretariat Techniczny (WST) - Joint Technical Secretariat (JTS)

Wspólna Instytucja Zarządzająca dla swego operacyjnego wsparcia w uzgodnieniu z obiema instytucjami krajowymi wyznacza merytorycznie i administracyjnie odpowiednią instytucję do pełnienia roli Wspólnego Sekretariatu Technicznego. Ta wspólna instytucja ma swoją siedzibę w Dreźnie.

Wspólny Sekretariat Techniczny zgodnie z punktem 30 wytycznych Interreg III A odpowiada za praktyczną realizację PIW. WST pracuje na zlecenie i w ścisłej współpracy ze Wspólną Instytucją Zarządzającą i pełni funkcję instytucji pośredniczącej między Wspólną Instytucją Płatniczą oraz Instytucjami Subpłatniczymi. Wspólny Sekretariat Techniczny działa we współpracy ze wszystkimi pozostałymi zaangażowanymi w proces instytucjami.

Zgodnie z Artykułem 34(1) Rozporządzenia (WE) Nr 1260/1999 Wspólny Sekretariat Techniczny przejmując m.in. następujące zadania:

Zarządzanie:

- Aktywny nabór wniosków projektowych we współpracy z merytorycznie właściwymi instytucjami i składanie regularnych sprawozdań z naboru przed Komitetem Sterującym;
- Doradzanie i informowanie potencjalnych beneficjentów odnośnie specyficznej dla Interregu dokumentacji do projektu oraz poszczególnych etapów procesu;
- Oficjalne przyjmowanie wniosków, które zostały sprawdzone przez odpowiedzialne instytucje opisane w Uzupełnieniu Programu pod względem merytorycznym i specyficznych wymogów kwalifikowalności w ramach Interreg oraz dla których zostało zagwarantowane współfinansowanie z krajowych środków publicznych;
- Opracowanie dokumentacji dla merytorycznego i finansowo-technicznego przygotowania decyzji Komitetu Sterującego;
- Kierowanie procedurą oceny i wyboru projektów;
- Przygotowanie, przeprowadzenie oraz podsumowanie posiedzeń Komitetu Sterującego;
- Zapewnienie wielojęzycznej realizacji programu – realizacja tłumaczeń.

Monitorowanie:

- Wsparcie przy opracowywaniu zmian programu;
- Koncepcja, instalacja i opieka nad centralnym systemem danych o projektach dla generowania wszystkich danych statystycznych koniecznych dla sprawozdawczości;
- Nadzór postępów w realizacji projektów w celu monitorowania i promocji na poziomie programu;
- Przygotowanie raportów rocznych i raportu końcowego;
- Przygotowanie, przeprowadzenie oraz podsumowanie posiedzeń Komitetu Monitorującego;
- Zapewnienie wielojęzycznej realizacji programu – realizacja tłumaczeń;
- Organizacja ewaluacji.

Pozostałe:

- Promocja – realizacja Planu Działań Komunikacyjnych.

Aby zintensyfikować wymianę informacji pomiędzy polskimi i niemieckimi partnerami, jak również zgodnie z zasadą partnerstwa i równouprawnienia we Wspólnym Sekretariacie Technicznym będą wspólnie pracować polscy i niemieccy pracownicy. Poprzez konsekwentne zapewnienie dwujęzyczności zostanie zoptymalizowane transgraniczne zarządzanie programem.

Schemat 38 Przegląd - Wspólny Sekretariat Techniczny

Wolny Kraj Związkowy Saksonia	Rzeczpospolita Polska (Województwo Dolnośląskie)
Wspólny Sekretariat Techniczny	
Sächsische Aufbaubank – Förderbank Saksoński Bank Odbudowy – Bank Wsparcia Pirnaische Str. 9 D- 01069 Dresden tel: +49-(0)351 / 4910 1860 fax: +49-(0)351 / 4910 1870 e-mail: manuela.richter@sab.sachsen.de	

Dla wspierania pracy przy tworzeniu projektów na terenie dolnośląskiego obszaru programu zostanie utworzony przy Urzędzie Marszałkowskim Województwa Dolnośląskiego Regionalny Punkt Kontaktowy⁵⁸.

Zakres odpowiedzialności i zasady współdziałania wszystkich odpowiedzialnych instytucji zostaną szczegółowo opisane w Systemie Zarządzania i Kontroli. Ponadto zostaną one zdefiniowane w umowie bilateralnej.

Koszty wynikające z realizacji zadań Wspólnego Sekretariatu Technicznego oraz Regionalnego Punktu Kontaktowego mogą według kryteriów wsparcia, zgodnie z Rozporządzeniem (WE) Nr 1145/2003 być współfinansowane w ramach pomocy technicznej programu ze środków EFRR.

6.2.2 Procedury administracyjne na poziomie programu

Koordinacja współdziałania wszystkich zaangażowanych instytucji

Odpowiedzialność za koordynację pomiędzy poszczególnymi instytucjami aktywnie uczestniczącymi we wdrażaniu Programu Inicjatywy Wspólnotowej Interreg III A Rzeczpospolita Polska (Województwo Dolnośląskie) – Wolny Kraj Związkowy Saksonia spoczywa na Wspólnej Instytucji Zarządzającej i/lub Wspólnym Sekretariacie Technicznym.

Szczegóły współdziałania instytucji zaangażowanych we wdrażanie Programu Interreg III A zostaną opisane w Systemie Zarządzania i Kontroli. Szczegółowy przebiegu współpracy wszystkich odpowiedzialnych instytucji we wspólnym obszarze programu zostaną zdefiniowane w umowie bilateralnej.

Krajowe struktury wdrażania w Wolnym Kraju Związkowym Saksonii i Rzeczypospolitej Polskiej będą implementowane w zgodzie z ustawodawstwem krajowym.

Koordinacja płatności na poziomie programu

Wnioski o płatność będą wystawiane przez Wspólną Instytucję Płatniczą do Komisji Europejskiej, Dyrekcja Generalna Polityki Regionalnej.

Środki będą przekazywane przez Komisję Europejską do głównej kasy Wolnego Kraju Związkowego Saksonii na konto w Landeszentralbank Dresden – Krajowy Bank Centralny Drezno:

⁵⁸ Zadania Punktu Kontaktowego zostaną wyczerpująco opisane w Uzupełnieniu Programu.

Nr konta: 850 015 14

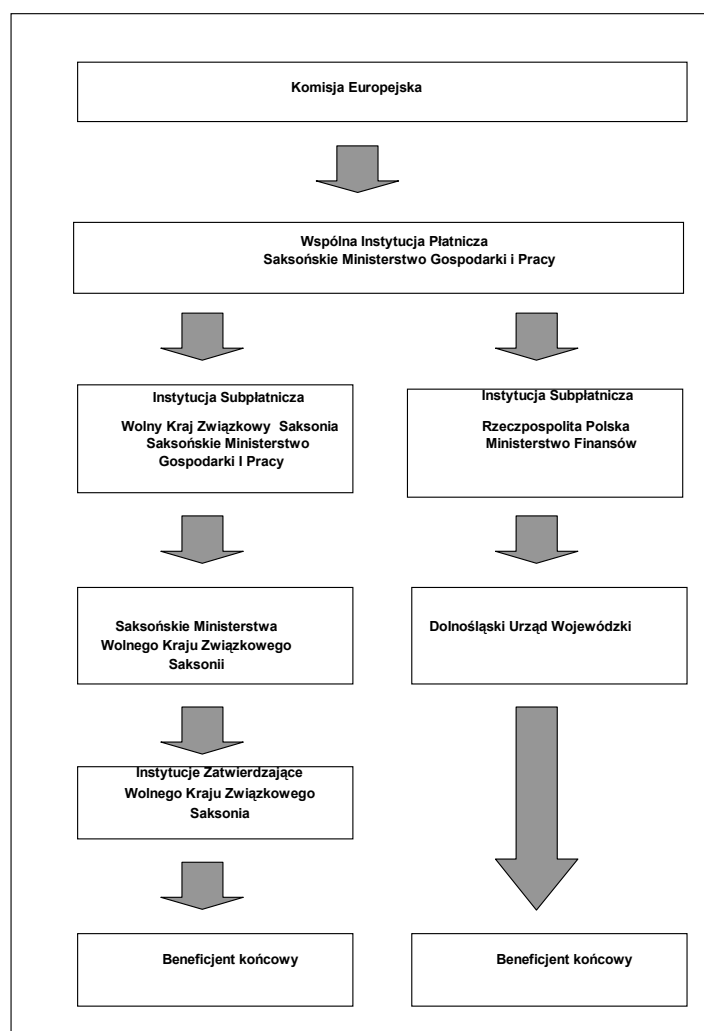
BLZ (numer banku): 850 000 00

Wnioski o płatność opierają się na poświadczonych przez instytucje pośredniczące (opisane w Uzupełnieniu Programu) potwierdzeniach wydatków wraz z danymi dotyczącymi pojedynczych operacji.

Wspierane przedsięwzięcia muszą zostać zrealizowane i zakończone najpóźniej do 31 grudnia 2008 roku.

Na państwach członkowskich spoczywa całkowita odpowiedzialność za poprawne wykorzystanie środków funduszy strukturalnych jak i prowadzenie odpowiednich działań kontrolnych przez odpowiednie sprawdzanie. Na podstawie Rozporządzenia (WE) Nr 438/2001 należy wdrożyć odpowiedni System Zarządzania i Kontroli.

Schemat 39 Przegląd przepływów finansowych

6.3 Regulacje zarządzania na poziomie projektu

6.3.1 Gremia odpowiedzialne za wybór projektów

Komitet Sterujący Interreg III A

Realizacja Programu Interreg III A Rzeczpospolita Polska (Województwo Dolnośląskie) – Wolny Kraj Związkowy Saksonia zostanie powierzona Komitetowi Sterującemu zgodnie z punktem 29 Wytucznych Interreg. Gremium to ponosi odpowiedzialność za wszystkie decyzje operacyjne przy realizacji PIW. Do głównych zadań Komitetu Sterującego Interreg III A należy wdrażanie Programu Inicjatywy Wspólnotowej Interreg III A oraz wspólny wybór projektów.⁵⁹

Komitet Sterujący Interreg III A zatwierdzi na swym pierwszym posiedzeniu, po zatwierdzeniu zmienionego Programu Inicjatywy Wspólnotowej, zaktualizowany regulamin swej działalności, w którym szczegółowo zdefiniowany zostanie skład Komitetu, procedura decyzyjna oraz zasady głosowania.

Przy kompletowaniu składu Komitetu obowiązuje zasada kooperacji zgodnie z punktem 7 Wytucznych Interreg. Dodatkowo należy zauważyć, że zagadnienia równości szans, ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju będą reprezentowane przez przedstawicieli właściwych ministerstw dla Wolnego Kraju Związkowego Saksonii oraz przedstawicieli Urzędu Marszałkowskiego dla Rzeczpospolitej Polskiej. Komitet Sterujący składa się z przedstawicieli następujących instytucji:

- Delegacja Saksońska:
  - Saksońskie Ministerstwo Gospodarki i Pracy jako Instytucja Krajowa dla Wolnego Kraju Związkowego Saksonii, przewodnictwo delegacji;
  - Ministerstwa Rządu Saksońskiego;
  - Euroregion Nysa;
  - Koordynator UE w Prezydium Rządowym Drezno;
  - Federalne Ministerstwo Gospodarki i Pracy.
- Delegacja Polska:
  - Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego, przewodnictwo delegacji;
  - Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej jako Instytucja Krajowa dla Dolnego Śląska;
  - Wybrani przedstawiciele Urzędu Marszałkowskiego w zakresie polityk wspólnotowych
  - Dolnośląski Urząd Wojewódzki;
  - Zarząd Województwa Dolnośląskiego;
  - Euroregion Nysa;
  - Przedstawiciele samorządów gmin z obszaru wsparcia;
- Przedstawiciel Komisji Europejskiej.

Zasady podejmowania uchwał przez gremium opierają się na pozytywnych doświadczeniach dotychczasowej pracy Komitetu Sterującego Interreg III A. Polegają one na konsekwentnym stosowaniu zasady partnerstwa i współodpowiedzialności za wdrażanie PIW. Dlatego decyzje dotyczące przyznania wsparcia dla projektu Interreg III A są zgodnie podejmowane

⁵⁹ Szczegóły działania objaśnione są w regulaminie tego gremium.

przez partnerów polskich i saksońskich. W głosowaniu wszystkich kwestii każda z delegacji krajowych otrzymuje po jednym głosie. Wszystkie uchwały są podejmowane na drodze konsensusu obu delegacji. Bilateralne głosowania są przygotowywane w ramach delegacji krajowych na drodze decyzji podejmowanych większością głosów⁶⁰.

Komitet Sterujący Interreg III A, który z reguły obraduje 4 razy w roku, jest prowadzony przez przewodniczących obu delegacji w charakterze przewodniczącego bądź współprzewodniczącego. W zależności od miejsca obrad, które jest na przemian po stronie polskiej lub saksońskiej, przewodnictwem obrad obejmuje przewodniczący delegacji, która jest gospodarzem posiedzenia.

Wspólny Sekretariat Techniczny zapewnia przygotowanie i podsumowanie posiedzenia Komitetu Sterującego Interreg III A w uzgodnieniu z odpowiedzialnymi w Instytucji Krajowej Wolnego Kraju Związkowego Saksonii oraz Urzędem Marszałkowskim Województwa Dolnośląskiego jako przewodniczącym względnie współprzewodniczącym Komitetu oraz ze Wspólną Instytucją Zarządzającą Interreg III A.

Z budżetu pomocy technicznej będą pokryte wydatki na przygotowanie, przeprowadzenie i podsumowanie oraz dokumentację posiedzenia Komitetu Sterującego Interreg III A.

---

⁶⁰ Szczegóły w sprawie podejmowania decyzji zostaną określone w uaktualnionym regulaminie Komitetu Sterującego Interreg III A

Schemat 40 Przegląd – Komitet Sterujący Interreg III A

Komitet Sterujący Interreg III A	
Podstawa	▪ Punkt 29 Wytucznych Inicjatywy Wspólnotowej Interreg III A
Zadania	▪ Wspieranie wdrażania PIW oraz wspólny wybór projektów
Członkowie	<p>▪ Przedstawiciele odpowiednich instytucji lokalnych, regionalnych i krajowych:</p> <p>Strona saksońska:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Saksońskie Ministerstwo Gospodarki i Pracy jako Instytucja Krajowa dla Wolnego Kraju Związkowego Saksonii, przewodnictwo delegacji; • Ministerstwa Rządu Saksońskiego; • Euroregion Nysa; • Koordynator UE w Prezydium Rządowym Drezno; • Federalne Ministerstwo Gospodarki i Pracy. <p>Strona polska:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego, przewodnictwo delegacji; • Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej jako Instytucja Krajowa dla Dolnego Śląska; • Wybrani przedstawiciele Urzędu Marszałkowskiego w zakresie polityk wspólnotowych; • Dolnośląski Urząd Wojewódzki; • Zarząd Województwa Dolnośląskiego; • Euroregion Nysa; • Przedstawiciele samorządów gminnych z obszaru wsparcia; <p>Dalsi członkowie:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Przedstawiciel Komisji Europejskiej jako obserwator
Przewodnictwo	○ Przewodniczący obu delegacji krajowych przejmują – zgodnie z miejscem posiedzenia – przewodnictwo względnie współprzewodnictwo Komitetu
Sposób pracy / Głosowanie	<p>○ Komitet Sterujący ukonstytuuje się w swej nowej strukturze jak najszybciej po zatwierdzeniu zmienionego Programu Inicjatywy Wspólnotowej</p> <p>○ Gremium obraduje co najmniej cztery razy w roku</p> <p>○ Przy głosowaniu obowiązują zasady kooperacji i partnerstwa: uchwały są podejmowane wyłącznie na drodze konsensusu, każda delegacja krajowa dysponuje jednym głosem</p> <p>○ Przygotowana na bazie obecnie istniejących regulacji aktualizacja wspólnego regulaminu definiuje szczegóły realizacji zadań i rozdział głosów</p>

Lokalny Komitet Sterujący Interreg III A

Opierając się na sprawdzonych dotychczas po stronie saksońskiej strukturach i procedurach działania Lokalnego Komitetu Sterującego Interreg III A dla wdrażania Wspólnego Funduszu

Małych Projektów na terenie Euroregionu Nysa zostanie utworzone bilateralne gremium.⁶¹ Komitet ponosi odpowiedzialność za wdrożenie Wspólnego Funduszu Małych Projektów oraz wspólny wybór projektów.⁶²

Lokalny Komitet Sterujący Interreg III A ukonstytuuje się w ramach przygotowań do ustanowienia Wspólnego Funduszu Małych Projektów. Gremium przyjmie na swym pierwszym posiedzeniu zaktualizowany regulamin swego działania, w którym zostanie szczegółowo zdefiniowany dokładny skład Komitetu, procedury decyzyjne oraz zasady głosowania.

Przy kompletowaniu składu Komitetu obowiązuje zasada kooperacji zgodnie z punktem 7 Wytycznych Interreg.

Zarząd Lokalnego Komitetu Sterującego przedstawia regularnie sprawozdania Komitetowi Sterującemu i Monitorującemu z realizacji Wspólnego Funduszu Małych Projektów.⁶³

6.3.2 Zasady i procedury wyboru projektów

Projekty Interreg III A

W nawiązaniu do dotychczasowej praktyki również w przyszłości powinny być wspierane przede wszystkim takie działania, które są wspólnie przygotowywane i realizowane przez dolnośląskich i saksońskich partnerów.

Jeśli punkt ciężkości projektu Interreg III A dotyczący jego działań i/lub uczestników i/lub wydatków jest jednoznacznie widoczny na jednej stronie obszaru granicznego, jest on składany tylko przez jednego partnera projektu. Takie przedsięwzięcia, w których partnerzy dolnośląscy i saksońscy realizują wspólnie po obu stronach granicy równocześnie połączone działania, będą składane wspólnie jako zaawansowany projekt Interreg III A w formie wniosku-pakietu w dwóch częściach przez partnera dolnośląskiego i saksońskiego. Jeszcze w trakcie trwającego okresu wsparcia należy sprawdzić możliwości powierzenia takiego projektu jednemu odpowiedzialnemu partnerowi wiodącemu i traktowania go jako projektu całościowego. Starania związane z naborem projektów powinny koncentrować się na wspieraniu transgranicznych wzajemnie się zazębiających projektów, a przez to na tworzeniu zaawansowanych projektów Interreg III A.

Formalne i merytoryczne wymogi wobec projektów zostaną określone w Uzupełnieniu Programu. W dokumencie tym oraz w Systemie Zarządzania i Kontroli zostaną również uregulowane wszelkie zasady procesu wyboru projektów.

Do udzielania informacji i doradztwa potencjalnym beneficjentom są zobligowane różne instytucje zaangażowane w zarządzanie programem. Również zaangażowani we wdrażanie Interreg III A partnerzy z obszaru przygranicznego, na przykład Euroregiony powinny aktywnie włączyć się w aktywne inicjowanie przedsięwzięć transgranicznych. W tym kontekście potencjalny beneficjent może się zwrócić również do Wspólnego Sekretariatu Technicznego, jeśli potrzebuje specyficznych dla Interregu informacji bądź w przypadku, gdy inne zgodnie z opisem w Uzupełnieniu Programu kompetentne instytucje nie chcą przyjąć propozycji projektowej do wstępnego sprawdzenia.

Wspólny Sekretariat Techniczny aktywnie koordynuje procedurę pracy nad wnioskami projektowymi. WST jest przede wszystkim odpowiedzialny za podawanie do publicznej wiadomości ogłoszeń o naborze projektów, doradztwo potencjalnym beneficjentom w zakresie specyficznych dla Interregu kryteriów i etapów oceny, oficjalne przyjmowanie i

⁶¹ Struktura i osiągnięcia funkcjonującego od 2001 Lokalnego Komitetu Sterującego Interreg III A zostały bardzo pozytywnie ocenione w ramach oceny śródkresowej: Zwischenbericht zur Halbzeitbewertung Interreg III A Freistaat Sachsen – Woiwodschaft Niederschlesien. Berlin, Juni 2003

⁶² Szczegóły działania objaśnione w regulaminie tego gremium.

⁶³ Zasady sprawozdawczości zostaną ustalone w ramach corocznego przyznania środków.

rejestrację dokumentacji projektowej oraz przygotowanie i podsumowanie dokumentów do oceny i decyzji. Wspólny Sekretariat Techniczny przejmuje całość koordynacji procedur i współdziałania wszystkich zaangażowanych instytucji.

Zasadniczo każdy wniosek projektowy musi przejść następujące fazy:

Przygotowanie, złożenie, sprawdzenie i ocena wniosku projektowego

Wnioskodawca zwraca się o dokonanie oceny merytorycznej, oceny kwalifikowalności projektu pod względem kryteriów specyficznych dla Interregu łącznie z finansowymi aspektami swojej propozycji projektowej do opisanej w Uzupełnieniu Programu właściwej instytucji pośredniczącej po stronie polskiej i/lub saksońskiej. Tu sprawdza się, czy wniosek zasadniczo nadaje się do przyznania dofinansowania ze środków Programu Interreg III A.

Potencjalny beneficjent sporządza następnie dokumentację projektową i całość zostaje złożony we Wspólnym Sekretariacie Technicznym. Wymagana dokumentacja projektowa zostaje tam zarejestrowana i sprawdzona pod względem kompletności i logiczności. Wspólny Sekretariat Techniczny dokonuje także oceny, czy w ramach tego przedsięwzięcia zachowane zostały odnoszące się do Interreg III A przepisy prawne UE.

Pracownicy Wspólnego Sekretariatu Technicznego zamieszczają istotne kwestie w dwujęzycznym krótkim raporcie, dotyczącym projektu. Ten dokument zostanie przekazany członkom Komitetu Sterującego do oceny specyficznej dla Interregu zasadności wsparcia. Członkowie Komitetu Sterującego kierują się przy ocenianiu kryteriami wyboru projektów⁶⁴, za pomocą których oceniają przede wszystkim intensywność współpracy transgranicznej w ramach projektu i jego efekty w zakresie zrównoważonego rozwoju regionu. Wyniki oceny przekazane Wspólnemu Sekretariatowi Technicznemu zostaną umieszczone w krótkim raporcie. Skompletowany dokument służy jako podstawa do dyskusji podczas posiedzenia Komitetu Sterującego i dlatego jest rozsyłany wraz z zaproszeniem na posiedzenie Komitetu.

Decyzja i zatwierdzenie wniosku projektowego

Na posiedzeniach Komitetu Sterującego Interreg III A podejmuje się ostateczne decyzje dotyczące wniosków projektowych na podstawie wcześniejszych ocen. W ten sposób dokonuje się ostateczny wybór projektu. Wspólny Sekretariat Techniczny podsumowuje wyniki i przekazuje tę dokumentację do właściwej, wymienionej w Uzupełnieniu Programu instytucji pośredniczącej. Formalne zatwierdzenie względnie odrzucenie wniosku projektowego Interreg III A następuje przez tę instytucję.

Realizacja i kontrola projektu

Po otrzymaniu potwierdzenia przyznania wsparcia beneficjent rozpoczyna swoje przedsięwzięcie. Ciągłe merytoryczne doradztwo podczas realizacji projektu zapewnia beneficjentowi właściwa instytucja pośrednicząca opisana w Uzupełnieniu Programu, aby zapewnić szybką i skuteczną realizację przedsięwzięcia. Opisana w Uzupełnieniu Programu instytucja pośrednicząca jest również odpowiedzialna za realizację płatności oraz sprawdzenie dowodów wykorzystania wsparcia.

---

⁶⁴ Patrz Rozdział 3 powyżej oraz Uzupełnienie Programu

**Schemat 41 Przegląd –
 Przebieg procedury wnioskowania, decyzji i wdrażania projektu**

Etap procedury	Treść	Instytucja(e) odpowiedzialna(e)
<p><u>Przedmiot:</u> Przygotowanie, złożenie, sprawdzenie i ocena wniosku projektowego</p> <p><u>Wynik pozytywny:</u> Projekt kwalifikujący się do wsparcia, z wotum do wsparcia</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Podanie do publicznej wiadomości informacji o naborze projektów przez Wspólny Sekretariat Techniczny oraz ewent. doradztwo potencjalnym beneficjentom w zakresie specyficznych dla Interregu kryteriów i etapów oceny ▪ Wnioskodawca daje propozycję projektu do oceny właściwej wskazanej w Uzupelnieniu Programu instytucji pośredniczącej po stronie polskiej i/lub saksońskiej ▪ następnie złożenie wszystkich wymaganych dokumentów projektowych we Wspólnym Sekretariacie Technicznym ▪ Oficjalne przyjęcie i rejestracja dokumentacji projektowej przez Wspólny Sekretariat Techniczny ▪ Opracowanie dwujęzycznego krótkiego raportu przez Wspólny Sekretariat Techniczny, zawierający krótki opis, wyniki oceny merytorycznej oraz oświadczenie o zapewnieniu współfinansowania z narodowych środków publicznych ▪ Ocena specyficznej dla Interreg kwalifikowalności projektu do wsparcia przez uprawnionych do głosowania członków Komitetu Sterującego 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Beneficjent ▪ Właściwe instytucje pośredniczące (wskazane w Uzupelnieniu Programu) ▪ Wspólny Sekretariat Techniczny ▪ Po polskiej stronie Regionalny Punkt Kontaktowy ▪ Członkowie Komitetu Sterującego
<p><u>Przedmiot:</u> Decyzja i zatwierdzenie wniosku projektowego</p> <p><u>Wynik pozytywny:</u> Zatwierdzony projekt</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dyskusja na temat kwalifikowalności projektu na bazie wcześniejszej oceny ▪ Zatwierdzenie bądź odrzucenie wniosku projektowego w Komitecie Sterującym ▪ Uzupelnienie krótkiego raportu przez Wspólny Sekretariat Techniczny o wyniki decyzji ▪ Wysłanie oficjalnego potwierdzenia o przyznaniu dofinansowania bądź informacji o odrzuceniu projektu do wnioskodawcy przez właściwą instytucję pośredniczącą wskazaną w Uzupelnieniu Programu 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Komitet Sterujący ▪ Wspólny Sekretariat Techniczny ▪ Właściwe instytucje pośredniczące (wskazane w Uzupelnieniu Programu)
<p><u>Przedmiot:</u> <u>Realizacja i kontrola projektu</u></p> <p><u>Wynik pozytywny:</u> Prawidłowo wdrożony projekt</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Wdrożenie projektu przez beneficjenta ▪ Wniosek beneficjenta o płatność refundacji poniesionych kosztów i przekazanie sprawozdań z realizacji projektu właściwej instytucji pośredniczącej wskazanej w Uzupelnieniu Programu ▪ Sprawdzenie oryginałów rachunków i wypłata środków wsparcia przez właściwą instytucję pośredniczącą wskazaną w Uzupelnieniu Programu ▪ Przekazanie sprawozdań z projektu przez instytucję pośredniczącą wskazaną w Uzupelnieniu Programu do Wspólnego Sekretariatu Technicznego celem oceny postępów we wdrażaniu ▪ Po zakończeniu projektu sprawdzenie 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Beneficjent ▪ Właściwe instytucje pośredniczące (wskazane w Uzupelnieniu Programu) ▪ Wspólny Sekretariat Techniczny

	wykorzystania wsparcia przez właściwą instytucję pośredniczącą wskazaną w Uzupełnieniu Programu	
Całkowita realizacja	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Całościowa koordynacja przebiegu procesu i współdziałania wszystkich zaangażowanych instytucji przez Wspólny Sekretariat Techniczny 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Wspólny Sekretariat Techniczny

Małe Projekty Interreg III A

Formalne i merytoryczne wymogi wobec projektów w ramach Funduszu Małych Projektów zostaną określone w Uzupełnieniu Programu. W tym dokumencie oraz w Systemie Zarządzania i Kontroli zostaną również uregulowane całościowo zasady procesu wyboru projektów.

6.4 Regulacje dotyczące monitorowania

6.4.1 Gremium odpowiedzialne za monitorowanie i ocenę PIW

Komitet Monitorujący Interreg III A

Komitet Monitorujący Interreg III A ponosi odpowiedzialność za realizację strategii Programu Inicjatywy Wspólnotowej UE Interreg III A Rzeczpospolita Polska (Województwo Dolnośląskie) – Wolny Kraj Związkowy Saksonia. KM spełnia wszystkie wytyczne odnośnie do monitorowania i oceny PIW.

Zadania Komitetu Monitorującego Interreg III A są zdefiniowane w Artykule 35 Rozporządzenia (WE) 1260/1999 oraz w punkcie 28 wytycznych Interreg. Zgodnie z tym, gremium nadzoruje szczególnie efektywność i jakość realizacji programu. Następnie gremium jest odpowiedzialne m.in. za zatwierdzenie Uzupełnienia Programu, sprawdzenie kryteriów wyboru projektów, przyjmowanie corocznych raportów wdrażania, ewentualne zmiany w PIW lub Uzupełnieniu Programu.⁶⁵

Komitet Monitorujący III A ukonstytuuje się po zatwierdzeniu zaktualizowanego Programu Inicjatywy Wspólnotowej. Gremium przyjmie na swym pierwszym posiedzeniu zaktualizowany regulamin swej pracy, w którym szczegółowo zdefiniowany zostanie skład Komitetu, procedura decyzyjna oraz zasady głosowania.

Dla zapewnienia zasady partnerstwa i wspólnej odpowiedzialności za wdrażanie PIW ważne jest zgodnie z treścią Artykułu 8 Rozporządzenia (WE) 1260/1999 odpowiednie zaangażowanie w pracę Komitetu Monitorującego Interreg III A reprezentantów szczebla państwowego, regionalnego i lokalnego. Aby zagwarantować szeroki udział i zapewnić efektywność pracy gremium współpracują z sobą w Komitecie Monitorującym Interreg III A wybrani przedstawiciele istotnych instytucji i organizacji różnych szczebli administracji. I tak, saksońscy przedstawiciele różnych ministerstw reprezentują zagadnienia równości szans, zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska. Po stronie polskiej równość szans jest reprezentowana przez Urząd Wojewódzki, a ochrona środowiska oraz zrównoważony rozwój przez Urząd Marszałkowski. Poza tym na członków Komitetu Monitorującego zostali mianowani właściwi przedstawiciele partnerów społecznych, gospodarczych i środowiskowych. W szczególności w skład Komitetu Monitorującego wchodzi przedstawiciele:

⁶⁵ Szczegóły objaśnione są w regulaminie tego gremium.

- Delegacja Saksońska:
  - Saksońskie Ministerstwo Gospodarki i Pracy jako Instytucja Krajowa dla Wolnego Kraju Związkowego Saksonii, przewodnictwo delegacji;
  - Ministerstwa Rządu Saksońskiego;
  - Euroregion Nysa;
  - Koordynator UE w Prezydium Rządowym Drezno;
  - Instytucja Subpłatnicza Interreg III A Wolnego Kraju Związkowego Saksonii;
  - Partnerzy gospodarczy, społeczni i środowiskowi oraz organizacje pozarządowe;
  - Federalne Ministerstwo Gospodarki i Pracy.

- Delegacja Polska:
  - Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej jako Instytucja Krajowa, przewodnictwo delegacji;
  - Instytucja Subpłatnicza Interreg III A Rzeczypospolitej Polskiej;
  - Wybrani przedstawiciele Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego;
  - Wybrani przedstawiciele Dolnośląskiego Urzędu Wojewódzkiego;
  - Zarząd Województwa Dolnośląskiego;
  - Euroregion Nysa;
  - Przedstawiciele samorządów z obszaru wsparcia;
  - Organizacje przedsiębiorców

- Wspólna Instytucja Płatnicza Interreg III A;
- Przedstawiciel Komisji Europejskiej.

Do zasad podejmowania uchwał przez gremium, opierających się na dotychczasowych pozytywnych doświadczeniach pracy Komitetu Monitorującego Interreg III A, konsekwentnie stosuje się zasady partnerstwa i współodpowiedzialności za wdrażanie PIW. Przy głosowaniach, w każdej sprawie obie delegacje krajowe otrzymują po jednym głosie. Wszystkie uchwały podejmowane są wyłącznie w drodze konsensusu obu delegacji krajowych. Bilateralne głosowania są przygotowywane w ramach delegacji krajowych na drodze decyzji podejmowanych większością głosów. Szczegóły sposobu podejmowania uchwał zostaną zdefiniowane w zaktualizowanym regulaminie Komitetu Monitorującego Interreg III A.

Komitetowi Monitorującemu Interreg III A, który z reguły obraduje co najmniej raz w roku, przewodniczą przewodniczący obu delegacji w charakterze przewodniczącego bądź współprzewodniczącego. W zależności od miejsca obrad, które odbywają się na przemian po stronie polskiej i saksońskiej, przewodnictwo obrad obejmuje przewodniczący delegacji, która jest gospodarzem posiedzenia.

Wspólny Sekretariat Techniczny zapewnia przygotowanie i podsumowanie posiedzenia Komitetu Monitorującego Interreg III A w uzgodnieniu z odpowiedzialnymi instytucjami krajowymi jako przewodniczącym względnie współprzewodniczącym Komitetu oraz ze Wspólną Instytucją Zarządzającą Interreg III A.

Z budżetu pomocy technicznej będą pokrywane wydatki na przygotowanie, przeprowadzenie, podsumowanie oraz dokumentację posiedzeń Komitetu Monitorującego Interreg III A.

Schemat 42 Przegląd – Komitet Monitorujący Interreg III A

Komitet Monitorujący Interreg III A	
Podstawy	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Rozporządzenie Ogólne o Funduszach Strukturalnych Artykuł 35 ▪ Wytuczne Inicjatywy Wspólnotowej Interreg III A punkt 28
Zadania	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zatwierdza Uzupełnienie Programu ▪ Ustala kryteria stosowane przy wyborze projektów, w celu zapewnienia ich transgranicznego charakteru ▪ Proponuje zmiany w Programie Inicjatywy Wspólnotowej i / lub w Uzupełnieniu Programowi ▪ Monitoruje i ocenia program w kontekście osiągnięcia celów ▪ Przyjmuje ocenę śródkresową i aktualizację oceny śródkresowej
Członkowie	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Przedstawiciele odpowiednich instytucji lokalnych, regionalnych i narodowych: <p style="margin-left: 20px;">Strona saksońska:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Saksońskie ministerstwo Gospodarki i Pracy jako Instytucja Krajowa dla Wolnego Kraju Związkowego Saksonii, (przewodnictwo delegacji); • Ministerstwa Rządu Saksonii; • Euroregion Nysa; • Koordynator UE w Prezydium Rządowym Drezna; • Instytucja Subpłatnicza Interreg III A Wolnego Kraju Związkowego Saksonii; • Partnerzy gospodarczy, społeczni i środowiskowi oraz organizacje pozarządowe; • Federalne Ministerstwo Gospodarki i Pracy <p style="margin-left: 20px;">Strona polska:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej jako Instytucja Krajowa (przewodnictwo delegacji); • Instytucja Subpłatnicza Interreg III A Rzeczypospolitej Polskiej; • Wybrani przedstawiciele Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego; • Wybrani przedstawiciele Dolnośląskiego Urzędu Wojewódzkiego; • Zarząd Województwa Dolnośląskiego; • Euroregion Nysa; • Przedstawiciele samorządów z obszaru wsparcia; • Związki przedsiębiorców. <p style="margin-left: 20px;">Inni członkowie:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wspólna Instytucja Płatnicza Interreg III A; • Przedstawiciel Komisji Europejskiej jako doradca
Przewodnictwo	<ul style="list-style-type: none"> ○ Przewodniczący obu delegacji krajowych przejmują – w zależności od miejsca posiedzenia – przewodnictwo względnie współprzewodnictwo Komitetu
Sposób pracy / Głosowanie	<ul style="list-style-type: none"> ○ Komitet Monitorujący ukonstytułuje się w swej nowej strukturze najpóźniej w ciągu trzech miesięcy po zatwierdzeniu zaktualizowanego Programu Inicjatywy Wspólnotowej ○ Gremium obraduje co najmniej raz w roku

	<ul style="list-style-type: none"> ○ Przy głosowaniu obowiązują zasady kooperacji i partnerstwa: uchwały są podejmowane wyłącznie na drodze konsensusu, każda delegacja krajowa dysponuje jednym głosem ○ Wspólny zaktualizowany regulamin przygotowany na bazie obecnie istniejących regulacji definiuje szczegóły realizacji zadań i rozdział głosów
--	--

6.4.2 Systemy i procedury monitorowania i oceny

System monitorowania i oceny

Schemat 43 Przegląd systemu monitorowania i oceny

Rok	Zbiór danych	Monitoring	Ewaluacja
2000	Ciągłe, elektroniczne zbieranie danych finansowych dotyczących realizacji w odpowiednich systemach		Ewaluacja Ex-ante
2001			
2002		Raport roczny 2000/2001	
2003		Raport roczny 2002	Ocena śródkresowa
2004		Raport roczny 2003	
2005		Raport roczny 2004	Aktualizacja oceny śródkresowej
2006		Raport roczny 2005	
2007		Raport roczny 2006	
2008		Raport roczny 2007	
2009			Raport końcowy

Priorytety i działania opisane we Wspólnym Dokumentcie Programowym podlegają ciągłej ocenie na bazie indykatorów⁶⁶ w celu określenia efektywności wsparcia.

Na podstawie wskaźników powinien zostać wykazany stopień osiągnięcia celów, zwłaszcza w rocznych sprawozdaniach wykonawczych. W sprawozdaniach zostaną uwzględnione wymagania dla sprawozdań wykonawczych i sprawozdania końcowego, wynikające z artykułu 37 Rozporządzenia (WE) 1260/1999.

Ewaluacja

Zgodnie z artykułem 41 Rozporządzenia (WE) 1260/1999 ocena ex-ante stanowi element składowy Programu Inicjatywy Wspólnotowej. Pozwala ona na oszacowanie oddziaływań, których można oczekiwać w wyniku realizacji strategii.

Istotne znaczenie dla skutecznej realizacji Inicjatywy Wspólnotowej Interreg III A ma ocena śródkresowa, zgodnie z Artykułem 42 Rozporządzenia (WE) 1260/1999. Ocenia ona po pierwszych latach okresu wsparcia pierwsze rezultaty programu, wykorzystanie środków, przebieg realizacji i monitorowanie oraz osiągnięcie założonych celów. Zgodnie z Artykułem 34 Rozporządzenia (WE) 1260/1999 ocena śródkresowa będzie przeprowadzona przez niezależnego biegłego ds. oceny pod nadzorem Instytucji Zarządzającej we współpracy z Komisją i władzami federalnymi. Ocena śródkresowa podlega sprawdzeniu przez Komitet Monitorujący Interreg III A, zanim najpóźniej do 31 grudnia 2003 roku zostanie przekazana

⁶⁶ Patrz rozdział 3.2

do Komisji. Zostanie przygotowana aktualizacja oceny śródkresowej, która musi zostać zakończona najpóźniej do 31 grudnia 2005 roku. Proces ewaluacji będzie przeprowadzony przez niezależnego biegłego ds. oceny pod wspólnym nadzorem Wspólnej Instytucji Zarządzającej w uzgodnieniu z Instytucjami Krajowymi i we współpracy z Komisją.

W ciągu trzech lat od zakończenia okresu wsparcia wyniki programu będą ewaluowane w ocenie ex-post zgodnie z zapisem artykułu 43 Rozporządzenia (WE) 1260/1999.

Zgodnie z artykułem 40, ustęp 4 Rozporządzenia (WE) 1260/1999 rezultaty ocen będą na wniosek udostępniane opinii publicznej oraz partnerom gospodarczym, społecznym i środowiskowym.

Monitorowanie na poziomie programu i wymiana danych z Komisją Europejską

Wspólna Instytucja Zarządzająca jest odpowiedzialna za stworzenie i korzystanie z systemu komputerowego zgodnie z wymogami Rozporządzenia (WE) Nr 1260/1999 oraz Rozporządzenia (WE) 438/2001. Wspólna Instytucja Zarządzająca Interreg III A w Wolnym Kraju Związkowym Saksonii i instytucje krajowe zapewniają, że wszystkie dane wymagane dla monitoringu finansowego zgodnie z Rozporządzeniem (WE) Nr 438/2001 są ujmowane w tym komputerowym systemie zbierania danych.

Wdrażany w Wolnym Kraju Związkowym Saksonii system zbierania danych dotyczących wszystkich przedsięwzięć Interreg III A zgodnie z Rozporządzeniem (WE) Nr 438/2001 zostanie dopasowany do wymogów zbierania i przetwarzania polskich danych. Jest to warunkiem, aby Wspólna Instytucja Płatnicza na bazie tego systemu mogła wystawiać wnioski o płatność do Komisji Europejskiej. Ponadto Wspólna Instytucja Płatnicza przekazuje Wspólnej Instytucji Zarządzającej wymagane dane do wypełniania przez nią obowiązków kontrolnych i sprawozdawczych, jak również wypełnia własne zobowiązania sprawozdawcze.

Polscy i saksońscy partnerzy stworzą odpowiednie technicznie i merytorycznie jednostki pośredniczące, które umożliwią gromadzenie wszystkich koniecznych danych we wspólnym, prowadzonym po stronie saksońskiej, systemie danych Programu Interreg III A Rzeczpospolita Polska (Województwo Dolnośląskie) – Wolny Kraj Związkowy Saksonia.

W celu merytorycznego, specyficznego dla Interreg monitorowania wyników i oddziaływania transgranicznego konieczne jest gromadzenie i ocena właściwych, dodatkowych informacji. Takie specyficzne dla Interreg dane będą gromadzone przez Wspólny Sekretariat Techniczny na podstawie regularnych sprawozdań beneficjentów w odpowiednim, specjalnym dla Interreg systemie monitorującym.

Szczegóły monitorowania finansowego zgodnie z Rozporządzeniem (WE) Nr 438/2001, monitorowania specyficznego dla Interreg oraz komputerowej wymiany danych z Komisją Europejską zostaną szczegółowo przedstawione w opisie Systemu Zarządzania i Kontroli.

6.5 Regulacje dotyczące kontroli finansowej

Realizacja Programu Interreg III A Rzeczpospolita Polska (Województwo Dolnośląskie) – Wolny Kraj Związkowy Saksonia oraz jego kontrola i korekty finansowe prowadzone są zgodnie z europejskimi wymogami przez Wspólną Instytucję Zarządzającą, instytucje krajowe, Wspólną Instytucję Płatniczą, Instytucje Subpłatnicze, Wspólny Sekretariat Techniczny oraz wszystkie kompetentne instytucje pośredniczące wskazane w Uzupełnieniu Programu. Przestrzegane będą szczególnie artykuły 38 i 39 Rozporządzenia (WE) Nr 1260/1999 oraz Rozporządzenia wykonawczego Komisji Nr 438/2001 i Nr 448/2001 dotyczącego systemów zarządzania i kontroli, względnie korekt finansowych. Ponadto, zgodnie z Artykułem 53 ust. 2 Rozporządzenia (WE) Nr 1260/1999 należy realizować ustalenia wydane przez Komisję Europejską oraz ustalenia wykonawcze i finansowe Programu.

Kompetentne instytucje pośredniczące wskazane w Uzupelnieniu Programu zapewniają, że wszystkie współfinansowane ze środków EFRR projekty w ramach Programu Interreg III A Rzeczpospolita Polska (Województwo Dolnośląskie) – Wolny Kraj Związkowy Saksonia będą stale – względnie także na miejscu - kontrolowane pod względem zgodności z założeniami przyznania wsparcia z Programu oraz rzeczowej i rachunkowej zgodności rozliczeń wydatków kwalifikowanych i należnych kwot wsparcia.

W ramach swoich prawnych kompetencji właściwe instytucje pośredniczące wskazane w Uzupelnieniu Programu zapewniają, że będą zapobiegać nieprawidłowościom w wykorzystaniu dotacji, wykrywać, a w razie wykrycia będą je zgłaszać do Komisji Europejskiej i prowadzić postępowania administracyjne.

Instytucje niezależne po każdej stronie narodowej będą działały w myśl Rozporządzenia (WE) Nr 438/2001 w ramach Systemu Zarządzania i Kontroli opracowanego przy uwzględnieniu specyfiki krajowej.

Kontrola finansowa zgodnie z Artykułem 10 Rozporządzenia (WE) Nr 438/2001 będzie przeprowadzana dla obszaru programu w Wolnym Kraju Związkowym Saksonii przez Saksońskie Ministerstwo Finansów, Wydział 17 – Kontrola Funduszy UE, a dla obszaru programu w Województwie Dolnośląskim przez Ministerstwo Finansów Rzeczpospolitej Polskiej, Biuro Międzynarodowych Relacji Skarbowych.

Sprawozdanie z kontroli finansowej zgodnie z Artykułem 13 Rozporządzenia (WE) Nr 438/2001 zostanie przekazane Komisji Europejskiej przez Wspólną Instytucję Zarządzającą. Wspólna Instytucja Zarządzająca otrzyma od wymienionych powyżej instytucji, które zgodnie z Artykułem 10 Rozporządzenia (WE) Nr 438/2001 odpowiedzialne są za przeprowadzanie kontroli, obszernie sprawozdanie na temat realizacji Artykułów od 10 do 12 w minionym roku kalendarzowym. Wspólna Instytucja Zarządzająca gromadzi te sprawozdania i dołącza wszystkie konieczne uzupełnienia lub aktualizacje opisu Systemu Zarządzania i Kontroli, które zostały przekazane zgodnie z Artykułem 5 Rozporządzenia (WE) Nr 438/2001.

Za wydanie deklaracji zakończenia pomocy zgodnie z Artykułem 15 Rozporządzenia (WE) Nr 438/2001 odpowiedzialne jest po stronie saksońskiej Saksońskie Ministerstwo Finansów, Wydział 17 – Kontrola Funduszy UE, a po stronie polskiej Ministerstwo Finansów Rzeczpospolitej Polskiej, Biuro do Spraw Certyfikacji i Poświadczeń Środków z Unii Europejskiej, jako Instytucja Niezależna.

Deklaracja zakończenia pomocy zgodnie z Artykułem 38 Rozporządzenia (WE) Nr 1260/1999 zostanie przekazane Komisji Europejskiej przez Instytucję Niezależną Wolnego Kraju Związkowego Saksonii. Zaświadczenie o zamknięciu wsparcia składa się z dwóch części, które zostaną przygotowane przez wymienione powyżej Instytucje Niezależne dla swojego obszaru narodowego. Każda część spełnia wymogi deklaracji zakończenia pomocy i jest podpisana przez właściwą instytucję odpowiedzialną za jego wystawienie. W tym sensie Instytucja Niezależna Wolnego Kraju Związkowego Saksonii przejmuje w kwestii zebrania i przekazania obu części tekstu jedynie funkcję techniczną. Każda Instytucja Niezależna samodzielnie ponosi odpowiedzialność za swoją część tekstu. Obie Instytucje Niezależne będą uzgadniać swoją strategię kontroli (kontrola wyrwykowa, analiza ryzyka).

Rzeczpospolita Polska i Wolny Kraj Związkowy Saksonia uwzględniając przepisy krajowe zawierają odpowiednie porozumienie, w celu zapewnienia sprawnego i prawidłowego zarządzania i kontroli finansowej. W opisie Systemu Zarządzania i Kontroli zgodnie z Artykułem 5 Rozporządzenia (WE) Nr 438/2001 oraz odpowiednim bilateralnym porozumieniem zostaną uzgodnione wszystkie obowiązki państw członkowskich we wzajemnych stosunkach dotyczących kontroli finansowej przy uwzględnieniu właściwych europejskich Rozporządzeń (WE) Nr 1260/1999, Nr 438/2001 i Nr 448/2001.

6.6 Zasady promocji programu

Państwo członkowskie zgodnie z zaleceniami artykułu 18 i 46 rozporządzenia (WE) Nr 1260/1999 oraz Rozporządzenia (WE) 1159/2000 z dnia 30.05.2000 ma za zadanie prowadzić działania informacyjne i promocyjne dotyczące wykorzystywania funduszy strukturalnych w danym państwie członkowskim. Za wykonanie obowiązków wynikających z wyżej wymienionego rozporządzenia w ramach realizacji Programu Inicjatywy Wspólnotowej Interreg III A Rzeczpospolita Polska (Województwo Dolnośląskie) – Wolny Kraj Związkowy Saksonia odpowiada Wspólna Instytucja Zarządzająca. Ona ma za zadanie zapewnić, czy zostały użyte odpowiednie środki, aby zapewnić intensywne i trwałe wykorzystanie informacji i promocji. Konkretnie zasady dotyczące działań informacyjnych i promocyjnych zostaną ujęte zgodnie z artykułem 18 ustęp 3 litera d) Rozporządzenie (WE) Nr 1260/1999 w formie planu działań komunikacyjnych i przekazane do wiadomości Komisji Europejskiej jako część Uzupełnienia Programu.

Wspólna Instytucja Zarządzająca publikuje treść Programu Inicjatywy Wspólnotowej Interreg III A Rzeczpospolita Polska (Województwo Dolnośląskie) – Wolny Kraj Związkowy Saksonia. Przed wszystkim potencjalni beneficjenci, partnerzy społeczni i gospodarczy, związki i organizacje pozarządowe, jak również inne podmioty uczestniczące w realizacji programu z Województwa Dolnośląskiego i z Wolnego Kraju Związkowego Saksonii zostaną obszernie poinformowani o możliwościach uzyskania wsparcia ze środków Inicjatywy Wspólnotowej Interreg III A. Ponadto Wspólna Instytucja Zarządzająca będzie regularnie informować Rząd Saksonii oraz Rząd Polski, władze samorządowe Województwa Dolnośląskiego, organy władzy ustawodawczej oraz opinię publiczną w obu krajach o wynikach wsparcia i stanie realizacji programu.

W realizacji Planu Działania Komunikacyjnych Wspólna Instytucja Zarządzająca będzie korzystać ze wsparcia Wspólnego Sekretariatu Technicznego oraz, w zakresie wykonywania niektórych zadań, Regionalnego Punktu Kontaktowego utworzonego przy Urzędzie Marszałkowskim Województwa Dolnośląskiego⁶⁷.

Planowane są następujące działania:

- **Dwujęzyczna witryna internetowa**, w celu prezentacji Wspólnego Dokumentu Programowego oraz Uzupełnienia Programu, z odnośnikami do kontaktów, aktualnych informacji, stanu realizacji oraz linkami do istniejących w obu krajach krajowych serwisów internetowych;
- **Przygotowanie dwujęzycznego pakietu informacyjnego dla wnioskodawców**, który będzie zawierał wszystkie wymagane formularze wniosków projektowych i formularze raportów na temat wyników oraz wyczerpujące instrukcje wypełniania formularzy;
- **Wydanie dwujęzycznego, elektronicznego biuletynu Interreg III A** – zgłoszenie prenumeraty będzie się odbywać drogą elektroniczną;
- **Opracowanie dwujęzycznych materiałów informacyjnych**, jak np. broszur, ulotek tematycznych, itp.;
- **Seminaria informacyjne, szkolenia**, – adresowane do konkretnych grup docelowych we wszystkich częściach obszaru wsparcia, przy czym w pierwszej kolejności informowane będą instytucje uczestniczące w realizacji programu a następnie podmioty, potencjalni beneficjenci i wszyscy zainteresowani;
- **Opracowanie i wykorzystanie dwujęzycznej wystawy przenośnej;**

⁶⁷ Podział zadań pomiędzy Wspólnym Sekretariatem Technicznym a Regionalnym Punktem Kontaktowym przy Urzędzie Marszałkowskim Województwa Dolnośląskiego będzie szczegółowo zdefiniowany w Uzupełnieniu Programu

- **Ścisła współpraca ze środkami masowego przekazu** w obu krajach dotycząca zasadniczych informacji na temat wsparcia w ramach Programu Interreg III A oraz efektów pracy bilateralnych Komitetów itd.;
- **Regularne przekazywanie informacji** na temat stanu realizacji Programu Inicjatywy Wspólnotowej oraz transgranicznych przedsięwzięć modelowych i pilotażowych;
- **Wykorzystanie wspólnego Logo Interreg III A** (już dostępne);
- **Wizje lokalne** przykładowych projektów;

Przepisy Komisji Europejskiej dotyczące informacji i promocji będą przestrzegane. Beneficjenci będą w odpowiedni sposób informowani o tych wymogach. W ramach sprawdzania wykorzystania dotacji będzie się zwracać szczególną uwagę na przestrzeganie przepisów dotyczących promocji przy oznaczaniu wspieranych projektów zgodnie z odpowiednimi wskazówkami.

Wyniki oceny zgodnie z artykułem 40 ustęp 1 rozporządzenia (WE) Nr 1260/1999 Rady będą na wniosek udostępniane opinii publicznej.

Wspólna Instytucja Zarządzająca w uzgodnieniu z odpowiednimi instytucjami krajowymi podejmuje wszystkie konieczne instytucjonalne, administracyjne, personalne i finansowe decyzje dotyczące realizacji przewidzianych działań, na przykład poprzez udostępnienie i wykorzystanie ośrodków z budżetu Pomocy Technicznej.

Aneks

Dodatkowe Informacje

Schemat 44 Zarys procesu programowania – włączenie partnerów

Termin	Spotkanie	Uczestnicy	Tematyka
Proces programowania – pierwszy i drugi etap			
1999			
18.05.99	Pierwsze warsztaty Euroregionu Nysa Bautzen	Aktorzy Euroregionu Nysa, przedstawiciele Urzędu Marszałkowskiego oraz przedstawiciele Saksońskiego Ministerstwa Gospodarki i Pracy oraz Saksońskiej Kancelarii Stanu, Instytut Ekologicznego Planowania Przestrzennego	„Burza mózgów” w celu rozwinięcia Strategii współpracy transgranicznej
02.06.99	Posiedzenie Grupy Redakcyjnej Wolny Kraj Związkowy Saksonia – Województwo Dolnośląskie, Zittau	Przedstawiciele Urzędu Marszałkowskiego oraz przedstawiciele Saksońskiego Ministerstwa Gospodarki i Pracy, Saksońskiej Kancelarii stanu oraz Instytutu Ekologicznego Planowania Przestrzennego	Dyskusja na temat zawartości Strategii jako podstawy Wspólnego Dokumentu Programowego
29.06.99	Drugie warsztaty Euroregionu Nysa, Bautzen	Podmioty Euroregionu Nysa, przedstawiciele Urzędu Marszałkowskiego oraz przedstawiciele Saksońskiego Ministerstwa Gospodarki i Pracy, Saksońskiej Kancelarii Stanu, Instytutu Ekologicznego Planowania Przestrzennego	Wspólne wypracowanie celów i priorytetów współpracy transgranicznej
07.07.99	Konferencja Regionalna, Dresden	Przedstawiciele Krajowego Rządu Saksońskiego, Prezydów Rządowych Chemnitz i Dresden, Euroregionów, partnerzy z Dolnego Śląska i Republiki Czeskiej, partnerzy społeczno-gospodarczy	Przedstawienie Strategii Rozwoju dla pogranicza saksońsko-czeskiego i saksońsko-dolnośląskiego; dyskusja na temat programowania Interreg III A
19.07.99	Rozmowa robocza, Jelenia Góra	Aktorzy z Saksonii, Dolnego Śląsk i Czech	Ustalenia dotyczące treści Strategii jako podstawy Wspólnego Dokumentu Programowego
22-23.07.99	JCC Polska-Niemcy, Zielona Góra	Przedstawiciele rządu federalnego, Komisji Europejskiej, rządu polskiego, Województwa i rządów krajów związkowych z pogranicza polsko-niemieckiego	Ukonstytuowanie JCC, planowanie programowania Interreg III A i Phare CBC
11.08.99	Spotkanie robocze, Wrocław	Przedstawiciele Urzędu Marszałkowskiego oraz Saksońskiego Ministerstwa Gospodarki i Pracy	Ustalenia dotyczące treści Strategii jako podstawy Wspólnego Dokumentu Programowego

Program Inicjatywy Wspólnotowej Interreg IIIA 2000-2006
Wolny Kraj Związkowy Saksonia – Rzeczpospolita Polska (Województwo Dolnośląskie)

13.10.99	Komitet koordynujący Saksońska Kancelaria Stanu-saksońskie Euroregiony, Zittau	Przewodniczący saksońskich euroregionów, przedstawiciele Saksońskiego Ministerstwa Gospodarki i Pracy oraz Saksońskiej Kancelarii Stanu	Ustalenia dotyczące programowania Interreg III A i Phare CBC
18.10.99	Międzynarodowe spotkanie informacyjne Konferencji Izb Rzemieślniczych, Dresden	Izby Rzemiosła z Saksonii, Czech i Dolnego Śląska, Saksońskie Ministerstwo Gospodarki i Pracy	Informacje na temat Interreg III A i Phare CBC
21.10.99	Warsztaty, Dresden	Przedstawiciele Saksońskiego Ministerstwa Gospodarki Pracy, przedstawiciele Ministerstwa Gospodarki z Brandenburgii	Ustalenia dotyczące programowania Interreg III A i Phare CBC
27.10.99	Rozmowa robocza, Freiberg	Przedstawiciele saksońskich Euroregionów, przedstawiciele Saksońskiego Ministerstwa Gospodarki i Pracy oraz Saksońskiej Kancelarii Stanu	Ustalenia dotyczące programowania Interreg III A i Phare CBC
10.11.99	Posiedzenie Grupy Redakcyjnej Wolny Kraj Związkowy Saksonia-Województwo Dolnośląskie, Zgorzelec	Przedstawiciele Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego, Czeskiego Ministerstwa Rozwoju Regionalnego oraz Saksońskiej Kancelarii Stanu, przedstawiciele Euroregionu Nysa, Instytutu Ekologicznego Planowania Przestrzennego	Dyskusja na temat treści Wspólnego Dokumentu Programowego
11.11.99	Rozmowa robocza, Dresden	Przedstawiciele saksońskich euroregionów, przedstawiciele Saksońskiej Kancelarii Stanu	Ustalenia dotyczące programowania Interreg III A i Phare CBC
16.11.99	Międzyministerialna Grupa Robocza Wolnego Kraju Związkowego Saksonii, Dresden	Przedstawiciele poszczególnych resortów saksońskiego rządu krajowego	Dyskusja na temat treści Wspólnego Dokumentu Programowego, ustalenia dotyczące programowania Interreg III A i Phare CBC
29.11-30.11.99	Międzynarodowe warsztaty Interreg III A w Brukseli	Przedstawiciele Saksońskiego Ministerstwa Gospodarki i Pracy oraz Saksońskiej Kancelarii Stanu	Informacje Komisji Europejskiej na temat programowania dla Interreg III A, międzynarodowa wymiana informacji o innych obszarach programu
2.12.-3.12.99	Posiedzenie Grupy Redakcyjnej Wolny Kraj Związkowy Saksonia – Województwo Dolnośląskie, Świeradów Zdrój	Przedstawiciele Urzędu Marszałkowskiego, Saksońskiej Kancelarii Stanu, Euroregionu Nysa	Redagowanie Wspólnego Dokumentu Programowego
10.12.99	Grupa Koordynująca na poziomie Kraj związkowy-Federacja Interreg III A – Phare CBC, Berlin	Przedstawiciele rządu federalnego, władzy wdrażającej, krajów związkowych i województw	Ustalenia na temat programowania Interreg III A i Phare CBC

Program Inicjatywy Wspólnotowej Interreg IIIA 2000-2006
Wolny Kraj Związkowy Saksonia – Rzeczpospolita Polska (Województwo Dolnośląskie)

Proces programowania – pierwszy i drugi etap			
2000			
14.01.00	Komitet Koordynujący Saksońska Kancelaria Stanu – euroregiony saksońskie, Dresden	Przewodniczący saksońskich euroregionów, przedstawiciele Saksońskiej Kancelarii Stanu	Rozpoczęcie realizacji projektu i zarządzania Interreg III A; ustalenia dotyczące programowania Interreg III A i Phare CBC
17.01.00	Grupa Koordynująca na poziomie Kraj związkowy-Federacja Interreg III A – Phare CBC, Berlin	Przedstawiciele rządu federalnego, Komisji Europejskiej i rządu polskiego oraz Województwa i krajów związkowych na pograniczu polsko-niemieckim	Wspólne programowanie – przygotowanie do JPD, dyskusja na temat projektów Phare CBC 2000
18.01.00	JCC Polska-Niemcy, Postdam	Przedstawiciele rządu federalnego, Komisji Europejskiej, rządu polskiego, Województw oraz krajów związkowych na pograniczu polsko-niemieckim	Przygotowania do JPD, dyskusja na temat projektów Phare CBC 2000
25.01.00	Jour fixe, Dresden	Saksońska Kancelaria Stanu i koordynatorzy projektów w Euroregionach	Organizacja programowania Interreg III A; ustalenia dotyczące kwalifikowania przyszłych projektów Interreg III A
31.01.00	Grupa Koordynująca na poziomie Kraj związkowy-Federacja Interreg III A – Phare CBC, Berlin	Przedstawiciele rządu federalnego, rządu krajowego, Województw i Krajów związkowych na pograniczu polsko-niemieckim	Wspólne programowanie – przygotowania do JPD
14.02.00	Grupa Koordynująca na poziomie Kraj związkowy-Federacja Interreg III A – Phare CBC, Berlin	Przedstawiciele rządu federalnego, rządu krajowego, Województw i Krajów związkowych na pograniczu polsko-niemieckim	Wspólne programowanie – przygotowania do JPD
21.02.00	Grupa Koordynująca na poziomie Kraj związkowy-Federacja Interreg III A – Phare CBC, Zielona Góra	Przedstawiciele rządu federalnego, rządu krajowego, Województw i Krajów związkowych na pograniczu polsko-niemieckim	Wspólne programowanie – przygotowania do JPD
22.02.00	Jor fixe	Saksońska Kancelaria Stanu, przewodniczący i koordynatorzy projektów z Euroregionów	Dyskusja na temat programowania Interreg III A, ukształtowanie struktur zarządzających programem
22.02.00	Międzyministerialna Grupa Robocza Interreg III A	Przedstawiciele saksońskich resortów merytorycznych	Poinformowanie wszystkich resortów o stanie planowania programowego
10.03.00	Rozmowa robocza, Dresden	Saksońska Kancelaria Stanu, prezydium rządowe Chemnitz i Dresden, przewodniczący Euroregionów	Ustalenia dotyczące utworzenia Sekretariatów Technicznych, dyskusja na temat programowania
14.03.00	Posiedzenie Międzyministerialnej Grupy Roboczej, Interreg III A	Przedstawiciele saksońskich resortów merytorycznych	Poinformowanie o stanie programowania
15.03.00	Grupa Koordynująca na poziomie Kraj związkowy-Federacja Interreg III A – Phare CBC, Berlin	Przedstawiciele rządu federalnego, rządu polskiego, Województw i Krajów związkowych na pograniczu polsko-	Opracowanie wspólnych dokumentów programowania/JPD/ewaluacja ex-ante

Program Inicjatywy Wspólnotowej Interreg IIIA 2000-2006
Wolny Kraj Związkowy Saksonia – Rzeczpospolita Polska (Województwo Dolnośląskie)

		niemieckim	
24.03.00	Grupa Koordynująca na poziomie Kraj związkowy-Federacja Interreg III A – Phare CBC, Berlin	Przedstawiciele rządu federalnego, rządu polskiego, Województw i Krajów związkowych na pograniczu polsko-niemieckim	Opracowanie wspólnych dokumentów programowania/JPD/ewaluacja ex-ante
29.03.00	Posiedzenie Międzyministerialnej Grupy Roboczej Interreg III A	Przedstawiciele saksońskich resortów merytorycznych	Informacja na temat stanu programowania, szczególnie o priorytetach wsparcia
29.03.00	Jour fixe, Plauen	Saksońska Kancelaria Stanu, przewodniczący i koordynatorzy projektów saksońskich Euroregionów	Spotkanie doradcze mające na celu ustalenie struktur zarządzających i planowania programowego
14.04.00	Grupa Koordynująca na poziomie Kraj związkowy-Federacja Interreg III A – Phare CBC, Szczecin	Przedstawiciele rządu federalnego, rządu polskiego, Województw i Krajów związkowych na pograniczu polsko-niemieckim	Prace nad treścią Wspólnych Dokumentów Programowych / JPD/ewaluacja ex-ante
05.05.00	Jour fixe	Saksońska Kancelaria Stanu, koordynatorzy projektów w saksońskich euroregionach	Stan programowania, przygotowanie do Uzupelnienia Programowego, dyskusja na temat przyszłego zarządzania projektem
09.05.00	Grupa Koordynująca na poziomie Kraj związkowy-Federacja Interreg III A – Phare CBC, Wrocław	Przedstawiciele rządu federalnego, rządu polskiego, Województw i Krajów związkowych na pograniczu polsko-niemieckim	Prace nad treścią Wspólnych Dokumentów Programowych / JPD/ewaluacja ex-ante
09.05-10.05.00	JCC Polska-Niemcy, Wrocław	Przedstawiciele rządu federalnego, Komisji Europejskiej, rządu polskiego, Województw oraz Krajów związkowych na pograniczu polsko-niemieckim	Dyskusja na temat JPD, wybór projektów Phare CBC 2000
29.05.00	Posiedzenie Grupy Redakcyjnej Dolny Śląsk-Saksonia, Jelenia Góra	Przedstawiciele Saksońskiej Kancelarii Stanu, Euroregionu Nysa i dolnośląskich partnerów z Urzędu Marszałkowskiego	Rozmowa robocza na temat JPD
30.05.00	Międzyministerialna Grupa Robocza Interreg III A, Dresden	Przedstawiciele saksońskich resortów merytorycznych, euroregionów, prezydiów rządowych	Zajęcie stanowiska wobec JPD i Chapeau
06.06.00	Posiedzenie Grupy Redakcyjnej Dolny Śląsk-Saksonia, Dresden	Przedstawiciele Saksońskiej Kancelarii Stanu i Urzędu Marszałkowskiego	Redagowanie JPD
07.06.00	Jour fixe, Dresden	Saksońska Kancelaria Stanu, koordynatorzy projektów w euroregionach	Zarządzanie ewaluacją projektem
08.06.00	Grupa Koordynująca na poziomie Kraj związkowy-Federacja Interreg III A – Phare CBC, Wrocław	Przedstawiciele rządu federalnego, rządu polskiego, Województw i Krajów związkowych na pograniczu polsko-niemieckim	Prace nad treścią Wspólnych Dokumentów Programowych / JPD/ewaluacja ex-ante
10-11.07.00	Rozmowy dotyczące planowania programowego na zaproszenie DG-	Przedstawiciele DG-Rozszerzenie i Dyrekcja Generalna - Polityka	Ustalenia dotyczące dalszej procedury planowania programowego Phare CBC / Interreg III A

Program Inicjatywy Wspólnotowej Interreg IIIA 2000-2006
Wolny Kraj Związkowy Saksonia – Rzeczpospolita Polska (Województwo Dolnośląskie)

	Rozszerzenie w Brukseli	Regionalna, Federalnego Ministerstwa Gospodarki, Władzy Wdrażającej w Warszawie, Województw i Krajów związkowych, konsultanci	
18-19.07.00	Warsztaty, Holzhau	Saksońska Kancelaria Stanu, przedstawiciele Euroregionów, prezydium rządowe Dresden i Chemnitz, przedstawiciele resortów rządowych	Uzupełnienie Programowe, opracowanie szczegółów procedury składania wniosków, wskaźników, Funduszu Małych Projektów
26.07.00	Spotkanie informacyjne na temat Interreg III A w Euroregionie Nysa, Sohland	Saksońska Kancelaria Stanu, członkowie Euroregionu Nysa, prezydium rządowe Dresden, aktorzy regionalni i lokalni, partnerzy społeczno-gospodarczy	Informacje na temat JPD
01.09.00	Spotkanie informacyjne na temat Interreg III A prezydium rządowe Dresden	Współpracownicy prezydium rządowego / instytucje przyznające Dresden	JPD, procedura składania wniosków i sprawdzania przyszłych projektów
06.09.00	Poseidzenie Międzyministerialnej Grupy Roboczej Interreg III A	Saksońska Kancelaria Stanu i przedstawiciele resortów	Dyskusja na temat zatwierdzenia procedury naboru projektów
06.09.00	Rozmowa robocza	Saksońska Kancelaria Stanu, przedstawiciele Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego	Ustalenia dotyczące dalszej procedury wspólnego programowania Phare CBC i Interreg III A
21.09.00	Jour fixe, Dresden	Saksońska Kancelaria Stanu, koordynatorzy projektów w saksońskich euroregionach	Informacje na temat stanu programowania, Uzupełnienia Programowego, dyskusja na temat matrycy kontrolnej i oceny propozycji projektów
26.09.00	Spotkanie informacyjne Interreg III A, Instytut Szkoleniowo-Doradczy, Dresden	Przedstawiciele saksońskich instytucji oświatowych	Dokument programowy, procedura aplikowania
10.10.00	Rozmowa robocza, Dresden	Saksońska Kancelaria Stanu, przedstawiciele koordynatorów projektów w saksońskich euroregionach	Opracowanie formularza zgłoszeniowego, dyskusja na temat systemu danych i zapewnienia wewnętrznej wymiany informacji
11.10.00	Rozmowa robocza, Dresden	Saksońska Kancelaria Stanu, przewodniczący saksońskich euroregionów	Fundusz Małych Projektów
01.11.00	Rozmowa robocza, Dresden	Saksońska Kancelaria Stanu, przewodniczący saksońskich euroregionów	Przygotowanie kwalifikowania i koordynowania projektów w przyszłej procedurze aplikowania Interreg III A
07.11.00	Jour fixe, Dresden	Saksońska Kancelaria Stanu, koordynatorzy projektów	Wyjaśnienia dotyczące zadań regionalnych koordynatorów projektów w fazie kwalifikowania
14.11.00	Komitet Koordynujący Saksońska Kancelaria Stanu-saksońskie euroregiony, Freiberg	Przewodniczący saksońskich euroregionów, koordynatorzy projektów, przedstawiciele Saksońskiej Kancelarii Stanu	Informacje o Uzupełnieniu Programowym, składanie wniosków, harmonizacja Interreg III A i Phare CBC
21.11.00	Rozmowy w Dreźnie	Saksońska Kancelaria Stanu, przewodniczący saksońskich	Dyskusja na temat Funduszu Małych Projektów

Program Inicjatywy Wspólnotowej Interreg IIIA 2000-2006
Wolny Kraj Związkowy Saksonia – Rzeczpospolita Polska (Województwo Dolnośląskie)

		euroregionów, przedstawiciele prezydium rządowego Dresden i Chemnitz	
29.11.00	Kontakty pisemne	Regionalni partnerzy społeczno-gospodarczy w saksońskich euroregionach	Sieć koordynacyjna Interreg III A w ramach kwalifikowania dostarczonych propozycji projektów
4.12.00	Grupa Koordynująca na poziomie Kraj związkowy- Federacja Interreg III A – Phare CBC, Wrocław	Przedstawiciele rządu federalnego, rządu polskiego, Województw i Krajów związkowych na granicy polsko-niemieckiej	Ustalenia dotyczące Uzupelnienia Programowego, procedury związanej z rozpoczęciem Interreg III A
06.12.00	Spotkanie informacyjne na temat Interreg III A, Dresden	Współpracownicy urzędów przyznających w obszarze Środowisko i Rozwój terenów wiejskich, Saksońska Kancelaria Stanu, Ministerstwo Ochrony Środowiska i Rolnictwa	Informacje na temat Uzupelnienia Programowego Interreg III A i Phare CBC, procedura składania wniosków
11.12.00	Jour Fixe, Dresden	Saksońska Kancelaria Stanu, koordynatorzy projektów w saksońskich euroregionach	Dalsza procedura związana z rozpoczęciem Interreg III A
14.12.00	Czwarte warsztaty „Równość szans dla kobiet” w Dreźnie	Saksońska Kancelaria Stanu, członkowie różnych organizacji, które reprezentują interesy kobiet	Prezentacja Interreg III A
20.12.00	Międzyministerialna Grupa Robocza Interreg III A	Koordynatorzy Interreg III A w saksońskich euroregionach	Informacje na temat stanu programowania Interreg III A, przedstawienie partnerów społeczno- gospodarczych, którzy będą reprezentowani w Regionalnym Komitecie Monitorującym, dyskusja na temat procedury składania wniosków

Termin	Spotkanie	Uczestnicy	Tematyka
Proces programowania – trzeci etap			
2002			
17.09.02	Regionalny Komitet Monitorujący Województwo Dolnośląskie - Wolny Kraj Saksonia	Członkowie Regionalnego Komitetu Monitorującego	Utworzenie Grupy Sterującej dla oceny w połowie okresu IW Interreg III A Województwo Dolnośląskie – Wolny Kraj Związkowy Saksonia Ustalenie składu Grupy Sterującej oceny w połowie okresu: jeden przedstawiciel Instytucji Zarządzającej Interreg III A jeden przedstawiciel Instytucji Zarządzającej właściwej dla oceny w połowie okresu funduszy strukturalnych trzech przedstawicieli resortów branżowych trzech przedstawicieli partnerów gospodarczych i społecznych jeden przedstawiciel czterech euroregionów saksońskich jeden przedstawiciel Urzędu

Program Inicjatywy Wspólnotowej Interreg IIIA 2000-2006
Wolny Kraj Związkowy Saksonia – Rzeczpospolita Polska (Województwo Dolnośląskie)

			Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego jeden przedstawiciel Komisji Europejskiej jeden przedstawiciel Federalnego Ministerstwa Gospodarki i Pracy
17.10.02	1-sze posiedzenie Grupy Sterującej oceny w połowie okresu Interreg III A	Członkowie GS-EVAL	Wyjaśnienie kluczowych kwestii ewaluacji, które będą przedmiotem opisu dokonań Uzgodnienia szczegółów procesu przeprowadzenia oceny w połowie okresu Uzgodnienia zadań Grupy Sterującej i harmonogramu
14.11.02	2-gie posiedzenie Grupy Sterującej oceny w połowie okresu Interreg III A	Członkowie GS-EVAL	Uzgodnienie opisu dokonań Ocena wniosków o uczestnictwo Wybór oferentów Ustalenia, co do dalszego postępowania
03.12.02	Obrady federacji i krajów związkowych nt. przyszłości Interreg III A	Przedstawiciele federacji, rządu polskiego i rządów krajów związkowych na pograniczu polsko-niemieckim	Wspólne programowanie, przygotowanie do przyszłego wspólnego Dokumentu Programowego, dyskusja nt. przyszłości Interreg po 2006 r.
10.12.02	Posiedzenie konstytuujące Task force Województwo Dolnośląskie - Wolny Kraj Saksonia	Przedstawiciel Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego Instytucja Zarządzająca Interreg III A	Ustalenia co do struktur Task force Saksonia – Czechy Dyskusja nt. dokumentu przedstawiającego stanowisko w sprawie ukształtowania przyszłych struktur
11.12.02	Jour fixe, Drezno	Koordynatorzy projektów i koordynatorzy FMP czterech euroregionów saksońskich, Instytucja Zarządzająca IR III A	Narada i dyskusja nt. zarządzania projektem i działalności public relations Informacje nt. oceny w połowie okresu

Termin	Spotkanie	Uczestnicy	Tematyka
Proces programowania – trzeci etap			
2003			
13.01.03	3-cie posiedzenie Grupy Sterującej oceny w połowie okresu Interreg III A	Członkowie GS-EVAL	Ocena ofert według jasnych kryteriów i wybór oferentów do prezentacji
29.01.03	4-te posiedzenie Grupy Sterującej oceny w połowie okresu Interreg III A	Członkowie GS-EVAL	Prezentacja dwóch ofert Ocena prezentacji i decyzja o wyborze zleceniobiorcy
30.01.03	Grupa koordynacyjna federacji i krajów związkowych IR III A	Przedstawiciele federacji, polskiego rządu centralnego i Województwa Dolnośląskiego, Instytucja Zarządzająca III A	Obrady w sprawie kontynuacji wspólnego programu po roku 2004
12.02.03	Workshop, Wrocław	Przedstawiciele Ministerstwa Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej, Urzędu Marszałkowskiego	Plan prac nad aktualizacją Wspólnego Dokumentu Programowego

Program Inicjatywy Wspólnotowej Interreg IIIA 2000-2006
Wolny Kraj Związkowy Saksonia – Rzeczpospolita Polska (Województwo Dolnośląskie)

		Województwa Dolnośląskiego, Urzędu wojewódzkiego i Wojewódzkiego Biura Rozwoju Urbanistycznego	
04.03.03	Workshop, Wrocław	Przedstawiciele Ministerstwa Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej, Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego, Urzędu wojewódzkiego i Wojewódzkiego Biura Rozwoju Urbanistycznego	Przedstawienie pierwszych wyników prac nad aktualizacją analizy społeczno-ekonomicznej, analizy SWOT i wskaźników kontekstowych
05.03.03	5-te posiedzenie Grupy Sterującej oceny w połowie okresu Interreg III A	Członkowie GS-EVAL Instytucja Zarządzająca Interreg III A Instytut Badań Urbanistycznych i Polityki Strukturalnej Berlin	Dyskusja nad szczegółową koncepcją konkretyzacji postępowania metodycznego przy ewaluacji i obligatoryjnych kwestii kluczowych
17.03.03	Workshop, Wrocław	Przedstawiciele Ministerstwa Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej, Urzędu wojewódzkiego i Wojewódzkiego Biura Rozwoju Urbanistycznego, Euroregion Nysa i podmiotów regionalnych	Uzgodnienia w sprawie aktualizacji analizy społeczno-ekonomicznej, analizy SWOT i wskaźników kontekstowych
19./20.03.03	Rozmowa robocza, Zinnowitz przy okazji JCC	Przedstawiciele KOM, Województwa Dolnośląskiego i rządów krajowych na granicy polsko-niemieckiej Instytucja Zarządzająca Interreg III A	Omówienie i dyskusja na temat przyszłych wspólnych struktur wdrażających Interreg III A
24.04.03	Task force, Drezno	Przedstawiciel polskiego Ministerstwa Gospodarki, Województwa Dolnośląskiego oraz Instytucji Zarządzającej Interreg III A	Omówienie i dyskusja nt. propozycji przyszłych wspólnych struktur wdrażających i przewidzianego zakresu odpowiedzialności po stronie polskiej Ustalenia dotyczące składu Task force Uzgodnienia w sprawie dopasowania dokumentów programowych

Termin	Spotkanie	Uczestnicy	Teamtyka
Proces programowania – trzeci etap			
2003			
06./07.05.03	Seminarium UE, Warszawa	Przedstawiciel EU-KOM, przedstawiciel polskiego rządu centralnego, przedstawiciele województw, rządów krajowych na pograniczu polsko-niemieckim	Poinformowanie kandydatów do akcesji o przeniesieniu Phare CBC do Interreg III A i przyszłych wspólnych strukturach Inicjatywy Wspólnotowej
30.06.03	Rozmowa robocza, Berlin	Przedstawiciel federacji, przedstawiciel rządu polskiego, przedstawiciele	Obrady nt. dalszego postępowania przy dopasowywaniu programów Interreg III A

Program Inicjatywy Wspólnotowej Interreg IIIA 2000-2006
Wolny Kraj Związkowy Saksonia – Rzeczpospolita Polska (Województwo Dolnośląskie)

		rządów krajowych na pograniczu polsko-niemieckim	Dyskusja nt. zaproponowanych przez stronę polską struktur wdrażających
30.06.03	6-te posiedzenie Grupy Sterującej oceny w połowie okresu Interreg III A	Członkowie GS-EVAL Instytut Badań Urbanistycznych i Polityki Strukturalnej Instytucja Zarządzająca Interreg III A	Zaprezentowanie raportu śródkresowego Dyskusja i ocena przez Grupę Sterującą
03.07.03	Regionalny Komitet Monitorujący	Przedstawiciele EU-KOM, federacji, Województwa Dolnośląskiego, saksońscy członkowie RKM	Poinformowanie o wynikach śródkresowych oceny w połowie okresu
04.07.03	Task force, Drezno	Przedstawiciele EU-KOM, federacji, polskiego Ministerstwa Gospodarki, Województwa Dolnośląskiego i Instytucji Zarządzającej Interreg III A	Omówienie i obrady nt. obowiązującej podstawy planowania dopasowania wspólnego Dokumentu Programowego
10.07.03	Jour fixe, Drezno	Koordynatorzy projektów euroregionów saksońskich, Instytucja Zarządzająca Interreg III A	Poinformowanie o stanie oceny w połowie okresu i dopasowania wspólnego Dokumentu Programowego
05.08.03	Task force, Wrocław	Przedstawiciele polskiego Ministerstwa Gospodarki i Ministerstwa Finansów, Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego i Urzędu Wojewódzkiego, polskiej części Euroregionu Nysa, Instytucji Zarządzającej Interreg III A	Uzgodnienie wspólnej obowiązującej podstawy planowania dopasowania Dokumentu Programowego Omówienie przyszłych wspólnych struktur wdrażających i zarządzania finansami
21.08.03	Posiedzenie Zarządu, Wrocław	Członkowie Zarządu Województwa Dolnośląskiego	Zatwierdzenie projektu tabeli finansowej Interreg III A dla pogranicza dolnośląsko-saksońskiego
24.09.03	Workshop, Drezno	Dyrektorzy Euroregionów saksońskich Instytucja Zarządzająca Interreg III A	Omówienie procedury naboru wniosków i wyboru projektów dla rozszerzonego w przyszłości programu Interreg III A dyskusja nt. implementacji transgranicznych struktur i procedur w ramach przyszłego wspólnego Funduszu Małych Projektów

Termin	Spotkanie	Uczestnicy	Tematyka
Proces programowania – trzeci etap			
2003			
30.09./01.10.03	Task force, Drezno	Przedstawiciele polskiego Ministerstwa Gospodarki, Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego, Jednostki Płatniczej, Jednostki Niezależnej i Instytucji Zarządzającej Interreg III A	Uzgodnienie konkretnych potrzebnych zmian na bazie PIW Dyskusja i uzgodnienia dotyczące zarządzania finansami i utworzenie Wspólnego Sekretariatu Technicznego Uzgodnienie dalszego sposobu postępowania przy dopasowywaniu programu

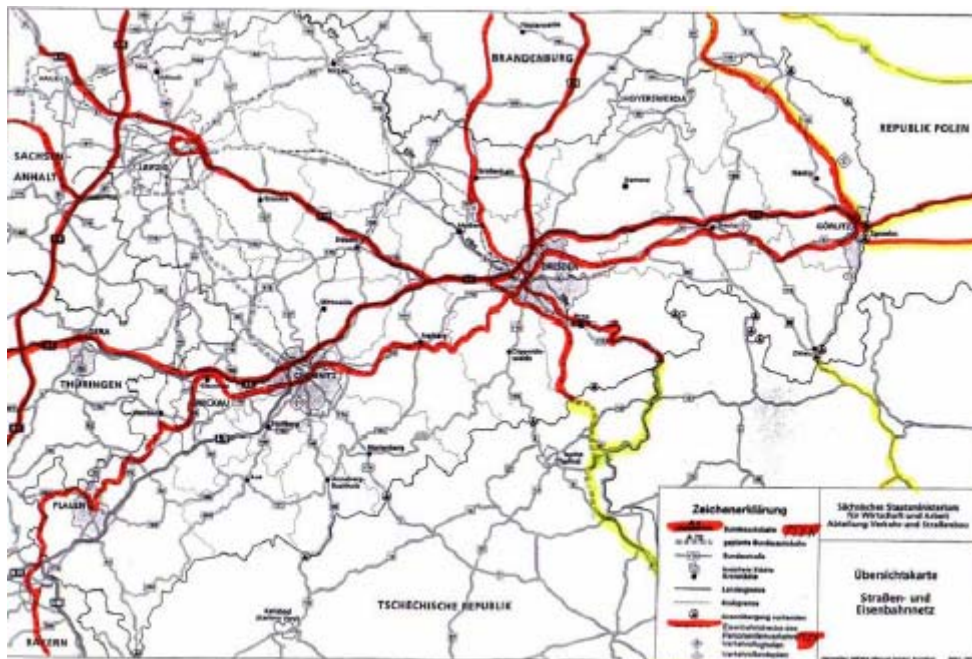
Program Inicjatywy Wspólnotowej Interreg IIIA 2000-2006
Wolny Kraj Związkowy Saksonia – Rzeczpospolita Polska (Województwo Dolnośląskie)

07.10.03	7 posiedzenie Grupy Sterującej oceny w połowie okresu Interreg III A	Członkowie GS-EVAL Przedstawiciele resortów branżowych, Instytut Badań Urbanistycznych i Polityki Strukturalnej Berlin	Przedstawienie pierwszego projektu raportu końcowego oceny w połowie okresu Omówienie wyników
13.10.03	Międzyministerialna grupa robocza	Przedstawiciele resortów branżowych, Jednostki Płatniczej i Instytucji Zarządzającej Interreg III A	Objaśnienie przyszłej procedury naboru wniosków i wyboru projektów oraz przyszła pozycja resortów w procedurze Przedstawienie przyszłego znaczenia saksońskich wytycznych w sprawie wspierania w ramach Interreg III A Dyskusja
14.10.03	Posiedzenie Zarządu, Wrocław	Członkowie Zarządu Województwa Dolnośląskiego	Zatwierdzenie poprawek i uzupełnienia tabeli finansowej Interreg III A dla pogranicza dolnośląsko-saksońskiego
15.10.03	Task force, Warszawa	Przedstawiciele polskiego Ministerstwa Gospodarki i Ministerstwa Finansów, przedstawiciele rządów krajowych na obszarze pogranicza polsko-niemieckiego, saksońskiej i polskiej Jednostki Płatniczej oraz Jednostki Niezależnej	Omówienie przepływów finansowych, zarządzania finansami i kontroli finansowej
24.10.03	Workshop, Drezno	Dyrektorzy euroregionów saksońskich, Instytucja Zarządzająca Interreg III A	Omówienie zasadniczej koncepcji przyszłego wspólnego Funduszu Małych Projektów Dyskusja nt. przyszłej działalności euroregionów związanej z projektami
24.11.03	Międzyministerialna grupa robocza Saksonia, Drezno	Przedstawiciele resortów branżowych, Instytucja Zarządzająca Interreg III A	Przedstawienie i omówienie dokonanych zmian w PIW
16.12.03	Regionalny Komitet Monitorujący Województwo Dolnośląskie - Wolny Kraj Saksonia, Drezno	Członkowie Regionalnego Komitetu Sterującego	Przedstawienie i akceptacja dopasowanego Wspólnego Dokumentu Programowego

Schemat 45 Mapa Europejskich Korytarzy Komunikacyjnych (Korytarze Paneuropejskie)

Schemat 46 Mapa Europejskich Sieci Komunikacyjnych (TEN / TINA) – Saksonia

Schemat 47 Mapa Europejskich Sieci Komunikacyjnych (TEN / TINA) – Rzeczpospolita Polska

Schemat 48 Informacje nt. stanu środowiska naturalnego na obszarze NUTS III Jelenia Góra - Wałbrzych⁶⁸

▪ Obszary chronione

Najbardziej wartościowe obszary przyrody są chronione prawnie. Odbyna się to poprzez tworzenie parków krajobrazowych, obszarów ochrony krajobrazu i rezerwatów przyrody, które zgodnie z polskim ustawodawstwem mają tworzyć ekologiczny system obszarów chronionych.

Należą do tego:

- rezerваты przyrody – ogółem 35 obiektów na obszarze NUTS III, wśród nich następujące obiekty na pograniczu dolnośląsko-saksońskim: bagna koło Węglinica, Brzeźnik, Góra Zamkowa nad Wleniem, bagna Borowki. Bagna w dolinie Izery, Grady koło Posady, Buczyzna / Piotrowice,
- parki krajobrazowe – ogółem 9 na obszarze NUTS III, wśród nich następujące obiekty na pograniczu dolnośląsko-saksońskim: park krajobrazowy doliny Bobru, park krajobrazowy Przemków,
- strefy ochrony krajobrazu – ogółem 8 na obszarze NUTS III, wśród nich następujące obiekty na pograniczu dolnośląsko-saksońskim: strefa ochrony krajobrazu „Karkonosze - Góry Izerskie“, strefa ochrony krajobrazu „Grodziec“ (częściowo)

Obszary ochrony przyrody nie są powiązane za sobą w wystarczający sposób w jakimś spójnym systemie. Brak jest takich połączeń również z obszarami chronionymi po stronie niemieckiej i czeskiej. W celu lepszego połączenia obszarów chronionych – zarówno w województwie dolnośląskim jak też ze stroną saksońską i czeską – proponowane jest utworzenie nowych form ochrony przyrody. Należą do nich między innymi strefa ochrony krajobrazowej Bory Dolnośląskie i strefa ochrony krajobrazowej Górna Nysa, leżące bezpośrednio przy granicy polsko-niemieckiej i w przyszłości będą tworzyć z odpowiednimi obszarami po stronie saksońskiej wspólny system ochrony przyrody. Na granicy polsko-czeskiej przewidziano natomiast na obszarze NUTS III utworzenie parku krajobrazowego Góry Krucze i Zawory oraz przekształcenie strefy ochrony krajobrazowej Góry Bystrzyckie Góry Orlickie w park krajobrazowy.

Ponadto wskazano tereny, które mają być wciągnięte do systemu NATURA 2000. Tu występują też obszary, które powiązane są z cennymi terenami po stronie niemieckiej i czeskiej. Są to: Dolina Nysy Łużyckiej – Łuk Muzakowa, Puszcza Zgorzelecko-Osiecznicka i Przełomowa Dolina Nysy Łużyckiej, wyodrębnione na podstawie tzw. dyrektywy habitacyjnej fauny i flory Flora-Fauna-Habitat-Richtlinie 92/43/EWG i połączone z pograniczem polskim, oraz Karkonosze i Góry Izerskie, Góry Stołowe, Piekielna Dolina koło Polanicy, bagna koło Zieleńca, Góry Bialskie Grupa Śnieżnika, kopalnie w Złotym Stoku (Flora-Fauna-Habitat-Richtlinie), Karkonosze (dyrektywa w sprawie ochrony ptaków), które są bezpośrednio połączone z pograniczem polsko-czeskim. Ponadto wyodrębniono na obszarze NUTS III jeszcze inne obszary do sieci NATURA 2000.

▪ Utrzymanie czystości powietrza

W roku 2000 największe ilości zanieczyszczeń pyłowych i gazowych na obszarze pogranicze wyemitowano w powiecie zgorzeleckim, do czego przyczyniła się emisja z elektrowni niemieckich i czeskich oraz elektrowni „Turów“. W następstwie modernizacji zakładu i realizacji inwestycji ekologicznych, w tym budowy instalacji obniżających emisję zanieczyszczeń, w elektrowni „Turów“ nie są już przekraczane normy emisji zanieczyszczeń

⁶⁸ Znaczące dodatkowe informacje w zakresie stanu środowiska naturalnego dla dolnośląskiego obszaru wsparcia zostały zgromadzone przez partnerów polskich.

pyłowych i gazowych. Kompletna modernizacja elektrowni zakończona zostanie 31 maja 2005 r.

Do głównych źródeł zanieczyszczeń powietrza obok instalacji przemysłowych należą też ciepłownie, transport i ogrzewanie domowe.

Ogólny obszar niemal pokrywa się ze Wspólnym Systemem Kontroli Powietrza, jaki został utworzony na podstawie trójstronnego porozumienia pomiędzy Niemcami, Republiką Czeską i Polską. Wyniki kontroli wykazują poprawę jakości powietrza i wskazują na to, że przyjęte w tych krajach strategie obniżenia emisji były bardzo efektywne. Obecnie coraz większym problemem stają się emisje spowodowane przez transport i lokalne źródła małej emisji.

▪ Wody powierzchniowe

Typowe dla obszaru NUTS III są rzeki graniczne, między innymi Nysa Łużycka, Bóbr i Ścinawka, których dorzecza obejmują części krajów sąsiednich – Niemiec i Czech. Bogactwo zasobów wód powierzchniowych nie zawsze oznacza jednak na tym terenie dobrej jakości. W dorzeczach rzek obszaru NUTS III dominują wprowadzanie cieków górskie i tereny źródłowe wód powierzchniowych o stosunkowo niewielkiej ilości źródeł zanieczyszczeń, ale mimo poprawy jakości wody stwierdzonej przez Państwową Inspekcję Ochrony Środowiska nadal nie jest ona zadowolająca. W większości punktów kontrolnych pomiary jakości wody wykazują w ocenie ogólnej wartości, które jeszcze nie odpowiadają normom (non). Do tej oceny ogólnej należą: wskaźniki fizyczno-chemiczne i hydrobiologiczne oraz stan sanitarny. Na opisanym obszarze problem stanowi też wprowadzanie wód kopalnianych w kopalni węgla brunatnego do rzeki Pełcznica i z kopalni odkrywkowej Turów do rzeki Miedzianka. Prowadzi to do zasolenia wymienionych cieków wodnych.

Poprawę jakości wody będzie można osiągnąć dopiero po usunięciu źródeł zanieczyszczeń w całych dorzeczach, a nie tylko w wymienionych powiatach po stronie polskiej. Do tego potrzebne są działania o wymiarze międzynarodowym. Powyższe dotyczy też wód podziemnych.

Szczególne niebezpieczeństwo dla obszarów pogranicza stanowi powódź. Wzrost poziomu wody w rzekach górskich następuje nagle i ma często katastrofalne skutki. W celu ochrony przeciwpowodziowej zbudowano dotychczas następujące zbiorniki przeciwpowodziowe:

- na rzece Kwisie i jej dopływach – dwa zbiorniki przeciwpowodziowe: w Leśnej i Złotnikach oraz suchy zbiornik w Mirsku,
- na rzece Witka – dopływie Nysy Łużyckiej – zbiornik przeciwpowodziowy w Niedow,
- na rzece Bóbr i jej dopływach – trzy zbiorniki retencyjne: Bukówka, Pilchowice i Sosnówka oraz suche zbiorniki: Sobieszów, Cieplice Zdrój, Krzeszów i Mysłakowice.

▪ Wody podziemne

Na badanym obszarze wykazano siedem głównych zbiorników (GZWP) względnie ich części. Pod względem ich położenia, zasobów i jakości wyodrębniono je z najczęściej czwarto- i trzeciorzędowych poziomów wód użytkowych. Stanowią one główne źródło zaopatrzenia w wodę ludności. Chodzi przy tym o następujące główne zbiorniki wód podziemnych: nr 343 *Dolina Bobru*, nr 342 *Niecka wewnątrzsudecka Krzeszów*, (głównie powiat kamiennogórski), nr 341 *Niecka wewnątrzsudecka Kudowa Zdrój, Bystrzyca*, nr 340

Dolina kopalna rzeki Nysa Kłodzka), nr 339 *zbiornik Śnieżnik – Góry Bialskie* (powiat kłodzki), nr 317 *Niecka zewnętrzzsudecka Bolesławiec*, nr 315 *Chocianów-Gozdnicza*. Dwa ostatnie zbiorniki znajdują się na obszarze pogranicza z RFN. W zlewni zbiornika nr 315 potrzebne jest podjęcie wspólnych działań ochrony jakości i zasobów wód podskórnych na obszarze pogranicza.

W planie zagospodarowania przestrzennego Województwa Dolnośląskiego zlewnie tych zbiorników przewidziane są zgodnie z prawem wodnym do najwyższej ochrony (ONO) i wysokiej ochrony (OWO) (zbiornik nr 317) oraz wysokiej ochrony (zbiornik nr 315).

Badania wód podziemnych przeprowadzone w ramach regionalnej sieci kontrolnej w roku przez Wojewódzką Inspekcję Ochrony Środowiska wykazały wysoką jakość wody (klasa Ib) i średnią jakość wody (klasa II). W niektórych stanowiskach pomiarowych stwierdzono wodę niskiej jakości (sieć krajowa Landesnetz). W dokonaniu klasyfikacji decydujące znaczenie miało przekroczenie wartości granicznej w przypadku nie więcej niż 3 wskaźników odpowiedniej klasy.

▪ Lasy

Obszary leśne znajdują się przede wszystkim w części północnej i obejmują część Borów Dolnośląskich – największego obszaru leśnego Polski o powierzchni 150 tysięcy hektarów. Kiedyś były to wilgotne lasy mieszane. Działalność ludzka doprowadziła do odwilgocenia lasów i dominacji sosny. Zachowały się jedynie części bagien i torfowisk.

Drugi ważny obszar leśny znajduje się na południu i obejmuje część Gór Izerskich. Długoletnia działalność zakładów przemysłowych na pograniczu polsko-czesko-niemieckim doprowadziła do dużych szkód środowiskowych, co uwidoczniło się umiowaniem lasów w Górach Izerskich. Usunięcie lub modernizacja większości źródeł zanieczyszczeń nie miały wprawdzie natychmiastowych skutków z powodu nagromadzonego ciężaru zanieczyszczeń środowiska, ale aktualnie stan ten podlega zmianom w zależności od podjętych działań modernizacyjnych.

▪ Gleby

W zależności od rodzaju, jakości i wartości użytkowej gleb na obszarze pogranicza można je podzielić na trzy pasy:

- pas północny, obejmujący obszary na północ od drogi krajowej nr 4; są to słabe gleby bielcowe, które powstały z gleb piaskowych i wykorzystywane są głównie jako tereny leśne,
- pas środkowy, obejmujący obszary powiatów zgorzeleckiego, lwóweckiego, złotoryjskiego, jaworskiego, świdnickiego, dzierzoniowskiego, strzelińskiego i ząbkowickiego; jest to obszar o najlepszych glebach, przedstawiających największą wartość dla produkcji rolnej – w części zachodniej są to przeważnie użytki zielone, co związane jest m. in. występowaniem w dolinach rzek; duża część gleb wykazuje mocno kwaśny odczyn, w części wschodniej natomiast występują najbardziej urodzajne czarnoziemy i gleby brunatne. W m. in. Bogatynia doszło do degradacji gleby z powodu górnictwa odkrywkowego węgla brunatnego.
- pas południowy tworzą słabe, zagrożone erozją gleby górskie; w gminach Mirsk i Lubomierz ponad 60 % gleb wykazuje silny odczyn kwaśny.

▪ Surowce mineralne

Badana część województwa charakteryzuje się licznymi i różnymi udokumentowanymi złożami, możliwymi do eksploatacji. Ważną rolę odgrywają w regionie złoża kamienia brukowego i budowlanego. Są to przede wszystkim bazyty w rejonie Zgorzelec-Lubań i

Jawor-Złotoryja, granity w masywie Strzegom-Sobótka i w rejonie Strzelina oraz inne skały magmowe jak melefiry, porfiry (głównie w powiatach kamiennogórskim i wałbrzyskim) lub gabro (powiat kłodzki). Dla gospodarki surowcowej znacznie mają też skały metamorficzne i osadowe (między innymi piaskowce i wapień). Ponadto występują tu też jedne z największych złóż naturalnych kruszyw (piasek i żwir) w połączeniu z czwartorzędowymi osadami dolin rzek sudeckich, m.in. Bobru w powiecie bolesławieckim. Występują też liczne złoża zawierających glinę surowców ceramiki budowlanej, które jednak mają mniejsze znaczenie gospodarcze. Ponadto występują tu gipsy i anhydryty oraz wiele surowców rzadkich w skali kraju lub też surowców, które wyłącznie tu są wydobywane. Należy do nich glina ceramiczna biała Weißbrand-Keramikon i surowce kaolinowe.

Możliwości wykorzystania nowych złóż – przede wszystkim kamienia brukowego i budowlanego oraz kruszyw (np. w dolinach rzek) – są ograniczone w związku z funkcjonalnym przeznaczeniem tych terenów (ochrona środowiska, gospodarka leśna). Problem aktualny nie tylko dla badanego regionu stanowią przypadki nadmiernej eksploatacji złóż, gdzie nie są odpowiednio uwzględniane wymogi ochrony środowiska oraz zrównoważonej gospodarki surowcowej w związku z aktualną niekorzystną sytuacją społeczno-ekonomiczną (wpływy dla gmin z opłat i podatków oraz miejsca pracy). Jest to jednak polityka krótkowzroczna.

Duże znaczenie mają dla regionu położone w zachodniej części źródła mineralne i lecznicze w rejonie Jeleniej Góry i Świeradowa Zdroju. Kolejne źródła mineralne i lecznicze znajdują się w pasie Wałbrzych – Bolków i w Kotlinie Kłodzkiej. Tam wpływ wykorzystania zwykłych wód podziemnych (głównie po stronie czeskiej) na jakość źródeł mineralnych jest coraz wyraźniejszy.

Największym centrum górnictwa jest kopalnia odkrywkowa „Turów”. Tam w Niece Żytawska wydobywany jest węgiel brunatny ze złoża o tym samej nazwie (powiat zgorzelecki). Wraz z sąsiadującą elektrownią kopalnia tworzy kompleks paliwowo-energetyczny, którego rozmiary mają transgraniczne efekty. Planuje się zakończenie wydobywania węgla do roku 2040. Działania rekultywacyjne poprzez zalesianie już mają miejsce równoległe do produkcji na zewnętrznej hałdzie powydobywczej i hałdzie wewnętrznej. Obok wymienionych wielkoobszarowych form antropogenicznych górnictwo wpływa też negatywnie na stosunki wodne i chemię wód.

Rekultywowane są też tereny górnicze dawnego Dolnośląskiego Zagłębie Górnicze. Stopniowo usuwane są elementy dawnej infrastruktury górniczej. Prowadzone są też działania na rzecz ochrony powierzchni (Wałbrzych) np. przed takimi następstwami jak odtworzenie poziomu wód gruntowych, migracja gazów kopalnianych, szkody górnicze i osiadanie gruntu. Rozwiązać należy też problem rabunkową eksploatacją i nielegalnym użytkowaniem położonych płytko pokładów węgla kamiennego. Ta działalność spowodowana czynnikami społeczno-ekonomicznymi stanowi niebezpieczeństwo dla bezpieczeństwa publicznego i środowiska.

Wartości bazowe wskaźników kontekstowych

Schemat 49 Wskaźniki kontekstowe i ich wartości bazowe

Wskaźniki kontekstowe	Wartości bazowe dla Saksonii	Źródło	Wartości bazowe dla Dolnego Śląska	Źródło
Powierzchnia obszaru wsparcia ¹⁾	2.106 km ²	Baza danych Urzędu Statystycznego Kamenz/ rocznik statyst. 2000	10.372,3 km ²	Rocznik statystyczny Województwa Dolnośląskiego o 2002
Liczba ludności obszaru wsparcia ¹⁾	328.438	Baza danych Urzędu Statystycznego Kamenz/ rocznik statyst. 2000	133,4 mieszkańców /km ²	Rocznik statystyczny Województwa Dolnośląskiego o 2002

Wskaźniki kontekstowe	Wartości bazowe dla Saksonii		Źródło	Wartości bazowe dla Dolnego Śląska		Źródło
Saldo migracyjne w poszczególnych jednostkach samorządu terytorialnego ¹⁾	Stan na rok 1999		Statystyka saksońska dotycząca gmin, 2000, Urząd Statystyczny Kamenz	Stan na koniec grudnia 2001		Rocznik statystyczny Województwa Dolnośląskiego o 2002
	Na 1000 mieszkańców (w promilach)	Nadwyżka napływów lub emigracji (-) Ogółem		Stałe saldo migracyjne		
- Dolnośląski Powiat Górnołużycki	- 15,4	- 1.685		Bolesławiecki	94	
- powiat Löbau-Zittau	- 5,5	- 868		Dzierżoniowski	-244	
- miasto-powiat Görlitz	- 13,2	- 837		Jaworski	-176	
				Jeleniogórski	34	
				Kamieniogórski	-112	
				Kłodzki	-208	
				Lubański	-150	
				Lwówecki	-75	
				Strzeliński	-111	
				Świdnicki	-264	
				Wałbrzyski	- 84	
				Ząbkowicki	4	
				Zgorzelecki	-244	
			Złotowski	-128		
			Miasto Jelenia góra	-82		
			Miasto Wałbrzych	-607		

Wskaźniki kontekstowe	Wartości bazowe dla Saksonii				Źródło	Wartości bazowe dla Dolnego Śląska	Źródło
	Stan na 30 czerwiec 1999						
Zatrudnieni z obowiązkiem ubezpieczenia społecznego w podziale na sektory gospodarcze i jednostkę samorządu terytorialnego	1	2	3	4	Rocznik statystyczny Saksonii 2000, Urząd Statystyczny, Kamenz	brak danych	
- Dolnośląski Powiat Górnołużycki	2.001	12.795	5.507	9.662			
- powiat Löbau-Zittau	1.583	18.312	8.602	17.390			
- miasto-powiat Görlitz	1.006	5.887	4.737	10.253			

1 = Rolnictwo, leśnictwo, rybołówstwo

3 = Handel, turystyka, komunikacja i wymiana informacji

2 = Przemysł produkcyjny

4 = Pozostałe sektory gospodarcze

Wskaźniki kontekstowe	Wartości bazowe dla Saksonii			Źródło	Wartości bazowe dla Dolnego Śląska							Źródło	
Erwerbstätige nach Wirtschaftsbereichen je Gebietskörperschaft ¹⁾	Stan 1999			Urząd Statystyczny w Kamenz, Mikrozensus 1999	Stand 2001							Rocznik statystyczny Województwa Dolnośląskiego 2002	
	1	2	3			4	5	6	7	8	9		
	- Dolnośląski Powiat Górnoluzyczny	18.200	10.100		14.900	Obszar NUTS III Jelenia Góra/Wałbrzych	242.885	120.440	122.445	103.431	61.602		71.930
	- powiat Löbau-Zittau	22.300	11.400		23.400								
- miasto-powiat Görlitz	x	x	12,1										

1 = działalność produkcyjna

3 = Pozostałe usługi

4 = Ogółem

6 = Sektor prywatny

8 = Usługi gospodarki rynkowej

2 = Handel, turystyka, komunikacja

x = brak danych

5 = Sektor publiczny

7 = Budownictwo i przemysł

9 = Usługi poza gospodarką rynkową

Struktura gospodarki											Źródło
Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w systemie KRUPGN REGON											Rocznik statystyczny Województwa Dolnośląskiego 2002
		10	11	12	13	14	15	16			
	Obszar NUTS III Jelenia Góra/Wałbrzych	115.934	11.940	10.534	41.984	9.611	16.078	4.469			

10 = Ogółem

12 = Budownictwo

14 = Transport/Magazynowanie i Przekazywanie wiadomości/Komunikacja

16 = Ochrona zdrowia i opieka społeczna

11 = działalność prod.

13 = Handel i usługi remontowe

15 = Usługi dla nieruchomości i firm / nauka

Program Inicjatywy Wspólnotowej Interreg IIIA 2000-2006
Wolny Kraj Związkowy Saksonia – Rzeczpospolita Polska (Województwo Dolnośląskie)

Wskaźniki kontekstowe	Wartości bazowe dla Saksonii	Źródło	Wartości bazowe dla Dolnego Śląska						Źródło	
			17	18	19	20	21	22		23
Struktura gospodarki										Rocznik statystyczny Województwa Dolnośląskiego 2002
Podmioty gospodarcze zarejestrowane w systemie KRUPGN REGON			Obszar NUTS III Jelenia Góra/ Wałbrzych	115.952	4.330	111.622	47	4.021	1.698	

17 = Ogółem   19 = Sektor prywatny   21 = Spółki prawa handlowego   23 = Osoby fizyczne – brak danych
18 = Sektor publiczny   20 = Przedsiębiorstwa państwowe   22 = Spółki z kapitałem zagranicznym

Stopa bezrobocia w poszczególnych jednostkach samorządu terytorialnego ¹⁾	Stan w grudniu 1999 (w %)	Saksoński Urząd Pracy	Stan w grudniu 2001 (in %)		Rocznik statystyczny Województwa Dolnośląskiego
- Niederschlesischer Oberlausitzkreis	20,2		Bolesławiecki	25.5	
- powiat Löbau-Zittau	21.7		Dzierżoniowski	29.6	
- miasto-powiat Görlitz	23.3		Jaworski	29.6	
			Jeleniogórski	26.6	
			Kamiennoogórski	31.3	
			Kłodzki	29.8	
			Lubański	31.6	
			Lwówecki	31.4	
			Strzebiński	25.9	
			Świdnicki	27.5	
			Wałbrzyski	37.8	
			Zabkowicki	26.8	
			Zgorzelecki	21.2	
			Złotorvski	31.0	
			Stadt Jelenia góra	16.5	
			Stadt Wałbrzych	26.8	

Wskaźniki kontekstowe	Wartości bazowe dla Saksonii	Źródło	Wartości bazowe dla Dolnego Śląska		Źródło
Beneficjenci pomocy społecznej w poszczególnych jednostkach samorządu terytorialnego ¹⁾	Stan: 31.12.1999	Rocznik Statystyczny Saksonii 2000, Urząd Statystyczny Kamenz	Brak danych		
- Niederschlesischer Oberlausitzkreis	2.142				
- powiat Löbau-Zittau	3.494				
- miasto-powiat Görlitz	2.339				
Liczba noclegów w poszczególnych jednostkach samorządu terytorialnego ¹⁾	Noclegi w roku 1999	Saksońska Statystyka dotycząca gmin, 2000, Urząd Statystyczny Kamenz	Ilość noclegów w roku 2001		Rocznik Statystyczny Województwa Dolnośląskiego o 2002
- Niederschlesischer Oberlausitzkreis	222.201		Obszar NUTS III Jelenia Góra/ Wałbrzych	4.437.271	
- powiat Löbau-Zittau	474.846				
- miasto-powiat Görlitz	82.315				

Wskaźniki kontekstowe	Wartości bazowe dla Saksonii	Źródło	Wartości bazowe dla Dolnego Śląska		Źródło
Liczba przejść granicznych zgodnie z kategorią zaszeregowania	Stan w roku 2000	Drogowe przejścia graniczne z Rzeczpospolitą Polską w Wolnym Kraju Saksonii (Saksońskie Ministerstwo Gospodarki i Pracy)	Stan w roku 2000		Drogowe przejścia graniczne z Rzeczpospolitą Polską w Wolnym Kraju Saksonia (Saksońskie Ministerstwo Gospodarki i Pracy)
Przejścia drogowe	Łącznie 6 4 dla ruchu osobowego 2 dla ruchu osobowego i towarowego		Przejścia drogowe	Łącznie 6 4 dla ruchu osobowego 2 dla ruchu osobowego i towarowego	
Przejścia kolejowe	Łącznie 4 przejścia dla ruchu osobowego i towarowego		Przejścia kolejowe	Ogółem 4 dla ruchu osobowego i towarowego	
Ilość przyłączy telefonicznych w odniesieniu do liczby ludności (dla Saksonii w stosunku do liczby gospodarstw ogółem) (dla Dolnego Śląska na jednostkę samorządu terytorialnego ¹⁾	Stand 1998	Telematik-bericht Sachsen 1999 SMWA		standardowe przyłącza główne	Rocznik Statystyczny Województwa Stan: 31.12.1999
	92,9 %		Bolesławiecki	20.076	
			Lubański	13.447	
			Lwówecki	9.812	
			Zgorzelecki	26.387	

Program Inicjatywy Wspólnotowej Interreg IIIA 2000-2006
 Wolny Kraj Związkowy Saksonia – Rzeczpospolita Polska (Województwo Dolnośląskie)

Wskaźniki kontekstowe	Wartości bazowe dla Saksonii	Źródło	Wartości bazowe dla Dolnego Śląska			Źródło	
	Rejencja Drezdeńska	Rocznik Statystyczny Saksonii 2000, Urząd Statystyczny Kamenz		Wykorzystanie sieci przez mieszkańców miast (w % ludności miasta ogółem)			Rocznik Statystyczny Województwa Dolnośląskiego 2002
				Woda	Kanalizacja	Gaz	
Publiczna sieć wodociągowa (stopień podłączenia do publicznej sieci wodociągowej)	97,4 %		Bolesławiecki	91.1	85.0	91.1	
			Dzierżoniowski	90.8	89.2	93.6	
			Lwówecki	92.0	84.2	81.0	
			Jeleniogórski	88.1	39.5	80.7	
			Kamiennożycki	97.0	93.4	88.2	
			Kłodzki	96.8	86.0	69.5	
			Lubański	89.4	69.9	79.9	
			Lwówecki	95.0	87.1	88.0	
			Strzeliński	91.2	87.7	87.4	
			Świdnicki	98.8	97.1	91.5	
			Wałbrzyski	92.7	69.6	88.4	
			Zabkowicki	97.1	87.1	89.4	
		Zgorzelecki	99.1	94.1	85.1		
		Złotorski	85.6	81.8	93.2		
		Stadt Jelenia	95.6	86.4	93.4		
		Stadt Wałbrzych	99.7	98.6	75.4		
Powierzchnia terenów chronionych na obszarze wsparcia	(w km ²)	Rocznik Statystyczny Saksonii 2000, Urząd Statystyczny Kamenz	Obszar NUTS III Jelenia Góra/ Wałbrzych		(w ha)	Rocznik Statystyczny Województwa Dolnośląskiego 2002	
Obszary ochrony wody pitnej	360 00			Obszary ochrony wody pitnej	Brak danych		
Rezerwaty przyrody	309 26			Rezerwaty przyrody	2 142		
Strefy ochrony krajobrazowej	2 214 04			Strefy ochrony krajobrazowej	105 091 8		

Tabele finansowe

Schemat 50 Indykatywna tabela finansowa na lata 2000-2006

- Program Inicjatywy Wspólnotowej Rzeczpospolita Polska (Województwo Dolnośląskie) - Wolne Kraj Związkowy Saksonia – Indykatywna tabela finansowa z podziałem na priorytety i lata:

Tytuł: **2000-2006** w mln €

Priorytet	Nazwa	Wydatki publiczne							
		Ogółem	Udział UE		Poszczególne szczeble administracji				
			Interreg III A (EFRR)	Udział w %	Ogółem	Kraj	Region	Gmina	Inne
A	Rozwój gospodarczy i współpraca przedsiębiorstw	9,312448	6,984337	75	2,328111	0,000000	0,245793	1,461407	0,620911
B	Infrastruktura	38,079324	28,559491	75	9,519833	0,000000	1,673782	2,878753	4,967298
C	Środowisko	14,929403	11,197054	75	3,732349	0,000000	0,382776	2,462557	0,887016
D	Rozwój obszarów miejskich i wiejskich	7,464704	5,598526	75	1,866178	0,000000	0,791959	0,630710	0,443509
E	Edukacja i szkolenie	8,174316	6,130737	75	2,043579	0,000000	1,414842	0,007826	0,620911
F	Współpraca, kultura, sprawy socjalne, bezpieczeństwo	11,958715	8,969037	75	2,989678	0,212885	1,392271	0,710391	0,674131
X	Akcja wspólnotowa dla regionów granicznych	1,820000	1,365000	75	0,455000	0,000000	0,455000	0,000000	0,000000
PT	Pomoc techniczna	4,192044	3,144029	75	1,048015	0,443512	0,604503	0,000000	0,000000
	Suma ogółem	95,930954	71,948211	75	23,982743	0,656397	6,960926	8,151644	8,213776

Schemat 51 Indykatywna tabela finansowa na rok 2000

- Program Inicjatywy Wspólnotowej Rzeczpospolita Polska (Województwo Dolnośląskie)– Wolny Kraj Związkowy Saksonia – Indykatywna tabela finansowa z podziałem na priorytety i lata:

Tytuł:

2000

w mln. €

Priorytet	Nazwa	Wydatki publiczne							
		Ogółem	Udział UE		Poszczególne szczeble administracji				
			Interreg III A (EFRR)	Udział w %	Ogółem	Kraj	Region	Gmina	Inne
A	Rozwój gospodarczy i współpraca przedsiębiorstw	0,000000	0,000000	0	0,000000	0,000000	0,000000	0,000000	0,000000
B	Infrastruktura	0,000000	0,000000	0	0,000000	0,000000	0,000000	0,000000	0,000000
C	Środowisko	0,000000	0,000000	0	0,000000	0,000000	0,000000	0,000000	0,000000
D	Rozwój obszarów miejskich i wiejskich	0,000000	0,000000	0	0,000000	0,000000	0,000000	0,000000	0,000000
E	Edukacja i szkolenie	0,000000	0,000000	0	0,000000	0,000000	0,000000	0,000000	0,000000
F	Współpraca, kultura, sprawy socjalne, bezpieczeństwo	0,000000	0,000000	0	0,000000	0,000000	0,000000	0,000000	0,000000
X	Akcja wspólnotowa dla regionów granicznych	0,000000	0,000000	0	0,000000	0,000000	0,000000	0,000000	0,000000
PT	Pomoc techniczna	0,000000	0,000000	0	0,000000	0,000000	0,000000	0,000000	0,000000
	Suma ogółem	0,000000	0,000000	0	0,000000	0,000000	0,000000	0,000000	0,000000

Schemat 52 Indykatywna tabela finansowa na rok 2001

- Program Inicjatywy Wspólnotowej Rzeczpospolita Polska (Województwo Dolnośląskie)– Wolny Kraj Związkowy Saksonia – Indykatywna tabela finansowa z podziałem na priorytety i lata:

Tytuł:

2001

w mln. €

Priorytet	Nazwa	Wydatki publiczne							
		Ogółem	Udział UE		Poszczególne szczeble administracji				
			Interreg III A (EFRR)	Udział w %	Ogółem	Kraj	Region	Gmina	Inne
A	Rozwój gospodarczy i współpraca przedsiębiorstw	1,020800	0,765600	75	0,255200	0,000000	0,037496	0,217704	0,000000
B	Infrastruktura	2,722133	2,041600	75	0,680533	0,000000	0,270905	0,409628	0,000000
C	Środowisko	1,701333	1,276000	75	0,425333	0,000000	0,058369	0,366964	0,000000
D	Rozwój obszarów miejskich i wiejskich	0,850667	0,638000	75	0,212667	0,000000	0,120213	0,092454	0,000000
E	Edukacja i szkolenie	0,850667	0,638000	75	0,212667	0,000000	0,212667	0,000000	0,000000
F	Współpraca, kultura, sprawy socjalne, bezpieczeństwo	1,105866	0,829400	75	0,276466	0,000000	0,171994	0,104472	0,000000
X	Akcja wspólnotowa dla regionów granicznych	0,000000	0,000000	0	0,000000	0,000000	0,000000	0,000000	0,000000
PT	Pomoc techniczna	0,255200	0,191400	75	0,063800	0,000000	0,063800	0,000000	0,000000
	Suma ogółem	8,506666	6,380000	75	2,126666	0,000000	0,935444	1,191222	0,000000

Schemat 53 Indykatywna tabela finansowa na rok 2002

- Program Inicjatywy Wspólnotowej Rzeczpospolita Polska (Województwo Dolnośląskie) – Wolny Kraj Związkowy Saksonia – Indykatywna tabela finansowa z podziałem na priorytety i lata:

Tytuł:

2002

w mln. €

Priorytet	Nazwa	Wydatki publiczne							
		Ogółem	Udział UE		Poszczególne szczeble administracji				
			Interreg III A (EFRR)	Udział w %	Ogółem	Kraj	Region	Gmina	Inne
A	Rozwój gospodarczy i współpraca przedsiębiorstw	1,158400	0,868800	75	0,289600	0,000000	0,037496	0,252104	0,000000
B	Infrastruktura	3,089067	2,316800	75	0,772267	0,000000	0,276873	0,495394	0,000000
C	Środowisko	1,930667	1,448000	75	0,482667	0,000000	0,058369	0,424298	0,000000
D	Rozwój obszarów miejskich i wiejskich	0,965334	0,724000	75	0,241334	0,000000	0,124169	0,117165	0,000000
E	Edukacja i szkolenie	0,965333	0,724000	75	0,241333	0,000000	0,233507	0,007826	0,000000
F	Współpraca, kultura, sprawy socjalne, bezpieczeństwo	1,254934	0,941200	75	0,313734	0,000000	0,183645	0,130089	0,000000
X	Akcja wspólnotowa dla regionów granicznych	1,820000	1,365000	75	0,455000	0,000000	0,455000	0,000000	0,000000
PT	Pomoc techniczna	0,289600	0,217200	75	0,072400	0,000000	0,072400	0,000000	0,000000
	Suma ogółem	11,473335	8,605000	75	2,868335	0,000000	1,441459	1,426876	0,000000

Schemat 54 Indykatywna tabela finansowa na rok 2003

- Program Inicjatywy Wspólnotowej Rzeczpospolita Polska (Województwo Dolnośląskie)- Wolny Kraj Związkowy Saksonia – Indykatywna tabela finansowa z podziałem na priorytety i lata:

Tytuł:

2003

w mln. €

Priorytet	Nazwa	Wydatki publiczne							
		Ogółem	Udział UE		Poszczególne szczeble administracji				
			Interreg III A (EFRR)	Udział w %	Ogółem	Kraj	Region	Gmina	Inne
A	Rozwój gospodarczy i współpraca przedsiębiorstw	1,155200	0,866400	75	0,288800	0,000000	0,042437	0,246363	0,000000
B	Infrastruktura	3,080533	2,310400	75	0,770133	0,000000	0,306596	0,463537	0,000000
C	Środowisko	1,925334	1,444000	75	0,481334	0,000000	0,066217	0,415117	0,000000
D	Rozwój obszarów miejskich i wiejskich	0,962667	0,722000	75	0,240667	0,000000	0,136049	0,104618	0,000000
E	Edukacja i szkolenie	0,962667	0,722000	75	0,240667	0,000000	0,240667	0,000000	0,000000
F	Współpraca, kultura, sprawy socjalne, bezpieczeństwo	1,251467	0,938600	75	0,312867	0,000000	0,194649	0,118218	0,000000
X	Akcja wspólnotowa dla regionów granicznych	0,000000	0,000000	0	0,000000	0,000000	0,000000	0,000000	0,000000
PT	Pomoc techniczna	0,288800	0,216600	75	0,072200	0,000000	0,072200	0,000000	0,000000
	Suma ogółem	9,626668	7,220000	75	2,406668	0,000000	1,058815	1,347853	0,000000

Schemat 55 Indykatywna tabela finansowa na rok 2004

- Program Inicjatywy Wspólnotowej Rzeczpospolita Polska (Województwo Dolnośląskie)- Wolny Kraj Związkowy Saksonia – Indykatywna tabela finansowa z podziałem na priorytety i lata:

Tytuł:

2004

w mln. €

Priorytet	Nazwa	Wydatki publiczne							
		Ogółem	Udział UE	Poszczególne szczeble administracji					
				Interreg III A (EFRR)	Udział w %	Ogółem	Kraj	Region	Gmina
A	Rozwój gospodarczy i współpraca przedsiębiorstw	1,858518	1,393889	75	0,464629	0,000000	0,042788	0,248412	0,173429
B	Infrastruktura	8,655877	6,491907	75	2,163970	0,000000	0,273136	0,503398	1,387436
C	Środowisko	2,932359	2,199270	75	0,733089	0,000000	0,066607	0,418726	0,247756
D	Rozwój obszarów miejskich i wiejskich	1,466180	1,099635	75	0,366545	0,000000	0,137176	0,105491	0,123878
E	Edukacja i szkolenie	1,664385	1,248289	75	0,416096	0,000000	0,242667	0,000000	0,173429
F	Współpraca, kultura, sprawy socjalne, bezpieczeństwo	2,397734	1,798301	75	0,599433	0,059462	0,232473	0,119204	0,188294
X	Akcja wspólnotowa dla regionów granicznych	0,000000	0,000000	0	0,000000	0,000000	0,000000	0,000000	0,000000
PT	Pomoc techniczna	0,888367	0,666273	75	0,222094	0,123880	0,098214	0,000000	0,000000
	Suma ogółem	19,863420	14,897564	75	4,965856	0,183342	1,093061	1,395231	2,294222

Schemat 56 Indykatywna tabela finansowa na rok 2005

- Program Inicjatywy Wspólnotowej Rzeczpospolita Polska (Województwo Dolnośląskie)- Wolny Kraj Związkowy Saksonia – Indykatywna tabela finansowa z podziałem na priorytety i lata:

Tytuł:

2005

w mln. €

Priorytet	Nazwa	Wydatki publiczne							
		Ogółem	Udział UE		Poszczególne szczeble administracji				
			Interreg III A (EFRR)	Udział w %	Ogółem	Kraj	Region	Gmina	Inne
A	Rozwój gospodarczy i współpraca przedsiębiorstw	1,950733	1,463050	75	0,487683	0,000000	0,042788	0,248412	0,196483
B	Infrastruktura	9,393600	7,045200	75	2,348400	0,000000	0,273136	0,503398	1,571866
C	Środowisko	3,064095	2,298072	75	0,766023	0,000000	0,066607	0,418726	0,280690
D	Rozwój obszarów miejskich i wiejskich	1,532048	1,149036	75	0,383012	0,000000	0,137176	0,105491	0,140345
E	Edukacja i szkolenie	1,756600	1,317450	75	0,439150	0,000000	0,242667	0,000000	0,196483
F	Współpraca, kultura, sprawy socjalne, bezpieczeństwo	2,715271	2,036454	75	0,678817	0,067366	0,278923	0,119204	0,213324
X	Akcja wspólnotowa dla regionów granicznych	0,000000	0,000000	0	0,000000	0,000000	0,000000	0,000000	0,000000
PT	Pomoc techniczna	1,084639	0,813477	75	0,271162	0,140347	0,130815	0,000000	0,000000
	Suma ogółem	21,496986	16,122739	75	5,374247	0,207713	1,172112	1,395231	2,599191

Schemat 57 Indykatywna tabela finansowa na rok 2006

- Program Inicjatywy Wspólnotowej Rzeczpospolita Polska (Województwo Dolnośląskie)- Wolny Kraj związkowy Saksonia – Indykatywna tabela finansowa z podziałem na priorytety i lata:

Tytuł:

2006

w mln. €

Priorytet	Nazwa	Wydatki publiczne							
		Ogółem	Udział UE		Poszczególne szczeble administracji				
			Interreg III A (EFRR)	Udział w %	Ogółem	Kraj	Region	Gmina	Inne
A	Rozwój gospodarczy i współpraca przedsiębiorstw	2,168797	1,626598	75	0,542199	0,000000	0,042788	0,248412	0,250999
B	Infrastruktura	11,138114	8,353584	75	2,784530	0,000000	0,273136	0,503398	2,007996
C	Środowisko	3,375615	2,531712	75	0,843903	0,000000	0,066607	0,418726	0,358570
D	Rozwój obszarów miejskich i wiejskich	1,687808	1,265855	75	0,421953	0,000000	0,137176	0,105491	0,179286
E	Edukacja i szkolenie	1,974664	1,480998	75	0,493666	0,000000	0,242667	0,000000	0,250999
F	Współpraca, kultura, sprawy socjalne, bezpieczeństwo	3,233443	2,425082	75	0,808361	0,086057	0,330587	0,119204	0,272513
X	Akcja wspólnotowa dla regionów granicznych	0,000000	0,000000	0	0,000000	0,000000	0,000000	0,000000	0,000000
PT	Pomoc techniczna	1,385438	1,039079	75	0,346359	0,179285	0,167074	0,000000	0,000000
	Suma ogółem	24,963879	18,722908	75	6,240971	0,265342	1,260035	1,395231	3,320363

Literatura źródłowa

Przy opracowywaniu strategii rozwoju jak oraz przy przygotowywaniu Wspólnego Dokumentu Programowego Województwo Dolnośląskie – Wolny Kraj Związkowy Saksonia posłużono się między innymi następującymi materiałami:

- Akademie für Raumforschung und Landesplanung (Hrsg.):
Planerische Zusammenarbeit und Raumentwicklung in tschechischen, slowakischen und deutschen Grenzregionen. Arbeitsmaterial ARL 231. Hannover 1996.
- Arbeitsgemeinschaft Europäischer Grenzregionen – AGEK (Hrsg.):
Praktisches Handbuch zur grenzüberschreitenden Zusammenarbeit, Gronau 1997.
- Arbeitsgemeinschaft Europäischer Grenzregionen (AGEK), Linkage Assistance and Cooperation for the European Border Regions (Hrsg.):
Die EU-Initiative Interreg und zukünftige Entwicklungen, Dezember 1997.
- Arbeitsgemeinschaft Europäischer Grenzregionen (AGEK):
Institutionelle Aspekte der grenzübergreifenden Zusammenarbeit; LACE, Arbeitsdokument, Gronau 1998, S. 3
- Arbeitsgemeinschaft Europäischer Grenzregionen (AGEK); Linkage Assistance and Cooperation for the European Border Regions (Hrsg.): Arbeitsdokument. Institutionelle Aspekte der grenzübergreifenden Zusammenarbeit. September 1998.
- Arbeitsgemeinschaft Europäischer Grenzregionen (AGEK) / LACE (Hrsg.):
Infoblatt zur grenzübergreifenden Zusammenarbeit. 6. Ausgabe, November 1998 – Transport und Infrastruktur.
- Assistance in the preparation of the 1998/1999 CBC Programme in the Czech Republic, Czech Republic-Germany, Final Report
- Bothmer, D. / Zimmermann, F.:
- Die Emissionssituation im Schwarzen Dreieck gestern-heute-übermorgen, 2000. S. 15 f.
- Bürkner, H.-J.: Endogene und exogene Faktoren regionaler Transformationsprozesse in der Tschechischen Republik. In: Heinritz, G.; Wiessner, R. (Hrsg.): Aufschwung im Osten. 50. Deutscher Geographentag Potsdam, 2. bis 10. Oktober 1995. Tagungsbericht und wissenschaftliche Abhandlungen, Bd. 3: Raumentwicklung und Wettbewerbsfähigkeit, Mithrsg. Kulke, E., Stuttgart 1996
- Callies, Christian; Callies, Ingrid; John, Brigitte; Jurczek, Peter:
Datenatlas für das Gebiet der Euregio Egrensis, Sozioökonomische Strukturen und Entwicklungen, Beiträge zur Kommunal- und Regionalentwicklung, Heft 33, Chemnitz 1998.
- CHMU, WIOS, LfUG, UBA:
Gemeinsamer Bericht zur Luftqualität im Schwarzen Dreieck 1998. 1999, S. 61
- Ciacci, C. / Götz, A. / Jurczek, P. / Kadner, B. / Mundil, R.:
Grenzübergreifendes Regionales Aktionsprogramm für die Euregio/Euroregio Egrensis – Arbeitsgemeinschaften Bayern – Nordwestböhmen – Sächsisches Vogtland/Westerzgebirge – Thüringisches Vogtland. Erstellt im Auftrag von: Bayerisches Staatsministerium für Landesentwicklung und Umweltfragen, Sächsisches Staatsministerium für Umwelt und Landesentwicklung,

Sächsisches Staatsministerium für Wirtschaft und Arbeit, Thüringer Ministerium für Bundes- und Europaangelegenheiten, Tschechisches Ministerium für Wirtschaft unter Mitwirkung der Euroregion Euregio Egrensis. Dresden, Erfurt, München, Prag 1994.

- Cramer, Marcus:
Empirische Untersuchungen zur grenzüberschreitenden Kooperation. Dissertation. Bochum 1995.
- Dittmeier, Volker:
Strukturen und Prozesse in Westböhmen. Ein Beitrag zur regionalen Transformationsforschung. In: Maier, J. (Hrsg.): Arbeitsmaterialien zur Raumordnung und Raumplanung. Heft 181. EU-Osterweiterung und Auswirkungen auf Oberfranken. Vorträge während der Fortbildungsveranstaltung für Gymnasiallehrer in Oberfranken am 22. Oktober 1998 an der Universität Bayreuth. Bayreuth 1998.
- Dornier GmbH Regional- und Umweltplanung; hrsg. im Auftrag des Sächsischen Staatsministeriums für Wirtschaft und Arbeit (Hrsg.):
Entwicklungs- und Handlungskonzept für die Euroregion Neisse – Nisa – Nysa, Band 2 (Deutsche Fassung). Friedrichshafen 1994.
- Dr. Troje Beratung für Wirtschaftsförderung GmbH (Hrsg.):
Grenzüberschreitendes Handlungs- und Entwicklungskonzept für die Euroregion Erzgebirge, Textteil, Hann. Münden, Dezember 1993.
- Dr. Troje Beratung für Wirtschaftsförderung GmbH (Hrsg.):
Grenzüberschreitendes Handlungs- und Entwicklungskonzept für die Euroregion Erzgebirge, Materialteil I-XXVII (allgemein), Hann. Münden, Dezember 1993.
- Dr. Troje Beratung für Wirtschaftsförderung GmbH (Hrsg.):
Grenzüberschreitendes Handlungs- und Entwicklungskonzept für die Euroregion Erzgebirge, Materialteil XXVIII (Umweltstudie).Erstellt vom EIPOS-Institut Dresden. Hann. Münden, Dresden, Dezember 1993.
- Eckart, K.; Kowalke, H. (Hrsg.): Die Euroregionen im Osten Deutschlands, Schriftenreihe der Gesellschaft für Deutschlandforschung, Band 55, Berlin 1997
- Europäische Gemeinschaften (Hrsg.):
Phare: Hilfe zur wirtschaftlichen Umgestaltung der mittel- und osteuropäischen Länder. Ein praktischer Leitfaden. Luxemburg 1992.
- Europäische Gemeinschaften, Generaldirektion (Hrsg.):
Interregional and cross-border cooperation in Europe. Proceedings of the conference on Interregional cooperation – Regions in Partnership, Brussels 14 and 15 December 1992. Luxembourg 1994.
- Europäische Kommission (Hrsg.):
Verordnung (EG) Nr. 1260/1999 des Rates vom 21.6.1999 mit allgemeinen Bestimmungen über die Strukturfonds
- Europäische Kommission:
Arbeitspapier 3: Indikatoren für die Begleitung und Bewertung: Eine indikative Methode. Brüssel
- EU-Kommission:
Arbeitspapier der zur Ex-ante-Bewertung und Indikatoren für Interreg (Förderbereich A), Entwurf 11.8.1999
- Europäische Kommission:
Beschluss der Kommission über die Leitlinien für die Durchführung des PHARE-Programms in den Beitrittsländern 1998-1999. Brüssel, 15.06.1998. SEK (1998) 1012
- Europäische Kommission, Amt für Amtliche Veröffentlichungen der EG, Luxemburg (Hrsg.):
Strukturfonds und Kohäsionsfonds 1994-1999. Verordnungstexte und Erläuterungen. Brüssel 1996.

Program Inicjatywy Wspólnotowej Interreg IIIA 2000-2006
Wolny Kraj Związkowy Saksonia – Rzeczpospolita Polska (Województwo Dolnośląskie)

- Europäische Kommission, Amt für Amtliche Veröffentlichungen der EG, Luxemburg (Hrsg.):
Die Auswirkungen der Strukturpolitik auf die wirtschaftliche und soziale Kohäsion in der Union 1989-1999. Brüssel 1997.
- Europäische Kommission, Amt für Amtliche Veröffentlichungen der EG, Luxemburg (Hrsg.):
Leitfaden der Gemeinschaftsinitiativen 1994-1999. 2. Teil. Strukturfonds der Gemeinschaft. Brüssel 1998.
- Europäische Kommission (Hrsg.):
Interreg II. Mitteilung an die Mitgliedsstaaten über die Leitlinien für die von ihnen aufzustellenden Operationellen Programme im Rahmen einer Gemeinschaftsinitiative für die Entwicklung von Grenzregionen, grenzübergreifende Zusammenarbeit und ausgewählte Energienetze (Interreg II). 94/C 180/13.
- Europäische Kommission (Hrsg.); Regionalpolitik und Kohäsion, Europäischer Fonds für regionale Entwicklung, Europäischer Sozialfonds, Europäischer Ausrichtungs- und Garantiefonds für die Landwirtschaft (Abteilung Ausrichtung); Sächsisches Staatsministerium für Wirtschaft und Arbeit:
Deutschland. Sachsen. Gemeinschaftsinitiative, Interreg II, Operationelles Programm. 1994-1999. EFRE N°: 91.00.10.030, ARINCO N°: 94.EU.16.030. Ziel-1. Operationelles Programm des Freistaates Sachsen, Deutschland im Rahmen der Gemeinschaftsinitiative Interreg II zur Förderung grenzüberschreitender Projekte mit der Republik Polen und der Tschechischen Republik im Zeitraum 1994-1999. Stand: 27.06.1995 (Überarbeitung der Fassung vom 26. Oktober 1994).
- Europäische Kommission, Generaldirektion Regionalpolitik und Kohäsion (Hrsg.):
Interreg II C. Gemeinschaftsinitiative (96/C200/07). Operationelles Programm für den Mitteleuropäischen, Adriatischen, Donau- und Südosteuropäischen Raum. 1997-1999.
- Europäische Kommission (Hrsg.):
Der Vertrag von Amsterdam ... Fragen und Antworten. 1997.
- Europäische Kommission, PHARE(Hrsg.):
An evaluation of PHARECross-Border Co-operation Programme, Final Report, November 1998.
- Europäische Kommission, PHARE– Regionales Umweltschutzprogramm "Schwarzes Dreieck", Projektkoordinationsstelle Usti n. L. (Hrsg.):
Schwarzes Dreieck – PHARERegionales Umweltschutzprogramm. Ústí n. L. 1997
- Europäische Kommission (Hrsg.):
Arbeitsunterlage der Kommissionsdienststellen. Die Gemeinschaftsinitiativen 2000-2006. 4. März 1999.
- Europäische Kommission, Generaldirektion Regionalpolitik (Hrsg.):
Leitfaden für innovative Maßnahmen zur regionalen Entwicklung 1995-1999. Interregionale Zusammenarbeit und Innovation zur wirtschaftlichen Entwicklung, Raumordnung, städtischer Bereich.
- Europäische Kommission, Vertretung in München; Euregio Egrensis (Hrsg.):
Dokumentation zum 2. Bayerisch-sächsischen Relaiastreffen zum Thema "Die Osterweiterung der Europäischen Union und ihre Bedeutung für die Euroregionen im deutsch-tschechischen und deutsch-polnischen Grenzraum". Bayreuth, 25. Februar 1999.
- EUREGIO EGRENSIS, Arbeitsgemeinschaft Bayern e.V. (Hrsg.):
Geschäftsbericht 1995/96. Marktredwitz 1997.
- EUREGIO EGRENSIS, Arbeitsgemeinschaft Bayern e.V. (Hrsg.):
Umsetzung des Trilateralen Entwicklungskonzepts für das Dreiländereck Bayern – Sachsen - Böhmen. 1. Bericht zur Umsetzung. Marktredwitz, April 1996.
- EUREGIO EGRENSIS, Arbeitsgemeinschaft Vogtland / Westerstzgebirge e.V. (Hrsg.):
Geschäftsbericht 1997.

- Euroregion Elbe / Labe (Hrsg.):
Visionen für die grenzüberschreitende Zusammenarbeit in der Gründungsphase der Euroregion Elbe / Labe. Schriftenreihe zur Euroregion Elbe / Labe, Teil 1. Pirna 1999.
- Euroregion Elbe / Labe (Hrsg.):
Geschäftsberichte 1997 / Geschäftsbericht 1998.
- Euroregion Erzgebirge (Hrsg.):
INFOPRESS. 1999, Februar, No. 1.
- Euroregion Erzgebirge (Hrsg.):
Sozialatlas: Überblick über die Sozialeinrichtungen und deren Wirken in der Euroregion Erzgebirge/Krusnohory
- Eckart, Karl (Hrsg.); Kowalke, Hartmut (Hrsg.):
Die Euroregionen im Osten Deutschlands. Schriftenreihe der Gesellschaft für Deutschlandforschung 55, Berlin, 1997.
- EUROREGION NEISSE – Grenzüberschreitende Kooperation im deutsch-polnisch-tschechischen Dreiländereck, Reihe "Wirtschaftspolitische Diskurse" Nr. 28, Eine Tagung der Friedrich-Ebert-Stiftung am 10. April 1992 in Zittau.
- Folprecht, Jaroslav:
Vorbereitung der Grenzregionen in der Tschechischen Republik auf den Beitritt zur EU. In: Maier, J. (Hrsg.): Arbeitsmaterialien zur Raumordnung und Raumplanung. Heft 181. EU-Osterweiterung und Auswirkungen auf Oberfranken. Vorträge während der Fortbildungsveranstaltung für Gymnasiallehrer in Oberfranken am 22. Oktober 1998 an der Universität Bayreuth. Bayreuth 1998.
- Futour Umwelt-, Tourismus- und Regionalberatung GmbH & Co. KG:
Tourismusleitbild Euroregion Neisse-Nisa-Nysa, Dresden, 1999
- Geisler, Michael:
Möglichkeiten partnerschaftlicher Zusammenarbeit werden intensiv genutzt – Die Entwicklung grenzübergreifender Zusammenarbeit des Landkreises "Sächsische Schweiz" im Rahmen der deutsch-tschechischen Euroregion Elbe / Labe; In: der landkreis 11/94. S. 495 f.
- Gemeinschaftliches Förderkonzept für die Neuen Bundesländer und Ost-Berlin 2000-2006, Entwurf 2000
- Gesetzblatt der Republik Polen: "Dziennik Ustaw" Rzeczypospolitej Polskiej Nr. 91: Pos. 576 Gesetz vom 5. Juni 1998 - Über die Selbstverwaltung einer Wojewodschaft. Übersetzung aus dem Polnischen. Warszawa, 18. Juli 1998.
- Gesetzblatt der Republik Polen: "Dziennik Ustaw" Rzeczypospolitej Polskiej Nr. 91: Pos. 577 Gesetz vom 5. Juni 1998 - Über die staatliche Verwaltung in der Wojewodschaft. Übersetzung aus dem Polnischen. Warszawa, 18. Juli 1998.
- Główny Urząd Statystyczny
Polska w nowym podziale terytorialnym. Warszawa 1998.
- Główny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny we Wrocławiu
Euroregiony w nowym podziale terytorialnym Polski. Warszawa-Wrocław 1999

Główny Urząd Statystyczny

Rocznik statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 1998. GUS Warszawa 1998

- Graven, Hendryk; Meyer, Bernhard; Gable, Jens-Dieter:
EUREGIO. Modell grenzüberschreitender Zusammenarbeit. Hannover 1980.
- Grimm, Frank-Dieter; Institut für Länderkunde (Hrsg.):
Regionen an deutschen Grenzen – Strukturwandel an der ehemaligen innerdeutschen Grenze und an der deutschen Ostgrenze. Beiträge zur regionalen Geographie. Leipzig 1995.
- Grimm, Frank-Dieter:
Diskrepanzen und Verbundenheiten zwischen den deutschen, polnischen und tschechischen Grenzregionen an der Lausitzer Neisse („Euroregion Neisse“). In: Europa Regional (1996) 1, S. 1-14.
- Grimm, Frank-Dieter:
Entwicklungsprobleme an der deutschen Ostgrenze am Beispiel der deutsch-polnisch-tschechischen Grenzregion. In: Raumforschung und Raumordnung (1993) 1, S. 52-55.
- Grosser, Konrad; Droth, Alf:
Eine Kartenserie zur Euroregion Neisse. In: Europa Regional (1996) 1, S. 15-23.
- Groß, Bernd; Schmitt-Egner, Peter:
Europas kooperierende Regionen. Rahmenbedingungen und Praxis transnationaler Zusammenarbeit deutscher Grenzregionen in Europa. Baden-Baden 1994.
- Gruber, G.; Lamping, H.; Lutz, W.; Schamp, E.W. (Hrsg.):
Neue grenzüberschreitende Regionen im östlichen Mitteleuropa, 10. Frankfurter Wirtschaftsgeographisches Symposium (4. / 5. Februar 1994), Frankfurter Wirtschafts- und Sozialgeographische Schriften, Heft 67, Frankfurt 1995.
- Institut für ökologische Raumentwicklung e.V./Büro für operationelle Planung der Woiwodschaft Dolnośląskie; Sächsisch-Niederschlesisches Entwicklungskonzept für Interreg II/Phare CBC; unveröffentlichter Entwurf. Dresden/Breslau 1999. S. A 21 ff.
- Institut für ökologische Raumentwicklung e.V. (Hrsg.):
Forschungsvorhaben 006 Elbeband – Siedlungs- und Landschaftsentwicklung im Bereich der sächsischen Elbe 01/92 bis 12/96
- Institut für Stadtforschung und Strukturpolitik (IfS):
Evaluierungsstudie über den Einsatz der Strukturfondsmittel der Europäischen Union im Rahmen der Gemeinschaftsinitiative Interreg II. in den Freistaaten Sachsen und Bayern (im Auftrag des Sächsischen Staatsministeriums für Wirtschaft und Arbeit; des Bayerischen Staatsministeriums für Wirtschaft, Verkehr und Technologie), Berlin 1998
- Institut für Stadtforschung und Strukturpolitik (IfS):
Leitlinien und Entwicklungsziele zur umweltschonenden Raumentwicklung des sächsisch-böhmischen Erzgebirges - ein Beitrag zur Regionalplanung. Endbericht. Band A - Analysen, Szenarien und Prognosen. In Zusammenarbeit mit dem Institut für ökologische Raumentwicklung, Dresden und der Arbeitsgemeinschaft Hána/Mundil, Praha/Karlovy Vary. Im Auftrag des Bundesministeriums für Umwelt, Naturschutz und Reaktorsicherheit, des Umweltbundesamtes (F+E-Vorhaben 104 01 111), des Wirtschaftsministeriums der Tschechischen Republik und des Sächsischen Staatsministeriums für Umwelt und Landesentwicklung. Berlin, Juli 1995.
- Institut für Stadtforschung und Strukturpolitik GmbH:
Leitlinien und Entwicklungsziele zur umweltschonenden Raumentwicklung des sächsisch-böhmischen Erzgebirges - ein Beitrag zur Regionalplanung. Endbericht. Band B - Leitlinien, Entwicklungsziele und Maßnahmeempfehlungen. In Zusammenarbeit mit dem Institut für ökologische Raumentwicklung, Dresden und der Arbeitsgemeinschaft Hána/Mundil, Praha/Karlovy Vary. Im Auftrag des Bundesministeriums für Umwelt, Naturschutz und Reaktorsicherheit, des Umweltbundesamtes (F+E-Vorhaben 104 01 111), des Wirtschaftsministeriums der Tschechischen Republik und des Sächsischen Staatsministeriums für Umwelt und Landesentwicklung. Berlin, Juli 1995.

- Institut für Strukturpolitik und Wirtschaftsförderung Halle-Leipzig e.V.:
Regionales Entwicklungskonzept für den Raum Greiz-Reichenbach. Endbericht, Halle (Saale) 1996
- Irmen, Eleonore; Sinz, Manfred:
Regionale Entwicklungspotentiale und –engpässe in den neuen Ländern. In: Informationen zur Raumentwicklung (1991) Nr. 11/12, S. 755-771.
- Jaedtke, Eckhard; Piehl, Ernst (Hrsg.):
Konferenz der EUROREGIONEN zwischen der Europäischen Union und Polen sowie der Tschechischen Republik, 28. bis 30. September 1995, Frankfurt (Oder) – Slubice, Dokumentation, Berlin 1995.
- Jahn, Manfred (Hrsg.); Aurig, Rainer:
Sachsen – Böhmen – Schlesien. Forschungsbeiträge zu einer sensiblen Grenzregion. Dresden 1994.
- Jurczek, Peter; Wildenauer, Marion:
Neue grenzüberschreitende Regionen im östlichen Mitteleuropa, 10. Frankfurter Wirtschaftsgeographisches Symposium (4./5. Februar 1994), Frankfurt 1995. S. 109-138.
- Jurczek, Peter (Hrsg.):
Regionale Entwicklung über Staatsgrenzen – das Beispiel der EUREGIO EGRENSIS. Kommunal- und Regionalstudien 23. Kronach 1996.
- Jurczek, Peter:
Einschätzung der Entwicklung und Zusammenarbeit im sächsisch-böhmischen Grenzgebiet. Eine Beurteilung durch Bewohner der Euroregionen Egrensis und Erzgebirge. Chemnitz 1997.
- Jurczek, Peter:
Zwischenbilanz der grenzübergreifenden Zusammenarbeit in den deutsch-tschechischen Euroregionen, dargestellt am Beispiel der EUREGIO EGRENSIS. In: Experimentelle Geographie und Planung, Schriften zur Raumordnung und Landesplanung, Sonderband, S. 309-321, Augsburg 1997.
- Jurczek, Peter:
Entwicklungsstrategien im mittleren bayerisch-tschechischen Grenzraum. In: Miscellanea Geographica, Heft 6, hrsg. vom Lehrstuhl für Geographie der Westböhmischen Universität, S. 32-43, Pilsen 1998.
- Jurczek, Peter; Roch, Isolde; Mundil, Richard; im Auftrag des Bayerischen Staatsministeriums für Landesentwicklung und Umweltfragen; Sächsisches Staatsministerium für Umwelt und Landesentwicklung; Ministerium für Wirtschaft der Tschechischen Republik:
Trilaterales Entwicklungskonzept für den bayerisch-sächsisch-tschechischen Grenzraum (Nordostbayern – Sächsisches Vogtland – Nordwestböhmen), 1994.
- Kommunalentwicklung Baden-Württemberg GmbH; im Auftrag des Sächsischen Staatsministeriums für Wirtschaft und Arbeit:
Entwicklungs- und Handlungskonzept Euroregion Elbe / Labe. Februar 1994.
- Kommunalgemeinschaft Euroregion Neisse e.V. (Hrsg.):
Das Handbuch Euroregion Neisse '93: Wirtschaft, Verkehr, Handel, Hotels, Tourismus, Kultur, Gastronomie, Behörden, Tips. Görlitz 1992.
- Kommunalgemeinschaft EUROREGION NEISSE e.V. (Hrsg.):
Geschäftsbericht 1996, Zittau, Mai 1997.
- Kowalke, Hartmut:

Die Euroregion Neisse – Chancen für die Umstrukturierung im Dreiländereck Sachsen-Schlesien-Böhmen. In: Gruber, G.; Lamping, H.; Lutz, W.; Schamp, E.W. (Hrsg.): Frankfurter Wirtschafts- und Sozialgeographische Schriften, Heft 67.

- Kowalke, Hartmut:
Neue grenzüberschreitende Regionen im östlichen Mitteleuropa, 10. Frankfurter Wirtschaftsgeographisches Symposium (4./5. Februar 1994), Frankfurt 1995. S. 75-90.
- Kowalke, H. / Kaufuß, W. / Kramer, M.:
Der Tourismus als Entwicklungsfaktor in der Euroregion Elbe/Labe – Darstellung ausgewählter Tendenzen und Probleme (Manuskript)
- Lezzi, Maria:
Raumordnungspolitik in europäischen Grenzregionen zwischen Konkurrenz und Zusammenarbeit. Untersuchungen an der EG-Außengrenze Deutschland – Schweiz. Zürich 1994.
- Lisiecki, Stanisław (Hrsg.):
Die offene Grenze: Forschungsbericht polnisch-deutsche Grenzregion (1991-93). Potsdam 1996.
- Operationelles Programm zur Strukturförderung des Freistaates Sachsen 2000-2006, Entwurf, Dresden 1999
- Pilot Regional Operational Programme, NUTS II Region North-West Czech Republic, Final Report, April 1999.
- Rat der Europäischen Union (Hrsg.):
Vorschlag einer Verordnung des Rates über ein strukturpolitisches Działanie zur Vorbereitung auf den Beitritt – ISPA, Entwurf.
- Regionaler Planungsverband Chemnitz / Erzgebirge
Regionalplan Chemnitz / Oberes Erzgebirge, Entwurf Mai 1997
- Regionaler Planungsverband Oberes Elbtal / Osterzgebirge
Regionalplan Oberes Elbtal / Osterzgebirge
- Regionaler Planungsverband Oberlausitz-Niederschlesien
Regionalplan, Region Oberlausitz-Niederschlesien Entwurf 10/98
- Regionaler Planungsverband West erzgebirge / Vogtland
Regionalplan West erzgebirge / Vogtland
- Regioplan Ingenieure Dresden / Mannheim / Breslau
Tourismus in Niederschlesien / Polen, Ausgangsbedingungen und Entwicklungsvorschläge 1999
- Reinfried, D.:
Umweltpolitische Zusammenarbeit im sächsisch-polnisch-tschechischen Grenzgebiet: Aufgaben und Perspektiven. In: Grenzübergreifende Kooperation im östlichen Mitteleuropa; Beiträge zu einem politik- und regionalwissenschaftlichen Symposium an der TU Chemnitz; Neuss, B.; Jurczek, P.; Hiltz, W. (Hrsg.): Europäisches Zentrum für Föderalismus-Forschung, Occasional Papers Nr. 19, Tübingen 1998, S. 100
- Roch, Isolde:
Die Grenzregionen des Freistaates Sachsen – analytische Ausgangssituation, Leitbilder und Ziele der Entwicklungskonzepte, aktueller Stand der grenzübergreifenden Zusammenarbeit. In: Eckart, Karl (Hrsg.); Kowalke, Hartmut (Hrsg.): Die Euroregionen im Osten Deutschlands. Berlin 1997. S. 49-68.
- Rządowe Centrum Studiów Strategicznych Rzeczypospolitej Polskiej Warszawa

Studium koordynacyjne rozwoju pogranicza polsko-czeskiego. Wrzesień 1997.

- Sächsisches Staatsministerium für Umwelt und Landesentwicklung (Hrsg.):
Bekanntmachung des Sächsischen Staatsministeriums für Umwelt und Landesentwicklung über die EU-Gemeinschaftsinitiative Interreg II C im mitteleuropäischen, adriatischen, Donau- und südosteuropäischen Raum (CADSES). 24. Februar 1998. Veröffentlicht: Sächsisches Amtsblatt (1998) 12, S. 233-234.
- Sächsisches Staatsministerium für Wirtschaft und Arbeit (Hrsg.):
Interreg II-Programm zur Förderung grenzüberschreitender Projekte mit der Republik Polen und der Tschechischen Republik im Freistaat Sachsen 1995-1999. Dresden, Juli 1995.
- Sächsisches Staatsministerium für Wirtschaft und Arbeit (Hrsg.):
Bekanntmachung des Sächsischen Staatsministeriums für Wirtschaft und Arbeit zur Durchführung der Gemeinschaftsinitiative „Interreg II“ für die Handlungsfelder berufliche Bildung und Qualifizierung und sozio-kultureller Bereich (Europäischer Sozialfonds). 30. Dezember 1996. Veröffentlicht: Sächsisches Amtsblatt (1997) 4, S. 90.
- Sächsisches Staatsministerium für Umwelt und Landesentwicklung
Landesentwicklungsplan Sachsen, 1994
- Sächsisches Staatsministerium für Wirtschaft und Arbeit (Hrsg.):
ESF & Co. Der Europäische Sozialfonds in Sachsen. 3. Jg. (1998) 3.
- Sächsisches Staatsministerium für Wirtschaft und Arbeit (Hrsg.):
EFRE-dominiertes Operationelles Programm Sachsen einschließlich EFRE-bezogener ESF-Maßnahmen. 1994-1999. Dresden, August 1995.
- Schubert, M: (Hrsg.):
Grenzüberschreitende regionale Kooperation zwischen dem Freistaat Sachsen, der Republik Polen und der CSFR: erstellt im Rahmen von "Regionen und Europäische Gemeinschaften", Universität Tübingen, Institut für Politikwissenschaft, Sindelfingen, 1993.
- Schwab, O:
Euroregionen an der deutsch-polnischen Grenze – gefangen im Politik- und Verwaltungsnetz? In: Raumforschung und Raumordnung (1997) 1, S. 4-13.
- Siegel, B. / Mathey, J. / Karschunke, K.:
Bilaterales Entwicklungskonzept für den sächsisch-tschechischen Grenzraum der Euroregion Elbe / Labe. Textteil und Kartenteil. IÖR-Texte 080/081. Dresden 1995.
- Statistisches Landesamt des Freistaates Sachsen Kamenz; Statistisches Amt Jelenia Góra, Tschechisches Statistisches Amt, Bereich Liberec:
Jahrbuch der Euroregion Neisse-Nisa-Nysa 1998, Grundinformationen. (Deutsche und englische Version) Kamenz, Jelenia Góra, Liberec 1998.
- Statistisches Landesamt des Freistaates Sachsen Kamenz; Statistisches Amt Jelenia Góra, Tschechisches Statistisches Amt, Bereich Liberec:
Die Städte der Euroregion Neisse-Nisa-Nysa: Bautzen, Zgorzelec, Jablonec n.N., Kamenz – Februar 1998
- Statistisches Landesamt des Freistaates Sachsen Kamenz; Statistisches Amt Jelenia Góra, Tschechisches Statistisches Amt, Bereich Liberec:
Die Städte der Euroregion Neisse-Nisa-Nysa: Görlitz, Jelenia Gora, Liberec, Kamenz – Dezember 1995
- Sumpf, Harald L.:
Die Euroregion – Prüfstein auf dem Weg in die EU. Potsdam 1995.
- Tödtling-Schönhofer, Herta:
Transnationale Kooperation an der EU-Außengrenze. In: RAUM – ÖIR (1993) 31, S. 34-36.
- Urząd Statystyczny w Zielonej Górze

Wybrane dane statystyczne województwa lubuskiego. Zielona Góra, Wrzesień 1998.

- Urząd statystyczny w Jeleniej Górze
Rocznik Statystyczny Województwa Jeleniogórskiego 1991
Urząd statystyczny w Jeleniej Górze 1991.
Urząd statystyczny w Jeleniej Górze
Stan gmin województwa jeleniogórskiego w 1996 roku
Jelenia Góra lipiec 1997.
Urząd statystyczny w Jeleniej Górze
Rocznik Statystyczny Województwa Jeleniogórskiego 1998
Urząd statystyczny w Jeleniej Górze 1999.
- Urząd statystyczny w Legnicy
Rocznik Statystyczny Województwa Legnickiego 1998
Urząd statystyczny w Legnicy 1999.
- Verordnung (EG) Nr. 1628/94 der Kommission vom 4. Juli 1994 über die Durchführung eines Programms über grenzüberschreitende Zusammenarbeit zwischen Ländern in Mittel- und Osteuropa und Mitgliedsstaaten der Europäischen Union im Rahmen der Aktion PHARE. L 171/14 bis L 171/16. 06.07.1994.
- Verordnung (EG) Nr. 2760/98 der Kommission vom 18. Dezember 1998 über die Durchführung eines Programms für grenzübergreifende Zusammenarbeit im Rahmen des PHARE-Programms. L 345/49 bis L 345/52. 19.12.1998.
- Walcha, Henning (Hrsg.):
EUROREGION NEISSE – NISA – NYSA, Möglichkeiten grenzüberschreitender kommunaler Zusammenarbeit. Konrad-Adenauer-Stiftung, Bereich Forschung und Beratung – Kommunalwissenschaften, Interne Studien und Berichte Nr. 69/94. Sankt Augustin 1994.
- Wessel, Karin (Hrsg.):
Euroregion Neisse, Aktionsräumliche Verflechtungen in der Teilregion Oberlausitz-Nordböhmen, Arbeitsberichte Geographisches Institut, Humboldt-Universität zu Berlin, Heft 30, Berlin 1998